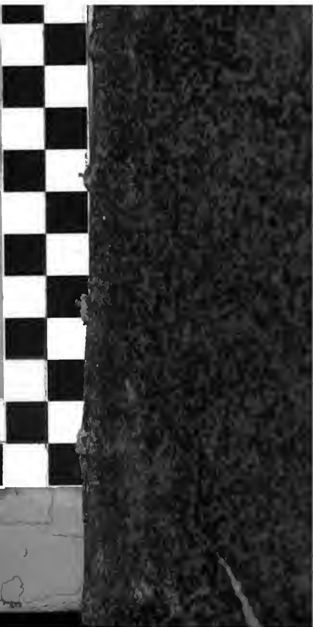

-36

SUB MAJESTATE ET
LIBERTATE FLOREBIS
G. Strauch fec. 166

TRACTATUS
JURIS PUBLICI
DE
VERA ET VARIA RATIONE STATUS
Germaniæ Modernæ

AUTHORE

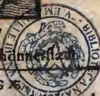
JOHANNE WOLFFGANGO TEXTORE, J. U. D. & in Celeberrimâ Noricorum Academiâ Professore Ordinario editus

ALTDORPHI
Typis & impensis Ioh. Henrici Schönnerstædt.

Prostat NORIBERGÆ
Apud JOHAN. CRAMERUM, Bibliopol.
AN. CIↃ IↃC LXVII.

Præfatio Authoris ad Lectorem.

Ulgatissimum est hodiè, Benevole Lector, opinari, Juris Publici peritiam ab usu Comitiorum unicè petendam, aut hinc certè ita excolendam, ut nisi qui interfuerit illis, nemo de isthâc materiâ sentire scribere vel disserere, accurati quippiam sciat. Ego ut Comitialibus occupationibus suam haud denegandã laudẽ censeo, ita sentẽtiæ isti receptiori, quâ juris publici cognitio, Comitiorum consultationibus præcisè mancipatur, calculum meum adjicere haud quaquã possum, idq; præsertim duplici de causâ, primò quia hi præ cæteris liberum animum & ad publicam utilitatem undiq; æquabilem, hoc est nec Imperatoris partibus, nec Statuum juribus, hujusvé aut illius Collegii speciali præeminentiæ, dignitati vel conditioni, amplius vel minus justo devinctum gerere posse videntur, quos nulla

 publi-

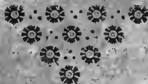
publicorũ cura tangit, nullus functionis affe-ctus, certæ assertioni obstringit. Deinde Leges Imperii fundamentales & acta Comitialia, ex quibus Publici juris prudentia, haurienda venit, non his modò, qui in Comitiis agunt, sed aliis etiã patere palàm est, ut in illis juncto historiarum studio sese probè instruendi copiam sortiantur. Quid quod etiam ipsi Legati, munere suo fæliciter functuri non in Comitiis demùm jus publicum addiscant, sed ad Comitia antè edocti afferant? Sera enim utiq; & ridicula res foret, tunc publici juris capita exquirere, cùm agendum consultandumq; est, & pro communi utilitate vota ferẽda. Quinimò ne unius quidem hominis ætati tot Comitia contingunt, quot ad parandam istam empiricam prudentiam, si cætera potiora excluseris, desiderabuntur. Itaq; Jurisprudentia publica ex actis Conventuum Imperii, Recessibus aliisvé Legibus fundamentalibus velut ex fonte depromenda est, sic, ut ab accessu ejus propter Comitiorum insuetos usus, etiam alii haud intercludantur. Uti verò in Rebuspublicis, partim interna & magis essentialia, partim externa, quæ alia sc. Regna concernunt, inspicienda sunt; ita ratio Status pro duplici illo

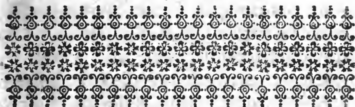
respe-

respectu, induit non unum eundemq́ vultum; nam quoad internam Reipublicæ conditionem, facilius est disserere de congruis Status remediis, quàm de his, quæ eidem extrinsecùs adveniunt, quò pertinent finitimorum bella, pax, fœdera &c. in quibus tanta sæpè invenitur varietas, ut vix videantur certis præceptis explicari posse.

Huc equidem omnium ferè Regum, Principum, Rerumq́ publicarum actiones hodiè collimant, ne quem quamvé ex ipsis ultra proportionem, quatenus in viribus est, potentiâ sinant crescere. Unde pro rerum circumstantiis in varia fœdera coire solent, quæ plerumq́ multiformes prætextus contegunt, ac tamdiu perdurant, quamdiu aut necessitas defendendæ communis libertatis, aut ratio utilitatis certè magni hodiè æstimata, eadem apparuerit. At vero in hypothesi de his & similibus, exquisitiùs nunquam consultatur, quàm pro temporum exigentiâ, unicus enim casus, aut circumstantia saltem, totam belli, pacis fœderisvé rationem haud raro immutat. Quapropter meo hoc Tractatu præcipuè ad priorem illam utpote certiorem rationis Status considerationem respexi, quâ sc. Germania

nostra intra se optimè vigeat, cætera attuli tantùm in hunc finem, ut quò periculosior est externarum rerum in Orbe Moderno ad Germaniam facies, eò magis etiam necessaria appareat interna Reipublicæ salus & incolumitas. Atq; istâ intentione totum hunc qualemcunq; libellum ex vero amore Patriæ conscripsi; Tu Benevole Lector, simili animo eundem perlege, & errores Typographicos in cursoriâ repetitione notatos, quos ad finem invenies, specialiter vero casuale istud erratum cap. 6. p. 114. lin. 17. & 18. commissum, ubi nomine moderni Hispaniæ Regis Philippus IV. intelligitur sc. tunc, cùm caput illud conscriberetur, adhuc in vivis constitutus, temporis brevitati aliisq; occupationibus remitte. Dabam Altdorfi 7. Cal. Mart. Anno 1667.

CAPUT I.

De Ratione Status generatim.

RAtio Status vulgare hodiè nomen eſt, & in omnium ferè, etiam, qui vix limina Politices conſalutârunt, ore geritur; quotiescunque enim quippiam, ſub prætextu aliquo ita circumſpectè fit, ut ſimpliciores, primâ ſtatim fronte, ſcopum illius non animadvertant, toties per rationem ſtatus, hoc idem accidiſſe ex vulgari uſu ſermonis perhibent, adeò, ut acceptio vocis, non ad ea modò, quæ ſtatum Publicum concernunt, ſed & ad privatam vitam, negotiaque eorum, qui in Societate civili, verſipelles ſcitè agunt, modo loquendi abuſivo porrigatur.

Cæterũ quid ſit Ratio Status, res eſt apud

Politicos, non planè extra bivium posita, extantq; variorum definitiones variè. Ludovicus Septalius, in eleganti Tractatu, quem de hac materiâ conscripsit, ferè per totum librum primum, disserit de definitione rationis status, eamque post fusè relatas ab se ac refutatas aliorum opiniones, tandem definit capite octavo dicti lib. 1. pag. 34. quòd sit habitus intellectus Practici, qui dicatur Prudentia vel Sagacitas, per quem homines post consultationem, deliberant de mediis modisque, quibus introducere vel conservare possint, illam formam dominii, in quâ sunt constituti. Non inficior, etiam hanc definitionem, si ἀκρίβειαν sequi liberet, habituram suos nævos. I. quia sagacitas, est terminus indifferens ad habitum moraliter bonum vel vitiosum, adeoque non debet opponi Prudentiæ, sed potest de eâ prædicari; Ratio est, quoniam sagacitas nihil aliud significat, quàm perspicaciam intellectus, per quam facile animadvertimus, quid conducat ad certum finem, ponderatis circumstantiis; Quoniam igitur ex accidenti evenit, utrùm finis iste in genere mo-

re morum bonus sit vel malus, & planè extrinsecum quid est, respectu perspicaciæ intellectus, circa conducentia ad finem, propter hanc causam & Prudentiæ tribuitur sagacitas, & etiam astutiæ sive calliditati. II. quia consultatio pro ratione suâ formali est deliberatio de mediis. Ergo post consultationem propriè loquendo, de mediis nemo deliberat, sed eo ipso dum consultat, deliberat etiam de mediis, atque adeò minùs concinnè in illâ definitione asseritur; Homines post consultationem, deliberare de mediis, introducendi vel conservandi status. III. quia citatus Autor in *cap.* 9. *d. loc.* ipse fatetur, media conferentia ad salutem Imperii differre, imò sæpè contraria esse, illis quæ prosunt saluti Imperantis. Ergo hæc sub illis comprehendi nequeunt, adeoque utut Autor in *d. cap.* 8. *circa fin.* contrarium innuat, videntur in definitione, exprimenda fuisse nominatim.

His tamen, & si quæ sunt similia, non obstantibus, ex prædictâ definitione saltem copia suppetere potest, pervestigendi naturam Rationis Status, generatim consideratæ, quatenus

nus instituto nostro satis est; Constat enim quòd propter rem sit in Politicis ad amussim & accuratissimè omnia definire velle, quinimò dicente Aristotele 1. *Eth. cap.* 3. tanta in unaquaque arte ac disciplinâ, desideranda est subtilitas, quantam natura ejus & ratio patitur, cùm igitur Prudentia civilis versetur circa maximè contingentia; sufficit, si proponat definitiones, naturam definiti populariter, sive ut ajunt, pingui Minervâ declarantes. Hinc itaque contrahendo anteriorem illam definitionem, licebit rationem status definire; quod sit Sagacitas in intellectu Practico, dirigendi media ad salutem Imperii & Imperantis; Dixi sagacitas in intellectu Practico, quia intellectus Practicus juxta prædicta est proprium Rationis Status subjectum, addidi; dirigendi media, quia immediatum objectum rationis status sunt varia stratagemata & maximæ Politicæ, pro renatâ ex arcanis Reipubl. emergentes, subjunxi; ad salutem Imperii & Imperantis, nam ea est meta & finis, ad quem Ratio Status collimat, & quidem in singulari tantùm

numero

numero dixi; ad ſalutem Imperantis, quia in Statu Polyarchico plures illi, penes quos eſt ſumma rerum, habentur pro una perſona ficta, nemo enim illorum ab altero ſeorſim gaudet juribus Majeſtatis, ſed omnes pro indiviſo.

Ex quibus apparet 1. ad rationem ſtatus in genere non pertinere, ut ſubjectorum parentium provideat utilitati, nam quamvis illis rerum Publicarum ſpeciebus, quæ naturâ ſuâ bonæ ſunt, rectiſſimus iſte ſcopus ſit propoſitus, tamen ſunt aliæ etiam, quæ utilitatem Imperantis tamen reſpiciunt, ut Tyrannis & Oligarchia. Qui igitur imperat, ut Rex legitimus, per rationem ſtatus, eo ipſo, quo ſuam quærit ſalutem, etiam ſubditorum expetit ſalutem; qui vero ut Tyrannus, etiam cum ſuppreſſione ſubjectorum ſtatum ſuum ac utilitatem, nititur conſervare. Apparet 2. aliud eſſe ſtatum ſive Majeſtatem in Republica aliud rationem ſtatus: nam ratio ſtatus magis concernit adminiſtrationem ſive modũ regiminis, ad Majeſtatem ut ad finem congruè ordinatum, ex gr. cùm priſca illa Romanorum Respubl.

leg. Reg. in Monarchiam conversa esset, Augustus Cæsar, congrua media adhibuit, ut hunc statum tueretur, quippe Nobiles Romanos, prout quisque eminuit, ad honores promovit, militem donis, cives annonâ sibi devinxit, cunctorumque animos dulcedine otii permulsit, ac ne odia regii nominis incurreret, titulo quidem abstinuit, potestatem verò regiam, trahendo paulatim ad se jura Majestatis, reipsâ usurpavit atque obtinuit.

Apparet 3. non omnia Regum vel Principum actitata & arcana pertinere ad rationem status, sed ea tantùm, quæ ad hunc scopũ collimant, quemadmodum iidem statum suũ ac regimen possint suffulcire; quòd si quid ex odio vel amore sibi proponant, quamvis dirigant arcana certa ac stratagemata, ad illud exsequendum, tamen propterea hæc talia media, sibi non vindicare titulum rationis status, cùm non propriè ad constabiliendam Rempublicam sed ad Principis vel Regis affectus ordinentur; Ita v. gr. Julius secundus Pontifex, ex odio Gallici nominis, multa fecit, quæ propterea non merebantur

bantur dici vera arcana ſtatus, quia voluit tantùm genio contra Gallos indulgere, ac ſi conatibus ipſius non ſingulariter fortuna adfuiſſet, ſe & ſtatum ſuum, facilius potuiſſet præcipitare.

Cæterùm ratio ſtatus ad regimen dupliciter ordinatur, vel ut illud de novo introducat, vel ut cautè conſervet, multum enim hæc inter ſeſe differunt, ac toties aliquid introducendi ſtatus fuit optimum remedium, quod deinceps conſervationi ejus, nullatenus deſerviebat, v. gr. Piſiſtratus Atheniensium Tyrannus, pro ratione introducendæ Tyrannidis habuit odia ſenatus & favorem commiſerationemque ſtolidæ plebis, poſt partam autem potentiam, & cùm jam ſatellitio oppreſſiſſet libertatem, favor iſte popularis deſierat, ac vi apertâ ad exercitium Tyrannidis utendum fuit. Ita non utiq; coincidunt, introducendi ac conſervandi ſtatus remedia.

Porrò quemadmodum Rerumpublicarum formæ admodum variant, aliaque eſt Monarchica, in qua unus ſummæ poteſtati præſidet, alia Polyarchica, eaque vel Ariſtocratiæ nomen induit,

cùm sc. optimates summam rerum tenent, vel Democratiæ, quando nimirum Majestas est penes totum populum, ita negari nequit, quin exinde adhiberi oporteat, rationes status sæpè diversas, imò contrarias. Ex gr. in statu populari magna cautela est, ut conservetur libertas comitiorum, neve quis excludatur à jure voti, in statu Monarchico res planè est inversa, nec Comitiis ibi datur locus, nisi fortassis consiliorum gratiâ, quæ tamen vim decidendi simpliciter relinquunt regi, nec illum ullo modo ad majora astringunt, quo intuitu aliquando ad Parlamentum suum fertur dixisse, Galliarum Rex Henricus Quartus; Ego sum Rex; vos estis Parlamentum, sic volo, sic jubeo, quasi diceret; vos tantùm consiliarii mei estis, quicquid ergo inter vos deliberetis, si idem mihi displicet, in arbitrio est rejicere & aliud statuere.

Aristocratia medio se habet modo ac desiderat, ne vel in Oligarchiam degeneret, vel in Democratiā convertatur, ut omnes & soli vocentur ad comitia Optimates; ita certum est, ex parte formæ Reipublicæ, ob-

eæ, observandam esse quandoque aliam & aliam rationem status.

Verùm qui huic rei tenaciter nimis inhærent, ac certis suis præceptis, unamquãque Reip. speciem circumscribere satagunt, profectò enormiter falluntur ac lateres lavant; tantum enim abest, exinde saluti Reipublicæ sufficienter consuli, ut multoties ejusmodi vulgares regulæ, commodo status sint neglectæ, quas ipsas, si observasset Imperans se & regimen præcipitare potuisset, ex gr. Politici pro maximâ regni communiter tradunt, non expedire *Monarchiæ*, ut Magistratus, præsertim magni, diu committantur eidem, ne sc. ejusmodi Præfectus propter continuationem potentiæ res novas moliatur & contra Regem insurgat; Tiberius Imperator hanc rationem Regii status non tantùm non attendit, sed planè invertit, siquidem his, quos Provinciis Romanis præfecit, jurisdictionem plerumque prorogavit, imò aliorum locorum adjectione extendit; quòd si quis circumstantias Reipublicæ Romanæ, prout se tunc tem-

poris habebat, accuratiùs consideret, animadvertet facilè, Tiberium prudentissimè hoc idem fecisse, nam præerat Monarchiæ novæ, cujus faciem pristinæ libertati odiosam multi abhorrebant, ideò non abs re providere sibi debuit, ne qui auxilio potestatis, ansam rebellionis assumerent, sed si per singulos annos Magistratus commutasset, vix evitare potuisset, quin viri antiquæ libertatis avidi ad Reipublicæ administrationem vocati fuissent; quapropter huic rei haud melius remedium quæri poterat, quàm ut Magistratus ab ipso Tiberio ad nutum dependerent, ac deinceps illi, quos gerendo Magistratus, sibi fidos devinctosque, is deprehendisset auctâ & prorogatâ jurisdictione, magis in officio permanerent, quàm alii novi dubiæ erga Imperantem fidei, accerserentur; ita fit, ut ratio status quandoque ab axiomatibus ejusmodi Politicis faciat saltum; quod ipsum, cum non attenderit Cornelius Tacitus apud Trajanum Boccal. in Parnass. & illam Monarchici status maximam; videlicet, summa papaverum capita demetenda,

magis

magis cordi habuerit, quàm ingenium Lesbiorum, quos ea res ad rebellionem facilè movere poterat, brevi in exilium missus, ac regno exclusus refertur; quinimò toties contingere potest, ut quippiam certi alicujus Regis statui deserviat vel noceat, quod planè aliter se habet, ad statum alterius regis, cujus rei tamen ex forma Reipublicæ nulla potest reddi ratio, ex gr. expone mihi causam diversitatis, cur Regi Angliæ noceat, nimis fovere Episcopos, Regi verò Sueciæ, si non prosit, saltem nihil afferat intertrimenti? Sanè propria ratio ex forma regiminis depromi nequit, uterque enim Rex est, & quidem aliquantum restrictæ potestatis, sed tota causa esse videtur; quia Rex Angliæ habet sub se clerum multosque Puritanos, & id furfuris plures sectas, Episcopis admodum infensas, quæ, dum violenter obtruditur Episcopalis autoritas, turbas in Regno excitare possunt; Rex Sueciæ hujusmodi homines non habet, quippe Sueci Episcopos suos minus detestantur, sive igitur hic vel ille Rex solutiùs aut restrictiùs imperet, ad hanc maximam

mam nihil conferet, sed se habebit per accidens, nec id sanè mirum, cùm enim constituerimus, rationem status, sagacitatem quandam esse intellectus Practici, ac pro diverso scopo, Prudentiæ vel Astutiæ naturam induere, utique non id tantùm, quod ex parte formæ Reipublicæ observandum est, sed cuncta singularia & circumstantias emergentes, attentè invicem considerabit, ex illisque quid statui pro re natâ conducat, circumspectè noxia declinando, commoda prosequendo eliget, quippe quod ipsum Prudentiæ & Astutiæ maximè proprium est.

Ex quibus sequitur, falli eos, qui vulgò putant, neminem de ratione status benè disserere posse, nisi qui intimis hujus vel illius Regis, aut Principis Consiliis intersit; nam aliud longè est, arcana consilia nosse, quid nimirùm fiat, aut in intentione sit, aliud scire conditionem Reipubl., ac fieri potest, ut illi rectiùs consultarent de Republica, qui etiam ad consilia secreta non adhibentur; è contra verò sagacitatis Politicæ, deliquium sæpè patiuntur etiam illi, qui arcanarum deliberationum fiunt participes;

pes; Unde hi quidem probabiliter ju-
are possunt, utrum v.g. pax vel bellum
uturum, videlicet cum consiliis inter-
:, at an pax vel bellum sit ex re Rei-
plicæ dijudicare propterea non pos-
t, nisi sint habitu illo præditi, qui vo-
ur ratio status. Hæc cum ita sese ha-
nt non erit operæ pretium, in genera-
is moras nectere, & quid Monarchiæ
istocratiæ vel Democratiæ, noceat aut
iducat, verbosè perquirere, ratio status
ingularia maximè descendere debet;
quidem, quid pro ratione status, diver-
Rerumpublicarum formis in genere
erviat, alii dixerunt luculentiùs; insti-
i mei est, calamum ad Germaniam
ivertere, quoniamque paulò superiùs,
viter tetigi, aliam rationem esse status
roducendi, aliam conservandi, de hac
teriori solâ, quippe prior ad Tyrañidē
rumq; cæterasq; Respubl. vitiosas per-
et, amore veritatis differam. Quapro-
r quæstio eò redibit, quemadmodum
atus, qui de præsenti in Germaniâ ha-
ur, feliciter conservari & ab interitu
idicari possit; sive igitur summa Re-

rum

rum Germanicarum resideat penes solum Cæsarem, sive penes Status seorsim à Cæsare, sive junctim penes utrosque, scopum meum tunc consecutus videbor, si ea attulero, quæ efficere possunt, ut Cæsar sit & maneat in illo suo fastigio, sive deinde Monarcham illum rectè dixeris, sive minus, & vicissim, ut non solùm Status Imperii, si & quatenus participant de Juribus Majestatis, his ipsis etiam eatenùs re & illibatè, nec dicis gratiâ, gaudeant, sed & subditis sub Imperio ut justo regimine, liceat liberè ac rectè vivere, quod priusquam aggredior, necessum est, de statu Imperii moderno, deque circumstantiis internis & externis, prout hoc nostro tempore occurrere videbuntur, pauca præmittere.

CAPUT II.

De Statu Germaniæ intrinseco, ejusq; Origine.

IMperator, Imperium, Status Imperii, sunt vocabula hodiè in Germaniâ valdè usitata; significaverunt autem pro diver-

'ersis Reipublicæ temporibus non
ninò idem, nam Imperator apud ve-
es fuit Rex Monarchicâ aut certè non
iltum absimili potestate præditus, sicut
liè sunt alii Reges exteri; Imperium
em nihil fuit aliud, quàm ejus Re-
im, Status verò Imperii propriè non
entur fuisse, sed tantùm Proceres ac
fecti Provinciarum, qui vel ad vitam,
alioquin ad tempus rexerunt certas
ones ab Imperatore commissas, ac
ventus quoque Imperii, tunc perti-
rant ad ipsum Imperatorem omninò,
profectò ex parte longè potissimâ.
is fuit rerum status sub Carolo Ma-
& Posteris ejus, qui duraverunt circi-
isque ad initium seculi à Christó nato
imi; Unde videmus, tum temporis
ersos admodum fuisse Provinciarum
erii Duces, ac Comites, & modò
c, modò illam familiam, hunc vel il-
titulum Ducis aut Comitis usurpâsse.
aret autẽ hoc, quod dico, etiam exin-
uòd cùm Ludovicus Pius Imperator,
decederet, tunc filii ejus inter se di-
rint, tres illas potissimas Imperii ejus
tempo-

temporis partes, nempe Germaniam, Italiam & Galliam, sic ut Italia cum eâ parte Germaniæ, quæ hodiè est Lotharingia, assignaretur Lothario, Germania verò Ludovico, & Gallia Carolo. Iste Ludovicus fuit Rex Germaniæ absque titulo Imperatoris, quem sibi sumpserat Lotharius primogenitus; Profectò igitur hæc tunc fuit conditio Germaniæ, ut ea esset regnum, Duces vero vel Comites ipsius regis Præfecti. Quanquam vero post Carolum illum, cognomine Calvum, Galliæ Regem, redierit in Germaniam, Imperatorium fastigium, status tamen adhuc fuit idem, & sic filii Procerum ejus temporis, v. g. Ducum aut Comitum, hujus vel illius Provinciæ aut Territorii, non fuerunt statim Duces, aut Comites, sed tunc demum, si ab Imperatore consimiliter præficiebantur.

Hæc talis rerum Germaniæ facies, quemadmodum conversa sit, seculorum successu, in illud, quod hodiè conspicimus, regimen, operæ pretium est, paucis edicere, sic enim fiet quæstio isthæc de qualitate status Germanici, intrinsecâ, multò promptior ac facilior

lior. Cùm itaque in Ludovico IV. Imperatore desiisset Carolina stirps, eaque propter summa rerum ad Imperatorem novæ familiæ, nempe ad Conradum. I. Franconiæ Ducem pervenisset, cæpta est etiam verosimiliter, Imperatoria potestas novis legibus, & Capitulationum, ut sequior ætas vocavit, quasi cancellis circumscribi; Hîc mihi videtur, post Carolinos fuisse gradus, auctoritatis Ordinum constabiliendæ, fermè primus, ut etiam nonnulli Authores circa illa tempora conjectant, nam quanquam antea quoq; in eo peccatum esse dici possit, quòd Imperatores nimis magnas Provincias commiserint eidem diutiùs quàm ex præceptis Politicorum regendas, ut Ordines sive Proceres Imperii mox post Ludovicum Pium, cristas erexisse videri queant, ac etiam Carolum Crassum Imperatorem, solio dejecerint, tamen confidentiùs illud idem, exercere potuerunt tunc, cùm in Imperatoris sceptrum non nisi certis Legibus consenserunt.

Cæterùm remansit penes Imperatores, summa potestas, quanquam aliquatenus

nus reſtricta, ideoque diſpoſuerunt in præficiendis Provinciarum Rectoribus liberè; notum eſt ſecundò & non ignoro, quòd Ottoni I. Imperatori inter cæteros, iſte error adſcribatur, illum videlicet Epiſcopis contuliſſe Principatus, & ſic januam quaſi aperuiſſe, ut ſubſecuto tempore magis ſolveretur non modò Eccleſiaſtica diſciplina, ſed etiam per Imperium ab Epiſcopis multæ excitarentur turbæ.

Verùm enim verò defectus ille qualiſcunque fuit, vulnus quidem afferre potuit Imperio Germaniæ, Statum verò illius non ita valuit convertere; ſicut videmus rem comparatam eſſe in morbis, qui ægrotos ſæpenumerò reddunt homines, non verò ſtatim ſunt lethales vel vitam auferunt. Sic itaque Status Imperii Regius adhuc vigebat, quanquam non ampliùs iſto gradu vigoris, qui extiterat tempore Caroli Magni; nam Imperatores præter poteſtatem illam conferendi Feuda Imperii liberam, prætereque alia Majeſtatis jura, acceperunt etiam annuos proventus, unde ſe ſuſtentare ac pericula Sceptro vel Imperio imminentia propulſare

are possent, in eo tamen jam conspicua magis erat Ordinum auctoritas, quòd Feuda Imperii, jure quodam præcisè ad filios continuare debuerant, id quod antea secùs fuit.

Cæterùm Conradus II. Imperator, adjecit idem jus ad nepotes & posteros, occasione molestiarum itineris Romam suscepti sicut ejus rei jura feudalia I. F. I. expresse faciunt mentionem, ac historiæ desuper contestantur Conradum illum Imperatorem, cujus cit. loco jus Feudale meminit, fuisse ejus nominis Secundum, nam Conradus I. Imperator Romam non fuit profectus, uti nec Tertius aut Quartus, quorum cumprimis etiam tempore constat, in Feudis Imperii, jam diu obtinuisse successionem posterorum, at verò contextus Feudalis prædicti loci disertis verbis innuit, Conradum Imperatorem Romam fuisse profectum, videlicet ut modo consueto coronaretur, & eam fuisse potissimam causam, cur Feuda Imperii etiam ad nepotes in successione extenderit, quoniam Proceres propter labores itineris Romam simul suscepti, visi fuerint er-

ga Imperatorem ita meriti, ut etiam eorundem commissæ Præfecturæ ac reditus inde, jure delatæ functionis percepti in posteritatem protenderentur. Fuit ergò iste Imperator Conradus omninò hujus nominis Secundus, quippe quem certum est ex historiis solennem expeditionem suscepisse, ut Romæ à Pontifice coronaretur.

Post illa tempora jam magnam imminutionem accepit Status Imperatorius, sed tamen adhuc subsistere potuit aliquod fundamentis, [1.] quia Collatio Episcopatuum erat penes Cæsares, adeoq; multi Principatus Ecclesiastici subjacebant Imperatoriæ dispositioni; Deinde, quod ad seculares Principes attinet, quanquam successio inter illos obtinebat, tamen oportuit eos Imperatori sese devinctos exhibere & assistere: contra Imperii hostes, [3.] Imperator adhuc reliquos habuit, plures proventus nomine Imperii, partim ex Civitatibus Imperialibus, partim etiam ex Provinciis; in Feudum vel planè non concessis, vel concessis quidem, sed non omninò abdicativè, quoad

omnes

omnes fructus, ut ita Cæsar adhuc satis perciperet.

Hæc tria Imperatoriæ Majestatis reliqua fulcra, perierunt quoque progressu temporis, aut planè aut saltem eo gradu promptitudinis, quo tunc non ampliùs supersunt; nam jus Collaturæ Episcopatuum inter alia in controversiam venit, tempore Henrici IV. Imperatoris, & quamvis filius Henricus V. Imperator idem sibi iterũ armis assereret, & Pontificibus illud sub jurejurando extorqueret, pervicit tamen illorum conatus, ut cogeretur Cæsar eo jure cedere ac se abdicare. Secundò vinculum illud assistentiæ contra hostes Imperii, videtur hodienùm durare, sed inter nunc & tunc profectò est magna differentia, nam Feuda Imperialia tùm temporis percensebantur jure Feudali proprio, hodiè in multis sunt redacta in conditionem rerum allodialium, si sc. respicimus usũ & Praxin nostræ ætatis; dabo tantùm unicum exemplum hâc in re; In jure Feudali novimus cautum, ut Vasallus juvet Dominum Feudi contra ipsius hostes, quòd si deneget auxilia, jam commis-

ſa eſt cauſa privationis, idem præcipuè olim obtinuit in Feudis Regalibus, unde Fridericus Barbaroſſa Imperator ſub hâc eâdem causâ vel verâ vel apparente, Henricum Leonem, Saxoniæ & Bavariæ Ducatibus, in Comitiis Herbipoli habitis, exuit & in bannum declaravit, ac Rudolphus I. Habspurgicus, Ottocarum Bohemiæ Regem armis eò adegit, ut ſibi Imperatori præſtaret, ex more vetuſto juramentum fidelitatis, cujus ſanè præcipuum caput fuerat, averſio periculorum, pro viribus, & ſic obſtricti erant Proceres Imperii, ſequi caſtra Imperatoris contra hoſtes, ſi ſecùs faciebant, periclitabantur de Feudis, Imperatores enim habuerunt eos reditus Imperii nomine, ut poſſent ſeditioſos in ordinem redigere, ac Feuda iſta aliis conferre, qui eapropter tantò conſtantiùs Imperatoris partes tuebantur, hodiè verò, agitur punctus aſſiſtentiæ valdè leniter & perſuaſorio more, fortè propter communia pericula, unde non eſt infrequens, audiri in Comitiis vota planè & expreſsè denegantia auxilium, nemine tanquam in rem vetitam contra

nitente,

nitente, cujus rei ratio est jam exposita, quoniam sc. Feuda hodiè sunt ad instar bonorum patrimonialium, paucis exceptis.

Cæterùm sicut Proceres Imperii efflagitaverant, successionem Feudorum Regalium, ita prospexerunt sibi certis judiciis, ne Imperator fortè per affectum, vel præter meritum cuiquam ex illis, posset hujusmodi Feuda dignitatem annexam habentia adimere vel abjudicare; Unde in tali casu, cum Imperatore simul judicaverunt pares Curiæ, hoc est, Vasalli ejusdem dignitatis, & ex his principiis enatum puto jus illud, quod vulgò nostro idiomate vocant das Fürsten-Recht/ quoniam judicia in causis Regalium Feudorum non videbantur ritè constituta, nisi adessent pares Curiæ, sicut inter cætera, pro hâc re adduci solent exempla Friderici I. Imperatoris cognomine Barbarossæ, qui ut modò retuli, in Comitiis Herbipolitanis, interventu Procerum Imperii Henricum Leonem excommunicavit, nec non Sigismundi, qui Ericum V. ex quo hodienum descendunt Duces

Saxo-Lauenburgenses ob commissam Feloniam, non acceptæ investituræ, Ducatu Saxoniæ exemit ac privatum declaravit, quem litem voluit Dux Ericus ad Pontificem trahere, interdum etiam ad Consilium Basilieense ejus temporis, sed rescripsit Imperator Sigismundus Episcopis illius Concilii, hanc causam esse secularem, nec nisi interventu parium Curiæ decidendam; Tale igitur jus Principum sive das Fürsten-Recht non subsistit, in nudis terminis voti consultivi, quo sensu Imperatores Romani veteres, etiam viros prudentes sæpenumerò adhibuerunt, imò in sanctionibus Legum, Universorum Senatorum consensum desideraverunt, ut patet *ex l. humanum est C. de LL.* non, quòd sic esset necesse, sed quoniam Imperatores, vel in judiciis vel ferendis Legibus, ex consilio maturo voluerunt procedere, interdum etiam speciem libertatis videri relinquere, cùm nihilominùs, si ita Cæsari placuisset, cuncta deberent ad ejus nutum referri ut apparet *ex l. 1. ff. de Const. Princ. & l. fin. C. de ll. cum simil.*

His

His præcisis terminis inquam, non constrictum erat jus istud Principum, sed revera pertinuit ad substantiam hujusmodi judicii, circa Feuda regalia formandi, & sic fuit necessitatis. Enimverò non inficias ibo, principia hujus rei, ut & in aliis plerisque publicis fuisse leniora, nec ita Procerum suffragia semper indistinctè necessaria apparuisse, præsertim si de eo tempore loquimur, ubi Imperatores absolutiùs imperaverunt, quin non rarò & quidem in eodem modò adducto exemplo Friderici Barbarossæ, videntur Cæsares quasi per rationem status, ad judicia insignium Feudorum, requisivisse pares Curiæ, ut videlicet tantò justius judicasse existimarentur, nec ita his, qui in ulcere rerum Germanicarum, plerumque gavisi sunt, habere manus, obvium foret excitandi seditiones ac incendia civilia, si non solùm ipse Imperator, sed & Ordines Imperii hanc vel illam sententiam tulisse dicerentur. Nihilosecius tamen vocatio illa parium Curiæ aut libero motu primùm, aut ex quibuscunque causis facta, progressu temporis

cœpit fieri necessaria, & sic Imperatoria Majestas magis magisque circumscribi.

Progredior nunc ad tertiũ membrum ante adductum, cui sc. antiquior Germaniæ Status superstructus fuerat, nempe ad perceptionem Proventuum Imperii, nam antiquitùs per electionem Imperatoriam, Personæ electæ, profectò non nudum jus Quiritium, sed magni reditus accesserant, partim ex Provinciis Imperii, partim ex contributionibus Ordinum, cumprimis Civitatum Imperialium, quas Imperatores pro re natâ vendiderunt, oppignorarunt vel redemerunt, partim ex Teloniis & compluribus Fisci compendiis; unde ferunt Fridericum Barbarossam, suo adhuc tempore usque ad sexaginta ut vocant, auri tonnas, ex reditibus Imperii nomine annuatim accepisse, & cùm Rudolphus I. peteret ab Ordinibus, ut se vivo vellent filium Regem creare, responderunt Status, se contentos esse uno, nec posse alere simul duos, quod profectò indicium est adhuc tempore Rudolphi I. Imperatores, suos habuisse ex Imperio reditus, quamvis fortè non tan-

tantos, quantos tempore vetustiori.

Ad ea igitur quæ dixi, accessit illud quoque ingens vitium, quod quæ reliqua essent Imperii, per Carolum Quartum Imperatorem, planè abalienarentur, in quorum numero multa Imperii jura per Italiam reliqua, quamvis antea etiam à nonnullis Cæsaribus omissa forent, ad Pontificem Romanum, plenè sunt translata, Delphinatus verò de consensu Caroli Imperatoris, Philippo Valesio Galliarum Regi cessus, & complura ex aliis causis, quarum prolixa commemoratio odium habere posset, coronæ Augustali adempta.

Propter hæc autem, necessariò insequi debuit, intrinseca quædam mutatio Status, nam Aquilis sic penitissimè deplumatis, Imperator ex Imperio, nihil reliquum habere poterat; unde potestatem Imperatoriam in se collatam condecoris sumptibus tueretur; Oportuit igitur eligi Imperatores non nisi illos, quorum reditus privatos, verosimile erat, huic secundo oneri fore pares, & ex his initiis Imperiale culmen, ab Alberto usque Pri-

mo interruptum, in Alberto Secundo, ad Austriacam familiam rediit præ cæteris, subinde opibus crescentem, in qua etiam, continuatâ serie, hactenus permansit. Si quis igitur asserat, Conradum II. & Carolum IV. Imperatores ex his, quas retuli causis, plurimùm contulisse suis actionibus ad Statum subinde in præsentem faciem immutandum, meâ sententiâ haud aberraverit.

Postquam verò res Imperii, redierunt ad illas angustias, oportuit etiam Imperatores nova remedia quærere, quibus potestatem Imperatoriam privatis ipsorum Provinciis innixam, in cæteros Ducatus vel Comitatus adhuc quadantenus liceret exercere, cumprimis verò necessarium illud fuit, apud priscos Imperatores de Domo Austriacâ; qui ad illum gradum potentiæ nondum fuerant evecti, nec accessione tot Regnorum accumulati, sicut accidit illorum posteris, & quidem Albertus II. Cæsar Hungariæ & Bohemiæ Regna quod gener esset Sigismundi, & Imperatoris ac simul Hungariæ & Bohemiæ Regis, jam suo tempore tenuit,

nuit, Fridericus verò III. Imperator, Frater Alberti II. confusissimum rerum Statum est expertus, maximè per seditiones Civium, ac Hungarorum irruptiones, qui Austriam devastabant, quod ipsum, cùm postea perpenderet Maximilianus I. Fridericci III. filius, facilè animadvertit Ordinum Imperii assistentiam, tunc temporis sibi fore necessariam, sic ut per illam suas Provincias, sine quibus Imperatorium nomen inanis umbra relinqueretur, contra hostiles impetus defenderet; ad hoc autem obtinendum id modò supererat medium, ut Proceribus Imperii communicaret jura Majestatis, per expressam sanctionem Imperialem, sicut factum novimus in Comitiis Imperii de anno 1495. teste illo Recessu, ex quibus principiis passi sunt faciliùs Ordines, institui Circulos ac Regimentum, ceu quidem constat hanc institutionem quinquennio post, nempe in Comitiis de anno 1500. contigisse, simili testimonio Recessus de eo anno.

Verùm Circuli ab initio sunt tantùm Statuti sex, postea tamen in Comitiis

de

de anno 1512. additi adhuc quatuor, ut sic fierent numero decem, quorum singulorum membra, magis specificè ponuntur in R. Imp. de anno 1521. & 1522. Regimentum igitur & divisio Imperii per Circulos videntur primitùs respexisse ad hunc finem, quem dixi, sed in Carolo V. Imperatore, propter tantam potentiam jam cessaverat ratio Regimenti, ideoque illud fuit primò immutatum & in aliam formam redactum, ceu legere est ex Recessu Imp. de anno 1521. postea deficienti ac denegatâ magis magisque sustentatione penitus abolitum, duravit tamen Circulorum intentio ac Constitutio ad hodiernum usque diem, & sic est quæstio, de intrinseca natura Imperii Romano-Germanici, non prout olim illud sese habuit, sed prout hodiè conspicitur, hoc est, in illa sua divisione in Circulos, juribusque Majestatis, per leges fundamentales ad Proceres communicativè translatis.

Illa ipsa verò quæstio, qualis sit in Imperio Romano-Germanico Status, à multis variè est discussa; fuerunt enim qui dicerent, in Germania obtinere regimen

men Monarchicum, ac Cæsarem nostrum, sibi vindicare nomen veri Monarchæ, hanc opinionem foverunt plerique ex veteribus JCtis præsertim Italis, qui cùm animadverterent, in jure Justinianeo, per nomen Imperatorium designari summam & absolutam Reipublicæ potestatem, hoc idem ad sequiora quoque tempora & nostros Imperatores Romano-Germanicos accommodaverunt; inter modernos, nominatioresque hujus sententiæ Patronos, ferè antesignanum agit, Theod. Reinkinck. *lib.* 1. *de Reg. sec. & Eccl. el.* 2. *cap.* 2. *n.* 196. eandem quoque sequitur, *Sprenger. in suâ Jurisp. publ. c.* 3. Pro qua etiam non neminem suppresso nomine refert *Herm. Conring. in elegantiss. ad Lamp. Tract.* super A. B. *in not. lib.* 3. *c.* 3.

Fateor, si originem spectemus Imperii Romano-Germanici, Cæsaribus competiisse Monarchicam potestatem, aut certè multis modis, quàm nunc absolutiorem, ceu patet exemplo Caroli Magni ac Primorum subsequentium Imperatorum; ast verò jam à multis seculis Imperatoria potestas, consuevit Legibus capi-

Capitulationum reſtringi, eaque propter relata etiam iſthæc ſententia communiore rectè ſentientium calculo, jam fermè eſt exploſa, videri præter cæteros poſſunt *Conring. loc cit.* ubi pulcherrimâ inductione oſtendit, jura Majeſtatis non reſidere penes ſolum Imperatorem, adeoq; Statum Reipublicæ Romano-Germanicæ, propriè non poſſe dici Monarchicum; & *Hippol. à Lap. diſſert. de Rat. Status Germ. part.* 1. *ferè per tot.* ubi eâdem fermè methodo ſingula Majeſtatis jura percurrit, ac ſimul ad argumenta Reinkingk. doctè reſpondet.

Mihi non eſt volupe, hanc rem ita fuſiùs perſequi ac ex variis Receſſuum Imperii, Capitulationumque Cæſarearum formulis, longâ ſerie oſtendere, quemadmodum Cæſar & Ordines Imperii in negotiis Publicis ſeſe in vim contractus obligent, ut adeò Imperator, Monarcham in Republica agere, dici nequeat. Lubet tantùm afferre Receſſum Imp. de anno 1495. *& art.* 8. *ex Inſtrum. Pac.* quæ loca hâc in re inſtar cæterorum eſſe poſſunt, & dilucidiſſimè oſtendunt, Cæſarem

rem non posse legem ferre, explicare, abrogare, bellum indicere, pacem facere, fœdus ferire (nomine scil. Imperii) inconsultis nec consentientibus Statibus; quod si haberemus in Germaniâ Monarchiam, tali utique lege publicâ ne fundamentali, Regia potestas, non ita circumcisa ac restricta esse posset. Est igitur hodiè omninò extra dubium, Statum Imperii Romano-Germanici, non esse penes unum, sed Polyarchicum.

Alia igitur priori è diametro opposita est sententia, quæ statuit Statum in Germaniâ haberi Aristocraticum, quamvis Cæsar Ordinibus Imperii non nihil dignitate præfulgeat. Hanc opinionem amplexus est *Bodin. lib. 2. de Republ. cap. 6.* ubi ex professo illum propugnat *Hippol. à Lap. Dissert. de rat. Stat. Germ. part. 1. c. 2.* fatetur quidem se cum Bodino eâ in re non per omnia consentire, concedit tamen ipsum Statum Reipubl. nostræ per se esse Aristocraticum, adeoq; magnâ ex parte idem statuit; quod enim addit Hippol. temperatum esse Statum nostrum Monarchicâ administratione, puto vix ipsum Bodinum inficias iturum.

Quicquid ſit, ſententia ipſa ſic expoſita, longè diſcedit à rei veritate, eoque à Neotericis communibus ferè ſuffragiis, reiicitur, nec id ſanè injuriâ, ſi enim unus Cæſar, prout quidem plerique tradunt, tantum poteſt, quantum omnes ordines junctim, certè fieri nequit, ut Status noſter propriè loquendo Ariſtocraticus; nervus argumenti & imprimis probatio antecedentis in eo conſiſtit, qui ſine Cæſaris vel Legati ejus ratificatione, tametſi omnes Status conſentiant, Imperii nomine nihil poſſit decidi in Comitiis, & vice verſâ diſſentientibus Ordinibus, Imperator concludere nihil queat. Ergò poteſtate ut plurimùm exæquantur, & Imperator quaſi dimidium ſibi vindicat Majeſtatis alterum dimidium Ordines. Deinde ſi Respubl. Romano-Germanicâ eſſet vera ſpecies Ariſtocratiæ, Imperator noſter non ampliorem haberet poteſtatem, quàm Dux Venetorum apud ſuos, ſed hoc eſt utiq; falſum, quoniam Venetiis ſumma rerum exaſſe eſt apud Conſilium Magnum, nec Dux, niſi honoris prærogativam habet, ceu ex Contareno & aliis adducit *Arniſ. Tract. de Republ. c. 8. f.* 188. At

verò

verò Imperatorem Romano-Germanicum, Comitiis interesse honoris tantùm gratiâ, aut ibidem, ut quodcunq; membrum considerari, nemo, nisi qui planè hospes est in Germaniâ, vel certè, quem alioquin sequior affectus habet, statuet. Tertiò ex omnibus ferè Recessuum Imperii clausulis constat, Imperatorem & Status convenisse inter se circa dispositionē hujus vel illius negotii, **haben wir uns mit Ihnen / und Sie sich hinwiederumb mit uns verglichen/rc.** Ergò ut aliquid in Comitiis decidatur, requiritur consensus utriusque partis nimirùm Imperatoris & Statuum, qui junctim pro unâ Personâ habentur, adeoq; potestate sunt saltem in præcipuis æquales[r].

Nec movere quenquam, in transversum debent, quæ Hippol. à Lap. in d. Dissert. pro contrariâ sententiâ constabiliendâ, operosè in medium profert, nam primò quod dicit, si Cæsar uteretur exæquatâ Ordinibus potestate, fore, ut vel unius Status votum, accedente Imperatoris consensu, cætera vincat, facilem responsionem invenit; solet enim, quan-

cum quidem est ex parte Ordinum, conclusio per majora colligi, etiam ante ratificationem Cæsaris, quamvis per illam demum, ultimam Imperialis Decreti perfectionem accipiat; Itaq; cùm major numerus trahat minorem, si qui Status à majore parte dissenserint, etiam priusquàm Cæsaris placito offerantur Ordinum Decreta, reputantur pro consentientibus, adeoq;, quamvis Imperator, ad minoris partis sententiam accesserit, tamen manet æquilibrium, videlicet cùm minor illa pars, non suam ampliùs, sed majoris partis, à quâ victa est, sententiam amplexa videatur.

Quod 2. & 3. veteris regimenti & Cameræ Imperialis constitutionem attinet, nec ibi quidem acu rem tangit Hippol. Est enim omninò falsum presuppositum, quondam regimenti, & hodiè Cameræ Assessores, repræsentare præcisè Status, Præsidem autem & Judicem, ipsum respicere Imperatorem, exclusis Statibus, quia utut hoc fortè quoad externam figuram sic videri queat, re ipsâ tamen Assessores illi, etiam singulatim considerati, vota

sua

sua in Consilio dixerunt & hodienum dicunt, virtute jurisdictionis, non à Statibus seorsim, sed præsertim ab Imperatore concessæ, prout apparet ex Recess. Imp. de Anno 1500. Tit. von den Zwantzigen/ so zu der Kön. Majest. rc. ibi, und sonderlich von uns vollkommenen Gewalt/Macht und Befehl haben sollen/den wir ihnen auch hiemit in Krafft dieses Brieffs geben/ alle und jede unsere/als Römischen Königs/und deß Heil. Reichs Sachen/ Recht/Fried/rc. zu handeln/mit Fleiß zu betrachten/ zu Rathschlagen/ und endlich zu beschliessen/rc. cujusmodi textus ferè similiter reperitur in R.I. de An. 1532. §. die Verordnete. Imò si vel maximè admitteremus illam hypothesin, tamen non sequeretur, Imperatorem in Comitiis eodem necessario jure gaudere respectu Statuum, quale Judex vel Præses ipsum repræsentans, in Regimento vel Camerâ habeat respectu commembrorum, potuit enim Imperator pro lubitu, æqualem vel minorem dedisse; unde illa res non infert necessitatem, ac si hoc ipsum arguit, Cæsarem non habere dimidium Majestatis, cur è contrario non efficit, ut ultra dimidium Maje-

ſtatis participet, cùm hodiè, præter judicem Cameræ Præſides ac certos Aſſeſſores, judicium Aulicum ſolus conſtituere ſoleat. Reichs-Hofr. Ordn. Ferdin. III. tit. 1. §. und dieweil / ibi, geſtaltſam wir auch keinen neuen Rath annehmen / §. wir wollen auch/& §. da auch im Namen/ꝛc. Quamvis hoc ipſum non ita ſimpliciter, extra controverſiam vel Statuum contradictionem poſitum appareat. Per idem, quod nempe Cæſar non pręciſè per ſuum Legatum, ſed etiam per Deputatos Statuum Conſiliarios repręſentetur, & quod hi etiam ſinguli, virtute poteſtatis à toto Imperio dependentis, vota ſua proferant, reſpondetur quoq; ad quartum argumentum à conventu deputationis deductum.

Quod porrò & quinto loco Hippol. dicit, poſſe etiam abſente Imperatore quicquam decidi in Comitiis, & in eam rem affert textum ex R. I. de Anno 1500. tit. das Regiment mag die 6. Churfürſtē/ꝛc. ubi ejusmodi caſus proponitur, ut ſi Imperator intra terminum præfixum non compareat, regimentum progredi ac decidere poſſit, non eſt tanti ponderis, ut Imperatoriæ poteſtati quicquā detrahat,

quia primò hæc talis constitutio, prout ex ejus tenore & intentione patet, loquitur tantùm de causis arduis & morem excludentibus, deinde etiam hoc casu, Imperator adest, & adesse debet, saltem per suum Legatum, nempe regimenti Præsidem. Tertiò idem Hippol. fatetur, regimentum non amplius esse in usu, sed dudum & quidem inde à R. I. de A. 1530. in desuetudiné venisse, quid igitur hinc arcessit argumenta contra Imperatoriam potestatem? Nec exemplum Comitiorum Noribergensium, quibus Anno 1524. Status Imperii, decretum contra Cæsaris voluntatem fecisse dicuntur, hoc ipsum probat: nam falsum omninò est, Ordines Imperii Noribergæ fecisse conclusum Imperiale contra voluntatem Cæsaris ac Decretum Wormatiense, sed quidam tantum ex illis contra hoc ipsũ obtulerunt sua gravamina, propter quæ Legatus Imperatoris de consensu Electorum, cœterorumq; Statuum, decretum illud nonnihil mitigavit, nequaquàm verò penitùs abrogavit, ut passim apparet ex R. Norib. de prædicto An. & in specie ex §. damit aber darnach/ꝛc.
 imò

imò pone decretum Wormatienſe in totum fuiſſe immutatum, tamen nondum haberes, Cæſarem huic abrogationi conceſſum ſuum neceſſariò accommodare debuiſſe, ſed omninò feciſſet liberè; inprimis, cùm in d. Rec. ubique occurat, **und hat ſich unſer Stadthalter und** Orator **mit Churfürſten / Fürſten und Ständten verglichen**/quod ſanè dici haud quaquam potuiſſet, ſi Cæſar ejusvé Legatus, liberum conſenſum, ſine quo conventio ſubſiſtere nequit, circa qualemcunq; abrogationem non habuiſſet.

Ad ſextum dico, non dari talem caſum, ubi votum Imperatoris, tantum valeat in Comitiis, quantum quodcunq; votum certæ alicuius claſſis; ad exemplum ſubjectum, quod nempe in ſubſcriptione Decretorum Imperialium, Curiæ Statuum pari votorum numero gaudeant in corrigendo, qui competebat in conſultando ac decidendo, Imperatoris verò Legatus unico concluſivo voto, primò negari poteſt conſequentia, nam correctio illa non eò tendit, ut Imperii Decreta ſubſtantialiter reformentur, ſed tantùm,

ut

ut evidentiore sensu inclarescant; quæ igitur est ratio, tantum cuiq; competere juris in concludendo, quantum competit in illâ formatione Recessus ac subscriptione? Sic v. g. ex parte consilii Principũ, Collegia Comitum, imò virtute transactionis Publicæ, post Recessum de Anno 1654. omnes Deputati noviter assumpti, alternant, quoad illam Deputationem, non tamen alternant quoad jus voti in Comitiis, sed habent illud seorsim. Ita quoque Principes, ut singuli in Consilio Principum, & Urbes in Consilio Urbium, vota sua habent, nec tamen idem jus ipsis est omnibus & singulis, respectu illius deputationis. Ergo ab hâc non licet argumentari ad potestatem & jus in Comitiis. Deinde votum conclusivum Imperatoris virtualiter continet medietatem potestatis adhuc, sicut in Comitiis, eo ipso enim quo Statibus vel omnibus vel per majora consentientibus, unius Imperatoris, vel Commissarii ejus, consensus aut dissensus, placita Ordinum vel perficere vel suspendere potest; eo ipso, inquam, ubiq; & etiam in exemplo proposito col-

 ligitur,

ligitur, Cæſarem habere in Republ. Romano-Germanicâ vel exæquatam Statibus poteſtatem, vel aliquantò etiam eminentiorem. Denique & ſeptimò ad id, quæ Imperator, majore Ordinum parte abſente, cum cæteris decidere nihil poſſit, jam anticipando reſponſum eſt ad rationem primam; videlicet ex parte Statuum Imperii, minorem numerum à majore trahi, ſicut ergò in caſu præſentiæ minor numerus diſſentiens à majore habetur pro conſentiente; ita per inverſum quoq; in caſu abſentiæ majoris partis, neque minor numerus habetur præſens ad effectum decernendi, cujus rei promptior ratio reddi nequit, quàm quod ita longâ & immemoriali obſervantiâ obtinuerit, ceu apparet ex ſingulis ferè Receſſuũ Imperii ſubſcriptionibus. Invenitur quidem cautum in R. I. de Anno 1512. §. Es ſollen auch die Churfürſten / ꝛc. und was dieſelbe (ſc. beruffene Stände) ſo erſchienen ſind / oder der mehrer Theil aus ihnen auff die Pflicht derhalben auffgericht / obberührter maſſen endlich berathſchlagen und beſchlieſſen werden / dem ſoll von allen

Stän-

Ständen gefolgt/ nachkommen und vollstreckt werden / ohne alle Wiederred und Wägerung.

Sed hoc ipsum, prout contextus, arguit imprimis pertinere videtur ad negotium ibi propositum, quemadmodum nempe bellum commodè geri possit contra illum, qui vel vim infert Statibus Imperii, vel eosdem, privilegiave illorum violare, aut etiam à Regno Germaniæ avellere conatur, sc. pro circumstantiis ejus temporis, quòd autem valeat hæc talis dispositio, in omnibus simpliciter sive pro universali normâ, secundùm quá in Comitiis ex parte Ordinum per majora concludatur in literâ non apparet; Interim ex his quæ deduxi satis colligitur, Hippolithi argumenta, quibus contra communem sententiam probare nititur, quòd Imperator non gaudeat, exæquatâ Statibus potestate, sed minore, & quòd propterea Imperium Germaniæ modernum sit Aristocraticum, nihil ampliùs in Recessu habere, quinimò si vel maximè concederetur, Imperatorem cæteris Statibus junctim sumptis, haud quaquá potestate

testate esse æqualem, tamen adhuc Status inter se essent ac manerent, prout mox pluribus dicam, diversæ admodum conditionis, & sic nihilosecius relinqueretur, in Imperio hodiè haberi Statum, propriè loquendo nō Aristocraticum, sed mixtū.

Ob eam igitur causam & quoniam duæ illæ extremæ sententiæ, quæ partim, Monarchiam, partim Aristocratiam Reipubl. Romano-Germanicæ contribuunt, suas incurabiles habent difficultates, tertia extat media sanior ac receptior sententium classis, qui dicunt, in Germaniâ vigere Statum ex Monarchiâ & Aristocratiâ mixtum; Huius sententiæ fundamenta, jam magnâ ex parte desumi possunt ex antè dictis, ac primò eadem probatur inductione hoc modò; inter omnes constat, & ipsa experientia testis est, Imperium Romano-Germanicum non incidere in speciem cujuscunq; Democratiæ, neque enim hodiè, prout erat ante Carolum Magnum, temporibus illis priscæ libertatis, totus populus ad Comitia vocatur, ac jure voti gaudet in publicis negotiis; ex altero autem capite, ostensum

ſum eſt, quod non habeamus Monarchiam vel Ariſtocratiam ſimplicem. Ergò à ſufficienti enumeratione partium relinquitur, quod Reſpubl. Germanorũ ſit ex Monarchiâ & Ariſtocratiâ mixta & contemperata. Deinde nihil concludi poteſt in Comitiis, niſi cùm Cæſar & Imperii Ordines conſenſerint & ſe in vim contractus obligent; prout ante dictum eſt. Ergò Imperator & Status ſunt in negotiis Comitialibus exæquatæ poteſtatis, adeóq; Reſpubl. Germanica jure merito cenſeri debet mixta;

Hujus argumenti vim, cùm animadvertat *Hippol. à Lap. diſſert. de Rat. Stat. p.* 1. *cap.* 4. *ſect.* 5. admodùm operoſus eſt, quemadmodum conventionem iſtam inter Imperatorem & Status, eò detorqueat, ne æqualitatem poteſtatis inducere videatur; Excipit igitur primò, illam fieri dicis tantum gratiâ, ad eum ſcil. modum, quo LL. Regni Poloniæ, per conventionem ferri dicuntur, aut quo antiquitùs Reſpubl. Romana in ferendis LL. uſa fuit, dum nimirum Conſul interrogavit & materiam Legis propoſuit, popu-

lus

lus autem decidit atque constituit, ac si omninò prædicta inter Cæsarem & Ordines conventio, exæquationem potestatis, reipsâ importet, atq; coarguat, fore, ut Status non conjunctim, sed singulatim intelligi & Imperatori opponi debant.

Verum enim verò hæc & similia studio extenuandæ Cæsareæ Majestatis prolata, contra omnium, non Recessuum modò Imperii, sed & Comitiorum fidem pugnant, in quibus uti notũ est, nihil planè concludi potest, nisi de consensu Cæsaris; Hinc etiam in casu Dissensus Replicæ illæ duplicæ, &c. inter Imperatorem ex uno & Status ex altero latere, quæ sanè nequaquàm admitterentur, si Cæsar in Comitiis consideraretur, ut quodcunque membrum, sive, cum qualicunque prærogativâ. Demonstrat hoc ipsum imprimis textus ille ex R. I. de Anno 1500. tit. Von dem Zwantzigen / so zu der Königl. Maj. 2c. ubi Cæsar Consiliariis regimenti, præcipuam potestatem dedit, publica negotia Imperii consultandi, ac etiam decidendi, quod profectò non potuisset, nec Status Imperii, quippe qui Recessui isti sub-

ſubſcripſerunt, in præjudicium ſui, inſeri eadem paſſuri fuerant, ſi Imperator dictis tantum gratiâ, in publicis conventionibus intercederet. Præthereà ſi clauſula iſta conventionis omnibus ferè Imperii Receſſibus ſubnexa, tantùm in ſpeciem ita fieret, ac ordines Imperii in Oppoſitione ad Cæſarem, ſeorſim tantum ac ſingulatim conſideraretur Status Catholici junctim nunquam profeſſi eſſent, ſe Cæſareæ diſpoſitioni, nihil quicquam derogare poſſe, quod tamen expreſsè fecerunt in Receſs. Imp. de Anuo 1545. §. **Und wir Churfürſten/ꝛc.** ibi. **Wir die Stånd der alten Religion nicht willigen/ und doch Ihr Majeſt. darinn nicht Maß noch Ordnung geben konten.**

Tandem conſtat, Ordinum placita offerri ſolere, Cæſari eiusvé Commiſſario, ad ratihabitionem non viritim, ſed curiatim, adeòq; falſum eſt, in prædictâ conventione, Status ſeorſim, & quaſi individualiter acceptos Cæſari opponi, ſed utique accipi debebunt junctim & pro unicâ Perſonâ fictâ, quæ deinde ſe cum Imperatore tanquam alterâ parte contrahen-

trahente,ad conventionem Imperii obligat. Ergò Status Imperii nostri moderni est mixtus. Apparet idem ex eo quoque, quod Status etiam inter se considerati inæqualis ad modùm existant conditionis, potentiæ ac dignitatis, nam Collegium Electorale, solum eligit Imperatorem ut patet, deinde etiam Comitia non indicuntur, nisi de consensu Electorum, cùm tamen cœteri Principes ac Imperii Ordines desuper non requirantur, sed tantum statuto jam die ad locum comitiorum vocentur. *Cap. mod. Imp. art.* 17.

Quarto Electores singuli habent jus præsentandi Assessorem Cameræ, quod ipsum nemo Principum seorsim habet, sed solum nomine totius circuli idem competit, Cammer-Gricht-Ordn. p.1. tit. 1. QuintòCæsar non potest impertiri nova vectigalium privilegia, vel etiam vetera extendere, irrequisitis seu dissentientibus Electoribus, ad quam tamen concessionem, nullius Principis desideratur consensum. *Capit. moderni Imperat. art.* 21. *& seq.* Sextò, Electores gaudent publicâ ac fundamentali Lege Imperii nempe

A. B.

A.B. c. 8. & 11. Privilegiis de non appellando ſimpliciter, licet non ignotum ſit, aliquos eadem, haud ad uſum duxiſſe; cœteri autem Ordines, pauciſſimis exceptis, hujusmodi Privilegium aut omninò non habent, aut reſtrictum ad certas cauſas vel ſummas, & quæ talia plura ſunt, ex quibus Electoralis ſublimitas, præ reliquis Imperii membris evidentisſimè conſpicitur atque refulget.

Quòd ſi conſideremus Imperii Principes & Comites inter ſe, profectò etiam magna apparet diſparitas, quam in primis inde videre licet, quia Principes Imperii, pro ſe quisq; ſeorſim voti jus uſurpant in Comitiis, ex adverſo Comites omnes ratione quatuor Collegiorum ſuorum, nempe Wetteravici, Suevici, Franconici, & Weſtphalici, quatuor tantùm vota exercent, adeoque ſunt inferioris authoritatis, quàm Principes. Quod attinet Civitates Imperii, feruntur illæ duplicis voti jus habere. Cæterùm ſi verum eſt, quod vulgò aſſeritur, & paulò ante etiam innui, nimirum Ordinum Placita curiatim proponi ſolere juxta tres Claſſes, Ele-

D ctorum,

ctorum, Principum ac Civitatum, sanè Urbium Collegium, quamvis dignitate plurimum cedat, potestate tamen reipsâ, & si usum respicias, videtur esse majori, quàm ut duobus tantùm votis gaudere, rectè dicatur, quamvis enim mos iste per Curias, sive Classes exponendi invicem Statuum Placita extrinsecus modò sic invaluerit, adeoq; potius, prout infrà quoq; dicam regulariter numeranda sint vota, tamen non est planè nullius momenti, quoad exercitium voti separatam constituere Classem.

Quandoquidem igitur Urbes Imperiales solæ & absque consortio aliorum Ordinum Classem constituunt, in Comitiis; Principes verò simul cum Comitibus atq; Prælatis, apparet sanè, authoritatem Comitialem Civitatum, nulli magis quàm consilio Principum, inprimis verò Comitibus ac Prælatis, qui cùm tot sint, tamen ratione Collegiorum tantùm particularium, jus voti sortiuntur, considerandam esse; Quæ cùm ita sese habeant, omnes illos discursus, quos de quæstione; an Urbes voto consultivo vel decisivo gaude-

gaudeant, antehâc admodùm agitatos Instrum. Pac. art. 6. sustulit, omninò vanos fuisse oportet, nam Urbes Imperiales eo ipso, quo peculiarem ac tertiam Ordinem Imperii Classem, jam ex multo tempore citra controversiam obtinuerunt, nō possunt non etiam jus voti decisivi in effectu exercuisse, cujus rei exemplum habere licet ex Comitiis, An. 1641. in quibus cùm superiora Electorum ac Principum Collegia ad centum viginti collectas vulgò Römer-Monat/ sententiam suam dirigerent Civitatum Curia per se restitit, nec induci potuit, ut ultra sexaginta promitterent; itaq; Comitia illa fuerunt rupta; quòd si tum temporis & anteà, Civitates solùm consultandi gratiâ, accessissent ad Comitia, certè non fuissent Status, sed tantùm subditæ, & idcircò nec potuissent Statuum decreta, circa positionem quanti contribuendi, reipsâ declinare, quod tamen est factum. Loquor autem de Civitatibus hâc vice pro Statu præsenti; quin enim antiqua origo voti decisivi promanaverit, primùm ac pedetentim ex usu vocandi Civitates

ad Comitia, non est, cur adeò repugnemus.

At enim dices, liberum esse Ordinibus Imperii in puncto collectarum pro lubitu, quantum aliquod, sive summam ponere, nec eâ in re majora valere; Respondeo unum vel aliud votum ex Curiâ Principum etiam in hac eâdem materiâ difficiliùs vicisset, si tanto consensui volupe fuisset adversari, cujus rei testimonium vel ex præsentibus Comitiis, depromere licet, nam quanquam multi promiserint collectas numero minores, attamen nec obstante quidem expressâ reservatione, quod per majora nemini præjudicaretur, Rationalis Cæsareus ex ratione pluralitatis votorũ 50. poposcit plerumq; indifferenter, adeoque patet inde, nihilosecius valdè difficile relinqui, si Praxin respicias, per illam regulam vincere majora, ad hunc effectum, ut minùs contribuere liceat. Verùm redeo ad id, unde exorsus eram, constat ex hactenùs dictis Imperium Romano-Germanicum esse ex Monarchiâ & Aristocratiâ mixtum, duplici præsertim ratione, quia nimirum Imperator,

rator, si non magis, saltem ex æquo cum Statibus participat jura Majestatis; deinde quia Status ad se invicem considerati, admodùm inæqualiter Politicæ potestatis sunt compotes, quæ ipsa in Republ. simplici, cujuscunque formæ obtinere neutiquam possunt.

Porrò quænam forma simplex, Monarchica nimirum vel Aristocratica, in Republ. nostrâ præponderet, altera & consequens ex prioribus quæstio est; & quidem si Jura Imperatoris Statuum Juribus prævaleant, Monarchia, sin contra, Aristocratia prædominabitur; nam quâ ex parte Cæsar Reipubl. præest, Monarchiam, quâ verò ex parte Status, Aristocratiam sapere, aut certè huic vel illi Reipubl. speciei vicinior esse videtur. Quoniam igitur, ut suprà tetigi, Cæsar judicium Aulicum, prætereà etiam Judicem & præsides Cameræ cum certis Assessoribus, solus constituit, aut saltem est in ejus rei exercitio. Reichs-Hoffr. Ordn. Ferd. III. §. Und dieweil. §. Wir wollen auch / & §. Da auch im Nahmen. Cammer-G. Ord. p. 1. tit. 1. similiter Regimenti Consiliariis,

 potis-

potissimum facultatem concessit, Publica Imperii negotia peragendi, Recess Imp. de An. 1500. tit. von den Zwantzigen Majest. &c. so zu der Königl. Majest. Tertiò certa quædam negotia graviora, quæ præsertim Feuda Imperii concernunt, jurisdictioni Cameræ exempta, quasi in signum superioritatis ac præeminentiæ suæ decisioni specialiter quanquam sensu, de quo infrà, non modò reservavit, Cammer-Gr. Ordn. p. 1. tit. 4. sed quod plus est permittentibus Ordinibus, etiam sine paribus Curiæ exercuit, ut testantur passim præjudicia. Quartò, quia omnia Feuda Imperii recognoscuntur ab Imperatore, non verò à Statibus simul sumptis, ut per se notum est. Quintò, quia Statuum Privilegia dependent, ac profluunt ab Imperatore. Rec. Imp. de An. 1654. §. Und stehet diesem nächst / &c. Sextò, quia omnes Processus in supremis Imperii tribunalibus, Aulâ sc. & Camerâ sub nomine & sigillo Imperatoris expediuntur. Propter hæc inquam & id genus alia, haud immeritò, quisquam existimaverit, in Republ. Romano-Germani-

câ, aliquantum præponderare Monarchiam, quamvis prærogativa illa, per Jura Statuum, inprimis Electorum restricta, eoq; præsertim, si usum spectes, in multis obscurior videatur.

Quicquid sit, non placet, circa nomina, an nempe Respubl. nostra Monarchico-Aristocratica, an contra rectiùs Aristocratico-Monarchica vocetur, scrupulosè immorari, sufficiat ostendisse, quòd Status Regiminis Germanici reverà & intrinsecè sit mixtus, quodq; Imperator ratione negotiorum Publicorum, quę in Comitiis Imperii occurrunt, dimidium, alterum verò dimidium Ordines, sibi vindicent, prætereà quòd Imperator certis quibusdam reservatis ac juribus, Ordines etiam simul sumptos antevertat, & quòd hic vicissim inter se, potestatis & dignitatis participatione admodùm existant inæquales. Quapropter quæstio nostra eò redit, per quænam media, Imperatoria illa præeminentia, Ordinumq; Jura ac Privilegia, tùm inter se, tùm ad Exteros habito respectu, simul verè & quidem commodo Universæ Germaniæ,

 hoc

hoc est etiam illorum, qui propriè sunt subditi, quippe ad quos utiq; redundare ac referri debent artes boni regiminis, conservari & ubiq; in suum vigorem asseri ac restitui possint, quod priusquàm fiat, necessum est, alia nonnulla in antecessum considerare. Sit igitur.

CAPUT III.

De Conditionibus internis Imperii, per Circulos divisi.

QUod Scipio Major apud *Liv. lib.* 28. asperis illis belli Punici secundi temporibus, de Romanâ Republ. gloriatus est, hisce verbis; *cùm à Sociis deserti essemus, nostris viribus & Romano milite stetimus*, liceret quoque de Imperio Romano-Germanico dicere, quòd nempe nullis planè sociis suffultum, suis tamen viribus & Germano milite stare possit, si modò alia esset Reipublicæ & rerum gerendarum facies; Nam adhuc hodiè plures supersunt Imperii Principes, qui vel soli justum exercitum alere possunt, ejus-

ejusq; rei in bellis non ita priſcis, teſtimonium dederunt; e. gr. Elector Brandenburgicus nupero Polonico bello copias ſatis numeroſas ſuſtentavit, ſic etiam ante annos non ita multos, dum Mavors in Germaniam noſtram telum excuſſit, Elector Palatinus, Saxo, & Bavarus, nec non Duces Brunſuicenſes & Luneburgenſes, item Landgravius Haſſiæ, Dux Lotharingiæ, Saxo Vinarienſis, Marchio Durlacenſis, & alii ſuis exercitibus freti fuerunt; ita ante pauca tempora Dux Würtenbergiæ militarem delectum in ſuo Territorio egit, ſatis numeroſum, præter hos, tot Eccleſiaſtici, tot alii ſeculares Principes, tot Comites, & Imperii Civitates, non contemnendum militem ſubminiſtrare, aut certè aliis ſupplementa addere poſſunt.

Quæ cùm ita ſeſe habeant, mirari ſubit, cur igitur militia Germanorum hodiè adeò frigeat, ut v. gr. ad proximum bellum Turcicum quantumvis periculoſum nomine Imperii tam lentè noſtra contraxerimus auxilia. Huius rei, cùm fortaſſis plura ſuppetant, expeditius ac

verius responsum expromere non possum, quàm quòd Ordines Imperii privatim sint potentes, Respubl. autem admodùm debilis; Status enim singuli suos habent subditos ac Territoria, quorum ratione, uti quidem Carolus Quintus eos vocâsse fertur, sunt quasi Reges, ac etiam dignitates suas & officia Ducum, Comitum, &c. tanquam aliquid inseparabiliter annexum, hæreditario jure gerunt; Per contrarium verò Imperator quatenus Imperator, hodiè nihil ferè ampliùs possidet, sed quicquid tenent moderni Cæsares de Domo Austriacâ, hoc omne pertinet ad ipsorum patrimonium privatum. Quòd si igitur bellum ingruit, aut alia Reipubl. necessitas sumptus exposcit, auxilia non coëunt æquali celeritate, & alii sua conferunt lentè, alii promptius, aliquando etiã, pro lubitu ratione Territoriorum contribuitur, pro lubitu, hodiè, cras vel perendiè, aut milites mittuntur, aut pecuniæ. Quod ipsum, ne fieret, non tantùm nullâ sufficienti cautelâ provisum est, sed Status Imperii omninò Privilegii instar ducunt, & expresse pro jure,
tum

tum aliâs, tum præsentibus Comitiis sibi reservarunt, nec circa materiam contributionum, ad majora astringantur.

Quamvis autem infirmiores vel quicunq; Status, per majora fortè locupletiorum vota, haud immeritò, sibi præjudicari nolint, scil. ut loquuntur nostro idiomate; **damit einer dem andern nicht in Beutel votiren möge**/ tamen Publicæ saluti, inde pro circumstantiis ex asse non consulitur, quandoquidem sic fieri potest, ut Respubl. aliud & plus exigat, aliud & minus detur, sive, ut hostis interim Urbes expugnet, Provincias Imperii pervastet, & ingentibus spoliis onustus abeat, dum nos contrahendo milite occupati sumus, quod non ideò dictum velim, quasi aliqui Ordines, majoribus votis, Constatuū in puncto collectarum stringi debeant; sed assero tantùm, pro præsenti rerum facie, difficile esse, hoc negotium ita contemperare, ut hinc quidem publicæ libertati, illinc necessitati, satis videatur provisum. At verò, inquies, annon prospectum est huic rei per Processus Fiscales; solet enim ac jubetur Fiscalis

fcalis Cameræ, ad pœnam banni, vel pecuniariam, loco ejus introductam, in casu moræ procedere, ceu passim contestantur Recessus Imperii. R. A. de An. 1542. §. Damit auch solcher Ordnung R. A. de Anno 1557. §. und sol der Käis. Cammer Procurator, R. A. de Anno 70. §. Es sollen auch Cammerrichter. Recess. Imp. de An. 76. §. dieweil dann in dieser. Recess. Imp. de Anno 82. §. damit dann unser Fiscal. Recess. Imp. de Anno 94. §. dawider auch solchen widersetzigen. Recess. Deput. de An. 1600. §. da aber einiger Stand & alibi &c. Respondeo huic necessitati nequaquam inde consuli; nam Processus fiscales etsi comparatione aliorum nonnihil celerius ad finem decurrere videantur, tamen non raró & ipsi suâ distinentur morâ; fatentur illud, Recess. Imp. de Anno 76. §. Weiters nachdem & Recess. Imp. de An. 98. §. und als wir hierbey / ac tametsi in citatis locis, toties cautum sit; Es soll der Procurator Fisci, mit der declaration pœnæ schleunig verfahren, tamen hæc res non ubique habuit effectum, sed semper ferè, cùm nova Comitia fuerunt, Recessibus

bus inserta est mentio restantium adhuc veterum collectarum, & nonnulli Status Imperii sustinuerunt potiùs super hac re Processus Fiscales, quàm ut contributiones istas pro ratâ solverent, uti indicat d. R. de Anno 98. §. und weilen zeithero.

Quinimò, si vel maximè Procurator Fisci, ad sententiam & finem usque Processus deproperet, quis tandem parere solet; equidẽ est aliquando, ut victa contumacia rei judicatæ cedat ac satisfaciat; inde in d. §. Weiters nachdem. d. R. de Anno 76. mentio fit aliquorum, qui tantisper solvere detrectaverint, dum per fiscales Processus eò adacti fuerint; attamen vicissim accidit, ut condemnati nihilominùs obstinato animo reluctentur, quin aliqui, ne quidem fulmine banni, permolescunt, sicut exempla, nisi odiosiora forent, vetera & recentia fortassis, allegari possent. Esto autem rariùs hoc tale quippiam contingere, ut nimirùm eô pertinaciæ procedatur, certè illud frequens est, ut etiam contra Processus fiscales, & quidem notoriè injunctas contributiones, solutiones intermittantur;

tantur; Si igitur pro tenore Recessuum Imperii & Reipubl. exigentiâ, statim ferretur declaratoria pœnæ, jam plures opinor fore, qui in pœnam declarati renitentur; dum autem mitiore viâ ac lentiùs ad has extremitates proceditur, Respublica interim ex morâ damnum accipit, ac manibus nostris, commoda occasio elabitur; Utrovis igitur modo maturatio collectarum tentetur, habebit præsens administratio suos obices; jam quia pecunia est nervus belli, unde sc. sustentatio exercitus desumi debet, quis non videt, quemadmodum, rebus ita stantibus, Imperium Romano-Germanicum ad bella sese habeat.

Et quidem hoc ipsum ulterius hinc perspicere licebit; Ut exactio contributionum ad usus Reipublicæ ritè converti possit, prærequiritur, notum esse, quantum quisq; Status debeat, alioquin enim, qui fiet, ut Respublica hisce collationibus firmiter inniti queat? Jam verò nihil incertiùs est hac ipsâ quæstione, quippe quæ provenit ex imperfectione Matriculæ. Unde sæpe accidit, ut tot vel tot repro-

mittan-

mittantur indictæ, nihilominùs tamen ignoretur, quantum sit repromissum. Ad quærendum igitur huic rei remedium, ac incertitudinem Matricularem removendam; aliquoties in Comitiis de anno 1548. & 1566. agitata fuit quæstio de emendatione Matriculæ, sed res isthæc semper est suspensa. Novissimè R. J. de anno 1654. ejus quoque mentionem injecit; sed remissivè ad alium conventum. Dehinc præsentibus hisce Comitiis, rursus occurrit punctus ille moderationis Matriculæ, verùm non satis tempestivè motum fuisse judicavit, sublimissimū Electorale Collegium, sc. intuitu defensionis Imperii contra Turcam antea deliberandæ ac suscipiendæ.

Porrò videtur quæstio illa de moderatione Matriculæ, quadantenùs esse præjudicialis; nam hinc inde in Recessibus Imp. animadvertere licet, indigitari collectas Turcicas, nomine einer freywilligen Hilff oder Steuer. Deinde Ordines Imperii, reipsâ hoc sequuntur, nec solùm quæstionem quanti, sed etiam, an contribuendum sit, arbitrio suo reservatam volunt,

volunt, ceu contestatur experientia, v. gr
haud ita pridem Statuum nonnulli, ab
onere contributionum se excusaverunt
alii etiam plus, alii minus promiserunt
quod si licet, nihil causæ est, cur tanto
animorum ardore, præsertim nuper, ubi
Turca propè cervicibus nostris immi-
nuit, punctus moderationis Matriculæ, ad
scopum contribuendi, decidendus per-
tractetur, nam ita Statibus illis, qui se gra-
vatos antiquâ Matriculâ conqueruntur
sponsione pauciorum collectarum, sibi
prospicere liberum manet, cui bono igi-
tur adeò urgent moderationem Matricu-
læ? Si enim summa moderata astringit
Status, ut exigente Republicâ tantùm
præcisè solvant, jam collecta desinit esse
ein freywillige Steuer oder Hilff; sin non
astringit, præter rem est, ut dixi, consilia
ad moderandam Matriculam operose
conferre; utrovis verò modo res isthæc
sese habeat, Publicæ saluti satis consultum
non erit, quia si vel maximè Ordines Im-
perii, Matriculam quantumvis modera-
tam ratione quanti Publicè comproba-
rent, opinior tamen, nunquam eò ada-
ctum

ctum iri, ut deinceps, num hoc vel illud negotium incidens, contributiones, ac quotuplices requirat, ſeſe planè ad arbitrium alienum Lege Publicâ devinciant, quippe ſatagunt quandoque, quemadmodum pecuniæ illæ convertantur, an ad Reipublicæ uſus, vel in quem finem? Ita fit, ut etiam caſu factæ moderationis, certi eſſe non poſſimus, quantumquisque Status contribuere debeat.

Cæterùm ſi qui Ordines jam repromiſerunt certum collectarum numerũ, horum ex alio capite non immeritò intereſt, moderamine juſto taxari Matriculam, ne ex eâ re damnum ſentiant, unde ad nuperum bellum Turcicum, aliqui Status, Triplum non niſi moderatum præſtare voluerunt, abſolutè autem & quoad collectas certo numero nondum repromiſſas, aliter non refert, niſi fortaſſis ad externam oſtentationem, ut nimirum plures indictas, eò minore pecuniâ exſolvere poſſint. Ex quibus apparet, nos vivere hodiè in tali Republica quæ pro his circumſtantiis certo militum numero difficulter, vix verò ac ne vix quidem tempeſtivè coëat contra

 hoſtes,

hostes, quæque parcos ac difficiles præ
beat, alendis exercitibus sumptus.

Porrò, cùm Ordines Imperii in su
Territoriis, quasi Regiam exerceant po
testatem, oportuit certum vinculum esse
unionis, quo inter se in mutuâ concordi
conservarentur, nisi enim hoc ita esset
sed jura, sub pugnaci ense jacerent, aliu
nihil expectare possemus, quàm cruenta
bella; hinc igitur antiquitùs, cùm adhu
licuit diffidari, **da die Bevehdungen un
das Faustrecht noch gegolten** / ad exitium
usque Reipublicæ funesta inter se gesse
runt bella Imperii Ordines, qualia fue
runt v. gr. tempore Friderici Barbaross
inter Henricum Saxoniæ Ducem & alio
Principes, similiter tempore Wencesla
inter Principes ac Civitates, & alias sæpè
equidem jam regnante Carolo Quarto
nonnihil restringi cœpta est libertas ill
diffidandi, dum non, nisi ex causâ justâ, a
per tres dies naturales, diffidatione noti
ficata, hoc ipsum permissum est, A. B. *c.*17

Cæterùm, quia vel iniquissimæ cau
sæ, facilè quæritur prætextus, saluti ac uti
litati Publicæ eo ipso non fuerat consultū

Propte

Propterea Maximilianus Primus, introduxit Pacem Publicam, quâ pœnâ banni feriebat, qui quem cujusvé subditos, armis coadunatisque hominibus invasissent; Hæc Lex de pace publicâ, toties deinde in Recessibus Imperii reiterata ac renovata est, prout passim videre licet, statutâ pœnâ pecuniariâ, nimirum 2000. Marcarum auri, æquivalente, in Ord. des Landfridens tit. wie der Landfried ꝛc. Fateor bonam esse intentionem Legis, eamque à multis, pro præcipuo haberi ligamine ejus, quæ super est inter Ordines Imperii, concordiæ; veruntamen, an scopus iste, in hâc Reipublicæ facie, ita ex asse obtentus fuerit nec ne; haud difficulter cognoscere possumus ex historiis, quæ sanè luculentius perhibent testimonium, toties contrà peccatum esse, neq; opus est, ut longinqua accersamus exempla, multorum instar suppetit Germaniæ bellum ultimum quo vires nostræ in mutuam exarserunt perniciem, ipse autem, adhuc hodiè judica num omnes potentiores negotia præsertim majoris momenti, gladiis potiùs, quàm jure dirimere

gaudeant? Quòd si Pax Publica, reipsâ internæ concordiæ immobile fulcrum esset, omnia secùs quàm armis agi conveniret, nec licentia tantùm, sed inprimis potestas armorum, quatenus ad Reipubl. detrimentum vergit, coërcita foret.

Desuper accessit inde à temporibus reformatæ religionis, novus discordiarum fomes, nempe fidei diversitas, quâ Statuum animi adeò ab invicem abalienantur, ut interdum vix majori hostium, quàm ipsorummet inter se odio, flagrare posse videantur; Hinc enatum bellum Schmalcaldicum, & alia, quin etiam recentissimum Germaniæ bellum, quamvis initio aliam causam habuerit, quadantenus tamen, nempe respectu fœderis Lipsiaci, religionis intuitu gestum est. Equidem jam olim primò per Pactum Passaviense, de Anno 1552. deinde Publicâ Imperii Lege de Anno 1555. nempe Pace Religiosâ, de remedio quæri cœptum est, cautumque in vim Pragmaticæ sanctionis, ne quis Status Imperii, alteri ejusvé subditis aut ditionibus religionis Catholicæ vel Lutheranæ nomine, sub pœna pacis profanæ violatæ, bellum moveat.

veat. At enim anteà isthæc Religionis pax, si verum fateri volumus, magis formidine mutuæ potentiæ, quàm amore commodi Publici, hactenus observata esse videtur; cum enim hoc eodem seculo circiter annum vigesimum nonum atque trigesimum Ferdinandus Secundus Imperator, ubique ferè repressis adversariis, victrices circumtulisset aquilas, quos non Episcopatus, quæ non Monasteria, aliaque id genus Protestantium bona, Catholici variis prætextibus, aut occupabant, aut saltem sibi restitui desiderabant; Ex quo verò post prælium Lipsiense, & aliquot secunda prælia, Suecus cum unitis Protestantibus prævaluit, ne hinc quidem cum Catholicis melius actum fuit, ac deinceps variante fortunâ, aut hinc aut illinc Pax religiosa jacuit sepulta. Fortassis verò dicetur, per ea quæ infrâ capite insequenti tango, bellum hoc non fuisse, usquequaque religionis intuitu gestum; regero, verum hoc esse inprimis quoad exteros, sed Status Imperii magnâ ex parte, funesto illo religionis odio in se mutuò accensi fuerunt.

Tandem Instrumentum Pacis, Amnistiam universalem, quâ adhuc hodiè, Deo dante, fruimur, comprehensis etiam in Pace Religiosâ Reformatis sive Calvinianis reduxit; statuitque specialiter in Ecclesiasticis, qui Status initio Anni millesimi, sexcentesimi vigesimi quarti, ex his bonis quippiam possedit vel quasi, uti quoque in posterum ita possideat.

Cæterùm ne sic quidem alio, quàm verborum munimine gaudemus; Literæ sunt optimæ, sed si non observentur, propter faciles prætextus, multa disputatio est, ut ostendatur, difficiliùs sæpè bellum, ut transgressores cogantur. Utrique igitur vinculum concordiæ in Republicâ nostrâ, sive Politica sive Ecclesiastica spectes, dependet à fragili admodùm fundamento, nimirùm à voluntate Ordinum, quamvis enim adversus violatores Pacis Publicæ profanæ & religiosæ in Camerâ decernantur, Processus citationum ad vid. se incidisse in pœnas earundem, tamen perlongæ sunt litium ambages, ac si vel maximè per sententiam tandem obtineas, deficiens excutio haud raro fru-

rò fruſtrabitur effectum, ceu quotidiana docet experientia.

Ac uti melius appareat, quemadmodum ſe habeat, Imperium noſtrum Romano Germanicum, paucis quoque percurram adminiſtrationem Juſtitiæ; Duo ſunt hodiè apud nos ſuprema Imperii Tribunalia, Aula nimirùm & Camera Cæſarea, quibus ex Inſtrumento Pacis, non concurrens modò, ſc. & alioquin exercita jurisdictio, ſed idem etiam Proceſſus judiciarius eſſe debet; utriusque hujus judicii Aſſeſſores ſequi tenentur Conſtitutiones Imperii ac jus commune, ſc. in Libris Juſtinianeis expreſſum, eſt etiam non modicæ autotitatis jus Canonicum; ſimiliter reſpiciuntur conſuetudines, jura Feudalia, Statutaria, & id genus alia, quibus deſuper accedunt infiniti propè veterum ac modernorum Jureconſultorum Codices, Conſilia, Deciſiones, Commentarii, ac neſcio quæ alia nomina. His ipſis limpidiſſimi Juſtitiæ fontes adeò obducuntur, ut hodiè vix ſuperſit ullus juris articulus, qui non in utramque partem ſuos invenerit Patro-

nos; dehinc sæpè circa ipsas juris quæ stiones admodùm variant Assessores, pro ut videre est apud Klockium, Gylmannum, Fabricium & alios. Itaque cùm habeamus jus vagum, perplexum, ambiguum, mirari non debemus, si talis quoq; sit nostra Justitia; sed esto, omnes judices ubivis Germaniæ, inter tot involucra, satis oculatos esse, qui æquitatis tramites per devia illa consectentur, profectò alterum vitium est, quòd nimiis subtilitatibus in jure dicundo laboratur, prope enim reditum est hodiè ad antiquas illas impetrandarum actionum formulas, dubitareque liceat, an qui olim ex præscripto Prætoris recitaverunt suas actiones, an verò moderna ætas in Processibus curiosiorem se exhibeat, v. g. qui supplicat pro Mandato S. clausula debet simul petere annexam citationem ad docendum de paritione vel vid. se declarari in pœnam, quod si omittit, non decernitur mandatum; *Mem. visit. de Anno* 80. *§* bc auch einig Mandat. Idem est in causis Simplicis Querelæ, nam Processus vigore R. Imp. Novissimi non decernitur, nisi

nomi-

nominatim petitâ citatione; Quinimò hodiè unâ peti debet præfixio Legalis termini *Scitum Cam. de dato* 13. *Decembris* 1659.

Verùm hæc & alia similia utique ex officio à judice fieri possent, qui eo ipso, quo contra adversarium extrahitur mandatum, sive condemnatoria ferri petitur, etiam quoad antecedentia & connexa Juris tacitè implorari, censendus esset; In causis provocationum adhuc rigidiores ac periculosiores habemus subtilitates, nimirùm v. gr. circa fatalia, documentum requisitionis actorum, instrumentum Appellationis, juramentum &c. quæque ejusmodi plura sunt, ob quorum neglectum, v. gr. in singulis ferè sententiarum Cameralium Publicationibus, non devolutorias vel desertorias exaudire licet frequentius. Præter hæc verò, Judicia Imperii variis declinantur, Causidicorum artibus atque strophis, e. g. in Recessu Imp. de An. 1654. §. In welchem termin &c. cautum est, uti lapso in caussis mandatorum termino Paritionis per sententiam præfixo, immediatè ad decla-

ratoriam pœnæ, procedatur, hactenus d
Praxi ferè quotidianum fuit, tali casu pe
tere novum terminum; quos abusus
quanquam recentiore *Scto* tolli placue
rit, tamen in puncto Mandati de exe
quendo, etiam citius decreti, fermè hæ
retur, ut antè in Paritoriis; sic etiam vigo
re dicti Recessus §. Zum achten / Proroga
tiones Prorogationum non sunt conce
dendæ; si quis verò Praxin respiciat, mul
toties contrarium accidit, idemque in cæ
teris pluribus.

Hoc ipsum autem omnium deterrimu
est, quod si quis magno labore & sumpti
bus ad finem jam perduxerit processum
demùm Executionis defectum ac longis
simas remoras perpeti cogatur, habemu
enim executionem ferè exoratam, à
Principibus Directoribus Circulorum
qui si executionem suspendant, jam su
spensa est etiam victoria partis, novo
Processu, nempe medium, quo Principe
Circulares ad exequendum adigas, non
est, nisi Mandatum de exequendo, cuju
minas illi ipsi haud rarò suspendunt, pro
pter potentiam vel quem alium respe
ctum

ctum Partis Exequendæ; itaq; si Processum sustinere, quàm imperata facere maluerint, jacent nostri Processus, ac noviter agendum est contra futuros Executores; sic fit, ut apud nos Germanos, lis ex lite ad immortalitatem usque exoriatur, rarique admodùm sint, quorum vita exitum actionis superat.

Equidem ipsa decisio interdum ad multos annos extrahitur, sed rariùs causa attribui potest ipsi judicio, quin subest plerumque ratio peculiaris, veluti in declarationibus pænarum; nam quod non subitò & strictissimè processum fuerit ad declarationem pœnæ; hinc evenit, quia sententiæ istæ tanto magis despicatui haberentur, quò frequentiùs fierent, non subsecutâ executione. Ergò ex uno latere defectus executionis, ex altero, autoritas judicii tot genuit antehac Paritorias; ac talis quidem moderna est conditio Summorum Tribunalium.

Quòd si inspicere libeat punctum Justitiæ, cum restrictione ad certam Imperii Provinciam, sive Territorium, executio quidem est multò paratior, quippe

quæ

quæ fit jure ac poteſtate Magiſtratus: cùm enim Principes & Status Imperii non tantùm jurisdictionem, in ſuis Territoriis, ſed etiam facultatem exequendi teneant, dummodò mandaverint, Executio eſt multò facilior, quàm ſi Imperii Judicia eam demandâſſent; Aſt verò caeteræ quoque difficultates & incommoda, non modò magnâ ex parte in particularibus ejusmodi Dicaſteriis occurrunt, ſed alii etiam adſunt impediendæ juſtitiæ obices, veluti Privilegia de non appellando, de non evocando, electionis fori, & alia, his ipſis enim efficitur, ut multi læſi Jus ſuum ad nullum ſuperiorem judicem deferre poſſint, adeoque neceſſum habeant, illo cadere; unde confitetur Receſs. Imp. de An. 1654. §. Weilen auch der Ständ privelegia &c. hæc talia priveligia tendere in præjudicium jurisdictionis Imperii, adeoque innuit, eadem obſtare, quò minùs ad Imperii Tribunalia confugere liceat. Ex quibus omnibus, proh dolor! ſatis conſtat, juſtitiam hodiè in Germaniâ habere laſſas manus, quæque ejus rei ſit cauſa & ratio.

Pergo

Pergo tandem ad mores nostros & vitæ cultum; ab antiquo Germania dedit operam bellis, hodiè luxu diffluit, inani quâdam exterorũ æmulatione capta, ab antiquo nostro vestitu, eoque parco contenti fuimus, hodiè propemodum rusticitatis speciem præ se fert, quisquis patrio apud nos habitu incedit, & ex omni Ordine ac conditione hominum irrupit malum istud si proportionem facultatum spectes, cui salubriter quidem inprimis quoad vestitum luxuriosum, jam multoties remedium ac modum præscripserunt Imperii Constitutiones, statueruntque quousque diversæ conditionis hominibus, vestes preciosas gestare liceat, nominatim in Ord. Pol. de Anno 1530. 1548. & 1577. Sed bonarum Legum alterum requisitum est, ut strictè custodiantur, ac ut transgressores, debitâ pœnâ inevitabiliter coërceantur; jam respiciamus ad præsentem Statum, nihil minùs invenire licebit, quâm victum & amictum prædictis Constitutionibus conformem; causa autem hujus rei est, quòd cum negligatur vindicta & inspectio

Legum

Legum; nec in transgressores animad verti soleat, inferiores quoque ac subdit Imperii detrectaverint eam observantiã

Quæ cùm ita sese habeant, mirum non est, si deinde sumptus ad bellum ve alios Reipublicæ usus fiant parciores addi potest, quòd Imperium nostrũ nul lis gaudeat navigiis Publicis, unde nerv rerum gerendarum parentur sed pauc quædam ad civitatum præsertim Hansea ticarum, vel aliorũ quorundam Ordin privatũ comodũ exerceantur. Itaq; qui nihil suppetit, unde necessarios sumptu Respublica depromat, præter Provincia Imperii, hæ autem divisæ existunt in va rios dominos, qui de privatâ suâ pecunia reditibusvé Ordinariis, non tenentur al quid in Publicũ contribuere; inde potissi mùm onus redundat in subditos, è quibu non pauci, pecunias suas solent luxu i sumere. Tale igitur, breviter repeten do hactenus dicta, Germanicum est Im perium, Status Concordiæ nullo satis sta bili vinculo colligati, haud facilè mil tem cõtrahunt, aluntvé; justitia est long ambagibus tædiosa & sæpiùs sine effect

Lux

Luxus impunè dominatur opesq; , è quibus Reipublicæ sumptus desumi debent, nemine coërcente imminuit atque deglutit, & hæc quidem de conditionibus præsentis nostri Status,pro ratione instituti paucis allata sunto.

CAPUT IIII.

De Circumstantiis Externis nostri Imperii.

IN considerandis Rebuspublicis non id tantùm inspici debet, quod ad intra potest contingere, sed omninò etiam id, quod illis ipsis imminet ab Exteris; duæ enim hæ noscuntur Publici Regiminis conversiones, aut potius conversionum causæ, si illud ipsum intra se, per luxum, vel seditionem conquassetur,aut si extra ab hostibus longinquis vel vicinis supprimatur. Dehinc itaq; dicendum est etiam de Germaniâ nostrâ,quemadmodum sese sc. res Imperii Germanici, ad exteros habeant circumquaque; Est igitur nobis Turca versus Orientem, Galli versus Occiden-

cidentem, versus Meridiem, Pontifex & Italiæ Principes ac Civitates, versus denique Septentrionem Sueci ac Dani &c. Hi sanè omnes Reges, Principes aut Populi, manus sæpè habent in Germaniæ rebus, aut certè Germanis, qui adhuc bono Publico & communi utilitati, benè cupiunt, satis causæ est, ut credant sibi esse prospiciendum.

Utitur autem Turca, nam ab Oriente incipiam, non aliâ ratione Status potiori, quàm acinace, nec potest momentum in eo ponere, quòd velit nonnullis Germanorum potestatibus persuadere, ut ad se accedant, & ab Imperatore ac Imperio deficiant, unde apertâ vi, rem agere necessum habet, causa verò ejus rei duplex est, primum, quia fovet religionem Mahometicam nobis admodùm adversam, deinde quia imperat herili modo, ideoque Ordinum Imperii vel Christianorum Principum, ad ipsum ultrò nemo desciscit, noverunt enim non esse spem similis Regiminis, vel conservandi sui Territorii, sed commune jugum imponi omnibus, si vel maximè quis deficeret.

Hæc

Hæc duo igitur, Religio & Libertas, induere solent Germanis juncta contra Turcam arma, quod idem profectò est, in cæteris Christianis Principibus, his tantummodò exceptis, qui propter vicinitatem non possunt se ab illorum onere subtrahere, & propterea vel inviti parent ac Turcicum jugum agnoscunt, ut videntur facere Moldaviæ & Walachiæ Principes; nonnullis etiam accedit alia ratio, quoniam sc. ad majorem dignitatem, sunt evecti per Turcas, ut contigit Abaffi, moderno Transsylvaniæ Principi, extra hos, si qui cum Turcis sentiant, purgamenta potius hominum, quàm Christiani sunt, ac vocari merentur, quin etiam tunc, si tale quid contingat, illi audebunt qui sunt exteri, & propterea in magnorum Principum Aulis coguntur degere, quòd non habeant, unde alioquin sumptus parent suis ostentationibus, à cujus generis hominibus nupero quoque Turcico bello dicitur non fuisse immunis nostra Germania, cœteri verò minoris conditionis, ut gregarii milites, quandoq; noscuntur ad Turcas defecisse, sed exempla ea sunt

rariora ac inprimis evenerunt, propter necessitatem, quòd nimirum milites destituerentur necessariis vitæ subsidiis. In summâ, quando Turca proficere quicquam vult, Gladio & armis proficit, sed in ipsâ susceptione negotii, interdum etiam gaudet exterorum proditione.

Mitto nunc Turcas & ad contrariam plagam me converto, nimirum ad Galliam. Ac quidem Galliæ Regem quod attinet, non est incognitum, jam ab antiquo fuisse Imperii æmulum, ceu patet exemplo Francisci Primi Galliarum Regis, qui ut Carolo Quinto Aquilas præriperet, nulli nunquam pepercit operæ, & aliquos etiam ex Electoribus, in suas jam pertraxerat partes, quin ejus rei adeò fuit avidus, ut teste Guicciardino, saltem alternationem, illamque sententiam, Imperium ut prænobilem ac pulchram puellam, à pluribus posse successivè amari Carolo V. persuadere niteretur; Quanquam verò, qui ab eo usq; tempore successerunt Galliarum Reges, Imperii habenas tanto ardore non videntur quæsiisse, tamen ab illius partibus, datâ occasione

ſione non abſtinuerunt, imò affectus ſuos ad ulteriores Germaniæ progreſſus, ipſis factis non potuerunt celare, cujus rei, cùm plura fortè adferri poſſent teſtimonia, ſola Philippopolis ad Rhenum ſita ſufficit, in eo fortalitio, cum pleno jure id retinere non liceret, reſervavit ſibi, ac vigore Inſtrumenti Pacis obtinuit Gallia, ſaltem jus præſidii, quid ita? Nempe ut tranſitum in Germaniam liberum ac perpetuum haberent Galli ſupra Briſacum infra Philippopolin tenentes; ſubfuiſſe etiam præterea poteſt iſta ratio, ut decem Alſatiæ Urbes, tantò firmius in Ordinem redigerent, quarum querelæ etiam præſentibus Comitiis ſatis ſunt declaratæ.

Si jam quæras, quemadmodum Germania, vel quo animo ad Gallum affecta ſit, reſpondeo eſſe ſciſſam, & illas quidem artes habent Galli, ut cùm omninum animos, ob varias cauſas nequeant ad ſe pertrahere, Germaniam ſaltem dividant, illorumque, quorum poſſunt, uſurpent favorem, cumprimis verò Electoralis benevolentia captari ſolet à Gallis; Ideoque Electori contra minores

Status ac præsertim hanc vel illam Urbem Imperialem assistet Gallia, sed contra sui similem, hoc est, contra alium Electorem, vel magnæ considerationis Principem, non ita parata afferet auxilia; Ratio differentiæ est, quoniam necessum foret, alterum Electorem offendi, si uni contra alterum jungerentur Gallica arma, at verò hanc vel illam Urbem Imperialem, parùm curant Galli, quin potiùs eorundem parùm interest, ad hujus vel illius Principis Territorium vel potestatem, de alieno quid accedere, cum sibi se majorē faciant favorem, dixi verò, auxilia allatū iri non ita parata, in casu versantis utrinque paris considerationis, quoniam alię causę subesse possunt, cur Galli unum Electorem vel Principem juvent contra alium, ac inprimis conjunctio Domus Austriacæ, hucusque potuit permovere, ut ab isthâc Maximâ certis casibus declinaret Galliæ Regnum, veluti novimus, adversus Maximilianum Bavariæ Ducem, in armis stetisse Gallos, fortè ob hanc potissimam causam, quòd Austriacis ac Ferdinando II. & III. Imperatoribus esset

esset devinctissimus. Cæterùm meum propositum non est redarguere Gallos vel exteras nationes, sed tantùm eò collimo, Germaniam habere prægnantes causas, ut sibi ab illis caveat, sive vetera & ea, quæ pridem Imperio erepta ab exteris adhuc tenentur, sive modernas actiones inspicere libeat, quòd si quis nihilo seciùs in contrariam inclinet sententiam, ac credat, quò magis exteri, in rebus Germaniæ crescant autoritate & potentiâ, hoc magis libertatem fore tutam, quærat tantùm v. gr. Alsatiæ Nobiles, ac decem illius Provinciæ Civitates, sub utro liberius vivere liceat, sub Imperatore & Imperio, an sub Galliæ Regno?

Quod porrò Italiam concernit, notum est, quanta bella ab antiquo trans Alpes in Germaniam convolarint, quæ magnâ ex parte inter ipsos Germaniæ Principes, contra Imperatorem fuerunt per Pontifices excitata, sicut testantur Exempla Henrici IV. & V. Friderici I. & II. Ludovici V. & aliorum Imperatorum, qui certè propter hujusmodi seditiones, habuerunt Imperii sui tempora valdè tur-

bulenta: causâ autem fuit, quòd Pontificalem vulgò attributam magnitudinem non viderentur adorare, vel se ad nutum eidem obsequiosos exhibere, sicut quidem constat ab antiquo requisivisse Pontifices.

Hodiè ab ejusmodi ausibus Pontificiis, jam inde à tempore reformatæ Religionis, corona Imperialis est tuta & immunis, neque audent Pontifices ampliùs, ut olim, Imperatorem anathematis fulmine ferire, & hoc medio ipsius Statum conjicere in periculum; profectò Innocentius Decimus Pontifex, ejus qui nunc Pontificatum obtinet, immediatus Antecessor nihil libentius vidisset, quàm ut acta Pacis Germanicæ retractaret, quoniam malè ipsum habuerat ad Protestantes per compositionem Pacis, adjici plures Episcopatus ac bona Ecclesiastica, veruntamen non fuit conatus, Imperatorem vel quenquam alium à parte Catholicorum Regem vel Principem, banno percellere, sed tantùm Paci contradixit; quòd si Pontificis autoritas in Germania fuisset aut adhuc esset ut olim, non dubi-
bito,

bito, sub pœna anathematis omnibus interdicturum fuisse, ut à Pace desisterent; ratio autem ejus rei est, quoniam in Imperio, Secularium Principum pars longè potior est Evangelicæ Religionis, & verò legere licet, etiam priscis illis temporibus, cùm Pontifices remedium banni contra Imperatores frequenter exercuerunt, nihilominus multos sæpe fuisse ex Imperii Principibus & Statibus, qui in fide Imperatoris persisterent, si igitur hodiè tale aliquid tentaret, Apostolica sedes, nihil emitteret nisi vana verborum fulmina, quæ magis cederent in contemptum.

Hoc verò adhuc superest hodiè, quod dolere meritò debet Germania, videlicet tot Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatias &c. per Imperium, cujus etiam partem faciunt multò maximam, conferri à Capitulis, sic, ut Imperator præter Jus Primariarum Precum, hoc in passu nihil fermè reliquum habeat. Notum verò est, jus collaturæ competiisse primùm ipsis Imperatoribus, & quidem à Carolo Magno usque ad Henricum III. Imperatorem, Henrico IV. primùm

in controversiam vocari, ab ejus infensissimo hoste Gregorio VII. Pontifice, inde præter alias quoque causas orta sunt cruenta bella, Henricus V. iterum Pontificibus hoc jus eripuerat, & Sanctum Patrem eò compulerat, ut jurejurando illud ab se abdicaret, sed qui est vel putat, se jurejurando non obstrictum; iterum ad se jus istud traxit, quod etiã Imperator, nisi sceptrũ & coronam in periculũ vellet conjicere, tandem invitus cessit. Ex illo igitur tempore multa ac magna cura est iis, qui Germaniam divisam cupiunt, qualis huic vel isti Episcopatui præficiatur Princeps; hunc Capitularium animis incidente negotio Electionis, ad sui studium inflectendis, variæ deserviunt artes. Accedit Romani Pontificis confirmatio, qui sanè nisi quem sibi devinctum fore crediderit, haud confirmabit. At enim quàm hoc ipsum quadret Publicæ utilitati, non difficulter dijudicare poterunt, quosquos præconceptus Religionis affectus, nullo Imperii ac Publici Regiminis livore, imbuit atque corrupit.

Progredior ad cæteram Italiam, quæ consistit in Principatibus, cujusmodi sunt

Man-

Mantuanus, Florentinus, Parmenſis &c. & Urbibus ſeu Rebuspublicis ut eſt Veneta, Genuenſis, & Lucenſis &c. Hi & ſimiles Principes ac Urbes pleræque Italiæ, pertinuerunt quondam ad Imperium, ut per ſe patet, ſed poſt Fridericum II. mox videtur ab Imperatoribus Germaniæ, non magna cura data eſſe Italiæ rebus, & quanquam ſequiori ætate nonnulli Cæſares intraverint Italiam, eo animo, ut collapſam Imperii autoritatem, in priſtinum vigorem vindicarent, tamen ſolus Carolus V. devicto & capto ad Papiam Galliarum Rege, ita fortunatus fuit, ut totam Italiam, pro lubitu ferè poſſet in Ordinem redigere, cæteri Imperatores, aut morte fuerunt præventi, aut alia obſtacula experti ſunt, quò minùs ea, quæ Imperio ſucceſſu temporis ablata erant, plenè poſſent recuperare ac reſtituere. Interim adhuc feruntur eſſe in Italia, qui in Imperatorem & mitius Imperium animis ſint propenſi, aliqui etiam adhuc Imperatorem recognoſcunt de præſenti, ut Dux Mantuanus & alii. Proinde Principatus ac Urbes Italiæ ad Germaniam ſic

referuntur, ne verendum ſit, ut ab ipſis multum damni accipiatur, exceptis fortè Venetis, reſpectu ditionum Auſtriacarum, quæ ipſis ſunt conterminæ, atque adeò res tota eò deveniet, ſicut etiam Capitulationibus Cæſareis inſeri ſolet, ut ea quæ ad Imperium per Italiam jure pertinent, depulſis violentis & injuſtis poſſeſſoribus, tandem aliquando apto tempore, armis recipiantur.

Reſtat Septentrionalis plaga, quâ ex parte dixi ad Germaniam referri Danos, Suecos; hæ nationes, ut conſtat, ſua habent ſeparata Regna, certis tamen reſpectibus, Status ſunt Imperii, quinimò Daniæ Regnum, ab antiquo legimus, per Imperatores aliquoties in Ordinem redactum, hodiè verò ratione certarum poſſeſſionum velut ratione Sleſvici recognoſcitur à Dano Imperium, at Sueci non pertinuerunt ad Imperiũ antiquitùs, ſed perhibentur Poloniæ Regno juncti, poſtquam verò motus Germaniæ exorti & cumprimis Ferdinandeo Edicto, compulſi ſunt Proteſtantes Ordines ut ſibi caput eligerent belli, Suecus Rex Guſta-

vus

vus Adolphus, inter veteres ſanè nulli facilè virtute ſecundus, cum copiis in Germaniam pervenit & ab eo tempore per octodecim ferè ac quot excurrit annos, videre licuit per Germaniam Suecica ſigna, usque dum tandem confectâ pace, nonnullas Imperii partes, in Feudum obtineret iſtud Regnum, quo factum eſt, ut hodiè Sueciæ Rex, reſpectu illarum poſſeſſionum, quas per Inſtrumentũ Pacis accepit, Status ſit ac Princeps Imperii; coacti etiam fuerunt Ordines Germanici exſolvere Suecis pecunias pro Militiæ ſumptibus, vulgò **die Schwedische** ſatisfactions **Gelder**/ cui quidem oneri non Catholici modò ſunt obſtricti, ſed etiam Status Proteſtantes, quamvis anteà crederent, ſcopum belli principalem, fuiſſe Religonis defenſionem, reſipſa autem docuit illam belli gerendi intentionem, quæ Glorioſiſſimo attribuitur Regi Guſtavo Adolpho, non per æquè fuiſſe, circa tempora Pacis, quin facilè inducti ſunt Sueci per Receſſum Noribergenſem, ut Executoribus Circularibus ad cogendas pecunias illas, ut vocant ſatisfactionis, in ſubſidium promitterent copias.

Quid

Quid igitur expectas Germania boni ab Exteris quaquaversus tandem temet conferas? non nego quidem pro circumstantiis temporum culpari non posse hos vel illos Imperii Principes aut Ordines, si justæ defensionis gratiâ, externis armis sese communiant, sed dolendum est potius, Statum Publicum sic se habere, vel retrò habuisse, ut ad periculosum modò istud remedium, confugere interdum necessitas cogat, quæ profectò præcipua causa fuit, ut præteritis annis multi Ordines Exteris Regibus vel Rebuspublicis sese associarent, unde Serenissimi Duces Luneburgenses Electori Saxoniæ ante hac responderant, se non ita à Suecicis armis citra periculum divelli posse, sed propter æquiores Pacis conditiones unâ bellum gerere, videlicet ut suæ aliorumq; unitorum tantò magis prospiciant securitati, cui etiam rei conformiter Legati Luneburgenses in Comitiis Imperii de Anno 1641. dixerunt Serenissimum sc. Principem ipsorum non cæco impetu Suecos petiturum, Ihr Herr der Hertzog würde nicht blind auf die Schweden drein

schlagen/

ſchlagen/quia nempe mirum non eſt, ut quisque Principum cupiat Statum ſuum ſalvum & ſartum tectum, ac eo quidem intuitu, pro præſenti rerum facie Ordines Imperii, in fœdera ſolent Exterorum concedere, quod jus jam à multo tempore exercuerunt, ac in Inſtrumento Pacis etiam diſertè ſibi reſervârunt.

Cæterùm fœdera illa concernere tantum ſolent hunc vel illum Imperii Principem, omnium verò ſive totius Reipublicæ nomine vix extat ſocietas, ſanè verò haud abs re eſt, nec parvum momentum habet, ſi qua Reſpublica fidelibus nititur ſociis, cujusmodi deprædicantur apud Tacitum, à Voculâ, priſcæ Reipublicæ Romanæ Socii, quòd ſc. ſæpè Regiones ſuas devaſtari, ac urbes exſcindi potius paſſi fuerint, quàm fidem datam deficiendo fallerent. Quanquam enim, ut ad nos redeam, Germania ſatis virium habitura videretur, certis mediis inductis, tamen vivimus in facie rerum præſenti, ubi neſcio, an juſta & cauta fœdera Imperii nomine declinanda dici debeant, ſed ita eſt, ut Germania de præſentibus maximè

movea-

moveatur, ac solita fuerit, externam assistentiam implorare, cùm Hannibal jam esset ad portas, sic imminente Turca An. 1567. Pontifex, Rex Hispaniæ & alii, de subsidiis belli sunt sollicitati, veluti testis est Recess. Imp. de prædicto Anno. §. So dann auch & §. Auf daß dann. id quod etiam in nupero bello Turcico, necessitas tandem extorsit, nec id sanè præter rem, quandoquidem Gallica auxilia quacunq; intentione missa, inter alias copias, in prælio ad Sanctum Gotthardum, insigne momentum attulisse dicuntur ad victoriam, quanti verò interfuerit vicisse tunc temporis Christianos Exercitus, nemo ignorat; in summâ conjunctio cum Exteris, quando cautè ab eo fit vel illis, penes quem vel quos sunt gubernacula rerum, non utilis modò, sed interdum, usq; dum vehementia hostilis retundatur, haberi potest propè necessaria, unde Imperii Proceres proximo, quod præteriit, bello Turcico, Augustissimũ qui nunc rerum potitur, Imperatorem nostrum de mittendis ad Exteros Reges, hoc nomine Legationibus, instanter admodùm sollicitaverunt,

verunt,

verunt, nec prius quàm peterentur hujusmodi auxiliares copiæ, destiterunt.

Cum quibus verò Regibus aut Gentibus, sive etiam quousque fœdera instituere, ex re Imperii sit, tractatio est ultra præsentis instituti metam posita. Cæterùm Imperii Ordinibus, ut dictum est, & inter se, varia intercedunt pacta ac fœdera, quibus pro circumstantiis sibi quisque prospicere solet, quale est v. gr. Fœdus Hanseaticum, olim usque ad formidinem præpotens, sed hodiè magnâ ex parte debilitatum, & id genus alia. At verò, quoniam evenire posset, ut in perniciem Reipublicæ aliqui Status, seu inter se, seu cum Exterioribus, fœdera & ut vocant, ligas ferirent, ideò Instrumentũ Pacis Cæsareo-Suecicum *art.* 8. ubi quidem hanc potestatem, quamvis ante etiam Ordinibus consuetam, ipsis concessit, expressam quoque ejusmodi addidit restrictionem, ne fœdera Statuum, contra Imperatorem & Imperium tenderent Pacemvé ejus Publicam, vel Transactionem Instrumenti Pacis, fiantque salvo per omnia juramento, quo quisque Imperatori & Imperio

est obstrictus; quibus verbis, Statibus non tantùm, ne adversus Caput, sed etiam, ne contra Membra Imperii seorsim considerata, h.e. contra se mutuò fœdus feriant, interdictum est, nam fieri potuisset, ut quis Statuum Imperii contra alterum Imperii Statum, fœdus iniisset sive cum Extero, sive cum Tertio quodam Imperii Membro, unicè propter simultates ac differentias privatas; hoc igitur casu ejusmodi pactum vel liga, nec fuisset contra Imperatorem, nec directè contra Imperium, tamen quia collimaret contra Pacem Publicam Imperii & etiam contra Instrumentum Pacis, quorum vigore non licet bellum gerere adversus Ordines Imperii, neque potuisset hac lege subsistere.

Verum enim verò, quia res est periculosi ac difficilis exempli, occurrente aliquo casu determinare, quod fœdus, quâ de causâ in perniciem Imperatoris, vel Imperii, sive etiam contra Instrumentum Pacis tendat, edisserere vel decidere, sanè prædictæ fœderibus restringendis excogitatæ clausulæ, non carent suis scrupulis,

pulis,

pulis,ac si verum fateri volumus, facilè in nervum Reipublicæ erupturis defecti-bus; sed mittam illud,ponamque,aut illicita fœdera,contra cautelas Instrumenti Pacis,nulla unquam excogitatum iri, excogitarivé posse, aut si habeantur, ilicò semper ac sine ullâ inficiatione, patere, profectò ne sic quidem satis erit consultum Publicæ utilitati, si enim unus vel alter ex Imperii Ordinibus, fœdus ineat contra Exterum,Imperiũ eo ipso periclitatur,quia si damnum ex fœdere sentiat, redundabit idem in Rempublicam quæ tota patitur in suis partibus,tantoque magis, quantò hodiè ratione pristini sui decoris, eadem est angustior.

At verò dices, rarius dari posse ejusmodi casum aliquem, ubi Status Imperii hodiè exerceant jura fœderum, si enim inspiciamus Instrumentum Pacis Cæsareo-Suecicum *art.* 16. *§. hac pacificatione* & *§. ex parte vero &c.* vix ullus Rex, Princeps, vel Respublica in toto Christiano orbe restat, qui quævè Transactione isthac pacifica non comprehendatur; quoniam igitur dictum Instrumentum Pacis non est simplex pa-

ctum, sed etiam in vim Pragmaticæ sanctionis Imperii valet, uti apparet ex *cit. art.* 16. *§. pro majori* &c. certè dixeris, licentiam illam ineundi ligas, ut vocant, ex parte Statuum, admodùm esse coangustatam, aut, deficiente objecto, in effectu propè sublatam; Respondeo non esse abs re, si quis sentiat, in eo ipso, contineri aliquam rationem Status Imperatoriæ domus, dum enim omnes socios suos, Germanicâ pacificatione complexi sunt, jam tutos se præstiterunt, ab Ordinum fœderibus offensivis, deinde quia verosimile erat, etiam Suecos & Gallos plures ex suis sociis exterisque eadem Transactione comprehensuros, ita per indirectum, fœdera Statuum offensiva ad tenuitatem, admodùm sunt redacta, quamvis enim generaliter vel inter se, vel cum externis Regibus aut Rebuspublicis convenirent, ut contra quem quisque bellum moveret, eundem etiam alter hostem agnosceret, non liceret tamen illis, si modò hostis ille inter Reges, Principes vel Respublicas pacificatione illâ Germanicâ comprehensos vel comprehensas numerare-

meraretur, quippe Pragmaticâ Sanctione Instrumenti Pacis præpeditis, dum ad manus ventum esset, fœderi particulari convento satisfacere, bellumvé commune inferre, adeoque cum hac ratione Statibus Imperii vix relinqui videantur in effectu, jura illa fœderum, parùm causæ superesse credideris, cur quis in illam sententiam, quod nempe eadem Reipublicæ Romano-Germanicæ, perquàm noxia esse possint, transeat, atque condescendat.

Nihilominùs, quoniam aliud genus fœderum restat, nempe defensivum, qualia fœdera, non obstante, quod Instrumentum Pacis totum ferè Christianum mundum contineat, ipsum jus Gentium, vim vi repellendam esse dictitans, constabilit atque sancit, & verò etiam hâc ratione contingere de facili potest, uti pangens ejusmodi, ut vocant, ligam, damnum patiatur, adeoque suâ clade Rempublicam ipsam afficiat, manet omninò, quod suprà dixi, hujuscemodi conventiones, non usquequaque in Publicum vergere emolumentum. Deinde Turcas, Tartaros & alios barbaros cum suis

affeclis, non comprehendi pacificatione noftrâ, plusquàm manifeftum eft; quod fi itaque jure focietatis offenfivæ vel defenfivæ, contra hos tales hoftes, Rex aliquis vel Refpublica extera, Imperii Principem vel alium Ordinem depofcat ad commilitium, fanè quoad Provinciam illam Imperii, in difcrimen Refpublica hoc ipfo adduci poterit, eoque reverâ Societates illæ Ordinum Imperii, quod totum præfertim hodiè facilè periclitatur, in fingulis fuis partibus, commodo Publico non admodùm deferviunt. Nec hoc ipfo diffiteor, fœdera Statuum, fæpè etiam bonum finem, intentionemque Reipublicæ utilem habere, cujusmodi eft v. gr. Societas illa defenfiva Imperii, ante aliquot annos Francofurti inita, vulgò die Aliance zwischen verschiedenen Chur-fürsten und Ständen des Reichs / adjunxerunt fe etiam Sueci & Galli, an fimili animo ac fine, fit penes arbitrium judicantis; interim negari non debet, ex fœdere, quod dicimus, copias in fubfidium Imperatori & Imperio, nupero bello Turcico miffas, quæ non minùs neceffariæ

fuerunt

fuerunt quàm utiles; sic sæpe fit, ut quippiam sit proficuum Reipublicæ pro conditione certi temporis, quod tamen, absolutè loquendo, eidem non admodùm convenit, v. gr. ex hausto tempore belli Punici secundi ærario, contribuerunt Romani sumptus belli ex privatis patrimoniis, eaque res inter illas angustias, & necessaria fuit & utilis; jam verò, si Rempublicam in se spectes, non est dubium, quin collationes istæ privatorum, multis modis nocere possint; simile quid accidit fœderibus, si quæ extant, nostræ ætatis, quoniam enim, ut antè ostendi, Respublicâ nostra Germanica in se debilis est, parumque spei inde affulget, tuendi se adversus hostes, hinc Cives Imperii, in Societatis jura coëunt, seque ad varios eventus, pactâ armorum unione muniunt; quæ res, quoniam Ordines Imperii invicem quasi divellit, ac suo modo, quoad reliquos nempe, ultra quam par est, conjungit, non simpliciter, sed tantùm habito respectu temporis, commodum affert, inprimis tunc, cùm præpotens hostis, uti nuper Imperio Turca, iminet ac minatur.

Cæterum, quia hoc loco, de conditionibus externis moderni Status egi, non eſt abs re, bellum Turcicum, ſpecialius attingere, ac Turca quidem virtute exercituum ſuorum parum, celeritate multum, negligentiâ verò noſtrâ ac tarditate, amplius imò plerumque plurimum fortunæ, pacis ac belli copiam, utrum libuerit, ſemper ferè in manu habuit, non enim utique prohibere poſſumus, ne bellum moveat, ſed cum illatum eſt, non deberemus eſſe pro arbitrio hoſtis, tam parati, tamque ad pacem faciles; Ludibrio propè Germanos habent Turcæ, ac pacem, ut libet, ineunt, vel ad pinguiorem conditionem differunt, unde Ibraim Baſſa reſpondit, Er müſſe Caniſcha und dieſelbe Gräntz / ſeinem Großmächtigen Herrn vorhero einnehmen / alsdann auf ſeinem Abzug möge man vom Frieden handeln / Receſs. Imp. Anno 1603. §. und demnach quæ verba profectò præ ſe ferunt ſatis apertam illuſionem. Sanè animus conſtans, quique malæ etiam fortunæ non ſtatim diffidat, in illo requiritur, qui eventum belli proſperum expectare

vult

vult; ob eamque causam Romana quondam constantia, plerumque fractis tandem hostibus triumphavit; Sic cùm Cajus Terentius Varro Consul Romanus, ad Cannas funestâ illâ clade fusus victusque esset, gratias reportavit, quod superstites ex fugâ collegisset, eoque de Republica nec dum desperâsset; simile constantiæ exemplum Annibalem, victrici exercitu ipsam urbem, jam propè obsidentem, admodùm malè habuit, quod hujus ejusdem agri, quem ipse insidente exercitu tenebat, Romæ inveniri potuerit emptor & quæ plura sunt, priscæ virtutis specimina.

Hodiè apud nos alia longè existunt præcordia, nam cùm hostis modò conditiones pacis offert, vel acceptat, non enormiter iniquas, statim animi ad pacem inclinant, quæ res efficit, ut Turca plerumque belli ferat præmia, quoniam enim expeditis promptisque rem gerit copiis, sæpius Germanica subsidia antevertit, ac ut in proverbio est, Saguntum interim expugnat, dum Romæ consultatur, deinde cùm animadvertit, jam robo-

ra Germanicorum exercituum contracta, seque majore imposterùm sumptu, quàm fructu, bella continuaturum, à pace, ita tamen, ut caro satis pretio eam sæpe vendat, non solet esse alienus; hinc fit, ut belli impensæ ac Cæsaris vel Imperii contributiones reipsâ Turcæ non noceant sed is jam ante erepta, in signum quasi victoriæ auferat, Patrimoniumque Imperatoris sensim per partes imminuat; Nec audiendi sunt, qui per rationem Status rectè facturos putant Ordines, si Regni Hungarici non magnâ capiantur curâ, eò, quòd sic domus Austriacæ potentia ad mediocritatem redigatur, utrum enim præstat, Cæsarem nostrum habere vicinæ Hungariæ Regem, an Turcam hostem infensissimum, quietem Germaniæ stabiliorem, an vicinis Turcarum irruptionibus dubiam? Porrò modernus ut vocant, Vezier Bassa magnus, his technis, pactorum adiecit observantiam, nec Turcicæ feritati, nec suomet, quali esse fertur, ingenio aliàs suetam, nempe ut facilius ad deditionem permoveantur subjugandi, quæ res brevi haud parvos ei dedit progressus.
Deni-

Denique prætereundum non est, Rempublicam Romano-Germanicam hodiè patere etiam exteris Regibus, sic,ut nonnulli habeant jus voti in Comitiis, respectu certi ducatus, sicut Sueci respectu Pomeraniæ, & respectu Bremensis Episcopatus, Rex Hispaniæ ratione Comitatus Burgundiæ, & alii: Verùm quia inde fit,ut Provinciæ Imperii cum tempore pedetentim ad exteros perveniant, dum nempe potentiores ejusmodi Status, regimen illud suum Monarchicum, in terras Imperri sibi concreditas introducere nituntur, non expedit Reipublicæ exteriores Reges vel Duces præsertim potentiores, concessâ certa Imperii portione, inter Ordines asciscere; Quod ad Suecos attinet, Pacis amor efflagitavit, ut in Feudum ipsis Imperii illæ, quas tenent, cederentur Provinciæ;

Verùm ut dixi, res illa simpliciter loquendo, non est bona, sed magis Reipublicæ detrimentosa,ideoq; videtur placuisse in Constitutione Pacis Germanicæ, non in se,sed ut minùs mala belli tàm funesti continuatione, cùm enim tales Im-

perii Status Publicis intersint Comitiis, adeoque regiminis etiam ex parte sint participes, quis non videt acta Comitialia & Publica Consilia, quantum est ex parte hujusmodi membrorum, unicè inflexum iri ad rationem privati commodi, sive ad id, quod expedit Regnis eorundem vel ditionibus externis? Unde fit, ut deinde in arbitrio ponatur, externorum Regum vel Ducum, an & quantum contribuere velint, in negotio assistentiæ Turcicæ; & propterea iidem possint vires Imperii pro re natâ suis votis imminuere, sic si contra Galliæ Regem, pro decem Alsatiæ civitatibus, in Comitiis deliberandum esset, Sueci fortè essent alieni & in Gallum jure fœderis propensi, idemque in cæteris. Per inversum sunt Imperii Ordines, qui ab exteris Regibus Feuda accipiunt, cujusmodi exempla sunt in Sereniss. Electore Brandenb., qui Borussiam antehac in Feudum tenuit à Poloniæ Rege, nunc autem possidet eam jure allodiali; similiter in Duce Holsatiæ, qui Slesvicum feudi titulo recognoscit à Daniæ Rege, sic Lotharingus in

in nonnullis recognoſcit Gallum. Quòd autem hæc res non ſit Imperio utilis, ſed noxia, apparere poteſt facilè; quia ſic tale Feudum efficit, ut Ordines Imperii ſint extero alicui, fœdere fidelitatis devincti, cujus deinde conatus, ſi quid moliatur Publicæ utilitati adverſum propenſiùs utique promovebuntur; nec ſatisfacit, ſi tale feudum fortè intelligatur, ſalvo juramento priore & fidelitate ergà Imperium, ſive etiam, ſi Princeps talis, vel Status Imperii, dicatur repræſentare duplicem perſonam; unam ratione bonorum Imperii, & ſecundùm hanc, neminem recognoſcere ſuperiorem, præter Imperatorem & Imperium, alteram ratione Feudorum ab extero Rege conceſſorum; nam contrà eſt, quòd emergente bello, vel aliis difficultatibus, propter quas avertendas, vaſallo ipſi periculum attrahi poteſt, ceſſat nec attenditur, duplex iſte reſpectus, quippe hoſtes non diſtinguunt, quæ bona, cujusque Status, ab Imperio, vel exterorum aliquo Rege, dependeant, & conceſſa ſint, ſed proſequuntur ſuum adverſarium jure belli. Non

igitur

igitur expedit Reipublicæ Ordines Imperii,possidere bona præter Imperio subjecta, eaque recognescere in feudum ab exteris.

Ac talem quidem delineavi hactenus breviter,tum intra se,tum extra Germaniam nostram, itaq; quæstio eò redit, quemadmodùm Respublica nostra mixta, quæ in se debilis admodùm est, potentes verò cives,nec firmo satis inter se vinculo unionis junctos, non paratam justitiam,nullaque ferè fœdera habet universalia quam præterea vicini, pro viribus carpunt & lacerant, in quâ Cives & membra ipsa, fœdera ineunt, ac diversis modis infactiones dividi facilè possunt, quemadmodùm inquam hæc talis Respublica nostra, ad Majestatis Imperatoriæ, & Statuum Imperii, ac etiam subditorum, salutem atque commodum administrari, gubernarique possit, sanè de eo omnis labor & operæ pretium, erit disquirere; Addam verò his, quæ dicta sunt, nonnullos ulteriores discursus de Austriacis, Hispanicis,nec non Hungariæ ac Bohemiæ Rebus,quatenus ad

ad hunc locum referuntur, inde de Ratione Status differam, ad præsentem inprimis Regiminis modum applicabili, ac porrò transcendam ad nonnullas vulgatiores disquisitiones veluti, an Ratio Status apud Germanos ponenda sit, in concordiâ Imperatoris & Ordinum? similiter, quod & quamobrem præter impietatem, etiam nocentissimum existat, tentare velle, juxta mentem Hippolyth. à Lap. domus Austriacæ extinctionem, an & cur novi Imperatoris electio, non sit in rem Germaniæ, & quæ id genus alia occurrere videbuntur, quæ si determinavero, deinde, Deo dante, veras & genuinas, Imperii Romano-Germanici, Rationes Status, breviter explicare atque depromere aggrediar.

CAPUT V.

Quales casus Germaniæ immineant ab extinctione Austriacæ Domus, sive respectu Germanicæ, sive respectu Hispanicæ Lineæ.

Onceperam caput hoc de obitu Philippi Quarti Hispaniarum Regis deque

deque casibus probabiliter ex omnimodâ decessione stirpis Regiæ emersuris; interea dum isthæc scribo, ecce mors illa in facto contigit, adeoque stylum nonnihil immutare oportuit, passa est etiam familia Austriaca, alia desuper funesta vulnera perbrevi, veluti mortem, Ferd. III. Imp. Leopoldi Archiducis, Caroli Josephi, nec non Francisci Caroli Tyrolensis nuper defuncti, atque adeò Augustissima illa domus profectò ad tantam est redacta paucitatem, ut Historiæ hujus rei nullibi faciant similem mentionem, nam ex parte Lineæ Germanicæ, solus adhuc superest Gloriosissimus Imperator noster Leopoldus; Ex parte verò Hispanicæ Lineæ, solus ipse parvulus seu infans Regius, Carolus ejus nominis secundus. Pendet igitur res Austriaca à duobus ad summum capitibus, quorum utrumvis occidat, Germania suberabundè habet, quod consideret, satis quod præcaveat! Obsecro enim, si fata acerba Leopoldum Imperatorem sine posteritate masculâ, quandocunque eriperent, quales non in Statu præsentium temporum simili,

mili, circa Cæsaream Electionem gignerentur discordiarum fomites? sive ad quam tandem Imperii Illustrissimam Familiam, exterumvé Regem aut Principem, perferre possent Electores, decus Augustalis Coronæ, sine ingentibus bellis ac sanguinis humani effusione quàm largissimâ?

Verùm quoniam hæc res ex argumentis istis, quæ infra cap. 10. occurrunt, fusius deducitur, hoc in loco primum illum casum prætermitto, ac confero me tantum ad Hispaniæ res, illumque earum eventum, quo Carolina stirps superstite Ferdinandeâ extincta foret, nam si Ferdinandea quoque sive Germanica Linea Austriacæ Familiæ, desiisset esse, consequerentur pro hac rerum facie illa mala, quæ jam circa priorem casum tetigi, & in relato capite prolixius pertracto. Notum verò est res Hispanicas per se ad Germaniam non pertinere, nihilominùs, quia Linea Germanica Archiducum Austriæ, ex unâ parte, successionem & fortassis jure, in illud Regnum habere potest, ex alterâ verò, Galliarum Rex, in diversas illius ditiones

tiones, consuetas procul dubio movebit prætensiones, ex quâ re diversæ mutationes in Germaniæ Imperium facilè redundare videntur, inde ad hunc locum, ubi de circumstantiis externis Reipublicæ Romano-Germanicæ dissero, haud immeritò tractatio isthæc, fuit relata.

Constat autem, Principes Austriacos, amplissimis suis possessionibus partem multò maximam per connubia fuisse consequutos, è quibus inprimis, magna accessio facta est, per matrimonium Philippi primi cum Johannâ Ferdinandi ultimi Arragoniæ Regis filiâ, Regnorum paternorum, ex testamento hærede unicâ, initum, & quamvis Dux ille Philippus, ante Patrem & Socerum obiret, tamen cùm duos filios, Carolum & Ferdinandum, eorum nominum Quintum & Primũ Imperatores posteà factos, reliquerit, devoluta fuerunt ad posteritatem ipsius tanta Hispaniarum Regna; Verùm cùm Carolus esset primogenitus eoque obtineret Regni prædicti successionem, voluit Maximilianus Avus ejus Paternus, suas orientales Provincias in Ferdinan-

dinandum transferre, sed suasu ejus temporis Episcopi Sedunensis, ex ratione, ut potentia conjuncta maneret, Carolo reliquit. Sic igitur Carolus fuit valdè potens, nam tenuit Regna Hispaniarum & etiam Orientales Austriacorum Provincias, exceptâ Hungariâ & Bohemiâ, quæ Ferdinando ex connubio Annæ Uladislai Hungariæ & Bohemiæ Regis filiæ obvenerunt. Postquam autem experientia docuit, non posse tot Regna ac ditiones commodè ab uno regi ac teneri, præsertim, quod Hispani, suum Regem secum in illo Regno esse vellent; inde oportuit potentiam istam dividere, ob eamque causam Ferdinandus, cessione Caroli fratris, consecutus est Orientales illas Austriacorum Provincias, nempe Austriam, Moraviam, Silesiam &c. dehinc igitur natæ sunt, Austriacæ domus duæ Lineæ; Carolina, quæ Hispanias cum Regnis appertinentibus hactenus possidet, & Ferdinandea, quæ cum decore Imperii, Provincias illas Germaniæ Orientales hucusque tenuit; illa vulgò inde dici solet Hispanica, hæc verò Germanica

unaque, deficiente alterâ, videtur habere jus successionis.

Ex adverso Galliarum Rex, non eò tantùm Austriacis, ad obtinendas Hispanias, sese in hunc eventum parem dicere potest, quod æquè habeat proximi Hispaniæ Regis filiam in matrimonio, & quidem natu majorem. Quantumvis enim ab eâ renunciatum sit successioni Regnorum, isthæc tamen renunciatio intelligi potest de casu, quo legitimus hæres masculus supersit, ex Lineâ illâ Hispanicâ, an verò etiam complectatur Ferdinandeam Lineam, quæ ex deductis distincta planè est, dubito, utrum Galli concesserint. Deinde, si respicias maternam cognationem, Galliarum Rex æquè est moderni Hispaniæ Regis ex sorore filius, ac Imperator Leopoldus, adeoquè eatenus sunt in pari gradu, propter quam paritatem, defendent Galli, magis respiciendam esse illam cognationem maternam, quàm necessitudinem Carolinæ & Ferdinandeæ Lineæ respectu tam remotæ originis paternæ, præprimis, cùm ex hâc posteriori nemo unquam gubernacula Regni Hispania-

ſpaniarum ſuo nomine noſcatur tenuiſſe & ſimili exemplo excluſis remotioribus agnatis, ſumma Hiſpanicarum rerum videatur primò, ad Auſtriacos perveniſſe. Denique præter hæc omnia, ſunt Gallis, in certas Hiſpanici Regni partes, nominatim in Regnum Neapolitanum, antiquæ prætenſiones, & quidem antiquiores multò, quàm ad Auſtriacam Domum Hiſpaniæ poſſeſſio delata fuerit, dicunt enim Renatum Regiæ Gallorum ſtirpis Principem, à Johannâ Neapolitanâ Reginâ, Caroli Dyrracheni filiâ & etiam ejus proavum ab alterâ aliquâ ejus nominis Reginâ, fuiſſe adoptatos, hunc verò Renatum, Ludovico XI. Galliarum Regi, per teſtamentum reliquiſſe omnia bona, adeoque ſucceſſionem Regni Neapolitani ſibi inde deberi.

Fateor hoc argumentum, aliquantò levius videri, quod Franciſcus I. Galliarum Rex inter alios Pacis cum Carolo V. initæ articulos, ſucceſſioni Regni Neapolitani debuerit renunciare, ſed tamen idem ille Franciſcus Rex non multò poſt Regnum illud denuò iterum in-

vasit de facto, ex quâ re obstinatum Gallorum propositum, ad occupandum istud Regnum, licet animadvertere, nec enim rarò accidit, ut hujusmodi tam arduæ controversiæ, inter magnos Reges vel Principes gladio magis, quàm jure velint dirimi. Et ex his quidem seu caussis seu prætextibus, verosimile est, Austriacos inter & Gallos utrinque ad arma provolatum iri, si quando decessione Carolinæ stirpis, Hispaniæ vacaverint.

Utra verò pars, justiùs hoc casu prætendat succedendi jus, non est difficile intellectu, ex his, quæ hactenus adduxi; cùm enim Austriaci, in omnibus ferè quæ Galli adhuc hodiè afferre possunt, pares sint, & prætereà superiores in eo, quod mascula origo cum Hispaniæ Regibus eadem ac idem communis Pater vel stipes Philippus Primus Austriacus existat, sanè si de jure quæstio sit, ad Germanicam Austriacæ domus Lineam, deficiente Hispaniâ, successio potiùs, quàm ad Gallos pertinere videtur; Quod enim regeritur ex istâ paternâ necessitudine non deferri jus succedendi, inde refelli potest, quod

Regn:

Regna Hiſpaniarum relicta fuerint Johannæ illi Arrogoniæ per Teſtamentum, adeoque devoluta ad filios & ad Carolum quidem propter Majoratum ipſo actu, ad Ferdinandum verò ſub expectativâ, vel in caſum vacantiæ; Cùm igitur Linea Auſtriacæ domus Germanica, & ex eâ Glorioſiſſimus Imperator noſter Leopoldus, per Legitima Stemmata ac deſcenſum, à Ferdinando usque illam obtineat expectativam, non poteſt dici, Regiam maſculinam ſtirpem, in Hiſpaniâ, extinctâ unâ Lineâ defeciſſe, ſed devolvetur corona ad alteram, nihilominùs, quæ in jure deſunt, inter tantos Principes & ſuper tantâ re, enſe ſolent ſuppleri.

Addo Burgund. Provincias, in quibus adhuc evidentior ratio videtur eſſe, cur Germanica Auſtriac. Linea, Hiſpanicæ in caſum planiſſimæ deceſſionis, ſuccedat, nam Ducatus Burgundicus, Maximiliano I. Auguſtiſſimi Imperatoris noſtri Tritavo, per matrimonium Mariæ Caroli Audacis Burgundiæ Ducis filiæ acceſſit dotis titulo, & ſic Auſtriacis Germanicæ Lineæ, haud dubiè jus quæſitum eſt, quip-

pe cum aliquis ex aſcendentibus, Burgundiam, reipsâ tenuerit, id quod in Belgicis terris conſequenter, præ cæteris Hiſpaniarum Regnis, Ferdinandeæ Auſtriacorum Lineæ peculiare eſt. Unde in Inſt. Pac Cæſareo-Gallico §. & ut ei ſincerior, 3. Circulus Burgund., adhuc hodiè, habetur pro membro Imperii & ſic Galliæ Rex, propter iſtam pacificationem, eò minus juris prætendere poterit; Interim ob relatas, ſimilesvé cauſas alias, probabile reputari poteſt, (utinam non ſit!) bellum aliquando fore.

Expendam verò nunc caſus illos, quid hinc ad Germaniam redundet; nam Auſtriaci vel vincent, & Regnum Hiſpaniæ obtinebunt totum, vel partem, vel nihil; ſi totum, potentia Auſtriaca, vel potius Imperatoria fieret nimia, quod ipſum Germaniæ libertati, quæ tali caſu quaſi titubat, non eſt bonum, ut patet Caroli Quinti & aliis recentioribus exemplis; ratio eſt, quia Status Reipubl. Romano-Germanicæ expoſcit, ut omnia ſint in proportionali æquilibrio; ſi autem Cæ-
ſar

ſar per comparationem ad Ordines Imperii, nimiâ; præſertim externâ potentiâ ſic ſuffultus, proportionale illud æquilibrium ſolvitur, ac Cæſar reipsâ magis abſolutus dominus, quàm Caput Reipublicæ eſſe videbitur. Quòd ſi nihil de Provinciis Hiſpaniæ conſequerentur Auſtriaci, vel potiùs Imperator noſter, quippe ad quem, ſucceſſio propriè pertineret, veroſimile foret, Gallos prævalere, adeoque illorum potentiam, quæ nunc propè eſt, finitimis Germaniæ Provinciis, tantò fieri formidabiliorem; ratio probabilitatis eſt, quoniam neutra pars in tantâ re ſpontè cedet jure ſuo, aut vero, aut prætenſo; itaque ſi nihil acquiret, ſignum erit, alteram partem prævaluiſſe, adeoq; viribus hinc fuiſſe auctam.

Reſtat ſecundus caſus, qui videtur cæteris aliquantò tolerabilior, ubi nimirum deficientibus Carolinis vacantia Hiſpaniarum Regna ſcinderentur, & huic quidem hæc, illi altera portio accederet, qui ſanè caſus, fortaſſis, eò faciliùs contingere poſſet, quoniam Provinciæ Hiſpanicæ non ſunt conjunctæ, ſed magnis invicem

cem intervallis distant, cujus generis Regna, si quando vacaverint, promptiùs à diversis possunt occupari divisim. Quicquid sit, ne iste quidem casus, si eveniret, esset nobis utilis, ob duas causas: I. quia ista ditio vel Provincia, quæ accederet Imperatori, externa esset, nec Germaniæ incorporata; jam autem Imperatoriam potentiam niti externis viribus, non est bonum Germaniæ, ut infrà quoque deducetur. II. Regna Hispaniarum sunt amplissima, & propterea Austriæ etiam in casu illo scissionis sine dubio, haud parva accederent augmenta; Taceo, quod durante bello inter Austriacos & Gallos, difficile sit, non implicari Germaniam, præsertim cùm hinc & illinc animi ordinum ad assistendum prompti, quique ex privatis causis res novas amarent, fortè haud deessent.

Neque est, ut dicas Carolum Quintum Imperatorem & Franciscum Primum Galliarum Regem, jam gessisse bella de Regno Neapolitano, Ducatu Mediolanensi &c. ac nihilosecius, Germaniam inde haud fuisse conturbatam; nam contra animadvertendum est, circum-

circumstantias ejus temporis fuisse longè diversas, quoniam sc. Carolus Quintus ante erat Rex Hispaniarum, quàm Imperator Romano-Germanicus, ideoque delato insuper ad eum Imperio, ac tot Orientalibus illis Austriacorum Provinciis, fuit potentissimus & potuit faciliùs bellum, quorsum voluit, sive minori aut Hispaniæ aut Germaniæ incommodo trahere, quæ res nunc temporis foret inversa, & Gallorum arbitrio magis supposita, deinde habuit Carolus tempore incœpti belli jam tunc militem in Italiâ, ac circum loca illa, de quibus controversia vigebat, habuit etiam paratas copias Gallus, propterea que in Italia gestum est primò bellum, & victi tandem ad Papiam Galli; nostra si respicias tempora, aliter se habent, quin verosimile videtur, Gallos alibi impressionem facturos, ut quondam Ducatum Oenipontanum per Italiam oppugnarunt, quo tantò securiùs, occupaturi Neapolitanum Regnum, nemine repellente, progredi possint.

Ac ex hactenus quidem dictis apparet, quod & quamobrem Germaniæ qui-

busvis casibus, periculosius sit & magè noxium, si quando stirps Carolina, quæ nunc Hispaniarum potitur, penitùs decesserit; Quoniam igitur Philippus Quartus Hispaniæ Rex, nuper defunctus legitimum Filium successorem Regni unicum tantùm eumque, ut aliqui dicunt, complexione naturæ debilem, reliquit, certè impendent Germaniæ illi casus, de quibus hactenus disserui, dum defuncto jam Rege Hispaniarũślioli infirmi morte Regnum illud vacaret, ob eamque caussam, congruis remediis, de quibus paulò inferiùs, veluti communi consilio Status Imperii, milite limitaneo perpetuo, ærario &c. ne noceant, poterunt præcaveri atque averti; Sed volupe est, priusquàm de his rebus dicam, nonnullas Rationes Status, *ab Hippol. à Lap.* traditas, quarum aliæ sperandæ magis, quàm optandæ, aliæ verò Reipublicæ Romano-Germanicæ, per quàm videntur periculosæ, huc allegare, & quam vim veritatis habeant, aut Imperio quadrent, breviter expendere, prius tamen de Hungariæ ac Bohemiæ rebus, ut & de Ratione Status pro præsenti,

& se-

& feclufisillis, quæ modò nominavi remediis, paucis differam.

CAPUT VI.

Quatenus Res Hungariæ & Bohemiæ ad Germaniam pertineant?

SÆpius contingit, ut Germania noſtra vocetur in auxilium Hungariæ, cùm eidem bellum imminet Turcicum, quâ materiâ refertos etiã videmus, quotquot à longiſſimo tempore, paucis exceptis, extant Imperii Receſſus; ſed an hoc ipſum ritè fiat & in rem Germaniæ, diſcuſſum eſt à variis variè, & quidem multis videtur, quoniam Hungariæ Regnum planè ſeparatũ eſt, & Imperator noſter, ratione ejus ſive in quantum eſt Rex Hungariæ, nec capitis Imperii Romano-Germanici, nec membri alicujus locum obtinet, nihil quicquam commercii Germanis eſſe debere cum Hungariâ, ſive pacem eadem habeat ſive bellum. Illud certum eſt, non ligari Status Imperii, directâ aliquâ & poſitivâ Lege, ut ad bella Hungarica, auxiliares mittant copias, quanquam enim

Impe-

Imperii Ordines singuli, sua recognoscant, ab Imperio Feuda, eorundemque etiam intuitu, obsequium & fidelitatem debeant, tamen vinculum istud se non debet extendere, extra respectum Imperatoris, vel Res Imperii, præsertim si totum non consentiat. Interim verum est, nostram rem agi, vicinus cùm ardeat Ucalegon, atque adeò rectè facere, Ordines Imperii, cùm sub suâ cautelâ assistunt Cæsareæ Majestati in bellis Hungariæ contra Turcam, propriæ salutis ac defensionis gratiâ; errat enim, qui putat, Turcam, si quod semper absit, Hungariam penitùs expugnasset, tunc demum in confinibus Germaniæ quieturum esse, aut qui mavult, infensissimum Christiani nominis hostem, quàm Imperatorem licet sub respectu Regis Hungariæ, nobis esse vicinum.

Et ex his quidem possumus colligere duo, nempe. I. Imperatorem in quantum est Rex Hungariæ, posse bellum indicere aut pacem facere cum Turcis, quamvis etiam Imperii Ordines non consenserint, idque nullo planè modo præjudicat

dicat Instrumento Pacis, ubi dispositum invenimus, hæc & id genus alia, non perfici solius Cæsaris consensu, sed requiri desuper, ut Imperii Status idem velint, quandoquidem expressè additur, Nomine publico & super negociis ipsius Imperii. Ergo Instrumentum Pacis non obstat, quò minùs Cæsar, in quantum est Rex Hungariæ, possit bellum aut pacem facere cum Turcis aliisvé Regni hostibus, etiam sine consensu Procerũ Germaniæ; alterum, quod hinc consequitur, est Status Imperii Romano-Germanici, hâc tali pace, seorsim ab Imperatore in personâ Regis Hungariæ factâ, non teneri, sed hostes nihilosecius, pro Reipublicæ exigentiâ posse bello persequi, videlicet cùm gesta Regis Hungariæ nullo pacto constringant ordines, quæ verò Imperator peragit ut Imperator, eadem debent communi consensu Comitiali perfici, ut per se patet.

Verùm aliud super est, consideratu hic loci haud indignum; nempe Regnum Hungariæ in se est electivum, quoniam verò aut quæritur in eo inductio successionis, aut saltem fama & vulgaris rumor, ita

ita obtinuit; inde interrogari potest, utrùm hæc res etiam ad Germaniam, si non directè, saltem obliquè & per consequentiam spectet? Cujus quidem quæstionis solutio, exinde desumi posse videtur; valde probabile est, quousque domus Austriacæ, amplissimæ possessiones, in hâc familiâ conjunctæ manebunt, etiam Imperiale fastigium, in eâdem continuatum iri; jam verò non est remedium aptius, ad conservandam posteritati potentiam, quàm maximarum possessionum successio; quoniam in his, quæ per electionem deferuntur, multa sæpe existit contentio & incertitudo, fieriquè facile potest, ut alius electione præferatur, & hac parte virium posteri mutilentur; at in successione secus sese habet, ob eamquè causam Germaniæ si liberrima expetitur electio Cæsarea hactenus interest, ditiones domus Austriacæ, non omnes teneri, jure successionis, quoniam si hoc ita sit, & tot tantæquè opes in unâ familiâ, aut planè unâ personâ, concurrant, profectò electio Imperatoria, in effectu vix censeri potest liberi voti, sed illa familia

vel

vel persona, tum propter formidinem potentiæ tum propter amplitudinem Augustali decori congruam, præ cæteris in eligendo respicietur; Sed de his satis.

Porrò Bohemiæ Regnum videtur longè conjunctius Germaniæ, quoniam Rex Bohemiæ non simpliciter se habet in Germanicis rebus, ut Rex Hungariæ, sed est Imperii Elector, veruntamen ad Comitia Imperii extra negotium electionis Cæsareæ non citatur, ob eamque causam nec reputatur in numero Statuum, id quod sanè mirum videri possit, aliquem esse Electorem Imperii, nec tamen Statum, ac vulgò quidem Publici Juris scriptores, hoc ita esse dicunt, causam verò, quamobrem speciale illud in Regno Bohemiæ obtineat, ut mihi quidem videtur, non exprimunt, res autem ita sese habet; facta est Bohemia Vectigalis Imperio, jam inde à temporibus Henrici Aucupis, sed tantùm usa fuit titulo Ducatus; posteà Henricus Quintus Imperator, primum concessit Bohemiæ Ducibus Regium nomen, nihilosecius tamen non licet legere, Reges Bohemiæ à Comitiis Imperii fuisse exemptos, nisi fortassis de facto conti-

contigit, ficut inter illius temporis turbas, interdum etiam a[illegible] Ordines Publica neglexerunt nec Conventus Imperii visitârunt; posteà cùm Privilegiis amplioribus à Carolo Quarto Imperatore concumularentur, Reges Bohemiæ, maximè verò, ubi ad familiam Austriacam sequiori tempore Regnum istud continuò pertinere cœpit, jam non comparent illi Reges, nec citantur ad Comitia Germanica, quasi singulari quodam jure præmuniti.

Verum enim verò, insigne aliquod arcanum Politicum, ex hoc elicere, facilè fuerit; nam ad conservandum in eâdem familiâ Imperialis fastigii decus, præcipuum fundamentum est, ut Imperator teneat latissimas possessiones, quatenus tamen fieri potest, quàm minimum dependentes ab Imperio: Ratio est, quia cùm Imperium ad Imperatorem nihil defert terrarum, & is quasi proprio jure ditiones tenet, præpotentes, quibus dignitatem ad se perlatam tueri valet, profectò eligitur is, qui illam habet potentiam, quæ ad tantum munus requiritur; Si enim Imperator quatenus Imperator, & non ut Sta-

tus

tus aliquis Imperii, vel planè exterus, amplioribus & potentioribus gauderet possessionibus, ipse resisteret Sceptri sui æmulis, & propterea Electio Cæsarea esset liberior, multoque minùs sibi promittere posset electus Imperator, hoc fastigium in suâ familiâ & posteritate, perduraturum; quia si eo fatis functo, aliena familia præferretur, aut etiã ipse vivus, Imperiali solio, sicut accidit Carolo Crasso, Friderico Barbarossæ, Ludovico Quinto, Wenceslao & aliis, deponeretur, jam ea, quæ pertinebant ad Imperatorem, quatenus est Imperator, unâ adimuntur, ac is suis viribus debebit, defendere coronam, adeoque transmissuro ad posteros Cæsareum culmen tutius est, nisi propriâ potentiâ ab Imperio quàm minimum dependente.

Ast verò Bohemiæ Regnum, hoc melius consequi non potuit, nec concinniori medio ad Statum independentiæ deduci, quàm si ad Comitia Germanica non vocaretur Rex iste, eoque ipso subtraheretur numero Ordinum Imperii; Qui itaque in Germaniâ nostrâ Majesta-

tem Imperatoriam vel prærogativam, ad ſe delatam, non ipſe modò & ſibi, diu conſervare cupit, ſed eandem etiam ad poſteros transmittere ſatagit, nihil habere antiquius debet, quàm ut potentiam ſibi paret, Regnaq; vel poſſeſſiones in ſuâ illâ familiâ conſtabiliat, quæ per ſe, aut planè non pertineant ad Imperium, aut ſecundùm quid tantùm, ſive ab initio ſic ſe habuerint, ſive ex poſt facto talem qualitatem acceperint; & hinc etiam eſſe puto, quod Feuda Imperatori aperta, haud libenter ab Imperio, permittantur denuò in alium conferri; econtrà verò ab Imperatore, eadem concedi ſoleant facilè, longè autem difficiliùs obtineri queant feuda de patrimonio, Cæſaris vel terris, quæ ad Imperatorem ſpectant jure proprio, unde Hiſpani ægerrimè tulerunt, at pro errato Politico habuerunt, cùm ab Imp. quondam, Ducatus Würtenberg. de privato Auſtriacorũ patrimonio dimitteretur, ac priſtinæ Imp. imedietati redderetur, ratio autẽ hujus rei eſt, quia prioris generis feuda, ad Caſaream poſteritatem non tranſeunt, per ſucceſſionem, ſed quate-

quatenus penes illam manet, Augustale culmen; Ideoque existente casu, quo alius in Cæsarem Romanum eligeretur, quàm qui foret de stirpe præcedentis Imperatoris, jam profectò feuda illa antè aperta augerent, contra priorem familiam Imperatoriam, potentiam novi Cæsaris, ad quem jure Imperialis Majestatis pertinere incepissent; per inversum, si Patrimonalia Cæsaris bona in Feudum concedantur, eo ipso posteritatis Cæsareæ vires imminuuntur, adeoque Ordines Imperii, hæc & similia bona, coronæ Augustali reservata & unita volunt; Cæsar verò quicunque ad progeniem suam, habenas Imperii transmittere studet, vult contrarium; & eò collimat, ut concessione hujusmodi bonorum, sibi & familiæ suæ, Principem aliquem, vel Comitem conciliet, quavis occasione devinctiorem.

Verùm redeo ad id, unde modò sum digressus; nempe dixi, Bohemiam secundùm quid pertinere ad Rempublicam Romano Germanicam, sc. in negotio Electionis Cæsareæ, quod quidem per se notum est, & rationem etiam utili-

gerantur, Publico nomine nihil contribui debet, nec indictiones illæ, vulgò Römer Monath/propriè habent locum, aut si exiguntur, certè ad illam partem conferentur, cum quâ facit Imperator.

Est tertiũ genus belli apud Germanos, quo depugnant contra Barbaros, Turcas, Tartaros &c. in hoc solent Germanicorũ Ordinum subsidia, sæpe etiam exterorum Christianorum Regum, copiæ auxiliares, confluere, ad defendendam Hungariam, & propulsandum finibus nostris, hostiles impetus; jam verò Bohemia & Hungaria [de Christianâ loquor] subsunt eidem domino, adeoque auxilia belli Bohemica, ejusque Regni contributiones, ipso effectu principaliter tendunt, & cautè directa fuerunt ad defensionem Hungariæ, cumprimis eo temore, pro Bohemia adhuc nuperi, in modum Regni Electivi tenebatur, ita, ut quamvis alius de facto vel jure, sceptrum Bohemicum nactus fuisset, tamen obligatus maneret, ad succurendum bellis Hungaricis contra Turcam.

Hodie verò ex quo Bohemia successio-

nis qualitatem obtinuit, vel etiam ex quo eam introductum iri, ſpes fuit, probabile videtur, non certo indictionum numero, Bohemiam ſua promiſſuram, aut præſtituram, auxilia, ſed planè indeterminatè, & pro neceſſitate temporum rerumque circumſtantiis. Si quis itaque ſecundùm hæc dicat, Bohemiæ, Regnum, cum Germania, extra ſcopum defendendæ Hungariæ, vel relinquendæ poſteris Cæſareæ coronæ, reverà vix quicquam conjunctionis habere, meo judicio haud aberraverit, partim quia ex deductis Rex Bohemiæ, Comitiis Imperii Germanici non intereſt, nec ut aliud aliquod membrum, de negotiis Publicis, veluti Legum & juſtitiæ, pacis & belli, fœderum, matriculæ &c. unà conſultat vel concludit, in tantum, ut ne particularibus quidem Electorum conventibus, extra negotium electionis Cæſareæ ſeſe immiſceat, partim etiam, quia Regni Bohemiæ ſubditi nullibi poſſunt in Imperio conveniri, ſed tantùm in foro Bohemico; quod ſi ſententia ibi in ſummo dicaſterio, feratur cuipiam adverſa, remedium provocationis ad

nis ad Imperii Tribunalia non habet, adeoque Regnum Bohemiæ est Legibus Germaniæ, paucissimis exceptis, reverà solutum;

Sed objicies, hæc talia, de non appellando, non evocando &c. Privilegia, Bohemiæ Regi, ejusque subditis concessa, potius à contrario coarguere superioritatem quandam ex parte concedentis, & adeò Imperatorem Romano-Germanicum, adhuc hodiè oportere recognosci à Rege Bohemiæ, etiamsi concurrat cum eo in eandem personam, rem enim se habituram ut in exemplo Caroli Quinti Cæsaris, qui in personâ Imperatoris sibi sub respectu Ducis Austriæ solebat aliquid injungere ac demandare; cujusmodi qualitatem hodienum remanere, posseque Imperatorem nostrum sibi ipsi ut Regi Bohemiæ mandatum dare vel aliquid interdicere; Respondeo Privilegia ab Imperatore Regi Bohemiæ concessa, extant in Aureâ Bullâ, & adeò pertinent ad Leges Imperii Germanici fundamentales; quod autem Privilegium ita sese habet, arguit quidem, illum qui dedit, habuisse in il-

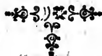
lum, cui dedit, potestatem aliquam & jus superius; Cæterùm hac ipsâ concessione istud à se tacitè abdicâsse, perinde est enim, si Imperator in modum irrevocabilis Privilegii, aliquid alicui tribuit, atque si diceret, hoc jus, quod antea non habebas, sive etiam, quod mihi competierat, inposterum tibi largior ita, ut mihi ampliùs non sit competiturum.

Quapropter Privilegia illa de non appellando, non evocando, cum similibus eò pertinent, ne quis Imperatorum subsequentium, tametsi, vel maximè velit, in causâ, possit appellationem suscipere aut quomodo inter Bohemos judex esse, nisi per accidens, quatenus nimirum in eandem personam Romana corona & Bohemica concurrunt. Tenentur igitur, omnes Cæsares, ex vi suæ Legis Regiæ, ut Bohemiæ Regnum, relinquant liberum, nec causas ejus ad se pertrahant; quòd si tale aliquid contingat, ut, exemplo Ducis Austriæ, Imperator de se ipso, sub respectu Regis Bohemiæ, cognitionem judicialem vel extra judicialem habere velit, quanquam talem facti speciem

ciem, haud temerè Leges in Bohemicis rebus proditam, profectò, videtur dicis tantùm gratiâ & nominetenùs fieri, quis enim crederet, Sempronium super controversiâ agri Titiani, impetitum, à se eodem, quamvis sub alio respectu ritè citari, aut judicari posse, omnes sanè putarent, judicium hoc non subsistere; quinimò si, ut exemplum retineam, Carolus Archidux Austriæ, debito super quo lis est, voluisset satisfacere non tantisper moratus fuisset, dum à Carolo Imperatore citaretur ac fortè condemnaretur, nam in causâ injustâ, contra Carolum Archiducem, meritò Actor obtinuisset, in æquiori verò sibiipsi idem, propter susceptionem Processus, expectationemque sententiæ, renueret parere. Ideoque hujusmodi judicia, ubi v. g. sub respectu Regis Bohemiæ, Imperator coram seipso ut Imperatore impetitur, sunt absque dubio frustranea;

Sic igitur sese habent Hungariæ & Bohemiæ Regna, ut Imperio Romano-Germanico, partim planè nō, partim nomine magis, quàm re subsint; quod ad cæ-

teras possessiones Cæsareas attinet, illæ quidem sunt Germaniæ incorporatæ, ut Austria, Silesia, Moravia &c. Verum tantis Privilegiis accumulatæ, ut à multis dicantur, etiam Electorum ac Electoratuum Imperii Privilegia longè excedere; jam quoniam hujusmodi Privilegia, non respiciunt Imperatorem, in quantum est Imperator, sed ab ipsis, sunt concessa, Archiducibus Austriæ, Silesiæ &c. ob eam causam similiter cedunt in rem Cæsarum privatam, præsertim, quia hæc talia Privilegia solent ac debent deinde inseri Capitulationibus Cæsareis, de quâ re dicam paulò inferiùs; Et ex his quidem patet, Terras patrimoniales, Cæsaris, hodiè esse triplicis generis, partim planè exteras ac separatas ab Imperio Germaniæ, partim aliquatenus tantùm, ad illud pertinentes, nec tamen incorporatas, sed propter insignia privilegia, verbo magis, quàm re subjectas.

CAPUT

CAPUT VII.

De Ratione Status Cæsareâ respe-ctu Ordinum in communi & in specie pro re præsenti.

PRæter ea, quæ proximè exposui, complura & diversa admodùm sunt, quæ non eò collimant, quemadmodum Imperator decus Augustale familiæ suæ ac posteritati relinquat, sed ad rationem boni regiminis tendunt, quatenus sc. Imperium sive ab ipso Cæsare, sive ab ejus posteris ritè gubernetur. Consistere verò videtur, totum hoc, vel certè potiori ex parte, in conciliando sibi favore & reverentiâ Statuum Imperii, tanquam in duobus supremis capitibus; Quem enim Imperatorem ordines Imperii, prosequuntur favore, & ut Patrem Patriæ amant, ac præterea metum ejus habent reverentialem, illumque ut Regem suum legitimum reverà suspiciunt ac venerantur, is non modò [loquor autem politicè] tranquilliora & à bellis civilibus tutiora habebit regiminis sui tempora, sed & assistentiam Ordinum conjunctio-

junctiorem foris experietur, eoque Majestatem suam, etiam contra exteros, defendere poterit satis feliciter, nam dubium nullum est, quin Germaniæ vires aut totæ aut majori saltem ex parte unitæ, abundè sustinere valeant, quemvis Regem, Principem vel Rempublicam totius Christiani Orbis; à Barbaris verò opinor nec ipsi cæteri, si ita fatis labefactaremur, quantum in se esset, Germaniam paterentur supprimi, videlicet quum exinde, quantum suis rebus afferretur periculi, satis haberent cognitum atque perfectum.

Omninò igitur ut dixi, ad hos duos fines quàm maximè respicere debet Imperator, ut Ordinum Imperii animis, has salutares herbas inferat, sui sc. favorem, ac metum reverentialem. Verum hæc generalia modò sunt, quæ de fine dicuntur, in eo autem omnis labor ac difficultas sita videtur, quibus mediis ad hunc talem scopum collimare liceat; ac Ordinum quidem Imperii; diversa est potentia, dignitas & auctoritas, aliæque domus illustriores magis, aliæ minùs propen-

dent

dent ad Imperatorem; ob eamque causam remedia inducentia favorem & metum reverentialem apud Ordines, probè sunt non modò pro circumstantiis temporum dirigenda, sed etiam congruâ proportione sic adhibenda & contemperanda, ne hi Status, qui benè cupiunt Imperatori sequiorem affectum concipiant, aut hi, quorum animos alioqui livor habet, ex alienatis planè fiant abalienatissimi; Itaque, ut ad rem perveniam, summoperè cavendum est, ne Statuum Regalibus dignitatibus, Præeminentiis vel Privilegiis contravenire vel illis aliquid decerpere videatur Imperator; ex nullâ enim re bilem ipsis magis movere potest, quàm si propter actiones Cæsaris putent, suam libertatem, religionem vel jura suppressum iri; hæc certè res causam dedit, cur Imperii Ordines protestantes, contra Edictum Ferdinand. II. Imperatoris, quo Monasteria reposcebantur, sese unirent ac Sueco accederent; & cur Mauritius Saxoniæ Dux, Carolo Quinto Imperatori, anteà conjunctissimus, subitò arma arriperet contra ipsum, quod nimirum,

rum, cum Imperatorem Evangelicis ac præſertim Patrueli ſuo captivo, Johanni Friderico Electori, inexorabilem tunc temporis cerneret, ſuſpicari cœperit, nec ſe quidem, conceſſo ab Imperatore Electoratu, conſtanter potiturum, ob eamque cauſam prævenire idem ſtatuit, ſeſeque vi & armis, quibus tunc pollebat, ne fortaſſis alioquin imparatus invaderetur, defendere ac præmunire.

Verùm quia ſunt in Imperio certæ familiæ, quæ jam inveteratas allegant, offenſæ ac ſimultatum cauſas, ſic tamen, ut eas ſine acerbiori alterius familiæ aut lineæ odio tollere haud ſit obvium, idcircò, ſollicitè ſaltem in id incumbendum eſt, ne hi tales Principes vel Status Imperii, ulterius aliquid ab Imperatore pati debeant adverſum, ſed ut viciſſim Cæſar illis exhibeat, datâ occaſione gratiam, præferent enim Imperatoriam gratiam, periculoſis motibus, quod veroſimile ſit, ipſos ſeſe impares ſtatuere, qui novis beneficiis Imperatori devincti, eoque nec juſtiſſimâ cauſâ ſubnixi, ipſum aggrediantur bello, aut ſi omninò id tentent,

tent, parùm tamen reipsâ profecturos esse; non enim sunt similia, ubi per te ipsum non sufficis, inchoare bellum, ex privatâ causâ, præsertim injustâ vel non satis revelante, aut bellum inferre ex causâ communi, Religionis vel libertatis defendendæ &c. tametsi præcisè Tuis virib' te tutari nequeas, nam prioris generis bella, authores coguntur sustinere soli, quia nemo facilè, sese immiscere illis vult, aut malorum inde profluentium facere participem, uti docet exemplum Johannis Friderici Secundi Saxoniæ Ducis, cum quo certè nemo uno ac altero fortè excepto comunia subire voluit belli pericula, quod videretur suscepisse perduelliũ defensionem ex odio, propter ademptũ Patri Electoratum; At si plurium Imperii Statuum communis sors ab exitu belli, notoriè aut valdè apparenter pendet auxilia haud incerta sibi promittere potest, qui bellum, quamvis solus non sufficiens, incipit, sicut cæteri Evangelici Principes & Status, adversus Carolum Quintum Imperatorem probabiliter juvissent Mauritium Saxoniæ Ducem, nisi bellum

bellum per pactum Passaviense, citiùs ad-
in venisset finem.

Propter hanc itaque causam, non est verendum, eos qui in Imperatorem vel Cæsaream familiam livorem & simultatem antiquam habent, nova facilè moliri ausuros, si modò Cæsar seipsis, ubi occasio sit, exhibeat gratiosum, ac præterea sedulò caveat, ne noviter offendantur; Econtrà verò, quos sibi Imperatoria Majestas, beneficiis delinivit, quique noscuntur in Cæsarem Cæsareamque familiam proclivíores esse, satis fuerit, in Statu illo propter quem Imperatori favent, conservare, vel saltem nihil causæ, ultrò offerre, ut inde deturbentur, ac de cætero prospicere, ne enormis aliqua læsio, ipsis per Imperatorem obveniat, communem enim nec prægrandem, quamvis sentiant, [absit verò, ut statuam etiam hanc inferendam,] perferent tamen nec prævalere eam apud se, anteriori Imperatoris gratiæ & indultis patientur; sic enim comparatum est in humanis rebus, ut offensa mens quasvis, etiam leviores odii ulterioris causas, arripiat atque exaggeret, mens

verò

verò prius devincta, æquius easdem toleret, & minores aut non sat prægnantes ad irascendum reputet; fateor quidem, hoc idem interdum passum fuisse instantiam, ut quis nimirum anterioris Principalis beneficii immemor malum pro bono retulerit, sicut Henrico Quarto Imperatori fecit Rudolphus Sueviæ Dux & Comes de Rheinfelden, quem Imperator ipse promoverat ad illum gradum potentiæ, & etiam filiam ei in matrimonium collocaverat, tamen his non obstantibus à Cæsare Rudolphus iste defecit; Verùm hæc talia exempla aut rariùs contingunt, aut certè magnam aliquam causam habent veram vel apparentem saltem, & de quibus verum est, quòd etiam beneficiis cumulati, ac in Amplissimo Statu constituti, tamen haud persistant in fidelitate Imperatoris, illi profectò si tanta beneficia non accepissent, adhuc pronius & facilius multò prolapsi essent in defectionem, sicut etiam eundem illum Rudolphum, Imperatoriæ Majestatis ab eaque exhibitæ gratiæ memoria, diu dubium tenuit, ac deficiendi proposito, remoram

injecit,dum tandem, instigationi Pontificis & illorum qui Imperatori erant adversi cederet.

Omninò igitur, cæteris paribus, verum manet, læsos ab Imperatore Status, ulterioris offensæ omnem exaggerare modum, eos verò, qui se beneficiis devinctos meminisse possunt, non statim asperiora contra Imperatorem consilia sequi, quamvis sese putent, ab eo quatantenus læsos, sive etiam aliam immutandi animi causam prætendere possent. Secundum remedium conciliandi favoris Statuum, est, ut Imperator omnibus distribuat justitiam ex æquo, nec sese patiatur ab hâc normâ dimoveri, ubi enim non est exercitium justitiæ, nec quis jus suum Imperatoris patrocinio consequi potest, ibi etiam vix possunt, quin radices agant, odium ac livor in Imperatorem; aut enim credunt Status, Imperatorem noluisse ipsis jus dicere aut eidem defuisse vires, ut justitiæ effectum suspenderet, propter potentiam adversarii litigantis; quorum utrumque haud obscurum habet odium.

odium. Sed dices, opinor, si Imperator omnibus ubique Statibus jus diceret, pro cujusque causæ meritis, difficilimè evitare posset, ne eo ipso nonnullorum etiam potentiorum in Imperio incurreret invidiam; sunt enim aliquæ domus illustriores, quibus magnum onus debitorum incumbit, hæ certè ex rigido justitiæ cursu videntur offendi, vicissim alii potentiores Status, possident diversa, de quibus fortassis alii conqueri, seu etiam ad libertatem & immedietatem provocare possent; hoc tale aliquid, quantumvis ad justitiam causæ, si Cæsar determinaret, credo præpotentibus possessoribus moveret bilem, atq; adeò æquali per omnia justitiæ administratione, magis invidiam Ordinum, quàm favorem & benevolentiam, sibi pareret; Respondeo in his & similibus casibus Cæsarem tutum fore à Statuum odiis, per remedia metus reverentialis mox tradenda, præsertim etiam non admodùm curare debere, quòd talis livor sit paucorum, & unius saltem vel alterius, qui certè non auderent Imperatorem, præsertim Majestaticâ gravitate

condecenter ornatum, pluriumque benevolentiâ suffultum aggredi, aut adversus illum deterius quid moliri;

Cæterùm hac in re haud absq; moderatione tamen procedendum est, nam in his caussis, quæ noviter emergunt, minùs habere potest prætextum, qui sequiorem causam fovet quàm in his, ubi munimine antiquissimæ possessionis suam injustitiam valet contegere; cùm enim recenter potentior aliquis, alterum deturbat possessione, aut etiam ut mediatum sibi subjicere vult, plures sunt conscii iniquitatis, eoque etiam minùs sibi is confidet; ac facilius Imperatori obtemperabit; at si per conniventiam longissimum tempus effluxit, quodcunque etiam possessionis suæ vel prætensionis initium habuerit, fortius defendet, & sibi credet injuriam fieri, si abjudicetur. Quapropter in illo caussarum genere, parciùs indulgendum est, semperque cavendum, ut adversus eos, qui fortassis injustè agunt in Imperio administretur justitia ex æquo, licet fortè aliquod exinde Imperatori evenire posset particulare odium; si

um; si enim eò ventum est, cum Majestate Cæsarea, ut propter affectum potentiorum, quasi per Rationem Status nequeat, æquabiliter justiam exercere, profectò non ampliùs vivimus in sancto illo Romano Imperio, sed in Tyrannide Oligarchica!

At verò in causis jam per multos annos antiquitatis, bonâ conscientiâ & prudenter suspendi potest decisio, ne turbæ inde coriantur, præsertim cùm plerumque eas nemo urgeat, eoque tantò ægriùs ferant potentiores, si illas, nemine instante, Imperator quasi recoquat ac reassumat ex officio. Adhibenda autem est hæc insuper cautela, ut non extet in illa justitiæ administratione, quodcunque exemplum, ubi Imperator, quod in uno vel condemnando vel absolvendo pronunciat in altero simili, recenter idem non fecerit, quia si qui etiam sciant, sibi justè hoc vel illud fuisse abjudicatum, ultimò tamen paribus exemplis moventur, & quod apud alios connivendo accidit, id si sibi etiam non contingat, putant fieri injuriam, eoque in Cæsarem jus dicentem,

malum concipiunt affectum. Porrò tertium remedium conciliandi amoris Statuum in eo mihi positum videtur, ut Imperator Status Imperii, quantum res vel occasio patitur, consiliis & Aulæ etiam suæ adhibeat, aut certè ubique potiores æstimet, quàm Principes quoscunque extraneos.

Quâ ex re incredibile est, quàm benè velle Imperatori pergant Ordines, si se vicissim pro cujusque dignitate observari, & consueto cultu æstimari animadvertant, quod sanè propterea accidit, quoniam nostra hæc tempora maximè respiciunt ad externa, cultumque qui ibi defertur, nescio, quibus quantisque rebus anteferant, ob eamque etiam causam jam multo tempore benè factum, cùm lites præcedentiæ in Publicis Comitiis, non determinaverint Imperatores, sed ut quisque sessionem nactus fuit, sic ei forent, absque præjudicio peculiarem clausulam multoties inserendam, curaverint Imperii Recessibus. Ex quibus patet in tribus potissimùm consistere media illa disponendi Status ad benevolentiam Impe-

Imperatoris, nempe primò ut Imperator eorundem conservet jura Regalia, præeminentias ac privilegia, deinde, ut justitiam, moderatione paucis exposita, administret omnibus. Tertiò demum ut Status Imperii apud se cæteris exteris Principibus faciat potiores, ac si quando inter ipsosmet circa præcedentiam lis incidat, se non facilè immisceat; sin occasio fortè ita ferat, ut alter alteri in Publicis cedere nolit, pro digniore in dubio judicet, ita tamen ut minorem reservando ei sua jura prout aliquando fecit Fridericus Barbarossa Imperator, inter Archi-Episcopum Coloniensem & Abbatem Fuldensem, haud planè videatur exclusisse.

Dehinc deveniam ad illas artes, quibus Imperator sceptro dignas existimationes, apud Ordines Imperii consequi potest; Illæ, quamvis fortassis pluribus, eas tradere liceat, his duobus contineri præsertim videntur. Primò ut Cæsar sese ostendat ubique Heroicis virtutibus & insigni prudentiâ præditum, deinde ut in particulari hujus vel illius ex Ordinibus potentiam non sinat ultra modum

crescere, aut Imperatoris viribus subinde exæquari, qui enim Imperator hæc duo habet, ut virtute & prudentiâ præmineat, ac etiam viribus existat superior, cum semper manebit apud Status reverentia condebita, adeoque nemo contra hunc talem Imperatorem insurgere, ac ei injustè reluctari præsumet. Et virtutes quidem Heroicæ, quæ Imperatorem vel Regem decent, alibi extant expositæ, de eo ulterior est quæstio, quemadmodùm Cæsar illum finem, ne sc. Statuum potentia justis majora sumat incrementa, feliciter obtinere queat.

Cùm igitur jam dictum sit, & per se etiam pateat, alios Ordines in Imperio excedi ab aliis, tum respectu potentiæ & opum, tum dignitatis, illud inprimis observandum videtur, ut Imperator minores juvet & foveat, ne à majoribus in ipsorum redigantur potestatem, nam ex hac re fit, ut diversa Imperii bona, hujus vel illius ditioni particulariter accedant, & adeò sensim vires acquirantur majores: quo quidem intuitu Sigismundus Imperator urbium Imperialium partibus, ne depri-

deprimerentur, olim adfuit, & in genere etiã huc collimant sanctiones illæ, & consuetudines Imp., quibus Fiscalis Cameræ, etiam ex officio Publicum interesse observare, ac in causis exemptionum, immedietatem illorum Ordinum, quos alii subjicere sibi volunt, vindicare tenetur. Excipio illum casum, ubi fortassis Princeps aliquis insignior, qui Imperatoris partes strenuè sequitur, hac ex re omninò abalienaretur. Si enim Imperator tunc vellet illam regulam observare, plerumque standum esse, à partibus debilioris, posset exinde Statum suum, quandoque in præceps agere, & in magnum adducere discrimen. v. gr. Si Ferdinandus I I. Cæsar jussisset Maximilianum Bavariæ Ducem, decedere possessione Donaverdæ fortassis illum inclinâsset ad defectionem, qui præ cæteris egregium exercitum in defensionem Imperatoris, solitus fuerat alere. Itaque consideranda est conditio Reipublicæ in quâ tunc versatur Imperator, cautèque agendum, ne forte ex devincto sibi Principe reddatur infensus hostis; neq; verò muto senten-

tiam illam priorem, quòd Imperator jus omnibus debeat distribuere ex æquo, nam etiam hic illud observari debet, ac tantum dico in dubio, & actibus extrajudicialibus, Imperatorem debere magis facere cum debilioribus, excepto illo casu, ubi Respublica & aliæ circumstantiæ aliud postulant, ut si fortassis sit aliquis potentior Imperatori devinctissimus, cujus Societas, & amicitia, rebus ejus magnum possit adferre momentum.

Itaque nihilosecius Majestaticum erit, quoad lites forenses, præsertim militante facti notorietate justitiam benevolentiæ, indistinctè anteponere. Præter hæc secundo loco observandum venit, ne nova privilegia de nō appellando, non evocando, electionis & similia, facilè ac promiscuè obtineantur, solent enim Statuum privilegia eorundemque sarta tecta custodia pars quædam fieri, Legis Imperatoriæ, vulgò Capitulationis, adeoque res eò devenit, ut Imperator subsequens eorundem observantiæ obstringatur in vim contractus. Quo fit, ut subinde aliquid de Majestate Imperatoriâ tacitè vi-

tè videatur remissum, unde Recessus Imperii de Anno 1654. civilibus hac in re utitur verbis: Wollen wir mit deßgleichen Privilegien an uns halten. Quibus verò mediis, modisvè imminuitur Augustale culmen, horum studiosa evitatio omninò & absque dubio, pertinet ad Rationem Status Cæsaream.

Porrò Ordinum potentiam ultra modum quoque videntur augere pacta illa, præsertim si sint de magnis Ducatibus ac ditionibus successoria & reciproca, exinde enim in futurum, periculum imminet, ne ea familia, quæ ex tali fœdere olim vindicatura est successionem magnarum ditionum, & alioquin magnas tenet, ne inquam talis familia, incipat minùs revereri Imperiale fastigium. Quapropter factum prudenter fuerit, ut hæc talia successionis pacta Imperator difficilimè confirmet, cùm sc. absque Cæsareâ confirmatione hæc talia feuda in casum aperturæ ad Imperium spectant, ponam exempli loco celebre illud inter Domum Saxonicam Brandeburgensem & Hassiacam, successionis pactum, quas enim

enim quantasque possessiones ac Territoria, si quod Deus longè prohibeat, ac super Illustres hasce familias conservet, casus aliquando extiterit; ubi unâ superstite cæteræ extinctæ forent, in unam domum confluere contingeret.

Etsi verò haud abs re sit, Imperatorem niti amicis erga se in Imperio familiis, adeoque ad eas velle potius pervenire potentiam, tamen favor, & affectus non semper duci solet per stemmata, eòque tutiùs est emergente casu, vacantes Principatus vel Territoria amicis Cæsari familiis obvenire divisim, quàm conjunctim; & sic sese res habet, dum in genere loquimur de respectu Imperatoris ad Status Imperii, quæ & quemadmodum observanda videantur, at quia ipsi Ordines potentiâ atque dignitate admodùm sunt impares, haud perdiderim fortè operam ad speciem magis descensurus, ideoque primò quod ad Electores attinet, cùm illi sint dignitate ac præeminentiâ cæterorum Ordinum longè primi, laboraverunt retrò Imperatores, quàm maximè, ut illorum benevolentiam ambirent per-

petu-

petuam, ideoque etiam ad tantum gradum, rejectis interdum his, qui antè illud obtinuerant, assumere consueverunt Principes erga se benè meritos, sibique præcæteris devinctos. Cùm enim Electoralis Collegii maxima sit in Publicis authoritas, meritò sibi providerunt Imperatores de ejus benevolentiâ. Haud verò tantò certiùs sibi promiserunt, si essent, qui Electoralem eminentiam Imperatori propter benè merita, ferrent acceptam.

Ob hanc itaque causam Imperator Sigismundus Saxonicam & Brandenburgensem familiam, quæ hodiè rerum potiuntur, ad istos Electoratus promovit, idem fecerat anteà Fridericus Primus dejecto Henrico Leone, ubi familiam illam, quæ hodiè Saxo Lovenburgensis vocatur, in Electoratu Saxoniæ & Ottonem Wittelsbachium ex veteri prosapiâ Comitum de Schirn oriundum, Palatinatu & Bavariâ investiverat. Similiter Carolus Quintus Cæsar, ab Ernestinâ Ducum Saxoniæ Lineâ, secundum quam Serenissimus Princeps Altenburgicus, nulla in-

terru,

terruptione factâ, Elector hodiè foret, in Mauritio Duce ad Albertinam transtulit Saxoniæ Electoratum. Et hoc quidem primum requisitum est ambiendi in specie Electoralem favorem, ut nimirum Imperatori si fieri possit ipsius Electoratus nomine, sese devinctos sciant Electores;

Secundum ex superioribus quasi per consequentiam effluit, videlicet, ut Imperator ipsos Electores præ cæteris Imperii Ordinibus, honore, & amore complectatur, nec modò nullum genus gratiæ erga illos intentatum relinquat, sed & illorum privilegia Electoralemq; prærogativam, omnibus modis studeat conservare, quoniam enim Electores primum post Imperatorem, in Imperio dignitatis obtinent gradum, volunt etiam pro præcipuis membris observari, & inprimis molestè ferre videntur, si infra suum fastigium quavis ratione velint detrudi, verùm ut Imperatori curæ esse debet Electoralis præeminentiæ conservatio, sic vicissim fortassis non est in rem Imperatoris, nova & ampliora, quàm quæ

Legi-

Legibus Imperii habentur, privilegia Electoribus concedere, ob eam sc. caussam, ne ad Septemviratum totius propè Germaniæ summa devoluta censeri possit.

Tertium medium, quod Imperatores retrò respectu Electorum usurpârunt, constitit in conservando metu erga se reverentiali, cùm nimirum, si res ita exposcere videretur, unum vel alterum ex Electoribus gradu dejecerunt, sic fecit Fridericus Barbarossa Henrico Leoni Saxoniæ & Bavariæ Duci; Item Sigismundus Erico Quinto, & alii aliis invisis sibi Electoribus; Verùm hoc remedium de deponendis Electoribus est acre nimis, & habuit etiam conjunctos plerumque magnos Reipublicæ motus, unde quia Imperatores moderni jam habent illam præsumptionem ac respectum, quòd pro re natâ jus illud exercuerint, sufficit, si se ipsos in hac æstimatione conservent, ac ubique tam magnanimos ostendant, ut credantur adversùm se nihil quicquam permissuri, quod Augustali culmini vergere queat in dedecus.

Porrò

Porrò quod classem Principum attinet, similiter est ex re Cæsaris videre, quemadmodùm illorum favorem ambiat, id quod observârunt priores Imperatores, dum potiores Principum domus atque familias, insignibus accumulârunt privilegiis.

Cæterùm quamvis paulò ante monuerim, concessionem hujusmodi privilegiorum non usquequaque videri profuturam Cæsaribus, tamen si Principes animadverterent, sua quæcunque etiam sint Privilegia, antiquitus indulta, quavis ratione labefactari, aut imminui, dubio procul ferrent illud ipsum ægerrimè, & conciperent apud se odium Cæsareæ Majestatis; Sin econtrario nova subinde ipsis tribuerentur, dixeris hæc ex re magis magisque illos eximi Imperiali subjectione, ob eamque causam, quod ad favorem Principum concitandum attinet, haud videntur Rationes Status, multum singulares esse, vel diversæ ab his, quæ jam sunt traditæ.

Excipio hoc solum; in classe Electorum, Imperator non ita facilè potest

est constituere aliquod commembrum, sed cùm per Leges Imperii, certus sit Electorum numerus definitus, nemo potest extolli ad illum gradum dignitatis, sc. Secularis Electoratus nisi cum alterius depressione & exauctoratione. Verùm in Principum Curiâ secus est, & animadvertere licet, Imperatores esse valdè pronos ad conferendam aliquibus Principis Imperii dignitatem. Quamvis enim etiam hîc illud obstaculum subsit, quòd Imperii consensus ad hoc ipsum desideretur, tamen videmus Principes cæterosq́, plerumq́ue tandem consensisse, ut novæ familiæ vel personę fierent voti Comitialis, in hâc classe compotes, idq́ue certis clausulis & conditionibus plerumq́ue solitum fuit permitti, quarum duæ hæ videntur potissimæ, ut hæc cooptatio in Principem Imperii, nunquam allegetur pro præjudicio, vel aliis casibus in consequentiam trahatur; deinde ut illi Imperii Principes novi, prospiciant sibi de Territoriis & bonis Imperio immediatè subjectis, uti cernere est inter alia ex Comitiis & Recessu Imperii de Anno 1654.

Verùm enim verò hæ conditiones an & quatenus sufficiant ex parte Principum, dicam paulò inferiùs suo loco. Hoc interim apparet, Cæsares illud commodi dehinc sortiri, quòd primò sic nanciscantur, plura vota in classe Principum sibi devincta, hi enim, qui noviter ad illam prærogativam sunt effecti, non audent quidquam suffragiis suis comprobare, quod putant evehenti minus placiturum, deinde authoritas Principalis addito subinde numero, si singulatim consideretur, quod ad Publica attinet, non manet tanta, quanta Electorum, nec eò potest proximè accedere; quò enim plures creantur Imperii Principes, eò minus valent, & considerantur singuli. Consequuntur ergò Cæsares hoc ipsum ex hac re obliqua ratione, ut nimirum Electores cæteris Principibus singulis habeantur & conserventur reverâ potiores. Quapropter etiam non credo Electorale Collegium, si Cæsar novum Imperii Principem facere vellet, pertinaciter obnisurum, quia illa res Electores, dum illi manent in suo numero definito, tacitè evehit, Principum authoritatem,

ritatem, propter crescentem numerum reddere videtur viliorem.

Sed accedam etiam ad Urbes Imperiales, nam Comites comprehenduntur sub Classe Principum, & ideò hactenus cum illis perinde est; Urbes verò Imperiales constituunt tertiam Statuum Imperii Classem, & videntur antiquitùs ab Imperatoribus cauto fine, ut sc. quasi essent interstitium aliqnod Ducatuum vel Comitatuum, & ita attemperarent pro partibns Imperatoris illorum potentiam, sub immediatâ qualitate relictæ esse, exercuerunt etiam, jam inde ab immemoriali tempore, jus voti in Comitiis, non consultivi tantùm sed & verè decisivi, quanquàm in posteriori qualitate, votum Comitiale ipsis fuerit sub controversiam vocatum.

Hodiè planè est extra dubium Urbes Imperiales esse Status Imperii, & gaudere jure voti in Comitiis, etiam decisivi, quibus præviis, & si quæstio sit in specie, de Cæsaris Ratione Status respectu urbium, præter illa, quæ deducta sunt, hoc dico omnium esse potissimum, ut Cæsar

 illarum

illarum conservet immedietatem, & nisi prægnantissimæ adsint causæ, haud permittat eam labi, deinde ut omnium minimè conniveat, si qua fortè urbs, Imperatori haud ut decet se obsequiosam præstaret, seu etiam ad exteros Principes animis declinare videretur: nam hæc res, si dato casu conniveretur, ab aliis in malum trahitur exemplum, & ita Imperator habet Urbes sibi minùs obsequiosas, nec tutò collimare potest ad scopum illum immedietatis urbium, quem dixi verò similiter antiquitùs fuisse observatum.

CAPUT VIII.

De Ratione Status Ordinum respectu Imperatoris.

UT Imperatori in hac Reipublicæ facie sua sunt, & deposcuntur arcana Status, quemadmodùm sc. inter tot diversos Electores, Principes, Comites ac Civitates Imperii ubique agat, & sic se gerat, ne Majestatem suam, aut culmen Augustale lædat, sed condecenter tueatur, ita vicissim habent Ordines Imperii, quod tùm respectu Imperatoris, tùm re-

ſpectu ſui invicem prudenter obſervare debeant, niſi de illo gradu dignitatis vel libertatis, in qua ſunt conſtituti, quidquam velint remittere.

His igitur ita præmiſſis primò commune eſt omnibus Statibus reſpectu Imperatoris, ut electum Cæſarem, quantocyus legibus obſtringant, ut vocant Capitulationum, quibus ejus Majeſtas ita contemperata appareat, ne Status ipſi à Republica videantur excluſi, ſed ejus reipsâ maneant participes, & hanc quidem rem Ordines Imperii jam per multos annos vigilantiſſimè obſervârunt, ita ut hodiè nemo in Imperatorem Romano Germanicum eligatur, niſi certis legibus ſeu pactis Capitulationum, ſeſe obliget.

Cæterùm non habetur una conſtans Capitulationis formula, cui præcisé in hac materiâ inhærendum ſit, ſed extant variorum Imperatorum variæ ut alia v.g. ſit Caroli V. alia Rudolphi, & ſic deinceps; placuit ergò perpetuâ aliquam, quæ in vim legis fundamentalis Imperii valitura ſit, communibus ſuffragiis concipi, atq; decerni; inſertũ fuit idipſum negotiũ

Instrumento Pacis & ad proxima Comitia remissum; subsecutis his Anno 1654. iterum facta fuit ad prorogata Comitia nova remissio, durantibus adhuc diis Comitiis, Principes nonnulli, huic rei constanter admodum institerunt, & id etiam evicerunt, ut alternis vicibus materiæ perpetuæ Capitulationis Cæsareæ & defensionis Imperii contra Turcam tractarentur, sed nondum hinc emersit negotii illius perfectio. An autem bonum sit, habere perpetuam Capitulationem, & de quibus, infra dicendum erit, ubi tractatio ejus rei occurret in speciali aliquo Capite, nunc tamen illud asseritur, debere sibi Status Imperii certis prospicere, de Regimine Cæsareo legibus, sive formula earundem detur aliqua constans & perpetua, sive pro circumstantiis & singulis Electionum vicibus, proponendæ sint variæ; nam hoc remedio efficietur, ne Cæsari competat de jure Imperium planè Monarchicum, sed ut is Status, si quidem jus respicias, non factum, maneat, quatenus constitutionibus Imperii congruit.

Verùm

Verùm cùm jus ex facto oriri & allegari soleat, non sufficit, prout & supra innui; Si Status Imperii, in negotio Capitulationis, abundè sibi, dignitati suæ, ac Territoriis prospicerent, non autem curarent, quomodocunque etiam se post haberent Imperatoriæ actiones. Proinde secundo loco observari debebit, ut Status Imperii, si judicarent quidquam fieri, non ad illam normam Capitulationis, Cæsaream Majestatem desuper humilimè compellarent, communi nomine, aut saltem nomine unius vel alterius Circuli; considerandum est enim, quòd Imperator & Status Imperii, se habeant ut duo contrahentes, quorum unus alterius tacitam & continuam patientiam, progressu temporis allegare potest pro jure, jam quia Imperator certis legibus ad Imperium pervenit, ipse sentiet, Ordines non ligari, ut Majestati suæ ac Regimini, aliter pareant, quàm eo modo, ac ratione, quâ prius in ipsum, illud detulerant; non quidem fundamentum Status, sed spes tamen in eo collocari potest, bonum & Magnanimum Imperatorem has tales gravami-

num expositiones, ac desideria Ordinum, literis hujusmodi expressa, haud pro nihilo habiturum, sed daturum operam, ne deinceps querelæ istæ iterum audiantur, ac tractu etiam temporis erumpant in nervum Reipublicæ.

Ast verò ista omnia loquor ex præsupposito stante sc. hâc eâdem facie ac conditione Publicæ administrationis, sed si haberemus consilium Status, cujus necessitas & qualitas, inferiùs peculiari Capite veniet ostendenda, jam illud pro re nata sese posset, ac deberet interponere, apud milites & subditos Imperii, ne per viam facti, aut Cæsari sua Majestas, vel Statibus, ipsorũ privilegia læderentur, sed ut omnia secundùm tenorem Constitutionum Imperii, quæ alioquin, si reipsâ non observentur, vanæ utique sunt, placito & amicabili modo peragantur. Sed persequor id, unde digressus sum, nimirum respectu Imperatoris, ne Regimen introducatur planè Monarchicum, has esse vias Statibus Imperii observandas generatim; quod verò in specie Electores attinet, videntur esse reciprocæ duæ rationes Status, primò ut Imperatorem colant præ cæteris, &

ris & quantum fieri potest cunctis nervis suis eò colliment, ut Imperator hanc de ipsis fidem & opinionem foveat, quòd non alia familia vel persona erga ipsum dexteriùs sit affecta, tunc enim vicissim causam habet Imperator conservandi penes illum gradum dignitatis Electores, nimirum cum sua intersit quàm maximè, coli ac diligi à Septemviris Imperii, tanquam Ordinum potissimis, quam rem cautè observârunt Augustus & Christianus II. Saxoniæ Duces, dum ad suum Statum conservandum Imperatoris gratiam, & præcipuam in se benevolentiam, quòd maximè apparerent Culminis Imperialis juriumque ejus defensores esse, actionibus suis, scitè soliti fuerunt ambire.

Verùm hoc erga Cæsarem studium, debet ex alio capite contemperari gravitate, ac generositate Electorum, per quam ipsi Electores, si quid fieret contra gradum suæ dignitatis, huic animosè obniterentur, & apud omnes, maximè apud ipsum Imperatorem talem de se promitterent opinionem, ut difficilè habeatur, ipsos gradu dignitatis dejici, aut sine vindicatione pejorem

pati alterationem; quâ in materia exemplo nobis esse potest, quem supra citavi, Saxoniæ Elector Mauritius; cum enim Carolus V. Imperator, tot bella feliciter perfecisset, noluit tamen pro se cognitam Mauritii virtutem contra se, & in discrimen suum experiri; potuisset fortè Principum, qui cum Mauritio Electore arma sociaturi erant, superare vires, sed difficile tamen, & cum periculo conjunctum fore ratus est, si his ipsis niteretur Princeps, ea peritia militari, prudentia, rerumque agendarum industria, qua tum omnibus innotuerat Dux Mauritius, ideoque etiam is ipse felicem successum expertus est, ut posset Electoratum quamvis novum lineæ suæ porrò conservare, & concessa ac restabilitiâ pace, quod liberis orbus esset, tandem ad fratrem Augustum transmittere. In his igitur duobus consistere videtur Ratio Status Electorum, ut videantur Imperatorem quàm maximo amore complecti, & etiam habeantur propter actiones suas viri illo gradu sublimitatis quàm maximè condigni, tertiũ dici posset, quod ad Electores non respectu Impera-

peratoris, sed potiùs respectu Ordinum aliorum pertinet, & in eo arcano consistere videtur, ut nec comprobent Electores, nec se expresse opponant, sed tacitè saltem consentiant illis actionibus, quibus authoritas & potentia cæterorum Statuum, ne nimia sit in Publicis, aliquantum cohibetur; Unde non facilè audire licet, ipsos Electores multùm renisos fuisse Imperatori, creaturo aliquem in Principem Imperii, quod sc. hæc res per consequentiam quandam, Electorali Curiæ magis cedat in emolumentum, dum quò plura sunt membra Collegii Principum, eò singulis Principibus, pluris videantur valere, in Publicis.

Ratio autem hujus rei in universum adhuc magis & specialius fortè concernit Electores Seculares, quandoquidem his ipsis omnium minimè expedit, si plures sint familiæ tantâ potestate, vel autoritate, ut ipsos Electores vel æquare, vel excedere dixeris, nam tunc sortituri sunt cum tempore æmulos Electoratuum, qui illum ipsum honorem singulari virtute & meritis videantur ambire, neque enim hic

hic pariter ſe res habet, ut in Eccleſiaſticis Electoratibus, ad quos, cùm continua vigeat Electio, variis familiis poteſt eſſe via atque ſpes, ſed obtinente locum ſucceſſione, omnes alii Principes ac familiæ, quantiſper ea, penes quam illud faſtigium eſt, maſculam poſteritatem habet, ab Electoratibus Secularibus de jure excluduntur; unde progreſſu temporis ad eos ſibi ſolent viam ſternere, potentiâ, virtute ac meritis, ſicut fecerunt v. gr. Fridericus Bellicoſus, primus hujus familiæ Saxonicæ Elector & Fridericus Quintus Burggravius Noriberg., à quo deſcendunt moderni Electores Brandenburgici, quorum ſanè uterque ob belli merita à Sigiſmundo Imperatore, ad Electoratum illum fuit evectus; Pari ratione ex gratiâ, Ferdinandi II. & Ferdinandi III. Imperatorum Maximilianus Bavariæ Dux, propter præſtitam belli aſſiſtentiam, Octavum Electoratum obtinuit, & ad Lineam Guilelmianam, primus transtulit; Quâ in re non poſſum non incidenter quærere, utrum verum ſit, quod nonnemo ſcribit, jam antiquitùs & ferè ante trecentos circiter

citer annos, modernæ Ducum Bavariæ h. e. Guilelmianæ Lineæ competiisse Electoratum Palatinatus, illumque adeò quasi jure postliminii ex Instrum. Pacis ad eam rediisse? Sed hæc sententia procul dubio est contra fidem Historicam, ex quâ patet, Electores Palatinos, continuâ serie fuisse, è Linea Rudolphinâ, tanquam Seniori, cui secundùm LL. Imperii meritò id debebatur; unde si fuisset aliquando Electoratus Palatinus, penes illam Lineam Guilelmianam, contigisset de facto, quia quousque ex posteritate Senioris Lineæ, mascula soboles superest, prohibentur LL. Imperii Secundo-geniti aut illorum posteritas venire ad Electoratum; quin dicendum foret, istâ sententiâ positâ, quonam tempore, cùm inde à Ruperto Imperatore & ante constet, penes Rudolphinos, extitisse Electoratum Palatinum, quo inquam tempore, ad eosdem rediérit, penes utramque enim Lineam fuisse simul non potest? Cùm igitur ex probatis historiis hæc & similia ostendi nequeant, sequitur, quòd prædicta Linea Bavarica, nec unquam retro fuerit Electoratus Palatini compos.

Res

Res autem in veritate sic se habet; Circa tempora Ludovici Quinti Imperatoris, qui fuerat Bavariæ Dux, morte Woldemari ultimi, apertus erat Imperio, Marchionatus Brandenburgicus; adeoq; Imperator, vacantem illum, cum annexâ dignitate Electorali, concessit in feudum Ludovico Romano filio suo, hic igitur fuit Elector; dicunt etiam aliqui, ipsum Ludovicum Imperatorem, ejusque filium alterum Ludovicum fuisse Electores; quorum prius tamen, cùm jam tempore Imperii Ludovici Quinti, contigerit apertura Electoratus, difficilius est creditu; Sed seu unus seu plures fuerint Electores ex hac lineâ, sanè non fuerunt Electores Palatini sed Brandenburgici, quàm distinctionem fortassis ille autor non attendit, eoque est deceptus. Verùm redeo ad institutum, & satis apparere puto ex his, quæ dicta sunt, quemadmodùm Ratio Status in specie ad Electoralem dignitatem veniat, applicanda, quævé media ad illam conservandam maximè faciant.

Porrò quod ad cæteros Principes attinet, eadem quoque, quæ de captandâ Impe-

Imperatoris benevolentiâ, tùm etiam Electorali gravitate, prudentiâ ac virtutibus paulò ante sunt tradita, observare quoque Principibus conveniet; Illud autem in specie adjiciendum puto, Principes Imperii, non debere facilè pati, quamvis subconsuetis istis clausulis reservatoriis, ut alii cooptentur in suum numerum, ne illorum autoritas, ac consideratio in Publicis, propter pluralitatem sensim deprimatur. In quem finem expediet, imò optimum remedium erit, Principes desiderare, ut certo numero definiatur ipsorum classis, idque LL. aliquâ Publicâ Fundamentali, ne deinceps alios ita assumere, obvium sit. Quâ quidem in re sequerentur exemplum illius Constitutionis, quam tempore Ottonis III. Imperatoris sancitam fuisse ferunt, Tenor ejus hic perhibetur, ut essent quatuor Duces, nempe Brunovicensis, Lotharingus, Suevus, & Bavarus, quatuor item Marchiones, ut Misnicus, Badensis, Moravus & Brandenburgicus Quatuor Landgravii, quatuor Comites, quatuor Urbes, villæ &c.

Licet

Licet verò ſint, qui negent, hujusmodi conſtitutionem, tempore illo Ottonis III. latam fuiſſe, eaque etiam res, idcircò dubia videatur, quod Brunovicenſes Duces ſequiori tempore demùm, nempe à Friderico Primo Imperatore qui terras illas, vel jam tempore proſcriptionis Henrici Leonis reliquit, vel certè pòſt conceſſit, ſub iſto titulo creati legantur; tamen haberent Principes Imperii receptiorem & communiorem pro ſe ſententiam, quòd nempe tempore, quo dixi, talis Sanctio Imperii placuerit; quin ſi vel maximè tempus dubium reputetur, res tamen ipſa, latam nimirùm eſſe antiquitùs eam Conſtitutionem, haud ita foret dubia, ſed cum tradente Limnæo mentio fiat, der Vier Grafen des Reichs ꝛc. haud leve veritatis indicium ac præſumptionem pro ſe haberet. Poſſent ſanè Principes Imperii, etiamſi nulla hujusmodi conſtitutio, unquam verè obtinuiſſet, nihiloſeciùs proponere, ut ſua ipſorum h.e. principalis Imperii dignitas, certo concluderetur numero, quem deinde ſub quibusvis etiam clauſulis, ut Electora-

lis

lis Collegii numerum, nullatenus liceat transilire, veruntamen est aliquid in his & similibus desideriis allegare pro se suffragantis antiquitatis exempla.

Sed progredior nunc ad Urbes Imperiales; hæ cumprimis etiam pro Ratione Status observare debent, ne Imperatorem offendant, sed ut ejus gratiam, quatenus fieri potest, sibi concilient, præsidium enim in Principibus, vel aliis Ordinibus, ob causam suprà expositam non æquè ponere possunt. Oportet igitur, eas quærere, Cæsaream benevolentiam, per quam deinde, seu ab exteris seu à vicinis, illarum immedietas & jura periclitentur, satis queant defendi. Verùm quia tempora variant & ex diversis causis etiam Imperiale Patrocinium, quandoque deficere potest, ea propter rectè facient Urbes, quin propè illis necessarium videtur, ut se in fœdera defensiva invicem obligent; Certè Wenceslai Imperatoris tempore, fœdera Urbium, de causis Politicis loquendo, eas potissimùm conservârunt, ne bello cum Principibus ac Comitibus gesto planè succubuerint,

in eo-

in eorumvé pervenerint potestatem. Notum etiam est, quantæ considerationis fuerit, fœdus illud Hanseaticum, quod originis ratione, præsertim ex Urbibus constitit, quousque enim fœdus illud incolume extiterat, etiam Urbes omniaque ejus membra, habuerunt adversus quoscunque hostes, plenam securitatem, sed dum Urbes sunt invicem separatæ, & singulæ semet propugnare volunt, singulis tandem accidit, quod omnes metuunt; ideoque hæc, ut dixi, est causa impulsiva, & necessitas fœderis inter Urbes tantò melioris, quò possit esset fierivé universalius.

Profectò sic conjunctæ Urbes, non tantùm se tutiores reddent, ab aliorum insultibus, verùm etiam in Comitiis ac Publicis conventibus, plus valituras, verosimile est; inprimis addo simultaneam cum superioribus duobus Collegiis re- & correlationem, ad quam mirum non est anniti Urbes, quod alioquin tantùm dicis gratiâ, ac nominetenùs, votum suum decisivum, ex Instrum. Pacis concessum & antè exercitum videantur habere,

quia

quia ſi diſſenãt, itdifficulter aliquid obtinebũt, ſi autẽ oportet eas præcisè idẽ illud ſtatuere, in quo duo ſuperiora Collegia ſe jam conformârunt, id quod in conſequentiam neceſſe eſt fieri; ubi igitur manet libertas voti deciſivi? ſed hæc de Ratione Status tum Cæſareâ, tum Ordinum Imperii, diſſerui hactenùs ex præſuppoſito, ſi nimirùm modus adminiſtrandi præſens, maneret; ſin verò quæ inferiùs, de Conſilio Status, Publico & perpetuo milite ærario &c. tracto, ut poſſumus, in Republica haberemus, multis credo tunc non fore opus, ſecundùm hanc itaque diſcretionem, hæc & illa convenienter erit accipere.

CAPUT IX.

Quod Ratio Status in Imperio Romano Germanico, vix poſſit poni in concordia Ordinum, & quamobrem?

PRopter iſtas itaque cauſas, quas recenſui, difficulter admodùm in Imperio Romano moderno, ſperari poteſt inter

ipsos Status firma ac stabilis unio, & idcircò nec in ea ponere licet fulcrum Publicæ salutis, singuli enim suum magis spectant commodum, & ad id collimant, quemadmodùm Provinciis ipsorum ac Territoriis, optimè prospiciant, de iis verò, quæ ad Imperium spectant, ut quæratur similis scopus, profectò fieri videtur hoc ipsum gradu appetitus longè remissiori.

Si quis verò exposcat ejus rei indaginem intimiorem, causa est in promptu: nam vident Ordines Germanici, se nihil aut certè parùm præsidii ponere posse in Republica secundùm illum modum, qui nunc est, nec inde ditionibus suis facilè paratum iri, securitatem & requiem, ideoque confugere solent ad fœdera, partim inter se partim cum exteris, in quibus paratiora sint auxilia, vim injustam propulsantia, quàm eadem colligi vel contrahi possunt, ope dispositionum Circularium; profectò igitur Germania moderna, in illo tertio comparationis, non est absimilis, per vetustis Græciæ Civitatibus, quæ in fœderibus modò & associatione armorum, spem habuerunt salutis, & contra Barbaros

baros suam libertatem diu defenderunt strenuè, postquàm verò, quemadmodùm intra sc.' conservarent concordiam, haud satis prospexerunt, pessum iverunt omnia!

Sic itaque bonum quidem est Germaniæ, imò necessarium, socia habere suorum arma, ad retundendos hostium impetus, verùm in illâ societate, missis in eventum aliis auxiliis, præcisè confidere hunc aut illum Principem, ex causis notissimis est omninò difficilè, quinimò vix ullius unquam temporis mentio fit in historiis, quo non inter Ordines Imperii, intercesserint variæ simulates, cumprimis, postquam officia Ducum & Comitum facta sunt hæreditaria, ut ita Ducatus & Comitatus ac cætera Imperii Feuda Secularia, deferrentur jure successionis, & postquàm præterea in bonis vel Feudis Ecclesiasticis, electio transiit ad Capitula; inde enim vel aperta bella vel Pacis saltem tempore, aut ad Imperatorem, aut alium Regem exterum, diversimodè inclinati fuerunt Status; Sic Rudolphus Sueviæ Dux, Magnus Saxoniæ Princeps,

Bertholdus Carinthius, Adelbertus, Episcopus Herbipolensis, & alii contra Henricum IV. Imperatorem, pro Gregorio VII. Pontifice, alii verò pro Imperatore adversus Pontificem arma tulerunt; similiter Henricus V. Imperator, cum Patre deinde cum Saxoniæ Ducibus, Sigefrido & Lothario, pòst Imperatore facto, ancipiti Marte decertavit; ita Fridericum Barbarossam, Arnoldi Archiepiscopi Mogunti, & Hermanni Palatini, Electorum factiones, ac Mediolanensium aliquoties iteratæ defectiones exercuerunt. Sic Otto IV. Fridericus, II. Rudolphus I. & alii Imperatores, divisis variè Ordinibus, turbulenta Imperii sui tempore habuerunt.

Post eam ætatem & cum Aquila Imperatoria his, quæ reliqua fuerant penitiùs & ad extremum usque gradum deplumata esset, tantò magis successerunt alia atque alia bella, inter quæ notum est Carolum V. Imperatorem Smalkaldico, Ferdinandum verò II. & III. proximo bello Germanico vel pro vel contra se belligerantes vidisse, diversos Imperii Ordines

dines, omninoque & prædictis antiquiora & moderna etiam exempla testantur, Status Imperii seu Pacis seu belli temporibus, vix unquam simpliciter cohæsisse aut ad Reipubl. commodum uno pariter spiritu, sicut ad suas ditiones conservandas, tractos fuisse, ac ut hoc ipsum aliquando contigerit, certè extitisset de rarissimis accidentibus. Itaque experimur vaticinium illud Danielis, quo Imperii nostri modernum Statum ex membris partim ferreis, partim fictilibus, in firmo nexu colligatum prævidit, reipsâ verissimum esse. Causa autem Politica jam fuit adducta, quod sc. quilibet Status Imperii, in eo gradu dignitatis sibi conveniente conservare se vix queat, Publico munimine, unde tantum satagit, Provincias suas vel Territoria ad Statum efflorescentem adducere, & in eo se constabilire; apud veteres verò, ubi Præfecturæ Imperii nondum fuerunt hæreditariæ, res & causa isthæc cessavit; quoniam enim Imperator præfecit, Provinciis Imperii, quem, quamdiu & quousque voluit, satis habuerunt Ordines Regni, dum se quisq; ex illis erga Regē bene mereretur, quamvis

vis interdum per fortuitos casus, terræ administrationi commissæ, non admodum forent, salvæ ac felices.

Et omninò ita est, quando sub manu unius gubernatur Imperium aliquod, quòd tunc partes ejus ac Provinciæ, illorumque Rectores magis sese adjuvent, quisque enim meretur iram Regis, non idcircò tantùm, si malè administrat Territorium vel Spartam demandatam, sed inde quoque, si cæteris Regni partibus, emergente casu, quantum potest, non succurrit; quod profectò aliter, se habet in præsenti Germaniæ facie, ubi vigore Constitutionum Imperii tenetur unus Circulus alteri assistere, & communibus viribus, imminentem violentiam reprimere; Cæterùm quid culpæ est, si omittatur? aut probabile reputari potest, in alienis rebus defendendis, nisi forsan vicinitas periculi urgeat, ut propriis quoq; metui debeat, tantum fore studii ac solertiæ, quantum in suis? Minimè verò. In summâ sic comparatum est in humanis universè, ut illud magis ametur aut curæ habeatur ab uno quolibet, à quo idem aucto-

auctoritatem dignitatem aut potentiam acquirit, vel saltem à quo ejus conditio multùm dependet & juvatur, quamobrē etiam Veteres Romani Reipublicæ suæ tantam navarunt operam, & tam impensè illam exosculati sunt, ut pro ejusdem salute & incolumitate, quosvis labores perferre, summa & propè infinita pericula subire, imò mortem sæpius oppetere, haud sint aversati, videlicet, quoniam ab illâ suâ Republicâ honores etiam, potentiam, opes, & nulla non fortunæ bona accipere consueverant, virtus certè civium, quamvis sibi ipsi summum sit præmium, vult tamen externo etiam decore ac beneficiis extimulari, si secus fit, Publica salus negligitur & privatis commodis tantò enixiùs studetur.

Verùm ne quis existimet à me παράδοξον istud astrui, quòd Status Imperii non debeant pro viribus mutuam fovere concordiam, sed potiùs operæ pretium fore, ut continuis exacerbationibus invicem sint abalienati, repetendum est id, quod jam in limine hujus Capitis fuit præmonitum, videlicet, dum non licet perveni-

re quò volumus, perveniamus saltem, quò possumus, hoc est, quoniam pro hoc rerum Statu, de quo omninò loqui debemus, prout existit, difficilimè ad perfectam & intimam concordiam, & animorum conjunctionem aspirare datur, eò tantùm libeat Ordinibus Imperii collimare, ut seipsos non aggrediantur armis, sed potiùs nullo non benevolentiæ genere sese invicem devinciant. Et in eo sensu accepto, dum vulgò suadetur Ordinibus Imperii, ut concordiam inter sese colant, & communes hostes Germaniæ junctis viribus repellant, id quod omninò bonum apparet; at verò diversum longè est, si quis putet, per illud ipsum satis Reipublicæ consuli, etenim etiam stante hâc unione & concordiâ, nihilosecius quilibet sibi magis quàm socio benè esse vult, nec simili per omnia cura & vigilantia suo Territorio prospicit, ac Ditioni sociali. Nam quis crederet, si etiam perpetua pax esset inter Imperii Ordines Capitisque cum suis membris bellissima convenientia, ob eam causam, emergente casu, ut sanè plurimi emergunt, huic amicitiæ, priva-

privatum hujus vel illius Provinciæ vel Territorii commodum nec quicquam prævaliturum, aut v. g. curaturum æquè Ducem Bavariæ, ut Saxones valeant perinde ut Bavariæ subditi:

Profectò autem hanc rem non miror, ac ita eadem se habet, ut paulò antedixi de Republica Germaniæ modernâ, quoniam interdum amicitia quidem hujus vel illius Regis aut Principis, plus videtur apud nos hodiè posse, ope Publicâ, ceu collimabat huc intentio Episcopi Monasteriensis per Legatum in præsentibus Comitiis exposita, ubi pluribus conquerebatur, se Publico nomine non defensum adversus Holandorū injurias, & ob id tandem ad arma provocatum fuisse. Proptereaque magis operam dedit, ut Electorem Serenissimum Brandenburgicum in suas partes pertraheret, quàm ut in Circulari assistentiâ momentum aliquod rerum gerendarum ponere vellet; sic itaq; ut dixi, per Germanicos Ordines solet peti societas, veruntamen ubi ad manus ventum est, & fortassis socius aliquis periculo simul implicatur alter tutus esse nequit aut certè non facit Politicè, si firmam

mam spem in eo ponat, quòd socius
cula amici vel damna, saluti suaru
rum sit antelaturus, nec quamcun
occasionem sibi seorsim consulen
repturus, uti profectò & vetera & re
tiora exempla edocere possunt.

In summâ, quæ dicta sunt, bre
complectar; in Publicis negotiis dif
est in hâc rerum facie, nullos planè
se privati commodi respectus, unde
gni Germaniæ Principes cæterique
tus, non possunt hinc dignitatis su
conditionis conservandæ, præclar
momentum quærere, & propterea
mirum videri debet, si non ita imp
amant Rempublicam, ut fecerunt
res, sed in studia Exterorum Re
ac Rerumpublicarum diversi admo
distrahuntur, propter quæ, Ration
Status, non puto posse poni in conco
Ordinum Imperii, sed necessariò ac
firmiores oportebit adhibere artes, si
mania nostra, adhuc Germania esse
beat, & ad illum Statum perduci, quo
perator & Imperii Ordines salvo cuj
fastigio, gradu ac dignitate, hisce sui
ribus iterum sint, fiant, & maneant E
ris formidolosi. CAP

CAPUT X.

Quòd & quamobrem impugnatio domus Austriacæ Imperio sit perniciosissima.

IN Politicis seu Publicis quæstionibus à nonnullis eò deventum est hodiè, ut vix ampliùs attendi soleat, quid suadeat honestas, sed dummodò aliquid utilitatis, pro affectu dicentis speciẽ præbet, excluso aut post habito decoro, mox fit Ratio Status; Sin verò etiam hîc est honesti, ut omninò est, habenda ratio, multæ profectò ejusmodi controversiæ erunt decisu faciles; inter quas puto etiam hanc versari, cùm quæritur, sitné pro Ratione Status Germaniæ, invasio vel extinctio domus Austriacæ? nam si hoc ipsum normâ honestatis & æquitatis metiri volumus, nemo ignorat, familiam Archiducum Austriæ, esse non tantùm inter præcipuos Imperii Status, sed inde usque ab Alberti Secundi temporibus ultra ducentos annos continuâ serie Aquilas Imperii tenuisse. Jam si non licet, ut quidem

dem ſanior Politicorum habet doctrina, in Tyranni necem conſpirare, poſtquam Tyrannidi ejus tacitè eſt accommodatus conſenſus, quantò minùs adverſus Cæſares noſtros, qui legitimè ſunt electi Reges, totamque familiam Auſtriacam, quæ eosdem progenuit, & inter principaliora Imperii membra eminet, arma arripere juſtum erit, ac licitum?

Verùm quia hoc ipſum, niſi quem forte ſequior affectus in transverſum agit, nemini poteſt eſſe dubium, majus erit operæ pretiũ, oſtendere, quòd ſi vel ſeponere fas & æquũ colliberet, ac nefarios ad auſus ejusmodi proſilire, quòd in quã totum tamen Imperiũ furiali quâdã rabie, in ſe converſum, victis Auſtriacis pedetentim in exterorum, vincentibus verò in ipſorum poteſtatem ſenſim ſit conceſſurum; nec enim diffitetur ipſe *Hippol. Tract. illo de Rat. Stat. p. 3. c. 2.* ubi ex profeſſo periculoſiſſimum illud extinguendi Auſtriacos conſilium ſuggerit, fore, ut Auſtriaca familia, quippe quòd potentiſſima ſit, ad extremum usque propugnando Majeſtatem, obnitatur ac reſiſtat, quapropter

propter gradu dejici vel extingui ſine cruento bello utique non poſſet; jam verò omnium ore ac confeſſione, civilia bella nocent Reipublicæ peſtilentiſſimæ inſtar luis; nec opus in priſcas hiſtorias ea propter excurrere, recentiſſimum ac perſpicuum maximè eſt, nuperi Germanici belli exemplum, quod adhuc tricennalis illius pervaſtationis rudera poſterorum oculis exhibere poteſt, igitur ſi denuò bellorum Furiis novas flammas ſubminiſtrare volupe eſſet, annon vulnera, ne nunc quidem ſatis reſtituta in Publicam perniciem peſſimè recrudeſcerent?

Fieret, certè ex hac re, ut Status Imperii magnâ ex parte imminuerentur, jam cùm uti proximè oſtenſum, non ſit intima illorum cohærentia, ſed quilibet ſuo, quàm vicini alteriusvé Territorio, per Rationem Status melius cupiat, ex altero autem capite, Auſtria ſine Externis auxiliis vinci non poſſet, facilè profectò redderetur externis, ſupprimere reliquã Germaniam & ad ſe trahere Imperii decus, dum diſcrepantes à ſe invicem Ordines, civilibus bellis debilitati eſſent atque exhauſti; Ob eandem enim

cauſam,

causam, tot Regna, totque Respu
perierunt, quòd exteros in subsidia
rum civilium vocaverint, ac deterr
sunt illa auxilia, à quibus post vict
plus metuendũ est quàm antea ab
experti sunt hoc ipsũ antiquissimi
poribus Græci, qui cùm mutuis be
leponnesiaci armis, semet confecisse
modò Spartani, Athenienses, modò
bani Spartanos repressissent, partim
Philippum Macedoniæ Regem, ad
ra commoda attraxissent, nihil aliu
reportarunt, quàm, ut in externam
dem Regis potentiam, sensim con
rent; modernâ hâc ætate, si idem
rentur Status oppugnando Austr
& illorum socios, quis non videt, Lu
Titium Regem, qui similiter velut
culâ quâdam singulorum libertati
ponit, Germaniæ fore Philippum?

Agedum verò consideremus
attentiùs, quemadmodùm se habitur
Austriaca illa bella; Confœderatos
micos, Austria multos novit intra I
rium & extra; intra Imperium Elect
Saxonem, Brandenburgicum & I

rum, alios desuper Electores Imperii ac Principes; extra, arctissimè junctus est Hispaniæ Rex, Pontifex Romanus, & noviter Angliæ Rex, ac plures, qui eidem benè cupiunt; hi omnes aut plerique saltem ad arma potiùs convolarent, quàm domum Austriacam stirpitùs exscindi, paterentur; etsi verò etiam pro alterâ parte, magna belligerantium Regnorum potentia, conjunctis eorũ sociis, contrahi posset, tamen ad summum res posita videretur in æquilibrio, & nuperum quidem Germaniæ bellum, Austriacos vinci posse docuit; devictos verò nondum ostendit; itaque turbulentiorem adhuc Patriæ nostræ Statum, expectet, suadeatque necessum est, quicunque Archiducum Austriæ familiam, non affligere modò, sed planè conterere atque eradicare, in rem Germaniæ processurum existimat.

Quòd si tot laboribus atque periculis succederet, nefariæ victoriæ præmium, quid vel tandem futurum esset? Nempe verè dicere liceret de Exterorum Confœderatis, quod aliquando objectum est Atheniensium sociis; Athenienses bel-

lum gessisse pro Imperio Græciæ,
verò, ut priorem conditionem, mu
in minùs tolerabilem, ignorat eni
traneum jugum, quisquis nostro
Principum prærogativam, ab aliis n
distinguere; in Germaniâ Procer
usque vivunt liberè, ut ipse Carolus
tus seseRegibus imperare fuerit pro
& sanè, uti paulò ante ostensum, ipsa
temporis immemorialis praxi, con
batissimum est, Imperatores nostr
mano-Germanici, non Monarchic
perant, sed *LL. A. B.* & Capitulation
repagulis constringuntur, cunctaqu
mitiali Ordinum consensu in Public
gotiis peragere debent; ac posito,
hoc ipsum ceu quidem, ut ostendat *p*
Dissert. de Rat. Stat. per tot. & etiam p.
valdè operosus est *Hippol. à Lap.* nor
quaque observetur, tamen Status I
rii adhuc hodiè obniti possunt, ac su
libertatem defendere;

Econtrà v. g. in Galliâ, Rex ju
cit Principibus suis ac Proceribus;
sum Rex, sic volo, sic jubeo, stat pro r
ne voluntas, adeoque Galli non hab

jus dissentiendi à Rege nec vera & libera Comitia. Apud Suecos quidem aliquantò restrictior esse videtur Regia potestas, ac Ordinum consensui in multis alligata, reverà tamen non habent Sueci Status Regni, potestate ac fastigio nostris exæquandos, adde quod legibus ac institutis regantur, Patriæ nostræ non modò diversis, sed sæpe contrariis, ob eamq; causam non quadrarent Germaniæ Statibus, nec relinquerentur, qui Ducali vel Comitivâ dignitate verè perfruerentur, si collisis contra domum Austriacam, ejusque socios, cæteris Ordinibus, Sueci Gallivé aut quæcunque aliæ nationes superiores evaderent; Ut enim videmus jura certarũ partium Imperii, vel provinciarum, vigore Instrum. Pacis, aut aliunde, ad externas coronas translata non communicativè, sed privativè, h. e. ita, ut non simul earundem, alii existant Duces vel Comites seorsim, sic si totum Imperium, funestis civilibus bellis discissum, subigeretur, finem profectò habitura esset, sublimis illa & propè Majestatica, Ordinum nostratium celsitudo,

adhuc apti superfuerunt exercitus, Sueci Gallique unicè eò laborârunt, quemadmodùm occupata bello quisque sibi retinere posset, non verò quemadmodùm, consociatis Imperii Ordinibus, inde quippiam communicaretur, quid putamus fore, si Respublica Romano-Germanica, ad minimum dimidiâ sui parte, Archiducibus nimirum Austriæ, unitisque Imperii membris, esset detruncatum? an tunc majorem promittimus, erga illos Status Germaniæ, qui juncti exteris vincendo simul vires imminuissent, benevolentiam?

Non igitur ad fiscum Germanicum redundarent, Austriacæ ac sociales possessiones, sed ad commodum & rapinam externam, & ut verbo dicam, accessuræ essent alienæ potentiæ augmentum. Hinc si vel maximè alias nationes adeò abstinentes concipias, ne aperta arma contra socios ante Imperii Ordines moverint, eosque sibi subjicere tentaverint, sed suis legibus vivere permiserint, tamen res Germaniæ, ad tantas angustias depressa foret, ut quasi precarium spiri-

tum,ab externis trahere videretur
spolium quoddam exposita ad arb
alienæ libidini; ex quibus apparet,
cerentur Austriaci,à victoribus,
militer nobiscum actum iri, ut al
do erga Græcos se gesserant Ro
qui laudem defensæ libertatisGræc
ratione habuerunt suscipiendi be
ac foré longè diversissimam exter
us contra Austriacos commilitii
atque scopum.

Hactenus unũ casum persecutu
quid nempe probabiliter eveniret,
stria cum sociis planè succumberet
tùm verò si vinceret? Nam cùm h
illinc potentissimi Reges ac Duce
tarent, hinc & illinc Germanus ju
exterus miles legeretur,& utriusqu
tis fortuna,ferè in æquilibrio staret,
modò dirigendæ sunt cogitati
ad casum victoriæ quo sc. Status
exteris uniti,superiores evaderent
Austriam; sed etiam quid foret, si
rentur; quod enim *Hippol. à Lap. ci*
ante cap. 3. *ait*,à Confœderatis Impe
dinibus, conjunctisque Gallicis ac

cis armis, vinci posse Austriacam familiam, verum quidem est, sed etiam vicissim non negandũ, eam posse non vinci ac bello prævalere; At enim fortassis reponere placet, Cæsareanos exercitus toties cæsos esse, præsertim, bello Germaniç proximo, rariores verò adversariis accidisse clades; respondebo, tantò difficiliùs esse devincerç Austriacos, quippe qui nec tot cladibus per diversos hostes, variâ vice illatis, planè sint debellati ac stirpitùs extincti; ut igitur ad internecionem usq; deleantur Austriæ Duces, majori bello quàm nuperum istud nostrum fuit, opus esset; jam cum adhuc passim pateant desolatiora rudera, Germaniæ motibus facta, & ne nunc quidem vulnera nostra coaluerint, quis non animadvertit, pessundatum iri ac planè suppressum Imperii vires, si funestum illud adversus Cæsaream familiam moveretur bellum?

Sed regredior ad id, unde modò sum exorsus; fieri potest, ut Austriaci vincerentur, quemadmodùm se res nostra habitura sit, illis victis, breviter delineavi; si verò vincerent, nihil expectari posset,

quàm ut hi, qui impia arma contra
rem suum arripuissent, pro Rege, c
num, pro justo Imperio, triste jugun
avitâ libertate, non intermoritura
posteris servitutem, experirentur ac
rerum facie sibi attraherent. Cæt
ad extera Regna comparatione In
fœderatorum Ordinum parùm pe
redundaret, nam cum v. gr. ad Nor
gam magnâ strage profligati essent
nihil periculi passa est Suecia, ad q
non licuit accedere Cæsareanis clas
stitutis; sic Gallis, quamvis terrest
nere patentibus, quotusquisque Cæ
norum militum incussit terrorem?
exceptis paucis ac nominatim Joha
de Werdio, per tota belli Germanic
pora eò, vix quisquam è Cæsaris Duc
accessit, sunt enim Galliæ fortalit
præsidiario milite satis permunitæ
Austriacorum Provinciis ita contern
Econtrà Statuum Imperii dit
bus ac universis propè Germaniæ a
lis, belli moles sæpiùs incubuit tota,
sedem fixit ferè perpetuam; Quapr
uti proximo illo bello Suecorum &
l

lorum fuerunt lucra atque commoda, Statuum Imperii, onera ac dispendia; sic nihil causæ est, cur novo & exitiali illo bello meliusactum iri arbitremur, cum sociatis Ordinibus, sive Austriaci vincerent, sive succumberent; Concipe enim vicisse Austriacos, sanè illorum Ordinum Territoria, qui pro Gallis stetissent & Suecis, jure belli sibi assererent Austriaci. Itaque Imperium magnâ ex parte imminueretur, nam ob hanc eandem causam *Hippol. à Lap.* Austriacos Imperatores cum suâ familiâ delendos esse censet, quòd opibus Imperii creverint, & patrimonium suum inde auxerint privatum; quoniam igitur prævalescente Austriâ, maximè reformidandum est Statuum, hinc vel illinc militantium, bona, quæ naturâ suâ ad Imperium pertinere noscuntur, accessura ditionibus Austriacis, aut externis planè Regnis vincentibus, non potest certè poni pro Ratione Status, Germaniæ ut Ordines Imperii in unum coëant, adversus domum Austriacam, eamque præcipiti quodam ausu, radicitus exscindere tentent.

Porrò sæpè in neutrius partis

belligerantium manu ſitum eſt
teram omninò convellere ac d
cere , ſed tædio militiæ , utri
tandem reditur ad pacem,uti conti
ter Ludov. XII. Galliæ Regem &
lum Audacem, Ducem Burgundiæ
tale quid ſi accideret, absque dubio
factaretur Imperium, dum ſe colli
ſuis viribus, nec tamen, vel confeſſ
Hippol. à Lap. loc. proximè cit. quipp
internecionem Auſtriacam, pro ſ
Reipublicæ divendit, & qualemcu
afflictionem ſufficere non putat, h
tione efflorescere deinceps ac r
poſſit reverâ enim, quilibet pro v
recuperare nititur amiſſa, & ita etia
mus Auſtriaca, quantumvis nonnih
minuta, fœdere exterorum vel Stat
Imperii, abſciſſas poſſeſſiones, ſata
recipere, ſuisque ditionibus red
itaque bellum foret ex bello, malu
& calamitas una alteram truderet

At enim forſan occurſum di
huic inconvenienti *Hippol.* cùm pra
univerſos Imperii Ordines junctis e
bellum inferre debere Cæſareanæ
liæ, ſed ſcriptum iſtud eſt antiqu

ſtrumento Pacis, hodiè enim pacificatione illâ, in modum ſanctionis Pragmaticæ præpediuntur Ordines, adverſus ſe invicem arma arripere, & nova bellorum incendia ſuſcitare, deinde, cum concordia Statuum intima, prout ſatis deductum eſt, inveniri aut ſperari nequeat, quid ita componentur ad ſubitam amicitiam, adverſus Auſtriacos univerſi? Quinimò ſi ſpretis divinis & humanis juribus, ac ſusq; deque habitis, omnes ac ſinguli unicè conſpirarent, in necem Imperatoriæ ſtirpis, an credis per varias Rationes Status, non fore dividuos, ſi enim vel maximè juncti eſſent, plerique Ordines Imperii, & omnes illi, quos *Hippol. à Lap.* contra Auſtriam jungit, ſinguli tamen citra dubium, propriam circumſpicerent utilitatem, itaq; dum uni offerretur commoda occaſio, accederet ad Auſtriacos, adeoq; ſocios belli eo ipſo dibilitaret, ceu patet exemplo Pacis Pragenſis, inter Cæſarem, & Saxoniæ Electorem factæ, quam rem cùm noverit contigiſſe *Hippol.* tamen odio Auſtriacæ familiæ adeò incaluit, ut putet, inter tot Imperii Principes, qui Terri-

Territoria ſua ac ditiones in feudu
cognoſcunt ab Imperatore, quibu
Auſtriacis, à longo jam tempore
convenit, imò inter tot varios In
Status, Cæſareæ Majeſtati, fidelitati
mento devinctos neminem fore,
mentem aliqua teneat, Publicarum
reverentia ac priſtini fœderis bene
rumq; recordatio.

Si autem ne hoc quidem mov
ſecro, quemadmodùm divellas à
Auſtriacâ, omnes ac ſingulos Statu
tholicos? annon exiſtimabunt illi, d
aut ad nihilum propé redactis Auſtr
Religionem ſuam Romano-Cathol
ingens quoddam intertrimentum ac
fragium paſſuram? ſc. à diverſæ Rel
nis victoribus vel exteris vel civibu
perii, aut etiam ab illis Romano-Cat
cis, qui jam multas retrò temporum
tas non tam de Religione quàm R
commodis creduntur fuiſſe ſolliciti;
nunquam ſperari poteſt ulla Catho
rum Principum, paucis fortè excep
partibus Auſtriacis defectio ad exte
nam ne proximo quidem Germania

lo, id contigit, ut vel pro Austriacis vel contra, omnes socia ferrent arma; scissa fuit Germania fatali quodam malo, in duas partes, & adhuc dum, si verum asserere volumus, animis non cohæret; hæc tam discrepantia membra, si mihi ad unam intentionem composueris, impugnandi Austriacos, illisque seu victis, seu vincentibus, efflorescentem Reipublicæ Statum confeceris, Magnus videbere Apollo. Concludere igitur licet, eradicationem Imperatoriæ domus, non posse deservire in Rationem Status Germaniæ, & quidem, cur hoc ita sese habeat, ex hactenus dictis luculenter apparet.

CAPUT XI.

Quòd & quamobrem etiam repressis Austriacis, nova Cæsaris electio, non sit in rem Germaniæ?

DEcisio præsentis quæstionis velut in antecessum desumi posse videtur, ex priori capite, ubi ostensum est, exitiosum fore Germaniæ, si unitis viribus, cæteri Ordines Austriacam familiam, oppugna-

pugnatum irent, nam incolumi istâ stirpe, omnes putant, civile bellum exarsurum, si Aquilas Imperii, alia Ducum vel Comitum prosapia teneret; cùm igitur ex his præsupponimus, non expedire Reipublicæ Romano-Germanicæ, clades Austriacas vel ruinas, ad quid tandem pertinet, hæc illa quæstio, quæ concepta est de casu excidii Austriacorum, eoque collimat, an nova Cæsaris electio utilis sit Imperio nec ne? Verùm enim verò, majus hinc affulgebit lumen, his quæ priori capite deducta sunt, si nimirum pateat, novam Cæsaris electionem, quam ut scopum Austriaci belli, *Hippol.* tantoperè commendat, valdè nocituram esse Imperio, ac exordium ducere liceat à confessis, videlicet, salvâ Cæsarum modernorum progenie difficilimè aliò translatum iri Imperii fastigium, nec hoc ipse *Hippol. à Lap.* inficiatur, dum concedit, extrema quæque tentaturos Austriacos, priusquàm ab se abire sinant Imperatorium decus;

Quod si ita est, imputari certè non debet, sublimissimo Electorum Collegio, aut

aut idem negligentiæ insimulari, quòd sola Austriaca familia, per tantum tempus rerum potita, Imperioque præposita, fuerit, ut idem Author facit, nam ratio successionis Austriacæ non consistit in singulari illâ celebritate, præ cæteris Statibus, sed in potentiâ, argumento, illo superiùs exposito, quòd nunquam ferè à tempore immemoriali, quis Archiducum Austriæ, fuerit electus Imperator, qui non antea Hungariæ & Bohemiæ coronam titulumque sibi quæsiverat electione, nempe, quia Hungariæ & Bohemiæ Regnum, insigne momentum attulit Austriacæ potentiæ, nec ex successione, sed electione delatum fuit, hinc adeò factum est, ut Austriaci ad constabiliendam Imperatoriæ Majestatis perpetuitatem suis tot Provinciis adjecerint externorum Regnorum præsidia, quòd si enim Hungariam atque Bohemiam conjungas Austriæ, Silesiæ, Croatiæ, Carinthiæ, Stiriæ, Carniolæ, cæterisque Cæsareis Provinciis ac ditionibus, profectò nemo Ordinum Imperii exæquare hanc potentiam potest, si autem demeres,

Regn.

Regna illa, essent fortassis, qui viribus sese vix ostenderent inferiores.

Jam cùm hæc ita sese habeant, omnes tamen, quos sequior in domum Austriacam affectus imbuit, hoc unicum queruntur, per tempus ferè immemoriale, ex conniventiâ Electorum, solos imperitâsse Austriacos, causam verò non ita penetrant; nam cùm hodiè Bohemia facta est hæreditaria Austriacæ familiæ Provincia, nemo aut vix quisquam unus & alter, hanc rem judicat quidquam importare, vel facere, ad assimilandum Imperium, si non successioni saltem Regno restricti voti. Atqui pro maximâ habendum est, quisquis simul possidet Hungariæ & Bohemiæ Regna, similiter Austriam, Croatiam, Moraviam, Silesiam, Carinthiam, Stiriam, Carniolam &c. quòd utique idem etiam sc. intuitu potentiæ, verosimiliùs sit futurus Imperator Germanicus, quoq; magis has tot Provincias ac Regiones, ex jure successionis tenet, eò magis credendum, quòd etiam Aquilas Imperii, sibi sit asserturus, non quòd vel Archiducalis familia Austriaca, malè faciat, vel

Prin-

Principes Electores, qui eam, ob causas expositas, præferant, sed quod conditio Status nostri ita sese habeat, ut Aquilis adeò ex plumatis, vix liceat ad alium transferre Augustale culmen, quàm qui ex privatis opibus illud ipsum satis Majestaticè possit gerere, ne cæteris Imperii, tot Regiis propè Proceribus, planè & ultra modum fiat contemptibile. Quapropter Dux Fridlandus, si tamen communior fama, quæ ipsum hujus conatus reum facit, vera est, aspirando ad coronam Bohemiæ, de effectu loquendo, plus detrahere visus esset, Majestati Austriacorum, in Comitiis electionis Imperatoriæ, quàm fortassis insigne aliquod Electorale votum. Eadem ratio non minùs, sed fortiùs conclusura est ab Hungariæ Regno, si in illud successionis qualitas, quandocunque introduceretur.

Apparet igitur, quòd & quamobrem salvis Austriacis, quorum omninò salus bono Publico peroptanda est, difficilima admodum sit translatio Aquilarum Imperii, ad aliam aliquam familiam, & Publicæ utilitati valdè nocua, tantum de eo

dubitare licet, annon, ponamus ita, nemine Austriacorum superstite nova Cæsaris electio commoda atque expediens Reipublicæ nostræ adinveniri queat? quâ in re perfacilem se præbet *Hippol. à Lap.* cum deletâ Austriacorum familiâ, novi Cæsaris electionem, certâ ac perpetuâ Capitulatione circumscripti, pro fulcimine efflorescentis inposterùm Imperii, studiosè suggerit; Verùm ut intimiùs animadvertamus, quemadmodùm hæc talia reverâ sint habitura, ante omnia, præsupponendi sunt termini habiles quæstionis, eam videlicet conceptam esse, de casu, quo exteri, post victoriam funesti belli, auxiliares Status Imperii, pristinæ, imò majori relinquerent libertati, & à Germaniæ nostræ coronâ manus planè abstinerent; Hæc inquam, si vel maximè contingerent, ac Ordines Imperii, absque suppressione Reipublicæ cum Exteris adversus Cæsaream nostram prosapiam, conjuratâ quasi concordiâ, militarent, vincerent ac de præmiis etiam belli convenirent, tamen, cùm postea ad negotium eligendi novum Imperatorem accessissent, verosimili-

ſimilimum eſt, omnia converſum iri, neminemque hac Majeſtate alterum aliquem, condignaturum; quotiescunque enim, ejusmodi aliqua familia, quæ diutiſſimè rerum potita fuit, extinguitur, difficilimum ſanè eſt, præſertim inter pares, ſi qua nova in ejus locum ſuccedit, uti Regnum teneat, nemine obnitente.

Non eſt operæ pretium deſuper è longinquis exempla arceſſere Rebuspublicis conſideremus modò tempora illa poſt Fridericum Secundum Imperatorem, & initia Imperii, hujus ipſius modernæ familiæ Auſtriacæ, quas non difficultates pepererunt, quę nō bella moverunt, varia de Imperiali culmine concertantium ſtudia? Nam modò Guilielmum Holandiæ Comitem, modò Richardum Anglum, modò Alphonſum Caſtellæ Regem, incertis vicibus Imperio præfecerant Ordines; Poſt quos, cùm ſummam rerum obtineret Rudolphus Primus Habspurgicus, mox ab Ottocaro Bohemiæ Rege, deinde etiam à Marchione Badenſi ac Bavariæ Duce propter novitatem ac imbecillitatem Regiminis con-

temni cœpit; Postea Adolphus Nassovius & Albertus Rudolphi filius, de fastigio Imperii difficili bello controverterunt, ita sequiore ætate Ludovicus Bavariæ Dux & Fridericus Pulcher Austriæ Dux, invicem se præbuerunt Imperii æmulos, nec deinceps, quieta fuit Germania & immunis ab intestinis ejusmodi coronæ Romano-Germanicæ bellis, usque dum pedetentim invalescente Austriacorum potentia, cæteris aliqua familia haberi cœperit potior.

Equidem anteà etiam, maximè temporibus Henrici IV. & V. item Friderici I. Ottonis IV. & Friderici II. civilia Imperatorum bella, Germaniam nostram graviter afflixerunt; sed ignes illi, testibus historiis, plerumque ex Italiâ & Urbe Româ Alpes transvolârunt ab illis, qui Imperium, suæ libidini ac dispositioni mancipare studebant, improbè accensi aliter planè, ac illa, quam commemoravi posterior ætas, æmulatione quadam Imperii in exitiosa Reipublicæ dissidia exarsit. Jam pone Germaniam nostram Austriæ Principibus hodiè omninò destitui,

ſtitui, novamque aliquam familiam, ad Imperatoriam Majeſtatem venire aſſumendam atque eligendam, profectò concesseris opinor, non eam, quam hodiè conſpicimus, eligendi ſuper fore facilitatem, quam enim Ordinum Imperii proſapiam Electores alteri concorditer prætulerint? Quis non inter tot Regias propè familias, eligendo hæreat, ac varius diſtrahatur? ſc. in omni negotio inter complures pares, difficile eſt alicui ſine neminis offensâ aſſignare prærogativam, quantò magis in re tam arduâ, unde totius Imperii dependet ſalus?

Nec propterea reliqui Ordines abjecti habebuntur, ſi ad decus Imperii, ut quidem *Hippol. à Lap.* objicit, commodè conſcendere nequeant; nam hoc demum verum eſt, in hâc Reipublicæ facie, fortasſis verò fieri poteſt, ut illæ, quod ad modum adminiſtrationis attinet, deſideratiùs formetur. Addo, ſi vel maximè, rebus ita ſtantibus Electores, nemine offenſo, de certâ familiâ novâ, Imperatorem ſeligere ac deſumere poſſent, tamen veroſimilimum eſt, novæ familiæ illius Cæſa-

ris, nec exhibitum iri, nostræ ætatis venerationem ac reverentiam, sed uti Henricum Hassiæ & Turingiæ Landgravium nec non Rudolphum Primum, eò, quod ad summum pares esse viderentur, aut etiam potentiâ cæteris inferiores non peræquè coluerunt Imperii Ordines, ut antiquiores Henricos, Ottones, Fridericos & similes Imperatores, qui Majestatem suam & virium prærogativâ & Imperatoriis familiæ exemplis, defendere poterant, sic fore credideris, si extinctis Austriacis, novus eligeretur Augustus; etsi enim extent Procerum Imperii nonnullæ familiæ, quæ jam antiquitus & ante Albertum Secundum, Imperatorio decore inclaruerunt, tamen hæc res non careret æmulatione quoad cæteros, si ob nullam aliam causam certè propter exæquatam potentiam, aut etiam adhuc majorem, dehinc enascitura essent bella civilia, ac defectiones ab Imperio; prout olim pleræque Provinciæ, decrescentis Romani Imperii jugum excusserunt; ut Helvetii, aliæque nationes, quæ Republicâ Romanâ Germanicâ sese exemerunt, & in libertatem asseruerunt.

Non

Non igitur satis consultum esset, Imperio nostro, si propterea novi Cæsaris Electionem susciperent Principes, ne cæteræ familiæ haberentur despicatui, & ut Electio Imperatoria sit & maneat liberrima, quandoquidem majora hinc sequuntur mala, nempe I. Cæsar ille, quem confingit *Hippol. à Lap.* sic non habiturus esset dimidium Majestatis, sed præ cæteris Ordinibus, nullius ferè autoritatis foret, ac præeminentiæ, verùm cùm Ratio Status Germaniæ, prout ante ostendi, eò collimare debeat, ne vel Cæsarea Majestas, vel ipsi Status, ulteriùs justo deprimantur, sed illa quidem in fastigio Imperiali, verè collocata maneat; hi verò etiam prærogativâ suâ, salvi gaudeant, eaque ab exterorum Principum conditione, reipsâ internoscantur, sanè pro præsentibus, Reipublicæ Germanicæ circumstantiis, novæ familiæ ad Cæsareum culmen evectio, detrimentosa magis apparet, quàm ut in Rationem Status veram deservire queat; ex quibus desumere licet hanc maximam, quòd & quamobrem stante eadem conditione Regiminis

Germanici, præstet vel habere Imperium electivũ restricti voti, quàm purũ & simpliciter liberum; Ratio, nam in illo facilior esse potest copia pacis, saltem respectu bellorum civiliũ, in hoc verò paratissima est via intestinis continuisque dissidiis.

Constat idipsum satis evidenter ex nonnullorum Pontificum Romanorum machinationibus, qui cùm olim omnem operam eò converterent, quemadmodùm Germanicis Imperatoribus dominarentur, nihil antiquius habuerunt, quàm ut Regnum Germaniæ sublatâ successione, esset simpliciter liberi voti: ita enim, prout quisque Imperatorum se vel mancipem Pontificiæ sedi gerebat, vel magnanimum, & præeminentiæ Imperii vindicem aut contenti quieverant aut discussis anathematum fulminibus, adeoq; Religionis prætextu creatis æmulis, Imperatorem solio deturbare gestiebant; Talis fuit v. gr. Germaniæ Status sub Henrico Quarto, cui Pontifex Gregorius Septimus modò Rudolphum Bavariæ Ducem, modò Hermannum Lucelburgicum, modò Ecbertum Thuringiæ Marchionem, post omnes verò filium

ejus

ejus Henricum Quintum excitaverat adversarios, ob eam inprimis causam, quòd Imperator Henricus Quartus, jus Imperii in eligendo Pontifice concedere, neç se authoritati Gregorii submittere vellet; idem deinceps accidit Henrico Quinto, Friderico Primo, Ottoni Quarto, Ludovico Quinto & Friderico Secundo, qui omnes suis temporibus varios experti sunt hostes, à Pontificibus, mediâ electione idcircò obtrusos, quòd Imperii Majestatem, ad genua Romanæ sedis deponere essent dedignati;

Per contrarium, Lotharius Secundus Imperator, quod quidem ad Pontifices Romanos attinet, quieta habuit Imperii tempora, dũ his ipsis erat addictus; idem evenit Rudolpho Primo, qui etsi multa adversa, à sede tamen Romanâ propter observantiam eidem exhibitam, nihil hostile passus fuit; præter cæteros verò, desideratum Pontificibus exemplum extitit, Albertus Primus Cæsar, cui tribuunt, ista spontaneæ submissionis verba; in omni re causa antecedit effectum, effectus verò finem, quemadmodum Deus antecedit cœlum, cœlum

verò inferiores mundi partes. Ergò Tu beatissime Pater, cùm causa movens sis, Imperator verò exequens, pax tandem finis universi, leva manum tuam & aquila elevabitur, exequeturque motus tuos; Alii desuper Imperatores Papæ Romano simili devotione addicti, eandem experti sunt benevolentiam. Quoniam igitur jam antiquitùs, ea fuit Pontificum quorundam Ratio Status contra libertatem Germaniæ, ut Imperatoria Majestas, per diversas Principum familias, pro majori obsequio, variis vicibus ambularet, non debemus exoptare in hac rerum facie ejusmodi Statum, quo difficilis electio, civiles tumultus & discordias intestinas suscitare posset. At verò aliud, propterea expressit remedium Hippolythus, dum nimirum suadet, oportere noviter electum Imperatorem, circumscribi perpetuæ Capitulationis Legibus, sic ut quamvis deinde vellet deteriùs gubernare Imperium, tamen restricta potestas hiscè conatibus obstaret impedimentum; nec sanè infrequens est nostris temporibus, totum rerum cardi-

nem

nem in eo ponere, ut Imperator multa promittat in conventâ Capitulatione, quinimò tanti momenti hæc res habetur, ut inter tot hostiles rumores, tamen, præsentibus hisce Comitiis, multis Imperii Principibus, primo loco agi placuerit, de Capitulatione Perpetuâ.

Fateor non abs re esse, ut jura Imperatoris & Statuum Imperii, certâ constent eaque fundamentali lege Publicâ, & hactenus aliquoties tentata fuit illa materia, semper tamen desideravit & adhuc dum desiderat ultimam manum; Cæterùm hoc tali remedio, consulere velle rebus Germaniæ, ut opinor est lateres lavare, neque multis laboravero hoc ipsum, adversus *Hippol. à Lap.* ostensurus, quippe qui concedit, & operosus admodum est, ut ostendat, Cæsares Austriacos, jam inde à primis hujus familiæ incunabilis, malè administrâsse Rempublicam cunctaque in speciem tantùm Publicæ utilitatis, reipsâ privati commodi causâ peregisse; quòd si ita est, quid proderit, igitur Perpetua Capitulatio, quantumvis saluberrimis clausulis permunita? neque enim ob eam

eam causam verosimile est, Imperatores nostros Romano-Germanicos, magis minusvé ex præscripto Legum acturos, quòd LL. quibus illorum potestas limitatur, vel in universum ad omnes fastigii Augustalis successores porrigantur, vel ad personam solùm cujusque Imperatoris se extendant, denuò, ferendæ, cùm novus Imperii successor, in locum prioris venit eligendus; hæc res sese habet ad observantiam LL. peraccidens; nam Capitulatio nihil est aliud quàm pactum Cæsaris cùm Ordinibus, quo se astringit Publicarum Legum cancellis, privilegiorumque quibus unusquisque Status gaudet, sartæ tectæ custodiæ; utrùm vero deinceps pacto stetur, eò pertinet, num Imperator bonus sit vel malus; si bonus est, conformem Legibus sese gerere amabit; si malus, frustraneus est, nisi aliud quoq; remedium addatur, labor iste Capitulationis, seu perpetuæ seu temporariæ & ad Imperantis personam restrictæ; Dehinc in jure Publico probé distinguere oportet, quæstionem, quantum cuique liceat, ab eâ, quantum quisque possit? ut

Impera-

Imperatori non ultrà liceat, efficiunt Capitulationes, quibus utpote certo ac jurato pacto obligatur; verùm ut Imperator nihil ex adverso suscipiat, Capitulatio non facit, sed vel probitas ipsius vel certè aliud aliquod remedium.

Jàm inde enim, ex quo Legibus circumscribi cœpit, Cæsarea majestas, diversa admodùm numerant Imperatorũ ingenia, mores & res gestas, quamvis Capitulationes, sæpè non ita multũ sortitæ fuerint discriminis, non est præsentis instituti, nec fortassis virum privatum decet, ex professo in id incumbere, quemadmodùm invectivo stylo perstringat, actitata Cæsarũ Romano-Germanicorum, quippè quia sunt & fuerunt Reges nostri legitimè electi; hoc unum dicam, sive cunctos Imperatores habuerimus, bonos, sive aliquos tantùm, nonnullos verò sequiores, profectò Capitulationes, nec bonis causa fuerunt, Regio more vivendi, nec malis, quò minus Tyrannidem exercerent, impedimento; nam boni, etiam si Capitulationum vinculis, non essent illigati, tamen benè agere studerent; mali nihilo-

secius

ſeciùs malè. Quapropter vulgaris error eſt, cùm credimus, ex præciſâ ope Capitulationum fore Statuum jura ac privilegia tuta, atque illibata; cùm omnem nervum unicè eò intendimus, ut Cæſareis pactis ſuus conſtet ſenſus apertiſſimus, nec illis ipſis quicquam contineatur, tetræ interpretationi obnoxium. Quod ſi enim non usquequaque obſerventur, initæ Imperatoriæ Leges, an eorummet adminiculis judicabimus ſatis cautum eſſe Reipublicæ? Imò ſi vel maximè ſuâ luce radient Capitulationes, tamen facta ſæpenumerò ſunt ambiguæ frontis, adeoque nec ita palàm eſt, propter obſcuritatem facti, quando quidque contra Capitulationum fiat tenorem. Verùm enim verò fortaſſis arbitrabere, extinctis Auſtriacis, noviter electum Imperatorem, obſervantiſſimum fore conventorum Capitum, nec unquam vel certè parvo detrimento Ordinum quicquam agere auſurum; prout Rudolphus Primus Imperator ac deinceps Carolus Quartus, maximam habuerunt Statibus reverentiam.

Sed

Sed contrà, ne sic satis consultum est; neque enim oportet Imperatoriam Majestatem ad eas angustias deprimere ut non suâ fruatur erga Ordines superiori præeminentiâ, quoniam si eò ventum esset, ut Cæsar crearetur dicis tantum gratiâ, neque Rex, sed nuda Regis umbra coleretur, jam immutationem accepisset Status nostræ Reipublicæ insignem, & magnâ sui parte ex mixto conversus esset in Oligarchicum! Quòd si ex mente ipsius *Hippol. à Lap.* etiam à priscis illis temporibus, huc tandem pervenimus, ut Capitulationum cancelli conservandæ libertati haud sufficiant, quid causæ est, quò minùs etiam novi, quos suadet *Hippol.* Imperatores, cùm tempore incipiant esse licentiores? nempe huic rei, novum remedium adhibendum censet, videlicet, ut Status Imperii quotannis conveniant in Comitiis, suaque exponant contra Cæsarem gravamina? At primò, sic magnis admodum sumptibus opus foret, cùm cernamus quantas difficultates intra plures annos vel semel tantùm, iterata Comitia habere soleant, quid fieret, si eadem constituerentur annua? Deinde

quâ

quâ ratione erunt annua Comitia, cum cernamus de ſtylo moderno eadem ultra annum imò, quandoq; ultra biennium, durare. Itaq; magis perpetua forent, quàm annua. Atqui nec in hunc uſq; diem accuſari Status poſſunt, quòd neglexerint gravamina ſua aut eadem in Comitiis parùm ſolertes propoſuerint, nam contrario potiùs teſtimonio deſerviunt, tot Receſſus Imperii, ex quibus apparet, Ordines Imperii, fuiſſe ſatis ſollicitos ac gravaminibus removendis intentos; ſed ſæpenumerò hoc non obſtante, ejusmodi querelæ, ad multos annos jacent & ob varias, difficultates & impedimenta non deciduntur; e. gr. quoties non modus præſcriptus eſt emendandæ Matriculæ? & tamen ad præſentem usque diem, hæc res non dicam, exitum, ſed vix unquam vera initia adinvenit!

Sed fortaſſis repones pro *Hippol.* non hoc tantùm deſiderari, ut Status Imperii novo Imperatori, ſuas querelas, quotannis deferant, ſed ut eousque inſtanter petant remedia, ne ante diſcedatur à Comitiis, priusquam incidentia gravamina ſuffi-

sufficientem acceperint provisionem, aut etiam, ut hoc ipsum, Publicâ Lege caveatur, Ordinum petita, absque morâ singulis vicibus iri decisum; regero in Instrumento Pacis, etiam provisum est, quemadmodùm restitui debeant occupata tempore belli; hæc res, quamvis Publicâ conventione Instrumenti Pacis innitatur, tamen ne nunc quidem, ubique mandata est executioni; unde etiam præsentibus hisce Comitiis ex Principum Consilio, nonnulli sunt permoti, ut punctum restituendorum simul & inseparabiliter, tanquam præjudicialem, materiæ collectarum ac defensionis Imperii, præmittendum esse acriter contenderint; difficilè verò erat rebus ita stantibus obtinere, & scopum istum assequi, neque id solùm propter Turcica pericula, quæ pro illâ vice, fortean excusationis loco allegari poterant, sed etiam, quòd in ejusmodi negotio, non universos concernente, cæteri quorum minus interest, magis videantur frigere, quippe etiam proximis abhinc Comitiis de Anno 1654. ubi Instrumentum Pacis adhuc recentiùs confectum fuit, punctus iste restituendo-

rum, ſuum nanciſci potuit exitum, quem tamen etiam præſenti tempore non usquequaq; videt. Quòd ſi ex his & ſimilibus exemplis patet, non propterea, quòd Ordines Imperii, ſua quamvis inſtantiſſimè urgeant gravamina, iisdem ſtatim hoc ipſo quæri remedium, quid igitur cauſæ eſt, ut arbitremur, ſi novo Imperatori à Statibus quotannis offerantur gravamina, moderationis vel etiam remotionis ergò, Reipublicæ propterea ſatis fore proſpectum, Cæſaremque illum *Hippol.* tantò magis permanſurum intra Capitulationum, Legumque fundamentalium cancellos? Imò verò, ſi nihiloſeciùs eadē gravamina, non removeat, ſi ad alia Comitia rejiciat, vel declinet, ut ſanè fieri poteſt, quid tum? cui uſui tum ſit, iſta tam ſollicita querelarum delatio atq; expoſitio? Non itaque vel Capitulatio Reipublicæ ſatis conſulit, quia contra eam peccari facilè poteſt, quicunq; etiam novus creetur Imperator, neque ſi quid tale contingeret, quicquid etiam Status quererentur in annuis Comitiis, aptum ei decidendæ remedium ullum ſupereſſet, præter conventionem amicabilē vel nocentiſſimum civile bellum. Quan-

Quantumvis enim fortè crederes, huic rei hinc satisfieri posse, si Status Imperii, perpetuâ quadam unione, & quasi communi manu, Imperatorem quotannis adigerent, ad remedendum gravaminibus, tamen jam superiùs exposita est ratio, cur Ordines Imperii, non ita possint ab Imperatore dividi, ut firma sit inter ipsos, præsertim contra Imperatorem, concordia; sed esto, contingat hoc, quid futurum esset? nempe ut Cæsar ad nutum dependeret ab Ordinibus prævalentibus, ac si extremè reluctaretur nec ex arbitrio Statuum gravamina expediret, pro lubitu deponi posset solio, & Majestate exui; jam verò mali plurimum habere, hujusmodi Cæsarum dethronationes perspicere licet in Exemplis Henrici Quarti, Ottonis Quarti, Friderici Secundi & aliorum plurium. Quinimò, cùm ad minimum medietas Majestatis in Imperio Romano-Germanico, meritò sit & esse debeat, penes Cæsarem, non potest haberi pro verâ Ratione Status, quòd Cæsar sit Ordinum arbitrio simpliciter suppositus, ab iisq; spiritum trahat, quasi precarium

per inversum, si Cæsar prævaleret, vel Majestas Augustalis cùm Ordinum authoritate ferè in æquilibrio foret, non apparet ratio, quâ cogi possit Imperator, ad deferendum simpliciter querelis Statuum, adeoq; in effectu vix quicquam juvabit, vel ad medelam gravaminum conferet, si vel maximè membra Imperii, annuatim eadem diligenter proponant.

Cæterùm, ut ante brevibus tetigi, formatio perpetuæ Capitulationis, quæ deinceps in vim Legis fundamentalis, valitura sit, non est simpliciter de nihilô, sed cæteris paribus, omninò magni momenti; quamvis enim, uti hactenus deductum, fallantur, qui putant, vigore Capitulationis perpetuæ, Cæsari ita ligari manus, ut planè sit exclusus, omni exercitio contra jura Statuum, tamen, quid Imperatori, quid Ordinibus secundùm LL. liceat, id quod, nisi fortassis ab observantiâ colligas, in multis non ita hactenus obvium est, exinde, velut ex constanti quadam normâ, dilucidè apparebit; Quo etiam Principes illi & Status Imperii, qui modernis Comitiis desideraverunt, ut Capitula-

pitulatio Cæſarea, in perpetuam quandam redigeretur formulam, quadantenus videntur reſpexiſſe, dum propoſuerunt inter alia; Man ſolle gute Verſtändnuß und Einigkeit zwiſchen den Reichsgliedern zu ſtifften/die jura Statuum durch eine beſtändige Käyſerl. Capitulations-Form feſt ſtellen/ hucusque enim Capitulationes conſtitutæ, ſunt multiplices, quæ pro re natâ, ac circumſtantiarum, temporumque exigentiâ interdum variârunt, aliaque fuit Capitulatio hujus alia illius Imperatoris.

Propter quam cauſam, & quia Prudentis eſt, Regimen accommodare, varietatibus temporum, videri cuipiam poſſit, melius eſſe, ſi nulla certa habeatur Capitulatio, ſive Lex Imperatoria, ſed ſi ſingulis electis Imperatoribus, pro exigentiâ Reipublicæ feratur, atque concipiatur nova. Verùm multa exiſtunt, in quibus Publica utilitas, conſtantem magis ac perpetuam expoſuit ſanctionem, quàm crebriores hujusmodi vices e. gr. quale in ſe eſſe debeat Imperium Romano-Germanicum, electivum, pu-

rum vel reſtricti voti? Quousq; ſe extendant jura Cæſareæ Majeſtatis? Quid viciſſim liceat Statibus Imperii, deque diverſis earundem juribus ac præeminentiis &c. hæc & id genus alia, utiliùs profectò eſt, dummodo tamẽ deſuper cõveniri queat certâ ſanctione Publicâ componere, ne ob vagam dubiamq; obſervantiã, inde in Imperio exoriri poſſint civiles turbæ.

At deſuper alia ſunt Reipublicæ adminiſtrationem magis, quàm jura Majeſtatis concernentia, v. g. quem militem, quantoque numero perpetuum alamus?, quot Duces habere conveniat, pacis vel belli tempore, quot judicia Imperialia, eorundemque perſonas conſtituere ac ſeligere conveniat? In his enim & ſimilibus aliis, Reipublicæ expedit, Legibus Capitulationum nihil certi quippiam determinari, ſed hanc rem relinqui, circumſtantiis temporum, quæ variare poſſunt, & interdum aliud planè ſuadere, ita v. g. in Inſtrumento Pacis Cæſareo Suecico, & eò ſe reflectente Receſſu Imperii, de Anno 1654. §. den numerum, quinquaginta Aſſeſſores Cameræ Imperialis ſunt ſtatuti, verùm continuis ſumptibus vel quarta
pars

pars ex illo numero, sustentari hactenus difficulter potuit; quin si sub secuto tempore inter collectas belli Turcici, etiam tantum Assessorum numerum alere coacti fuissent Status, contigisset fortè vel militiam, vel justitiam nostram, suis destitui nervis.

Quare non ita passim expedit, in his & similibus rebus, Publicâ sanctione certi quippiam præsertim absque reservatione determinare, adeoque constitutio Capitulationis perpetuæ, in summâ ad duos fines referri potest, vel ut per illam Imperatoria Majestas in praxi restringatur, id quod, juxta hactenus deducta, difficile puto, vel ut eadem Lex Regia se reflectat, ad jura Publica Imperatoris & Statuum, idque aut inspectis substantialibus supremæ potestatis, eidemque per se connexis, quo sensu utique est utile Imperio, jura Cæsaris & Ordinum sanctione quâdam fundamentali, distinctè declarari, aut saltem consideratis accidentalibus, & tunc præstat agere pro ratione temporis & circumstantiarum, quàm hujusmodi aliquâ Publicâ lege moderationem Regiminis præcludere, sed

de hâc Capitulationis perpetuæ materiâ ejusque punctis & Capitibus disseram infrà suo loco pluribus.

CAPUT XII.

De veris Rationibus Status, ubi in specie ostenditur, quòd expediat rebus Germaniæ, erigi consilium Status, quale hoc esse debeat, nec non quæ sit ejus, si ex usu Reipublicæ loqui volumus, à veteri Regimento differentia, tum functio, restrictio ac visitatio.

PErvenio nunc ad veras rationes fundandi & confirmandi Statum Germaniæ modernum, nam ea quæ suprà sunt tradita, potiùs respiciunt præsentem usum ac Reipublicæ faciem, si verò volumus de eo loqui, non quid Imperatori aut singulis ac diversis Ordinibus, pro medio Status quadret, profectò ea ipsa, ut mihi quidem videtur, & experientia hactenus contestata fuit, rem in portum perducere nequeũt. Existimo igitur, si Germania salva esse debeat, ac Legibus suis Publicis & fundamentalibus, inter quas omninò etiam Instrumentum Pacis, ac Cæsareæ

Capitu-

Capitulationes sunt referendæ, re & ipso effectu, non verbis tantùm inniti velit, necessarium esse Consilium Status, ad imitationem veteris Regimenti, suo modo proportionalem, nam Status Reipublicæ nostræ est mixtus, ob eamque causam, cùm non omnia in Comitiis, sed multa extra fieri possint, convenit Publicos Consiliarios haberi, qui Imperatoris & omnium Ordininum juribus invigilent, ac mediantibus quibus tenor *Inst. Pac. art.* 8. per quandam repræsentationem totius Imperii, in viridi conservetur observātiâ. Secundum requisitum Publicæ libertatis ac salutis, in eo consistit, ut Comitia in diversis passibus emendentur. Tertiū in eo, ut habeatur perpetuus miles Imperii, per Provincias Germaniæ in fortalitiis præcipuè ac locis limitrophis divisus, qui & intra & extra injustam vim ab Imperio ejusque Capite, membris ac subditis arceat. Quartò necessaria etiam est, emendatio justitiæ, quæ consistit cumprimis in tribus Capitibus, nimirum in correctione dispositivâ juris secundò coercendâ judicum Advocatorum & Procuratorum li-

quâ ratione erunt annua Comitia, cum cernamus de stylo moderno eadem ultra annum imò, quandoq; ultra biennium, durare. Itaq; magis perpetua forent, quàm annua. Atqui nec in huncusq; diem accusari Status possunt, quòd neglexerint gravamina sua aut eadem in Comitiis parùm solertes proposuerint, nam contrario potiùs testimonio deserviunt, tot Recessus Imperii, ex quibus apparet, Ordines Imperii, fuisse satis sollicitos ac gravaminibus removendis intentos; sed sæpenumerò hoc non obstante, ejusmodi querelæ, ad multos annos jacent & ob varias, difficultates & impedimenta non deciduntur; e. gr. quoties non modus præscriptus est emendandæ Matriculæ! & tamen ad præsentem usque diem, hæc res non dicam, exitum, sed vix unquam vera initia adinvenit!

Sed fortassis repones pro *Hippol.* non hoc tantùm desiderari, ut Status Imperii novo Imperatori, suas querelas, quotannis deferant, sed ut eousque instanter petant remedia, ne ante discedatur à Comitiis, priusquam incidentia gravamina suffi-

sufficientem acceperint provisionem, aut etiam, ut hoc ipsum, Publicâ Lege caveatur, Ordinum petita, absque morâ singulis vicibus iri decisum; regero in Instrumento Pacis, etiam provisum est, quemadmodùm restitui debeant occupata tempore belli; hæc res, quamvis Publicâ conventione Instrumenti Pacis innitatur, tamen ne nunc quidem, ubique mandata est executioni; unde etiam præsentibus hisce Comitiis ex Principum Consilio, nonnulli sunt permoti, ut punctum restituendorum simul & inseparabiliter, tanquam præjudicialem, materiæ collectarum ac defensionis Imperii, præmittendum esse acriter contenderint; difficile verò erat rebus ita stantibus obtinere, & scopum istum assequi, neque id solùm propter Turcica pericula, quæ pro illâ vice, fortean excusationis loco allegari poterant, sed etiam, quòd in ejusmodi negotio, non universos concernente, cæteri quorum minus interest, magis videantur frigere, quippe etiam proximis abhinc Comitiis de Anno 1654. ubi Instrumentum Pacis adhuc recentiùs confectum fuit, punctus iste restituendo-

 rum

rum, suum nancisci potuit exitum, quem tamen etiam præsenti tempore non usquequaq; videt. Quòd si ex his & similibus exemplis patet, non propterea, quòd Ordines Imperii, sua quamvis instantissimè urgeant gravamina, iisdem statim hoc ipso quæri remedium, quid igitur causæ est, ut arbitremur, si novo Imperatori à Statibus quotannis offerantur gravamina, moderationis vel etiam remotionis ergò, Reipublicæ propterea satis fore prospectum, Cæsaremque illum *Hippol.* tantò magis permansurum intra Capitulationum, Legumque fundamentalium cancellos? Imò verò, si nihilosecius eadē gravamina, non removeat, si ad alia Comitia rejiciat, vel declinet, ut sanè fieri potest, quid tum? cui usui tum fit, ista tam sollicita querelarum delatio atq; expositio? Non itaque vel Capitulatio Reipublicæ satis consulit, quia contra eam peccari facilè potest, quicunq; etiam novus creetur Imperator, neque si quid tale contingeret, quicquid etiam Status quererentur in annuis Comitiis, aptum r ei decidendæ remedium ullum superesset, præter conventionem amicabilē vel nocentissimum civile bellum. Quan-

Quantumvis enim fortè crederes, huic rei hinc satisfieri posse, si Status Imperii, perpetuâ quadam unione, & quasi communi manu, Imperatorem quotannis adigerent, ad remedendum gravaminibus, tamen jam superiùs exposita est ratio, cur Ordines Imperii, non ita possint ab Imperatore dividi, ut firma sit inter ipsos, præsertim contra Imperatorem, concordia; sed esto, contingat hoc, quid futurum esset? nempe ut Cæsar ad nutum dependeret ab Ordinibus prævalentibus, ac si extremè reluctaretur nec ex arbitrio Statuum gravamina expediret, pro lubitu deponi posset solio, & Majestate exui; jam verò mali plurimum habere, hujusmodi Cæsarum dethronationes perspicere licet in Exemplis Henrici Quarti, Ottonis Quarti, Friderici Secundi & aliorum plurium. Quinimò, cùm ad minimum medietas Majestatis in Imperio Romano-Germanico, meritò sit & esse debeat, penes Cæsarem, non potest haberi pro verâ Ratione Status, quòd Cæsar sit Ordinum arbitrio simpliciter suppositus, ab iisq; spiritum trahat, quasi precarium

per inversum, si Cæsar prævaleret, vel Majestas Augustalis cùm Ordinum authoritate ferè in æquilibrio foret, non apparet ratio, quâ cogi possit Imperator, ad deferendum simpliciter querelis Statuum, adeoq; in effectu vix quicquam juvabit, vel ad medelam gravaminum conferet, si vel maximè membra Imperii, annuatim eadem diligenter proponant.

Cæterùm, ut ante brevibus tetigi, formatio perpetuæ Capitulationis, quæ deinceps in vim Legis fundamentalis, valitura sit, non est simpliciter de nihilô, sed cæteris paribus, omninò magni momenti; quamvis enim, uti hactenus deductum, fallantur, qui putant, vigore Capitulationis perpetuæ, Cæsari ita ligari manus, ut planè sit exclusus, omni exercitio contra jura Statuum, tamen, quid Imperatori, quid Ordinibus secundùm LL. liceat, id quod, nisi fortassis ab observantiâ colligas, in multis non ita hactenus obvium est, exinde, velut ex constanti quadam normâ, dilucidè apparebit; Quo etiam Principes illi & Status Imperii, qui modernis Comitiis desideraverunt, ut Capitula-

pitulatio Cæſarea, in perpetuam quandam redigeretur formulam, quadantenus videntur reſpexiſſe, dum propoſuerunt inter alia; Man ſolle gute Verſtändnuß und Einigkeit zwiſchen den Reichsgliedern zu stifften/die jura Statuum durch eine beſtändige Käyſerl. Capitulations-Form feſt ſtellen/ hucusque enim Capitulationes conſtitutæ, ſunt multiplices, quæ pro re natâ, ac circumſtantiarum, temporumque exigentiâ interdum variârunt, aliaque fuit Capitulatio hujus alia illius Imperatoris.

Propter quam cauſam, & quia Prudentis eſt, Regimen accommodare, varietatibus temporum, videri cuipiam poſſit, melius eſſe, ſi nulla certa habeatur Capitulatio, ſive Lex Imperatoria, ſed ſi ſingulis electis Imperatoribus, pro exigentiâ Reipublicæ feratur, atque concipiatur nova. Verùm multa exiſtunt, in quibus Publica utilitas, conſtantem magis ac perpetuam expoſuit ſanctionem, quàm crebriores hujusmodi vices e. gr. quale in ſe eſſe debeat Imperium Romano-Germanicum, electivum, pu-

rum vel restricti voti? Quousq; se extendant jura Cæsareæ Majestatis? Quid vicissim liceat Statibus Imperii, deque diversis earundem juribus ac præeminentiis &c. hæc & id genus alia, utiliùs profectò est, dummodo tamē desuper cōveniri queat certâ sanctione Publicâ componere, ne ob vagam dubiamq; observantiā, inde in Imperio exoriri possint civiles turbæ.

At desuper alia sunt Reipublicæ administrationem magis, quàm jura Majestatis concernentia, v. g. quem militem, quantoque numero perpetuum alamus, quot Duces habere conveniat, pacis vel belli tempore, quot judicia Imperialia, eorundemque personas constituere ac seligere conveniat? In his enim & similibus aliis, Reipublicæ expedit, Legibus Capitulationum nihil certi quippiam determinari, sed hanc rem relinqui, circumstantiis temporum, quæ variare possunt, & interdum aliud planè suadere, ita v. g. in Instrumento Pacis Cæsareo Suecico, & eò se reflectente Recessu Imperii, de Anno 1654. §. Den numerum, quinquaginta Assessores Cameræ Imperialis sunt statuti, verùm continuis sumptibus vel quarta pars

pars ex illo numero, sustentari hactenus difficulter potuit; quin si sub secuto tempore inter collectas belli Turcici, etiam tantum Assessorum numerum alere coacti fuissent Status, contigisset forte vel militiam, vel justitiam nostram, suis destitui nervis.

Quare non ita passim expedit, in his & similibus rebus, Publicâ sanctione certi quippiam præsertim absque reservatione determinare, adeoque constitutio Capitulationis perpetuæ, in summâ ad duos fines referri potest, vel ut per illam Imperatoria Majestas in praxi restringatur, id quod, juxta hactenus deducta, difficile puto, vel ut eadem Lex Regia se reflectat, ad jura Publica Imperatoris & Statuum, idque aut inspectis substantialibus supremæ potestatis, eidemque per se connexis, quo sensu utique est utile Imperio, jura Cæsaris & Ordinum sanctione quâdam fundamentali, distinctè declarari, aut saltem consideratis accidentalibus, & tunc præstat agere pro ratione temporis & circumstantiarum, quàm hujusmodi aliquâ Publicâ lege moderationem Regiminis præcludere, sed

de hàc Capitulationis perpetuæ materiâ ejusque punctis & Capitibus disseram infrà suo loco pluribus.

CAPUT XII.

De veris Rationibus Status, ubi in specie ostenditur, quòd expediat rebus Germaniæ, erigi consilium Status, quale hoc esse debeat, nec non quæ sit ejus, si ex usu Reipublicæ loqui volumus, à veteri Regimento differentia, tum functio, restrictio ac visitatio.

PErvenio nunc ad veras rationes fundandi & confirmandi Statum Germaniæ modernum, nam ea quæ suprà sunt tradita, potius respiciunt præsentem usum ac Reipublicæ faciem, si verò volumus de eo loqui, non quid Imperatori aut singulis ac diversis Ordinibus, pro medio Status quadret, profectò ea ipsa, ut mihi quidem videtur, & experientia hactenus contestata fuit, rem in portum perducere nequeũt. Existimo igitur, si Germania salva esse debeat, ac Legibus suis Publicis & fundamentalibus, inter quas omninò etiam Instrumentum Pacis, ac Cæsareæ Capitu-

Capitulationes ſunt referendæ, re & ipſo effectu, non verbis tantùm inniti velit, neceſſarium eſſe Conſilium Status, ad imitationem veteris Regimenti, ſuo modo proportio-nalem, nam Status Reipublicæ noſtræ eſt mixtus, ob eamque cauſam, cùm non omnia in Comitiis, ſed multa extra fieri poſſint, convenit Publicos Conſiliarios haberi, qui Imperatoris & omnium Ordininum juribus invigilent, ac mediantibus quibus tenor *Inſt. Pac. art.* 8. per quandam repræſentationem totius Imperii, in viridi conſervetur obſervãtiâ. Secundum requiſitum Publicæ libertatis ac ſalutis, in eo conſiſtit, ut Comitia in diverſis paſſibus emendentur. Tertiũ in eo, ut habeatur perpetuus miles Imperii, per Provincias Germaniæ in fortalitiis præcipuè ac locis limitrophis diviſus, qui & intra & extra injuſtam vim ab Imperio ejusque Capite, membris ac ſubditis arceat. Quartò neceſſaria etiam eſt, emendatio juſtitiæ, quæ conſiſtit cumprimis in tribus Capitibus, nimirum in correctione diſpoſitivâ juris ſecundò coercendâ judicum Advocatorum & Procuratorum li-

centiâ, tertiò in certitudine Executionis, & ut sic dicam, manutenentiâ Decretorum.

Quintum summoperè necessarium præsenti Statui est, Publicum ærarium, si enim haberetur Imperii nomine Consilium Status, Publicus & Perpetuus miles, nec non, quæ quidem jam sunt, judicia Imperii, necessum utique foret, sumptibus Publicis illorumque rectâ collocatione, ne sc. Consilio Status hâc ex parte idem accidat, quod predictoRegimento, cùm illud inter alias causas, præcipuè ob defectus sumptuum exolevisse animadvertere liceat, nevè militia illa perpetua, sic frigeat, ut solent milites in bella Hungariæ missi vel propter sumtuum parsimoniam vel propter malam collocationem, nevé denique Assessores judiciorum justis destituantur salariis, aut Respublica aliud quodcunq; patiatur sumtuum inopiâ detrimentum. Ergò per-necessarium est, erigi Publicum ærarium, mediis & Statibus Imperii, & subditis tolerabilibus. Hæc sunt ea, quæ arbitror esse summoperè necessaria; extant verò & alia quædam, ut perpetuitas

Capitu-

Capitulationis, unio Religionis &c. quæ magis videntur pertinere ad bene esse, aut certis respectibus posse plané omitti.

Verùm redeo ad specialem hujus Capitis scopum de Consilio Status, & bonæ quidem Reipublicæ inter alia insigne momentum est, ut cuncta fiant & peragantur ex prædeliberatióne, consilioque maturo; hinc constitui debet Senatus, qui *velut* oculus aliquis Publicæ salutis, noxia & proficua quasi è longinquo prospiciat, ac subodoretur. Quam rem non tantùm Romani quondam, exactè tenuerunt, dum nec bellum indicere, nec pacem facere, nec fœdus ferire, nec Legem ferre vel quid simile agere apud ipsos, moris fuit, nón præhabitâ deliberatione Senatus, sed etiam moderno hoc tempore, in Imperio Romano-Germanico, Cæsar & Status pro se privatim, illud ipsum rerumque observant, dum sua habent consilia secretiora, Ihre geheime Staats-räth/ quorum officium non ad lites subditorum dirimendas, sed ad id principaliter directum est, quemadmodùm Provinciæ ac Territoria, Cæsaris atque Ordinum

Imperii,

Imperii, seorsim conserventur ac efflorescant; animadvertunt enim ad Regimen cujusque ditionis, non id tantùm desiderari, ut justitia debito modo administretur, sed inprimis etiam, ne vel à vicinitate, vel aliunde, eadem aliquid patiatur adversi; apparet hoc idem, præter cætera, exemplo tùm aliorum, tùm nuperi etiam belli Turcici, ubi profectò quisque sui Territorii commodo moderationem efflagitavit Matriculæ, & quâ ratione suarum possessionum transitu prohiberet exercitus, & ad arcendum hostem eas muniret, atque in summâ his ipsis, quàm minimum vel contribuendo, vel aliter attraheret nocumenti, totus fuit intentus.

Hæc cùm ita sese habeant, sanè in rem est Imperii Romano-Germanici, quin Publica necessitas exigit, ut sit, qui pro communi Cæsaris ac Ordinum omnium salute, excubet, ac totus eò inclinet consiliis, ut Imperium, quod membris suis, prout antè monstravi, non admodùm cohæret, quatenus fieri potest, totum ac nemine excepto, salvum vigeat & incolume. Itaque necessarium omninò est,

nò est, Consilium Status, quod sicut Imperii duo suprema Judicia, Aulicum & Camerale, privatorum causas & lites forenses pertractant, simili quapiam ratione, de bellis, pace, ac fœderibus Imperii quæque id genus alia sunt; Rempublicam directè concernentia, quatenus in utilitatem ejus pro tempore deserviant vel non, agat atque occupatum sit.

Cautum novimus in *Inst. Pac. art.* 8. & etiam Capitulationibus Cæsareis inseri, solitum, quòd Imperator circa jura Majestatis, veluti Legum ferendarum, explicandarum, belli, pacis, fœderum nihil possit in Imperio, inconsultis nec consentientibus Ordinibus, quoniam igitur hæc & similia Juris Publici Capita, prout ante ostendi, in exercitio præsertim consistunt, quid juvat iste paragraphus Instrum. Pacis, sive ista etiam Imperatoriarum Capitulationum insertio, si non sit, quo mediante hæc jura, pro exigentiâ Reipublicæ tempestivè deliberentur, dein ad Comitia deferantur ac inibi communi manu ad Publicam salutem decidantur, communi etiam nomine fortitura effectum atque executionem?

Hacte-

Hactenus nocere potuit, imò nocuit sæpè, quòd Ordines Imperii, non semper ad initia Publicorum negotiorum, sed interdum re non ampliùs integrâ, fuerint vocati in subsidium, quòdque in Comitiis v. gr. quæstio an, rariùs, quæstio autem, quanti gerendum sit bellum, sæpiùs soleat occurere. Apud Romanos quondam secùs se res habuit, quippe qui prudenter admodùm tempora, & alias circumstantias, priusquàm bellum inciperent, secum deliberarunt; ita cum pressi essent, ab Hannibale, quamvis vel tunc justam causam, adversus Philippum habere potuissent, Macedonicum tamen bellum, teste Livio, distulisse contenti fuerunt; reverà enim ita est, prout disserunt, apud Thucydidem, Legati Atheniensium; maturè prædeliberandum esse, priusquàm bellum incipiatur, illatum verò efficere varias vices, nec ad lubitum deponi, deinceps posse. Quæ profectò non ad Veteres modò pertinuerunt, sed etiam, ad Rempubl. nostram Romano-Germanicam quadrant, ac in eadem etiam communi nomine tempestivè consul-

ultandum est, expediatné v. gr. bel-
rebus Germaniæ sic vel sic habenti-
Turcis inferri, vel cum iis fieri pa-
quibusvé conditionibus ex Majesta-
Imperii vel utilitate, sive etiam, si fa-
volunt, necessitate, eandem accipi;
e enim ad arbitrium hostis, id quod
ımque perdere nos solet, vel diutiùs
m gerere vel pacem componere,
ipsum potiùs Reipublicæ conditio-
; metiri, utile est, ac sæpè in adversis,
inceps tantò stabiliore pace perfrui
nus, tolerare fortunam, quàm de-
re præstat.

Pariter cum quibus, quavé ratione,
; pangere, quas Leges ferre, quas
ı addere interpretationes, Publicè
iat, sufficienter consultandum,
rimis verò, quemadmodum tot &
ıversi Principes, ac Status Imperii,
ıguli peculiares, út antè est osten-
ırtes habent sui Regiminis eoque
ılter cohærent, hactenus concor-
ıculo contineantur, ne in bellum
nutuò ruant, dies noctesque medi-
n videtur. Ergò per quam neces-

sarium

per inversum, si Cæsar prævaleret, vel Majestas Augustalis cùm Ordinum authoritate ferè in æquilibrio foret, non apparet ratio, quâ cogi possit Imperator ad deferendum simpliciter querelis Statuum, adeoq; in effectu vix quicquam juvabit, vel ad medelam gravaminum conferet, si vel maximè membra Imperii, annuatim eadem diligenter proponant.

Cæterùm, ut ante brevibus tetigi, formatio perpetuæ Capitulationis, quæ deinceps in vim Legis fundamentalis, valitura sit, non est simpliciter de nihilô, sed cæteris paribus, omninò magni momenti; quamvis enim, uti hactenus deductum, fallantur, qui putant, vigore Capitulationis perpetuæ, Cæsari ita ligari manus, ut planè sit exclusus, omni exercitio contra jura Statuum, tamen, quid Imperatori, quid Ordinibus secundùm LL. liceat, id quod, nisi fortassis ab observantiâ colligas, in multis non ita hactenus obvium est, exinde, velut ex constanti quadam normâ, dilucidè apparebit; Quo etiam Principes illi & Status Imperii, qui modernis Comitiis desideraverunt, ut Capitula-

pitulatio Cæſarea, in perpetuam quandam redigeretur formulam, quadantenus videntur reſpexiſſe, dum propoſuerunt inter alia; Man ſolle gute Verſtändnuß und Einigkeit zwiſchen den Reichsgliedern zu ſtifften/die jura Statuum durch eine beſtändige Käyſerl. Capitulations-Form feſt ſtellen/ hucusque enim Capitulationes conſtitutæ, ſunt multiplices, quæ pro re natâ, ac circumſtantiarum, temporumque exigentiâ interdum variârunt, aliaque fuit Capitulatio hujus alia illius Imperatoris.

Propter quam cauſam, & quia Prudentis eſt, Regimen accommodare, varietatibus temporum, videri cuipiam poſſit, melius eſſe, ſi nulla certa habeatur Capitulatio, ſive Lex Imperatoria, ſed ſi ſingulis electis Imperatoribus, pro exigentiâ Reipublicæ feratur, atque concipiatur nova. Verùm multa exiſtunt, in quibus Publica utilitas, conſtantem magis ac perpetuam expoſuit ſanctionem, quàm crebriores hujusmodi vices e. gr. quale in ſe eſſe debeat Imperium Romano-Germanicum, electivum, pu-

rum vel restricti voti? Quousq; se extendant jura Cæsareæ Majestatis? Quid vicissim liceat Statibus Imperii, deque diversis earundem juribus ac præeminentiis &c. hæc & id genus alia, utiliùs profectò est, dummodo tamẽ desuper cõveniri queat certâ sanctione Publicâ componere, ne ob vagam dubiamq; observantiã, inde in Imperio exoriri possint civiles turbæ.

At desuper alia sunt Reipublicæ administrationem magis, quàm jura Majestatis concernentia, v. g. quem militem, quantoque numero perpetuum alamus, quot Duces habere conveniat, pacis vel belli tempore, quot judicia Imperialia, eorundemque personas constituere ac seligere conveniat? In his enim & similibus aliis, Reipublicæ expedit, Legibus Capitulationum nihil certi quippiam determinari, sed hanc rem relinqui, circumstantiis temporum, quæ variare possunt, & interdum aliud planè suadere, ita v. g. in Instrumento Pacis Cæsareo Suecico, & eò se reflectente Recessu Imperii, de Anno 1654. §. Den numerum, quinquaginta Assessores Cameræ Imperialis sunt statuti, verùm continuis sumptibus vel quarta

pars ex illo numero, sustentari hactenus difficulter potuit; quin si sub secuto tempore inter collectas belli Turcici, etiam tantum Assessorum numerum alere coacti fuissent Status, contigisset fortè vel militiam, vel justitiam nostram, suis destitui nervis.

Quare non ita passim expedit, in his & similibus rebus, Publicâ sanctione certi quippiam præsertim absque reservatione determinare, adeoque constitutio Capitulationis perpetuæ, in summâ ad duos fines referri potest, vel ut per illam Imperatoria Majestas in praxi restringatur, id quod, juxta hactenus deducta, difficile puto, vel ut eadem Lex Regia se reflectat, ad jura Publica Imperatoris & Statuum, idque aut inspectis substantialibus supremæ potestatis, eidemque per se connexis, quo sensu utique est utile Imperio, jura Cæsaris & Ordinum sanctione quâdam fundamentali, distinctè declarari, aut saltem consideratis accidentalibus, & tunc præstat agere pro ratione temporis & circumstantiarum, quàm hujusmodi aliquâ Publicâ lege moderationem Regiminis præcludere, sed

rum vel restricti voti? Quousq; se extendant jura Cæsareæ Majestatis? Quid vicissim liceat Statibus Imperii, deque diversis earundem juribus ac præeminentiis &c. hæc & id genus alia, utilius profectò est, dummodo tamē desuper cōveniri queat certâ sanctione Publicâ componere, ne ob vagam dubiamq; observantiā, inde in Imperio exoriri possint civiles turbæ.

At desuper alia sunt Reipublicæ administrationem magis, quàm jura Majestatis concernentia, v. g. quem militem, quantoque numero perpetuum alamus, quot Duces habere conveniat, pacis vel belli tempore, quot judicia Imperialia, eorundemque personas constituere ac seligere conveniat? In his enim & similibus aliis, Reipublicæ expedit, Legibus Capitulationum nihil certi quippiam determinari, sed hanc rem relinqui, circumstantiis temporum, quæ variare possunt, & interdum aliud planè suadere, ita v. g. in Instrumento Pacis Cæsareo Suecico, & eò se reflectente Recessu Imperii, de Anno 1654. §. **den** numerum, quinquaginta Assessores Cameræ Imperialis sunt statuti, verùm continuis sumptibus vel quarta

pars

pars ex illo numero, sustentari hactenus difficulter potuit; quin si sub secuto tempore inter collectas belli Turcici, etiam tantum Assessorum numerum alere coacti fuissent Status, contigisset fortè vel militiam, vel justitiam nostram, suis destitui nervis.

Quare non ita passim expedit, in his & similibus rebus, Publicâ sanctione certi quippiam præsertim absque reservatione determinare, adeoque constitutio Capitulationis perpetuæ, in summâ ad duos fines referri potest, vel ut per illam Imperatoria Majestas in praxi restringatur, id quod, juxta hactenus deducta, difficile puto, vel ut eadem Lex Regia se reflectat, ad jura Publica Imperatoris & Statuum, idque aut inspectis substantialibus supremæ potestatis, eidemque per se connexis, quo sensu utique est utile Imperio, jura Cæsaris & Ordinum sanctione quâdam fundamentali, distinctè declarari, aut saltem consideratis accidentalibus, & tunc præstat agere pro ratione temporis & circumstantiarum, quàm hujusmodi aliquâ Publicâ lege moderationem Regiminis præcludere, sed

de hâc Capitulationis perpetuæ materiâ ejusque punctis & Capitibus differam infrà suo loco pluribus.

CAPUT XII.

De veris Rationibus Status, ubi in specie ostenditur, quòd expediat rebus Germaniæ, erigi consilium Status, quale hoc esse debeat, nec non quæ sit ejus, si ex usu Reipublicæ loqui volumus, à veteri Regimento differentia, tum functio, restrictio ac visitatio.

PErvenio nunc ad veras rationes fundandi & confirmandi Statum Germaniæ modernum, nam ea quæ suprà sunt tradita, potiùs respiciunt præsentem usum ac Reipublicæ faciem, si verò volumus de eo loqui, non quid Imperatori aut singulis ac diversis Ordinibus, pro medio Status quadret, profectò ea ipsa, ut mihi quidem videtur, & experientia hactenus contestata fuit, rem in portum perducere nequeūt. Existimo igitur, si Germania salva esse debeat, ac Legibus suis Publicis & fundamentalibus, inter quas omninò etiam Instrumentum Pacis, ac Cæsareæ

Capitu-

Capitulationes ſunt referendæ, re & ipſo effectu, non verbis tantùm inniti velit, neceſſarium eſſe Conſilium Status, ad imitationem veteris Regimenti, ſuo modo proportionalem, nam Status Reipublicæ noſtræ eſt mixtus, ob eamque cauſam, cùm non omnia in Comitiis, ſed multa extra fieri poſſint, convenit Publicos Conſiliarios haberi, qui Imperatoris & omnium Ordininum juribus invigilent, ac mediantibus quibus tenor *Inſt. Pac. art.* 8. per quandam repræſentationem totius Imperii, in viridi conſervetur obſervãtiâ. Secundum requiſitum Publicæ libertatis ac ſalutis, in eo conſiſtit, ut Comitia in diverſis paſſibus emendentur. Tertiũ in eo, ut habeatur perpetuus miles Imperii, per Provincias Germaniæ in fortalitiis præcipuè ac locis limitrophis diviſus, qui & intra & extra injuſtam vim ab Imperio ejusque Capite, membris ac ſubditis arceat. Quartò neceſſaria etiam eſt, emendatio juſtitiæ, quæ conſiſtit cumprimis in tribus Capitibus, nimirum in correctione diſpoſitivâ juris ſecundò coercendâ judicum Advocatorum & Procuratorum li-

centiâ, tertiò in certitudine Executionis, & ut sic dicam, manutenentiâ Decretorum.

Quintum summoperè necessarium præsenti Statui est, Publicum ærarium, si enim haberetur Imperii nomine Consilium Status, Publicus & Perpetuus miles, nec non, quæ quidem jam sunt, judicia Imperii, necessum utique foret, sumptibus Publicis illorumque rectâ collocatione, ne sc. Consilio Status hâc ex parte idem accidat, quod prędictoRegimento, cùm illud inter alias causas, præcipuè ob defectus sumptuum exolevisse animadvertere liceat, nevé militia illa perpetua, sic frigeat, ut solent milites in bella Hungariæ missi vel propter sumtuum parsimoniam vel propter malam collocationem, nevé denique Assessores judiciorum justis destituantur salariis, aut Respublica aliud quodcunq; patiatur sumtuum inopiâ detrimentum. Ergò per-necessarium est, erigi Publicum ærarium, mediis & Statibus Imperii, & subditis tolerabilibus. Hæc sunt ea, quæ arbitror esse summoperè necessaria; extant verò & alia quædam, ut perpetuitas

Capitu-

Capitulationis, unio Religionis &c. quæ magis videntur pertinere ad bene esse, aut certis respectibus posse plané omitti.

Verùm redeo ad specialem hujus Capitis scopum de Consilio Status, & bonæ quidem Reipublicæ inter alia insigne momentum est, ut cuncta fiant & peragantur ex prædeliberatióne, consilioque maturo; hinc constitui debet Senatus, qui velut oculus aliquis Publicæ salutis, noxia & proficua quasi è longinquo prospiciat, ac subodoretur. Quam rem non tantùm Romani quondam, exactè tenuerunt, dum nec bellum indicere, nec pacem facere, nec fœdus ferire, nec Legem ferre vel quid simile agere apud ipsos, moris fuit, nón præhabitâ deliberatione Senatus, sed etiam moderno hoc tempore, in Imperio Romano-Germanico, Cæsar & Status pro se privatim, illud ipsum plerumque observant, dum sua habent consilia secretiora, Jhre geheime Staats-Räth/quorum officium non ad lites subditorum dirimendas, sed ad id principaliter directum est, quemadmodùm Provinciæ ac Territoria, Cæsaris atque Ordinum

Imperii,

Imperii,seorsim conserventur ac efflorescant; animadvertunt enim ad Regimen cujusque ditionis,non id tantùm desiderari, ut justitia debito modo administretur,sed inprimis etiam,ne vel à vicinitate, vel aliunde, eadem aliquid patiatur adversi; apparet hoc idem, præter cætera, exemplo tùm aliorum,tùm nuperi etiam belli Turcici, ubi profectò quisque sui Territorii commodo moderationem efflagitavit Matriculæ, & quâ ratione suarum possessionum transitu prohiberet exercitus, & ad arcendum hostem eas muniret,atque in summâ his ipsis,quàm minimum vel contribuendo, vel aliter attraheret nocumenti,totus fuit intentus.

Hæc cùm ita sese habeant, sanè in rem est Imperii Romano-Germanici, quin Publica necessitas exigit,ut sit, qui pro communi Cæsaris ac Ordinum omnium salute, excubet, at totus eò inclinet consiliis, ut Imperium, quod membris suis, prout antè monstravi, non admodùm cohæret, quatenus fieri potest, totum ac nemine excepto, salvum vigeat & incolume. Itaque necessarium omninò est,

nò eſt, Conſilium Status, quod ſicut Imperii duo ſuprema Judicia, Aulicum & Camerale, privatorum cauſas & lites forenſes pertractant, ſimili quapiam ratione, de bellis, pace, ac fœderibus Imperii quæque id genus alia ſunt, Rempublicam directè concernentia, quatenus in utilitatem ejus pro tempore deſerviant vel non, agat atque occupatum ſit.

Cautum novimus in *Inſt. Pac. art.* 8. & etiam Capitulationibus Cæſareis inſeri, ſolitum, quòd Imperator circa jura Majeſtatis, veluti Legum ferendarum, explicandarum, belli, pacis, fœderum nihil poſſit in Imperio, in conſultis nec conſentientibus Ordinibus, quoniam igitur hæc & ſimilia Juris Publici Capita, prout ante oſtendi, in exercitio præſertim conſiſtunt, quid juvat iſte paragraphus Inſtrum. Pacis, ſive iſta etiam Imperatoriarum Capitulationum inſertio, ſi non ſit, quo mediante hæc jura, pro exigentiâ Reipublicæ tempeſtivè deliberentur, dein ad Comitia deferantur ac inibi communi manu ad Publicam ſalutem decidantur, communi etiam nomine ſortitura effectum atque executionem?

Hacte-

Hactenus nocere potuit, imò nocuit sæpè, quòd Ordines Imperii, non semper ad initia Publicorum negotiorum, sed interdum re non ampliùs integrâ, fuerint vocati in subsidium, quòdque in Comitiis v. gr. quæstio an, rariùs, quæstio autem, quanti gerendum sit bellum, sæpiùs soleat occurere. Apud Romanos quondam secùs se res habuit, quippe qui prudenter admodùm tempora, & alias circumstantias, priusquàm bellum inciperent, secum deliberarunt; ita cum pressi essent, ab Hannibale, quamvis vel tunc justam causam, adversus Philippum habere potuissent, Macedonicum tamen bellum, teste Livio, distulisse contenti fuerunt; reverà enim ita est, prout disserunt, apud Thucydidem, Legati Atheniensium; maturè prædeliberandum esse, priusquàm bellum incipiatur, illatum verò efficere varias vices, nec ad lubitum deponi, deinceps posse. Quæ profectò non ad Veteres modò pertinuerunt, sed etiam, ad Rempubl. nostram Romano-Germanicam quadrant, ac in eadem etiam communi nomine tempestivè consul-

consultandum est, expediatné v. gr. bellum rebus Germaniæ sic vel sic habentibus, Turcis inferri, vel cum iis fieri pacem, quibusvé conditionibus ex Majestate sit Imperii vel utilitate, sive etiam, si fata ita volunt, necessitate, eandem accipi; neque enim ad arbitrium hostis, id quod plerumque perdere nos solet, vel diutiùs bellum gerere vel pacem componere, sed idipsum potiùs Reipublicæ conditionibus metiri, utile est, ac sæpè in adversis, ut deinceps tantò stabiliore pace perfrui possimus, tolerare fortunam, quàm desperare præstat.

Pariter cum quibus, quavé ratione, fœdus pangere, quas Leges ferre, quas iisdem addere interpretationes, Publicè expediat, sufficienter consultandum, cumprimis verò, quemadmodum tot & tam diversi Principes, ac Status Imperii, qui singuli peculiares, út antè est ostensum, artes habent sui Regiminis eoque difficulter cohærent, hactenus concordiæ vinculo contineantur, ne in bellum civile mutuò ruant, dies noctesque meditandum videtur. Ergò per quam necessarium

ſarium eſt, Reipublicæ noſtræ Conſilium Status, quod hæc omnia ſatis obſervet, ſuique faciat muneris. Quo intuitu antiquitùs etiam conſtitutum fuerat Regimentum, ut nimirum, eſſet ejusmodi aliquod conſilium, quod Publica Imperii negotia ſibi haberet propoſita, eademq; promptiùs ac maturiùs deliberaret, cum alioquin compertum fuerat, ob moras Comitiorum ſæpenumero Rempublicam, pati detrimentum.

Cæterùm jam vel in anteceſſum quadantenus apparet, ad quænam objecta ſe extendere debeat Conſilii Status functio, nempe ad hæc eadem, quæ in Receſſu Imperii de Anno 1500. *Tit.* Wie alle Sachen ꝛc. veteri tribuuntur Regimento, ibi, Nemlich alle und jede unſer / als Römiſchen Königs / und des Heil. Reichs-Sachen / Recht / Fried / und Ihrer beyder Vollziehung / und Handhabung / auch Widerſtand den Unglaubigen / und andern Anfechtern der Chriſtenheit / des Reichs / und was an den Frieden / Rechten / Ihrer Handhabung / und auch den Widerſtand / obgemelt / hanget / darzu dienſtlich oder erſprieß-

lich

lich seyn mag / antreffen rc. Quotiescunq; igitur evenit, ut in Imperio nostro Lex Publica sit ferenda, explicanda, Legatio ad exteros Reges vel Respubl. mittenda, bellum indicendum, pax componenda, fœdus pangendum, nomine sc. Imperii, semper expedit, Consilium Status prædeliberando suas egisse partes; sic enim commodè fieri posset, ut Imperator & omnes Imperii Status, de negotiis Reipublicæ quemadmodùm se eadem haberent, in Comitiis tantò faciliùs congruentem adinvenirent decisionem & statim ad res accedere liceret, si Consilium Status jam ante Comitia, vigilanter exposuisset, quid è Republica primo vel secundo & ulteriore loco, pertractaretur, & quid de hoc vel illo emergente negotio, principali sentiendū, publicavé circa idipsum exposcat utilitas; sanè credibile est sic non paucis, ac inprimis controversiis, illis præliminaribus, quæ circa Ordinem & modum tractandorum toties oriri solent in Comitiis, salutare quæsitum remedium, simulque moras rerum gerendarum exclusum iri, quæ alioquin nocere

possunt aut si dicimus, quod res est, nocent Reipublicæ.

Porrò, an & quousque consultandi tantùm an etiam decidendi facultatem, salvis Reipublicæ commodis habere possit, Consilium Status, ulterioris est indaginis; vetus Regimentum, non nudam habuisse consultationem, de Publicis negotiis, sed præprimis etiam decidere regulariter potuisse palàm est, & in specie apparet ex Recess. Imp. de An. 1500. Tit. **Von dem zwantzigen ꝛc.** ibi, **und wie die von deß Reichs Unterthanen / oder andern an sie langen oder entstehen werden / in solch vorgeschriebenen Articuln zuverhüten / für sich zu fordern / zu handeln / mit Fleiß zu betrachten / zu rathschlagen und endlich zubeschliessen.** Verùm non ita è Republica est, si Consiliarii Status gaudeant etiam potestate decisivâ, quia cùm tanti intersit Statuum, sic vel sic agi, non abs re est, Consilium Status, annexo voto ad Cæsarem & Ordines Imperii, in universalibus Comitiis referre decisionem, sc. quia omninò Cæsaris ac Ordinum Imperii, Majestati junctim competenti, contrarium foret, si ex

si exercitium summæ potestatis, deferretur ad hujusmodi Senatum, & propterea nec expedit, erigi Consilium Status decisivæ potestatis; attamen idipsum meritò recipit distinctionem, nam in his negotiis, quæ moram excludunt, Consilium Status, haud præter rem, non maturè tantùm deliberet, sed etiam polleat, jure decidendi, commodo sc. Reipublicæ.

Hæc enim fuit, inter alias, potissima ratio, cur vetus quondam introductum sit Regimentum, ceu patet ex d. Recessu de Anno 1500. d. Tit. Von den zwantzigen / ibi; Und dann zu Zeiten merckliche Sachen der Christenheit und dem Reich zufallen / denn der Verzug / fast nachtheilig und schädlich ist / und die der Eil bedörffen / dadurch dann zu Zeiten der obberührten und andern mercklichen obliegenden Sachen der Christenheit und deß Reichs mehr Versaumnuß und Hinderung / dann Forderung und Außrichtung / erwachsen mag / darum / und damit solcher Verzug und Versaumnuß / auch der merckliche Kosten und darlegen / vermitten und zu anderer Nothurfft der Christenheit und deß Reichs

 verhalten /

verhalten / und desto förderlicher und emsiger von den obangezeigten Sachen gehandelt und geratschlaget werden möge / und aus andern redlichen Ursachen / so uns darzu bewegen / haben wir mit zeitigen Rath und Willen auch zugeben / und annehmen / der vorgenanten Churfürsten / Fürsten / Grafen / Herren und Ständ ꝛc. zu unserm und deß Heil. Reichs-Rath gen Nürnberg ꝛc. fürgenommen uud verordnet.

Quò fine & quia utilitas Reipublicæ sæpius promptitudinem agendi, desiderat, paratumque consilium, etiam apud Romanos quondam clausula ista, ut quis ageret, prout è Republica sibi esse videretur, obtinuit, ceu passim constat ex historiis Romanis; Verùm quando res incidunt majoris momenti, Consilium Status Imperii Romano-Germanici, ipsum deciderc non debet, sed solùm subnexo voto Cæsari ac Ordinibus, emergens negotium fideliter referre, ut deinceps, in Comitiis, bono Publico concludi possit; Cujusmodi relatio etiam in antiquo Regimento obtinuit, prout apparet ex d. Recessu de Anno 1500. Tit. Das Regiment

mag

mag die 6. Churfürsten rc. Cæteroquin in regulâ facultatem decidendi Regimentum habuit,absq; relatione;at iste Senatus Imperii, de quo in præsentiarum loquor, regulariter non debet habere jus statuendi, sed tantùm deliberandi, & deinceps, ad Imperatorem & Status Imperii referendi; periculum enim fore, ne ultra limites, concessio isthæc tantæ potestatis extendi & toti Imperio, posset erumpere in nervum, si Consiliariis Status, in regulâ liceret, Publica decidere, quoniam fortè nec res majoris momenti postea distinguerent, & ad exitium usque Reipublicæ authoritate crescerent: sin inverso modo, regulariter decisio, incidentium casuum circa jus Legum ferendarum, belli, pacis, fœderum, uti debet, ad ipsum Imperatorem & Status Imperii, non verò ad Consilium Status spectaret, nihil formidinis superesset, præsertim visitatione, de quâ posteà, statis temporibus obtinente, ne in præjudicium Imperii, per rariusculam decisionem, hic ejusmodi Senatus, altiores justo spiritus sumere tentaret.

Sed agam de his ipsis, paulò limatiùs, quousque nimirùm, Consilii Status, bono Publico, extendere se queat potestas ac functio; Primùm igitur, Publicè utile est ut Consilium Status quæ ad LL. ferendas, bellum, pacem, fœdera ac cætera Reipublicæ Romano-Germanicæ, Majestatis jura pertinent, pro circumstantiis diligenter atque cauté consultet. Deinde per majora, quæ etiam in Regimento locum habuerunt, collectam sententiā ad Cæsarem & Ordines Imperii deferat. Et sic tertiò præstat observari, cùm legatio aliqua ad Exteros mittenda venit, ut nimirum Consilium Status capita legationis sufficienter ante ponderet, utrum subserviant communi utilitati nec Imperio inde fiat præjudicium, nevé quis alius Rex exterus aut Respublica hinc offendatur, vel fortassis, planè initia ac semina belli spargantur. Quartò, ne qua Imperii nomine legatio, seorsim fiat, sine communi consensu Comitiali, debet attentè invigilare, ac existente casu etiam inhibere, præsertim verò de hac re, exterum illum Regem vel Rempublicam desuper

desuper & quòd legatio non sit rata futura, nomine Imperii, certiorem reddere. Quintò, cùm periculum moræ adest, veluti si immineret ex morâ bellum vel irruptio hostilis, utile est ipsum pro tempore concludere, & etiam legationem Imperii nomine ad exteros mittere posse.

Alioquin & sextò, extra casus necessitatis, nec circa Leges ferendas, abrogandas, nec circa pacem, bellum, fœdera & similia, quicquam decidat, sed decisionem rejiciat ad Comitia. Septimò quando Cæsar ac Status Imperii, aut hi etiam invicem sese vi armatâ adoriuntur, ad Publicam tranquillitatem facit, Consilium Status, exercitibus utriusque partis interdicendi vim habere absq; relatione; In quam rem octavò Pragmaticâ sanctione Imperii cautum esse posset & ita etiam observari, ut omnes tàm Cæsaris, quàm Statuum milites & subditi, juramento hactenus devinciantur, ne contra Cæsarem vel ejus subditos, nevé contra quemcunque Statum Imperii, vel ejus subditos, sub Imperii tamen jure ac protectione versantes, sine communi consensu Comi-

tiali, vel etiam citra demandatam à Cæsare vel Camerâ Imperiali executionem justitiæ, arma sumere vel unquam militare præsumant, sed si fortassis quavis de causâ idipsum contigerit per alios, quòd contra hos pro Cæsare vel Statu læso dimicaturi in subsidium accurrant, nec nisi jubente Imperio vel Consilio Status, adversus hos tales arma sumpta deponant.

Cujus rei utilitas & ratio manifesta est, cùm enim non pace modò Publicâ, sed etiam Instrumento Pacis, *art.* 17. *§. inibi*, interdicta sit in Imperio via facti vel vis armata adversus quodcunque membrum, & verò solæ Leges, ut supra est ostensum ac quotidiana desuper contestatur experientia, hoc ipsum in re & cum effectu præstare nequeant, profectò è Republicâ nostrâ erit, fundamentum civilis concordiæ in eo ponere ne milites partium, vel subditi, possint contra Cæsarem velquemcunque Principem aut Statum Imperii arma ferre, & ad hoc ipsum adigantur, partim jurejurando & formidine pœnarum, partim præmiis, nec contra, sed tantum pro Republica quicquam

valeant

valeant id, quod inferiùs, circa materiam juramenti militaris pluribus deducendum occurret. Nonò, ne quis citra consensum Comitialem exercitus Imperii, contra exteros ducat, nevé eosdem sine consensu totius Imperii dimittat, intercedendi facultatem habere debet Consilium Status.

Decimò Duces ac milites Imperii, quòd parere velint inhibitionibus Consilii Status indistinctè, excepto solùm casu, quo Cæsar & Ordines Imperii communi placito contrarium concluderent, sive etiam casu quo Cæsar vel Camera Imperii demandâsset executionem, corporali juramento astricti sunto, istâ enim ratione contingeret, ut Consilium Status, quippe quod totum Imperium repræsentat, quantum ad jura exercituum, suâ intercessione satis consulere posset Publicæ utilitati, nec tamen majorem justâ sortiretur authoritatem, cùm sc. contra Imperium eidem, vel hiscere non liceret.

Undecimò, ad Consilium Status pertinere debet executio justitiæ, in casu quo unius vel alterius supremi Dicasterii

executionibus fortean de facto resisteretur, eoque nomine, militibus Imperii, uti sententiam latam, ad effectum perducant, injungendi facultas adsit, ratio, quia si Camera v. gr. regulariter demandet executionem, & pœna banni vigore Recessus Imperii de Anno 1654. §. **Ob sich aber ein oder ander** simul immineat, renitenti, rariores erunt casus, quibus imploratio Consilii Status ad assistendum habeatur necessaria, eoque idem hinc non cumularetur nimiâ potestate, sicut enim illi Principes Circulares, qui nostro hoc tardissimo exequendi modo, casu, quo pars condemnata resisteret, in subsidium vocati, nihil amplioris potestatis inde sibi arrogant, sive etiam usurpandi occasionem nanciscuntur, ita profectò idem contingeret Consilio Status propter rariorem eventum assistentiæ, si executio modo inferiùs allato susciperetur, & tamen justitia sic sortitura foret suum vigorem & effectum.

Duodecimò, Consilium Status, in mores subditorum Imperii benè habebit Censoriam inspectionem atque animadversio-

versionem, cùm enim tot hinc inde in Recessibus Imperii adinvenire liceat Politicas Ordinationes, quibus varia, circa venditionem mercium aliarumvé rerum, item circa rem monetariam; circa reformationem luxus epularum & vestitus, & id genus alia, optimè disponuntur ac præcipiuntur, tamen ad præsentem usque diem, vix ullibi locorum in Imperio, his talibus totiesque reiteratis præceptis ac monitis, utcunque vivitur, ratio est, quia nemo Reipublicæ nomine, animadvertit in transgressores, eoque Leges istæ, quamvis saluberrimæ, dubites, an citiùs in desuetudinem quàm notitiam pervenerint.

Jam quia sumptibus, in hac rerum conditione, quantum licet, parcendum est, adeoque cavendum, ne multipliceutur officia Imperii, præter necessitatem, certè hac in re Consilium Status, rectissimè defungetur, vice Censoriâ; uti quidem constat quòd in Republicâ Romanorum veteri, cùm adhuc vigeret Virtus, ad corrigendos civium mores, multum contribuerint, Censores, sed postquam illi ipsi suo officio vel defuerunt,

vel

vel certè amplioris fortunæ civibus, juxta illud; Dat veniam corvis, vexat censura columbas, connivere cœperunt, mutatâ priore facie, Asiaticus luxus Rempublicam invasit, ac sensim cum novo Regimine in præceps egit.

Apud nos hactenus, cura corrigendi mores subditorum Imperii per varias Constitutiones circa Ordinationem Politiæ latas, commissa fuit Magistratibus locorum, ut videre est ex Recessu de Anno 1500. Tit. Von Uberflüssigkeit der Kleider/ibi, Churfürsten / Fürsten und andern Obrigkeiten / was Würden / Wesens oder Stands sie seyn / bey Vermeydung unserer Ungnad und Straff ernstlich gebietend / daß Sie und Ihr jeglicher Ihren Unterthanen und Verwanden / bey zimlichen pœnen gebiethen / solch nachgeschrieben unser und deß Heil. Reichs Ordnung und Satzung der Uberflüssigkeit und Köstlichkeit halben ꝛc. festiglich zu halten und zu handhaben / idem repetitur *tit.* subsequentibus, & in Recessu Imperii de An. 1530. *tit.* Von unordlichen und köstlichen Kleidung / & similibus compluribus, nec mi-

nùs

nùs in Carol. reformatione *Polit. sanct.* de Anno 1548. & alibi. Sed reverâ friguit & adhuc dum frigescit in hodiernum usq; diem hujusmodi morum disciplina, non aliâ, ut puto, ratione, quàm quia studium Reipublicæ simul plerumque vacillat. Quapropter Consilium Status, inspectionem hujus rei commodè recipere posset, quippe, quod Publicæ utilitati, verosimiliùs & ex professo omnem intenderet nervum.

Veruntamen, cum ipsum, Consilium hujusmodi probabiliùs lateret, quid, vel à quibus hinc inde, in Imperio, diversis locis, contra positas Leges, sanctionesq; Politiæ, committeretur, pariter etiam nonnullæ causæ indigniores reperirentur, quàm ut Consilium Status, variis præsertim & arduis negotiis, occupatum, easdem sui faceret muneris, necessitas sanè exposcere videtur, ut per Imperium officiales & Præfecti locorum, huic eidem Senatui Imperiali, juratò promittant ac se devinciant, quòd violatores ejuscemodi Legum ad Politiam pertinentium, in his, quæ minoris sunt momenti, condecen-

decenter punire, in cæteris verò quæ altioris indaginis apparebunt, quorum utrumq́ue genus, certo pœnæ modo, pro ratione transgressionis, definiri posset, factum cũ circumstantiis, sufficienter examinatum ad Consilium Status tempestivè remittere ac deferre velint. Aliter absq; dubio colerentur, Leges istæ Politiæ ac bonis majoribus latæ, cùm paratissima semper adversus contravenientes, pœnæ executio, in viridi easdem memoriâ, ubiq́ue conservaret, cum nulla conniventia, ut hactenus! vel facilis venia delictorum, promitteret impunitatem.

Decimò tertiò Consilium Status rectè sortietur ærarii Publici custodiam & inspectionem; antiquitùs constituti Publici Nummularii, eorumq́ue adjuncti scribæ, fidem suam Regimento Imperii obstrinxerunt, eidemq́ue etiam, suæ functionis rationes reddiderunt, prout apparet ex Recessu Imp. de Anno 1522. §. **Und soll demnach**/ & sanè permultùm interest Reipublicæ quemadmodùm & ad quos usus pecunia Publica collocetur, si enim Imperii proventus vel collectæ, pri-

privatorum crumenas, sub specie debitæ functionis adimpleant, quid aliud inde eveniat, quàm ut Reipublicæ seu bellica seu togata munera suis destituta nervis langueant? Cum primis hodiè apud nos Germanos, qui difficulter admodùm pecunias contribuimus, neglectui esse non debet ea res; quanquam enim Sacræ Cæsareæ Majestati, quin pro commodo Publicæ salutis, contributiones Imperii collatura sit, vel quadantenus diffidere nefas meritò existimetur, ob quam causam etiam nonnulli, cùm nomine collectarum rectè impendendarum assecurationem à Cæsare efflagitassent, à cæteris Statibus exprobationem retulisse feruntur, tamen æs istud ex diverso capite per alias manus non usque certas ambulare, aut saltem in Imperio, apud eos præsertim, quos affectus habet sequior, ulterioris diffidentiæ ac discordiæ materiam suggerere posset, eoque satiùs est, rem pecuniariam Cæsaris ac Statuum, quatenus nimirum ad Publicos Imperii usus, necessitatesvé belli vel pacis pertinet, referri ad functionem vel saltem inspectionem

Consi-

Consilii Status, exemplo isto, cujus modo feci mentionem, prisci Regimenti, an autem & quales debeant esse exactiones Publicæ de eo dicendum videtur commodiùs, infrà circa materiam ærarii.

Porrò quoniam difficile est, ut Consilium Status, ipsum per Imperii Provincias exigat Publicas functiones immediatè, necessitas suadet, constitui in singulis Circulis, certos vel singulos saltem exactores, eosque juramento obstringi, quòd Consilio Imperii, quoad concreditum officium, sese præstituri sint fideles, maximè verò quòd in exactionibus ærarii, quas vulgò confuso nomine fiscales etiam vocant, omnem adhibituri sint diligentiam, tum si qui fortè distulerint solutiones, de hoc ipso, Consilium Status, tempestivè sint reddituri certiùs, suæque gestionis eidem exposituri rationes, sic itaque etiam huic rei sufficienter foret provisum, quod ut eò meliùs observetur, consultum est hos tales exactores esse Arithmeticarum rationum peritos, & alioquin existimationis integræ, rechnungs-verständige und ehrliche Leute/ hinc in *d. Recess.* de Anno 1522. &

d. §.

d. §. Und soll demnach 2c. dicitur ein geschickter/glaubhafftiger und redlicher Zahlmeister und Gegenschreiber.

Cæterùm ad hanc rem optimè conducet, si exactores illi rationes suas quotannis exponant Consilio Imperii ac deficientem fortè summam extemplò persolvere cogantur, deinde, cum Consilium Status non ut Dominus, sed minister tantùm Regiminis Publici adsit, convenit ipsum quoque hac de re toti Imperio reddere rationes. In d. §. Und soll demnach 2c. hoc negotium, quoad Regimenti rationes rejicitur, ut pleraque solent, ad Comitia, sed utilius videtur, cùm Comitia Imperii, alioquin copiam habeant deliberandorum, etiam interjecto tempore, Cæsarem & Status fieri desuper certiores, ut vel extra Comitia fortean ope cujusdam deputationis communiter placitæ, vel certè habitâ jam præ deliberatione, in Comitiis, absq; ambagibus hæc rationum Publicarum expositio quantocyùs expediri possit.

Decimo quartò, in his, quæ per commune conclusum placuerunt in Comi-

tiis, Consilium Imperiale servato ubivis condecenti respectu sese interponet, ne diu præsertim in præjudicium vel Cæsaris vel cujusvis Principis aut Status suspendantur ab executione, nevé si plenariè decreta non fuerint, cùm tamen in Comitiis placuisset plenè decidi, per multos annos jaceant intacta nec expedita; hoc ipsum enim, incredibile est, quantum alat Cæsaris & Ordinum inter se discordiam, cùm hi nimirùm, vel aliqui ex illis, desideria sua de Comitiis in Comitia protrahi animadvertunt; quod si haberemus Consilium Status, tali casu ex officio intercessurum, nihil formidinis esset, ne propter succrescentem subinde diffidentiam Capitis & membrorum, vel horum etiam inter se, eâ de causâ, in Imperio exorirentur tumultus; in nostrâ autem hac rerum facie, quis est, qui inficietur, dehinc perveniri posse ad arma civilia?

Sanè durantibus hisce Comitiis illi Status, qui moderationem Matriculæ per tot annos, imò quorum majores jam seculum sese moderandos esse nec obtinere posse, conquesti sunt, tùm illi etiam, qui

qui ex Instrumento Pacis nondum nacti sunt restitutionem, vel quos alioquin malè habet, complacitam in Instrumento Pacis perpetuæ Capitulationis conventionem, nec Comitiis proximis, ad quæ rejecta fuerat, quin ne nunc quidem decisam, hi sané inquam, priusquàm istis gravaminib9 suis ac desideriis satisfiat, manifestè sese declarârunt, haud fore in Imperio firmâ animorum unionem. Etsi verò prout paulò superiùs disserui, pro nupero periculo patriæ, hæc eadem res, præsertim in modum puncti præjudicialis, ante defensionem Reipublicæ decidendi, non satis commodè mota, quin etiam unio Imperii, ex his mediis, præcisè sumptis non sat firmiter coalitura videatur, tamen enixè danda est opera, ut quantum fieri possit, minimum relinquatur, inter Cæsarem & Status Imperii discordiarum, eoque præsertim aptiori, quietiorique Reipublicæ tempore, sollicité laborandum, ut Statuum querelæ atque gravamina, debitam sortiantur decisionem atque executionem, quod profectò faciliùs aut commodiùs fieri nequit, quàm si ejusmo-

di Consilium Imperiale, non propter privatum interesse, sed ex officio Publico, cujusque membri Imperii, intercedendo curam suscipiat.

Cæterùm quemadmodum hoc præstiterit, sine facultate decidendi, quam suprà ostendi non expedire Reipublicæ Romano-Germanicæ eidem concedere? an persuasorio modo utetur? Certé difficile est, & Majestati minùs respondet, ut Cæsar & Status Imperii reliqui, à Consilio Status, ad aliquid decidendum, quasi compellantur; ex altero verò capite, ut modò est deductum, Publica exigit utilitas, ne Statuum gravamina, velut in æternum maneant indecisa. Itaque hoc remedium superest, ut Consilium Status desideria ac læsiones singulorum Ordinum, quatenus jus Publicum concernunt, ad Cæsarem & Imperium, certis temporibus ac vicibus humilimè admonendo deferat; quòd si nulla subsequatur decisio, illud relinquitur, ut ipsum debeat lapso tempore, quod præviâ Pragmaticâ sanctione exprimere liceret, sine morâ posse decidere, ratio est, quia Cæsar

sar & membra Imperii, viderentur hoc casu tacitè permisisse Consilio Status decisionem, sive etiam executionem, quippe cùm per tempus Legis tunc quievissent; nec hoc in casu ad Consilium Status abdicativè, ut loquuntur, sed cumulativè tantum, hujusmodi spectaret decisio, simulque liberum maneret, toti Imperio, pro rei pondere suscipere cognitionem.

At enim objicies fortassis, saltem in his, quæ Imperium respectu suarum partium ad se invicem concernunt, Consilio Status, concedi regulariter oportere, decisionem, ex ratione, quod eatenus hæ causæ habendæ, videantur pro privatis, quas ipsas, quoniam & Aula Imperialis & Camera regulariter decidunt, cur non etiam eandem autoritatem, huic Consilio Status, quòd non minùs ac illa Tribunalia justitiæ totum repræsentaret Imperium, regulariter contribuendam judicamus? Repono magnum admodùm inter hæc versari discrimen, nam causæ illæ, quæ ad forum justitiæ in Imperio supremum spectant, sunt simpliciter contentiosæ jurisdictionis, concernuntque

Statuum ac subditorum Imperii, privatos contractus, debita, testamenta & similia, at in his, de quibus ago, negotiis, longè aliter se res habet, nam si v. gr. Elector Saxoniæ sumptus quondam in bellum Gothanum & expugnationem fortalitii Grimenstein Imperii nomine factos, repetere voluisset, coram quo judice hoc jus suum deduxisset? an in Camerâ? at Camera, ut puto, reverita fuisset esse judex ipsius Imperii, quod hoc in casu utraque parte junctim acceptâ non modò totum litigâsset, sed etiam in causâ Publicâ.

Distingui tamen posse videtur, quia causæ quædam aliqualiter apparent Publicæ ratione qualitatis, quanquam non versentur inter totum Imperium, vel Imperium ex majori parte, quales non malè committi viderentur Consilio Status, sic se res habet, v.gr. quoad punctum restituendorum cujus decisio, si modo prædicto, subdita fuisset Consilio Status, fortassis non superessent istæ, quæ nunc exaudiuntur, super hac re querelæ; In Recessu Executionis, de Anno 1649. §. Damit nun solches/statutum est certis Imperii de-

riis deputatis, hoc negotium debere committi, quòd si ab his pro ratione ejus temporis, expediri quoad omnia nequeat, ad Principes Circulares ulterioris indaginis gratiâ remittendum esse, sed adhuc, ut & alia, quæ ad deputatos ac deinceps Ordine quodã, protelationis ad Circulos transferuntur, desiderat ultimã manum.

Hos igitur & id genus similes casus, Publica concernentes, quibus præsertim Ordinum Imperii interest, non in infinitum, protrahi decisionem, iniquum est planè non decidere, periculosum verò jus statuendi, in iisdem simpliciter deferre Consilio Status, itaque idem Ordinariâ potestate, post lapsum tempus Legale, debet se interponere ac decidere posse, suo modo ad exemplum illud, quo in causis privatis, Camera Imperialis, propter justitiam protractam, decernere solet Promotoriales, illisque ad decidendam litem præfigere certum terminum, intra quem nisi sequatur decisio, lis ad Cameram devolvitur; nam licet inter hanc devolutionem ad jurisdictionem Cameræ, & illam, quæ fieret in Publicis gravaminibus ab Imperio ad

Consilium Status, magna intercedat discrepantia, dum nempe Cameralis illa devolutio, à judice inferiore, ad Ordinarium superiorem, hæc verò contra, ab ipsa Majestate ad constitutũ magistratum, similiter illa privativè, hæc verò cumulativè contingat; itẽ in illâ terminus ex arbitrio judicis, in hac verò à Lege statueretur, tamen in illo tertio comparationis, eademque suffragante æquitate, ne sc. incidentia negotia, cum nocumento Statuum vel aliorum, quorum interest, contra fas & æquum, maneant indecisa, optimè conveniunt, eoque ut in Promotorialibus, lapsus termini præfixi, sic in devolutionibus gravaminum Publicorum ad Consilium Status, Lapsus termini Legalis, ulteriori protractioni declinandæ deserviret in remedium.

Dixi verò expedire, uti tempus hoc exprimatur judicio Legis, nempe sanctionis alicujus Pragmaticæ in Imperio, quia quæ verecundia esset, si Consilium Status ex arbitrio vel quasi pro authoritate, ipsi Imperio ad decidendum gravamina, præfigere posset terminum? Econtrario,

cum

cum Imperator & Ordines, Publicâ utilitate moti, hoc ipsum Lege Imperii sanxissent, nempe in casum, quo Status circa Publica sese gravatos quererentur, nec habitâ notitiâ, intra certum tempus subsequeretur decisio Imperii, tunc Consilio Status cognoscendi ac decidendi fore facultatem, profectò emergente casu, Consilium Status, Legis, non suâ authoritate, Publicum, vel cujusque Ordinis in Publicis proprium interesse, observare, ejusque curam in se suscipere censebitur.

Deniqùe ac decimò quintò penes Consilium Status, versari debet, universarum Legum ad Rempublicam pertinentium, communique suffragio Comitiali positarum sarta tecta custodia, reverà enim ita est, prout apud Thucydidem differit Cleon Atheniensis, melius agi illâ cum Republica quæ qualescunque Leges suas, in viridi teneat observantiâ, quàm cum illâ, quæ optimis quidem suffulta sit Legibus, eas tamen susq; deq; habeat; Certè ad nos Germanos hoc idem, hodiè haud insulsè traduxeris, quippe quibus bonæ quidem non infrequenter

contingunt Leges Politicæ veluti circa pacis Publicæ defensionem, circa accelerationem Processuum,&c. si autem usum respicias atque exercitium, nihil minùs cernere licet, quàm has easdem tam providas Leges, studiosâ observantiâ coli. Ob eam itaque causam nevé Leges Publicæ, magnâ lucubratione, communique Cæsaris & Ordinum placito Comitiali excogitatæ atque sancitæ, facili quâvis occasione, obsolescant ac in desuetudinem abeant, necessarium est, ut huic rei invigilet, suasque partes interponat, Consilium Imperiale.

Probabile est autem, si hactenus extitisset Consilium Status, non irrupturam antehac fuisse, magno Reipublicæ damno, v. g. confusionem illam ac deteriorationem monetariam, quæ quantum intulerit nocumenti, si ex nullo alio, certè hinc cognoscere possumus quod sic tot litigiis & mandatis de solvendo residuum, quæ adhuc dum magnâ frequentiâ in Camerâ Imperiali aguntur, multorumque ferè totam substantiam, suspensam tenent, ansa & via fuerit adaperta. Quinimò

Status

Status Imperii toties invigilare ſolent ac deſiderare, uti Capitulationibus Cæſareis inter alia inſeratur, cuncta ſecundùm Leges Imperii actum iri, ſuaque privilegia, qualia ſunt v. g. privilegium primæ inſtantiæ, electionis, de non evocando, de non appellando &c. fore ſarta tecta. Quoniam igitur hoc in ſe non ſufficit, ſed ipſe effectus requiritur, omninò ad Conſilium Status pertinere debet, ut ſit ſollicitum, ne quid toleretur, Legibus comuni nomine latis, aut Imperatoris vel Statuum juribus adverſum, cumprimis verò uti Leges fundamentales v. g. A. B. Capitulationes Cæſareæ & ſimiles, ſemper ſint & habeantur in viridi obſervantiâ.

Quæris verò de modo? reſpondeo, non negandum videri difficilem, verùm, quia in omni Republica Conſiliarii, miniſteriale auxilium ſuum tutius læſis afferunt, præſertim de ſumma poteſtate participantibus, ne alioquin Pax & ſalus Publica, tanquam ſcopus Rerumpublicarum eludatur, hinc ſentiat Conſilium Status cum Imperatore & Ordinibus, quatenus cujusque intereſt, ſervari Publicas Leges,

Leges, ob illamque rationem, in casu civilis seditionis, violentiæ, aut societatis de facto, vel contra Imperatorem vel contra quemvis Ordinum initæ rectè utique & Instrumento Pacis conformiter fieret, si nomine totius Imperii militibus, subditis, aliisvé ministris, partium belligerantium, vigore jurisjurandi & sub pœnâ banni, præciperetur armis desistere; ratio aut enim non sunt ferendæ hujusmodi Leges viam facti prohibentes, aut servandæ, cujus quidem rei remediū penetrantius adinveniri haud poterit, quàm si cura Pacis Publicæ demandetur Consilio totum Imperium repræsentanti, quod in extremo casu, pro parte læsâ adferre possit, armorum Imperii subsidium; uti quidem constat etiam veteri Regimento fuisse potestatem defendendæ Pacis Publicæ, imò Camera Imperialis etiam pro præsenti rerū facie solet decernere mandata in hujusmodi casibus S. C. de avocando militem &c. quæ tamen diriguntur, plerumq; non ad exercitus, sed ad Ducem exercituum, quoniam autem hoc tali remedio, ipsi milites non cohibentur, quò

quò minùs ſuum ſequantur Ducem, ipſe verò, multoties Proceſſum ſuſtinet, ob eam cauſam, melius eſt, Publico nomine, hoc tali caſu, ſub ſeveriſſimis pœnis poſſe avocari ipſos milites; quòd ſi non vi armatâ exteriore, vel facto proprio, ſed tantùm decreto, diplomate vel ſcripto quicquam committeretur, contra Imperatoris vel Statuum Jura, utique Conſilii Status foret, admonere ac rem differre poſſe ad Comitia & judicia totius Imperii cum voto, re interim ſimili modo, ne cui noceat, ſuis effectibus ſuſpensâ; potuiſſet v. g. etiam circa EdictumFerdinandeum, de reſtituendis bonis Eccleſiaſticis latum, forſan res componi, inq; meliorem partem converti, ſi habuiſſemus tempore fœderis Lipſiaci Conſilium Status, non quaſi hoc idem caſſare potuiſſet, illud Edictum ſed quod ad Comitia Imperii negotium diſtuliſſet, ac media compoſitionis, bellum civile declinantia expoſuiſſet, nemine interim viâ facti lædendo, ſanè veroſimile crediderìs, quòd hiſce præ viis nec proteſtantes invicem in fœdus, contra Imperatorem coiiſſent, nec

Sue-

Suecus in Imperio adusque viribus ac poteſtate proficere potuiſſet. Sic plena eſt tota antiquitas hujusmodi hiſtoriarum, quibus inteſtina bella, ob neglectas Publicas Leges, patriam noſtram enervârunt; ſin viguiſſet Conſilium Status, huic malo prædictâ ſuâ interceſſione potuiſſet forſan remederi, ac materiam vel occaſiones belli inteſtini ſalutaribus Conſiliis præſcindere. Apparet igitur, Conſilium Status Reipublicæ Romano-Germanicæ eſſe neceſſarium, quæque debeat eſſe ejusdem functio.

Porrò quoniam Conſilium Status, circa tam ardua verſatur Imperii negotia, altera jam ſuccedit quæſtio, quibusnam perſonis, tantam rem committere publicé expediat, vel quæ ea ſint requiſita, ut quis condignè in Conſiliarium Status eligatur? In Receſſu Imperii de Anno 1500. electi ſunt certi Principes ac Status Imperii, qui ſubirent munera ac functiones Conſilii Status, per vices, adeò ut inter ſe modo præſcripto alternarent, ceu patet ex *tit. d.* Receſſus, wie zwantzig Perſonen/ꝛc. ubi tamen adjicitur, die an-

dere

dere sechs Personen / die von der Ritterschafft / Doctorn oder Licentiaten / seyn aus sechs Creysen zunehmen ꝛc. Ex quibus licet colligere, primò quod non inter omnes Imperii Status alternatio illa valuerit, nam fuit ista communicatio Consilii Status Lege Publicâ, certis tantùm delata, inter quos obtinuit subalternatio, cæteris Ordinibus exclusis; nominatim competiit omnibus Electoribus, duodecim Principibus, quatuor Prælatis pervices, uni Comiti, certarumq; urbiũ Deputatis.

Secundò quod Regimentum vetus constare etiam potuerit ex doctis personisque gradu insignitis, sic tamen, ut hoc ipsum non fuerit necessarium, nam in verbis illis non disponitur sex illas personas, debere præcisè Doctores esse vel Licentiatos, sed additur tertium, nempe nobilitas; itaque si ex circulis præscriptis sex electi fuissent nobiles, licet nec docti nec graduati, Legi erat satisfactum, nec requirebatur, uti adessent viri doctrina insigniti, & hæc quidem constitutio vigore *d. Recess.* solos Electores exemit necessitate personaliter comparendi in Regimento, quip-

Suecus in Imperio adusque viribus ac potestate proficere potuisset. Sic plena est tota antiquitas hujusmodi historiarum, quibus intestina bella, ob neglectas Publicas Leges, patriam nostram enervârunt; sin viguisset Consilium Status, huic malo prædictâ suâ intercessione potuisset forsan remederi, ac materiam vel occasiones belli intestini salutaribus Consiliis præscindere. Apparet igitur, Consilium Status Reipublicæ Romano-Germanicæ esse necessarium, quæque debeat esse ejusdem functio.

Porrò quoniam Consilium Status, circa tam ardua versatur Imperii negotia, altera jam succedit quæstio, quibusnam personis, tantam rem committere publicé expediat, vel quæ ea sint requisita, ut quis condignè in Consiliarium Status eligatur? In Recessu Imperii de Anno 1500. electi sunt certi Principes ac Status Imperii, qui subirent munera ac functiones Consilii Status, per vices, adeò ut inter se modo præscripto alternarent, ceu patet ex *tit. d.* Recessus, wie zwantzig Personen/ꝛc. ubi tamen adjicitur, die an-

dere sechs Personen / die von der Ritterschafft / Doctorn oder Licentiaten / seyn aus sechs Creysen zunehmen etc. Ex quibus licet colligere, primò quod non inter omnes Imperii Status alternatio illa valuerit, nam fuit ista communicatio Consilii Status Lege Publicâ, certis tantùm delata, inter quos obtinuit subalternatio, cæteris Ordinibus exclusis; nominatim competiit omnibus Electoribus, duodecim Principibus, quatuor Prælatis pervices, uni Comiti, certarumq; urbiũ Deputatis.

Secundò quod Regimentum vetus constare etiam potuerit ex doctis personisque gradu insignitis, sic tamen, ut hoc ipsum non fuerit necessarium, nam in verbis illis non disponitur sex illas personas, debere præcisè Doctores esse vel Licentiatos, sed additur tertium, nempe nobilitas; itaque si ex circulis præscriptis sex electi fuissent nobiles, licet nec docti nec graduati, Legi erat satisfactum, nec requirebatur, uti adessent viri doctrina insigniti, & hæc quidem constitutio vigore *d. Recess.* solos Electores exemit necessitate personaliter comparendi in Regimento, quip-

to, quippe qui suum singuli constituebant Regimenti Consiliarium.

Sed posteà per Recessum de Anno 1524. §. Und nachdem ꝛc. hæc Electoralis prærogativa etiam Principibus ac Prælatis, Regimenti commembris, fuit communicata, sic tamen, ut certo ibi præscripto Ordine tam Electores quàm cæteri Status participes, de uno ad aliud trimestre, per vices personaliter comparere tenerentur. Cæterùm cum hâc ratione ex duplici personarum genere Regimentum constitisset, nempe vel ex Statibus vel ex privatis, si quidem Statuum aliquis, vitâ excessisset, vel alioquin morbo ad Regimentum inhabilis factus esset, ex Circulo, sub quo is comprehendebatur, alius similis conditionis ac dignitatis eligi debuit; sin privatus, officio valedixisset, vel mortuus fuisset, aliam personam habilem ex eodem Circulo, in locum vacantem, quàm ocyssimè oportuit substitui, ut indicat Recessus iste de Anno 1500. *tit.* Ob der zwölff erkiesten Fürsten ꝛc. & *tit.* Ob einer von des Reichs-Räthen/ꝛc. Ad hunc igitur modum & ex his personis, ut

ut dixi, antiquitùs constitutum fuerat Regimentum.

Quales verò Consiliarii à Statibus surrogati esse deberent, non adeò exprimitur, tantùm asserit *d. Recess. tit.* Wo die Erwehlten ꝛc. in casu, quo Consiliarius electus, detrectet suscipere hujusmodi vices, sollen Ihr Käys. Maj. und des Reichs-Räth ein andere redliche dapffere Person/ an statt/ doch ihres gleichen erwehlen und nehmen/ aus dem Creyß/ deß die vorerwehlte Person gewesen wäre/ *& tit.* Ob einer von des Reichs-Räthen ꝛc. casu decessionis vel resignationi; sollen die sechs Churfürsten/ so es ihrer einen oder mehr betrifft/ in zweyen Monathen den Nächsten jeder seines abgangenen oder abgestandenen statt ersetzen; Betreff es aber der andern zwölff Personen einen/ an derselben statt sollen wir/ oder der/ so an unser statt sitzen wird/ samt gemeltem Reichs-Rath in N. Zeit förderlich aus dem Creyß/ Landschafft oder Stätt/ daraus der abgangen oder abgestanden geweßt wäre/ ein andere redliche verständige Person erwehlen und nehmen ꝛc.

Postquam autem per d. Recessum

de Anno 1524. excepto competenti trimestri liberum fuit Statibus, assidere Regimento in personâ, vel per subordinatũ, regulariter desiit, substitutio in locum vacantem, esse penes Regimentum; sed eidem tantum competiit, in casu quo Elector, Princeps, Circulus vel Status, suis vicibus functurum, neminem subordinâssent in Regimento, quia hoc casu negligentiæ, adhuc dum licuit Regimento, suas circa surrogationem loci vacantis, interponere partes, uti videre est ex Recessu de An. 1533. §. Zum andern / circa *fin.*

Verùm enim verò hæc talis Regimenti veteris constitutio, multas secum traxit difficultates, primò quòd hâc ratione summa rerum in Imperio, reipsâ transiverit, ad aliquos Status exclusis cæteris; dum nempe tantùm sex Electores, duodecim Principes, quatuor Prælati, unicus Comes, certiquè Circulorum ac Urbium Deputati, negotia Publica in Regimento tractârunt, deliberârunt ac deciderunt; verba sunt profectò magni ponderis, atq; indaginis, in sæpè d. Recessu de Anno 1500. *tit.* Von deß Reichs-Regiment/ Macht

Macht uud Gewalt/ ibi, ordnen/meynen/ setzen/ und wollen wir / daß alle die Ordnung und Articul / so zu vergangenen Reichstägen auf die Jährliche Versamlung gesetzt gewesen sind / nun hinfüro in allermassen auf dem vorgenanten Reichs-Regiment stehen sollen / wie die hiebevor/ auf dem Jährlichen Versamlungen gestanden sind / also daß nun hinfüro das verordnet Reichs-Regiment alles und jedes/ dariñ zu handeln / zu thun / zu lassen haben soll/ daß die Jährliche Versamlung zu thun gehabt hat oder halten solt.

Quicunque igitur Status excludebatur à Regimento, per quandam consequentiam, etiam exclusus fuerat à participatione Reipublicæ; nec satis est, si fortassis excipiatur, totum Imperium contulisse hanc potestatem in Regimentum cumulativè, sive ita, ut nihilosecius negotia Publica ab ipsomet potuerint peragi, nō privativè, quasi eo ipso universalia Cōmitia, simpliciter fuissent sublata; constat enim, inprimis ardua debuisse à Regimento ad universales Imperii conventus remitti; prout legimus circa Constitu-

 tionem

tionem Regimenti *d. Receß.* de An. 1500. *tit.* Das Regiment mag die sechs Churfürsten ꝛc. inibi, merckliche Sachen / die Christenheit / deß Heil. Reich / deß Friedens / ꝛc. höchlich betreffen: & ibi, solches an unsere sechs Churfürsten bringen / ꝛc. auch die zwölff Geistliche und Weltliche Fürsten bringen ꝛc. Die dann bey uns / ꝛc. zu unserm und des Heil. Reichs Nutz und Besten handeln und beschliessen.

At verò difficile est admodùm, ut hâc in re causas arduas, ab his, quæ minoris sunt momenti, constitutum Regimentum, ubique distinxerit, ac non promiscuè, easdem suarum fecerit partium, quo accidente in membris exclusis, ipsam periclitari Rempublicam necessum erat; deinde jus convocandi Comitia universalia, propter emergentia graviora, non fuit penes reliquos illos Status, Regimenti communicatione exemptos, sed penes ipsum illum Senatum Imperialem, uti patet, ex Text. *d. Receß.* de Anno 1500. *& tit. modo allegat.* adeoque cæteri illi Ordines Imperii, nisi Regimentum consensisset, non habuerunt exercitium voti in

Publi-

Publicis, sed eo ipso, dissentiente, nec Comitiis ansam dante Regimento fuerunt reipsâ suspensi, quis igitur esse poterat vel adhuc posset, aptior proniorque ad inducendam Imperii Oligarchiam modus, quàm tale & cum tantâ potestate constitui, multis Statibus exclusis Consilium Imperii; quippe ut alia, sic inprimis jura Publica in exercitio consistunt, ac tamdiu competere percensentur, quousque his ipsis, emergente casu, liberè liceat uti; quòd si ista facultas ad alienum restringitur arbitrium, desinit etiam, pedetentim obsolescit, ac in speciem servitutis, pertransit haud obscuram.

Id cùm videat *Hippol. à Lap. Dissert. de Ratione Status pag. 3. cap. 5.* huic inconvenienti novum remedium adhibere satagit, nempe vult, vetus Regimentum debere quidem restitui, hoc est, summam rerum gerendarum certis Imperii membris debere committi, cùm exclusione reliquorum, sic tamen, ut participatio Regimenti, inter Ordines Imperii, alternis haberetur vicibus, exemplo illo, quo visitationes Cameræ, per LL. Publicas, inter eosdem debent

alternare; Cæterùm hâc ratione illud in commodum quidem, declinari persuasum habeo, quod nemini Statuum, jus Comitiorum, sic facilè omninò intervertі possit, dum alternante usu, idipsum prohiberetur, sed ex diverso capite, aliud exinde incurrere malum necessum foret, nam ista vicissitudo efficeret, ut promiscuè Statibus Imperii, seu providis seu minus, sive ad res gerendas consilio venire sive impetu præcipiti ferri suetis, dummodò quemque ordo tangeret, Reipublicæ utilitas ac securitas, concredi deberet; jam verò seu aliqui Status ad Rempublicam gerendam non sint satis idonei, seu habeamus omnes cautissimos, nunc temporis & optimos Imperii Ordines nemine excepto, sanè contingere posset, ut tempora mutarentur, ac sequior succederet ætas, hac Regimenti constitutione Imperium pessundatura.

Ita sæpè admodùm gavisus est Annibal, cùm novum ex variatione Regiminis Romani haberet oppositum hostium Ducem, inprimis eo tempore, quo ab Attilio & Cneo Servilio Consulibus, qui

qui Fabianis artibus bellum gesserant, ob cautam ludificationem integræ ætatis, ad magnam rei frumentariæ penuriam adactus fuerat, sic ut teste Livio, nî nova Comitia Consularia spem fecissent melioris fortunæ, eoque ipsum retinuissent, ex Italia retrocedere, necessitate perurgente statuerit; ac non multò post effectus arrisit, dum Terentii Varronis, novi Consulis furor, ad Cannas insignem præ cæteris Annibali victoriam, Romanæ Reipublicæ miserabilem & valdé periculosam cladem, attraxit. Opinor hodienum fore, ut Turcæ vel alii hostes qui præsertim arcana Imperii sedulò rimari solent, prout diversos Imperii Status, ordo Regimenti contingeret, conquiescerent, aut fines Germaniæ, illato bello, popularentur, quòd si iidem nossent, quovis tempore similiter invigilari Reipublicæ, verosimilius est, multa ob desperationem successus, ne tentaturos quidem.

Non igitur præstat, constitui in Imperio Consilium Status, similis planè potestatis & ex iisdem personis cum veteri

illo Regimento,sc. quia utrobique, sive alternatio quædam personarum quoad hanc tantam potestatem admittatur, sive non, sed certis electis continuò eadem deferatur, relevantes admodùm obstant rationes,ac impedimenta nunquam satis amovenda.

Cui accedit, quod hodierno etiam tempore, Publica utilitas, pro diverso per vices imperitantium ingenio, ad privatum commodum facilè posset inflecti ac detorqueri; nec enim credibile est,ubi unicuique ferè,ut suprà brevibus deduxi, peculiaris habetur Ratio Status respectu sui Territorii, ibi peræque, quicunque etiam Reipublicæ gubernacula teneat, ad omnes Statuum ditiones extensum iri,curam atq; custodiam, pone e. gr. expedire Imperio,vel esse ex Majestate ejus,ut contra vicinum aliquem, bellum decerneretur, si Status, eidem contermini,Regimento Imperiali, tùm temporis assiderent, provisione quadam privatâ suarum Regionum, credideris dissuasuros esse bellum,ac illud,quicquid etiam Publica utilitas exposceret, impedituros.

Deniq;

Deniq; non est utique vanus labor, consulere quid publicè, pro re præsenti expediat, an bellum & quousque commodo Publicæ salutis gerendum, an & quando pax componenda, quod cum quo fœdus pangendum, quæ LL. ferendæ &c. sed in his ac similibus aliis, omninò desideratur judicium ac prudentia; at si Consiliarii Status non eligerentur, sed ipsi constituerentur Ordines, vel omnes indiscriminatim suis vicibus, vel quidam ex illis cæteris exclusis, verendum sanè esset, ne hi vel illi Consiliarii Ordinum huic rei Deputati, minùs idoneam navarent operam atque solertiam; ratio est, quia ut paulò superiùs dixi, ipsis Ordinibus Regimenti Commembris, licuit suis vicibus defuncturos delegare Consiliarios; quoniam itaque hæc delegatio non communi omnium suffragio, sed hujus vel illius Status arbitrio fit, quâ in re sæpè favor præferre indignum potest, profectò Reipublicæ inde satis non videtur prospectum.

Quapropter pro maximâ in Imperio Romano-Germanico, sumendum

est, Consilium Status, non constitui debere ex Ordinibus vel membris Imperii ipsis, hoc est ex Principibus vel dominis Regimini præpositis, **von Regirenden Fürsten und Herren / die Ständ seyn und ihr abgesondertes** interesse in Publicis **haben** / ex altero autem capite, & quoniam periculosum, vel saltem multis incommodis obnoxium foret, tantam in Publicis potestatem, quantam antiquitùs Regimentum usurpavit, privatis, qui ex suâ personâ planè ad consortium Reipublicæ non pertinent, concedi atque committi, cautela de restrictione Consilii Status, superiùs exposita, illud nimirum, saltem consultandi de Reipublicæ negotiis, non decidendi facultatem nancisci regulariter oportere, huic rei satis superq; provideret, nam exceptionem additam, quod sc. in casibus moram excludentibus, veluti hostilis irruptionis & similibus, Consilium Status, nec expectato Comitiali concluso, debeat decidere posse, ipsa necessitas, ac manifesta Imperii utilitas omninò exposcit, quippe si etiam tunc illud ipsum, donec Cæsar & Ordines, conveni-

venirent, de incidentibus negotiis deliberarent ac deciderent, vinctas manus habere, ac conquiescere deberet, occasiones rerum commodo Publico gerendarum, sive etiam mali imminentis avertendi, planè interim elaberentur.

Ex quibus apparet, Consilium Status, de quo hactenus egi, à veteri Regimento, duplici inprimis ratione, discrepare, atque dignosci, primò ratione potestatis, dum Regimentum antiquum regulariter de cunctis ad Rempublicam pertinentibus habuit vim decidendi; Consilio verò Status, nuda quadrat, per regulam consultatio; Deinde ratione personarum, dum sc. Assessores quondam Regimenti, fuerunt vel Status Imperii, vel saltem à Cæsare sive Statibus aut Circulis seorsim deputati, è contra Consilii Status Assessores, si quidem cautè & ex utilitate Imperii constitui deberent, sumendi essent ut plurimùm privati, quorum non interesset an huic vel illi Principatui præ cæteris benè sit. Unde non excludendæ, sed cæteris paribus omninò præferendæ sunt hac in re, familiæ Imperii Illu-

rii Illustres, videl., quia multi sunt Principes appanagio, ut vocant divisi, **abgetheilte Fürsten** / in quibus viget altitudo animi, qui profectò commodè accerserentur ad munera Consilii Status, ac etiam sumptibus inde sublevarentur.

Porrò quod ad ipsos constituentes attinet, è Republica fortè esse dixeris, jus præsentandi Consiliarios Status, cum proportione se habere ad jus præsentandi Assessores Cameræ; adeò, ut quâ ratione præsentatio Assessorum Cameralium, Cæsari, Electoribus ac Circulis competit, eadem etiam, præsentatio Consiliariorum Status ab iisdem exerceatur; Cæterùm, cùm tanti intersit Reipublicæ quibus viris hoc munus deferatur, nevè quis ad idipsum per gratiam, fortè vel sordes ascendat, consultum est Imperatoris ac Statuum, ad eoque totius Imperii nomine, insignes aliquos prudentiâ & authoritate viros, præstito anteà juramento de indignis non confirmandis, ad confirmandos prævià exploratione Consiliarios præsentatos, deputari seu delegari, qui deinde, quod Sacræ Cæsa-

Cæsareæ Majestati, ac Imperii Statibus junctim, in Publicis functionibus, fideles sese sint præstituri, juramento corporali sese devinciant.

Quale verò hoc esse debeat, non est operæ pretium, multis sollicitè disquirere; satis cautè sese habet formula illa juratoria, quâ toti Imperio, Assessores quondam Regimenti fuerant devincti; extat illa in sæpè *d.* Recessu de An. 1500. *Tit.* Deß Regiments-Räth Ayd / ac directa est in genere ad fidem erga Imperatorem & Ordines junctim, ad diligentiam functionis, simul etiam ad silentium arcanorum; ac fidelitas quidem erga totum Imperium, Caput sc. & membra ejus, ideò necessaria est, quoniam Consiliarii Status ministri esse debent & vigiles Reipublicæ solliciti, non domini, nec sibi vel suo comodo, deliberant, referunt, vel etiam, emergente periculo moræ, decidunt, sed Reipublicæ; diligentia verò tantarum rerum consiliis ac functioni, omninò etiam adesse debet; maximè autem, deliberationum, vel placitorum, desideratur taciturnitas, etenim vel prudentissima

ſima Conſilia, incauta divulgatio fruſtrari ſolet eventu.

In ſpecie juramentum prædictum ad omnia & ſingula functionis Conſiliarii Status capita, de quibus paulò ſuperiùs diſſerui, ut quondam Regimenti formula juratoria debet referri, ac concipi. Cæterùm ulteriùs videndum eſt, quales eſſe debeant, qui ad Conſilium Imperiale, de quo hactenus, veniant aſſumendi; Hæc res omnium optimè patebit, ſi conſideremus negotia, à Conſiliariis Status expedienda, ob eamque etiam cauſam functio Conſilii Status præmiſſa eſt; in genere igitur dici poteſt, conſtare hujusmodi officia Publica in duobus, nempe ut Respublica ritè gubernetur tempore pacis deinde etiam ut rectè ſeſe habeat tempore belli, de quâ utrâque adminiſtratione, graviter diſſerit *Cicero in Offic.* ubi concludit illam huic præferendam eſſe, quo intuitu etiam Demoſthenes Orator, *in Orat. contra Cteſiph.* operosè contendit, ſuas res geſtas, non minùs profuiſſe Reipublicæ Athenienſium, quàm veterum, celeberrimorum Ducum, prælia ac bella, ad ſalu-

ad salutem Reipublicæ commissa atque gesta, quia ipse, multos Græciæ populos, & etiam exteros, ad societatem Atticam, vigilanti facundiâ, permoverit atque adduxerit, quorum arma, omninò magnum momentum, alioquin non accessura, Atticis rebus accessisse.

Quicquid sit, utra Reipubl. studia, togata vel armata, jure præferantur, non est operæ pretium, hoc loco, sollicitè exquirere; utriusque eò tantùm mentio facta est, ut dilucidiùs apparere posset, quales Reipublicæ Romano-Germanicæ, constitui, Publicos Consiliarios proficuum sit. Ac duplicia illa, Publica negotia, quorum altera pacem, altera bellum respiciunt, paulò limatiùs huc applicemus; nempe quod illa attinet, prudenter invigilandum est, ut Respublica bonis ac saluberrimis Legibus, sit sarta tecta, ut interna pax inter Cives conservetur, arcana exterorum, cumprimis vicinorum, quantùm penetrari possunt, ad salutem Publicam prudenter & cautè applicentur, luxus ex Imperio proscribatur atque amoveatur, fœdera utilia colantur, ac pro

ac pro Majeſtate Imperii decoris conditionibus fulciantur; nevé pax cum hoſtibus, quantum circumſtantia temporis patitur, clauſulis vel conditionibus Reipublicæ pernitioſis, multò minùs indecoris ac turpibus componatur, ut juſtitia ex æquo adminiſtretur, res monetaria juxta Conſtitutiones Imperii reguletur, præſertim verò, ut proventus Publici ærarii [de quo infra] tanquam nervus aliquis rerum gerendarum, infallibiliter ac bonâ fide in ærarium inferantur, rectè & ex uſu Reipublicæ collocentur ac cuſtodiantur quæque ſunt id genus alia, quæ ad adminiſtrationem Reipublicæ Togatam ſpectare poſſunt.

Cæterùm quod militares actiones concernit, pertinent illæ ad milites, in genere tamen ac citra præjudicium cataphractorum, dicere poſſum ex hiſtoriis, operam dandam eſſe, quemadmodum vel quibus artibus, cum quo hoſte confligatur, an cunctando vel properando bellum utiliùs geratur, an in viſcera Reipublicæ admittendus ſit hoſtis, vel foris cum eo congrediendum, quo intuitu

Han-

Hannibal Antiocho contra Romanos bellum suscepturo suasit, ut propiùs Tiberim quàm Euphratem de summâ rerum decerneret, eò quòd Romani foris invicti, domi fragiles essent; ex adverso Archidamus Spartanus, Peloponnesiacum bellum, ideò dissuasit, quoniam Athenienses etiam terrestribus præliis, inferiores, tamen propter potentiam nauticam, domi inexpugnabiles futuri sint; quod ad Germaniam attinet, hodiè plerumq; propulsare, nec inferre solet bella, secùs quàm antiquitùs, ubi contra Romanos toties quoties in ipsorum finibus, arma arripuerat.

Hæc igitur & similia præsertim si non de discursu sed de usu & ipsis rebus gerendis, sermo sit, dubio procul militarem experientiam exposcunt, utque superiora ad Togatum, sic eadem hæc ad militarem virum spectant. Ex quibus apparet Consilium Status, ex duplici genere personarum consistere debere, nempe ex doctis & peritis belli; verùm docti, non debent hoc loco percenseri, qui jurisprudentiam privatam habent, sed qui

T Statum

Statum Romano-Germanicum, nec id nudâ Theoriâ, sed etiam usu & exercitio tenent, ac habitu prudentiæ sunt præditi, unde excludendi veniunt, tum nudi Legistæ, ut vocantur, prout multi ex veteribus fuêre jureconsultis, sanè enim ut diversissima sunt, quærere, quid juris versetur, inter Titium & Sempronium, super hoc vel illo contractu, & sitné ex Republica v. g. Turcis Transylvaniam cedere, ut pacem habere possimus; ita ad hoc posterius, & similia, cognitio quantumvis satis exacta illius prioris, parum facit; cùm etiam ardeliones illi omnium horarum homines, qui vulgò perperam Consiliarii Publici, nomen hodiè sibi usurpant, Publicisten / die das jus Publicum wohl zu verstehen und in Ubung gebracht zu haben / gehalten werden. Nostrâ enim hâc ætate quivis ferè, qui Gallicis gesticulationibus sciré assuevit, si semel modò vel iterum Comitiis universalibus, vel etiam diætis Circularibus interfuit, jam consalutatur Publicista Practicus, nempe tunc fortassis vidit, quis sit modus procedendi in Comitiis, quemadmodum Matricularia gravamina pro-

na proponantur, ut sibi quisque Status prospiciat, circa exactiones vel deliberationes collectarum, & quæ alia occurrunt.

Profectò autem Reipublicæ non satis est consultum, si omninò in Conventibus Imperii universalibus vel particularibus, modum procedendi vel scitissimé teneres, si Matriculæ gravamina, studiosè sollicitares, si cautè collectarum remissionem impetrares; nam cognitio isthæc seu provisio magis spectat, ad quæstionem, quid quové modo in Imperio fiat, sc. in rem alicujus Principis vel Status seorsim; at quæstio, quemadmodùm benè cuncta gerantur, ac in Reipublicæ emolumentum convertantur, longè est ab hâc distinctissima. Ista magis pertinet ad Consiliarium alicujus Principis vel Status in particulari; hæc verò ad Consiliarium Status Imperii Romano-Germanici, cujusmodi Publicistæ profectò videntur fuisse illi viri, quorum operâ compositum fuit Instrumentum Pacis.

Porrò ut Lege Publicâ *R. J.* de Anno 1500. *Tit.* Von den zwantzigen/ꝛc. Regi-

 menti

menti quondam, & etiam Cameræ Imperialis Assessores vigore, *Ord. Cam. p. 1. t. 1.* Germanicæ originis ac nativitatis esse debent; sic omninò expediret, Imperii Consiliarios Status Lege Publicâ desumi debere ex Germanis, pro maximâ enim habendum est, Germanos, quàm Italos vel Gallos, Patriæ fore amantiores, certè Caroli Quinti Imperatoris laude dignum extat exemplum, qui ob fiduciam de Germanis suis conceptam, Aulâ potius ipsis cum simul exire, quàm retentis Hispanis eosdem dimittere voluit.

Prætereà ut usum de Republica consultandi habeant, condecens ætas, ne nimis sint juvenes, ac autoritate etiam valeant, exigitur, nam rariora sunt Scipioni Africano similia exempla, qui jam vigesimo quarto ætatis anno, ejus fuit constantiæ ac consilii, ut Hispanias Punicis exercitibus ferè suppressas, felici exitu Romanis rursus assereret, nec adeò multos post annos, invadendi Africam idem Author ac Dux factus, difficile bellum gloriosis victoriis perficeret; hæc inquam exempla sunt rariora; at

ra; at in Politicis respiciendum est ad id quod ut plurimum accidit, & propterea à participatione Consilii Status, magis est excludenda juventus.

Tandem fides, & silentium, necessaria sunt Consiliarii Status requisita, ingens enim damnum Reipublicæ inde emergere potest, si eorum, qui arcana Imperii tenent, cum hoste fortean quis clanculùm sentiat, vel etiam Consilia concredita divulget, ob eamque causam viros probitate morum conspicuos, ad tantum Consiliarii Imperialis officium assumere oportet. Quod porrò ad illos attinet, qui militarium negotiorum Reipublicæ inprimis periti esse debent, eadem ista, quæ ad fidem, silentium, morum probitatem, & ætatem spectant, adsint oportet, ob eas, quæ adductæ sunt, & per se patent rationes: sed quia Togatæ & Armatæ militiæ, peritia ac usus in eandem personam vix aut rarò concurrunt, sufficiat Consiliarios Status militares, belli gnaros, ac alioquin, solerti judicio præditos esse, quamvis Politicæ Pacatæ; non usquequaque sint experientissimi; quâ in

re tamen, ea moderatio adhibenda venit, ne vel Togati Consiliarii, vel Armati, in alterutro negotiorum genere planè excludantur; sed ut cuncta indistinctè communi manu deliberentur ac peragantur.

In Consilio Imperiali Aulico, ita sese res habet, ibi enim duo Consiliariorum Ordines existunt, der Cavallier und Gelehrten Banck / ut nimirùm pro exigentiâ rei decidendæ tantò meliùs judicetur, sed Consiliũ istud est & esse debet, Tribunal justitiæ, adeoq; convenit secundũ juris & æquitatis regulas, illud posthabito quovis respectu dirigi; unde hoc ipsum, quòd sc. judicium Aulicum, ex his talibus personis constet, non tam necessitatis esse videtur, quàm honoris & magnificentiæ, prout etiam, in Camerâ Imperiali, respectu Comitum, Nobilium ac Doctorum idem obtinere statui posset; at in Consilio Status, de quo hactenus, ipsæ rerum tractandarum materiæ, necessariò exposcunt, militarem & togatam peritiam atque solertiam, eoque etiam ejusmodi Consiliariorum differentiam.

Super-

Supereſt demùm, ut conſideremus, quemadmodùm hoc tale Conſilium Status debeat viſitari, ac ſicubi exceſſerit, corrigi; homines enim eſſent Aſſeſſores illius, quantumvis viri optimi ac prudentiſſimi ſemper eligerentur, ob eamque cauſam mutabiles; at quoniam tanti refert Reipublicæ Conſilia iſta ac negotia ſemper dexterrimè ſuſcipi ac peragi, profectò ſaluberrimum remedium foret, Conſilium Status, certis temporibus viſitari, exemplo Cameræ Imperialis, quæ vigore Ordinationis, quotannis per deputatos Imperii debuit viſitari, ac etiam quondam reipsâ fuit viſitata; contigit verò iſthæc viſitatio judicii Cameralis, inter Ordines Imperii per vices, adeò ut modò hi, modò illi, ſuos cum Imperatoris Legato, mitterent Conſiliarios, in Proceſſus Camerales inquiſituros, & quæ fortè inveniſſent, gravamina, errores, atque exceſſus, reformaturos atque emendaturos. Fuit omninò inſtitutum optimum, ſed inde ab anno 1589. aut ut alii volunt, paucis annis prius, ob certas cauſas intermiſſum.

Ad hujus igitur, inquam, similitudinem congruum videretur, ordinari visitationem Consilii Status, per singulos annos, ab Imperatoris Legato, & insimul ab Ordinibus alternaturis expediendam; verùm ut paulò antè indicavi difficile esse, ut cura constituendi Consiliarii Status, huic vel illi ex Ordinibus seorsim tribuatur, sed hoc ipsum debere per viros à toto Imperio ad id electos atque deputatos perfici; ita eodem planè modo iisdemque de caussis expositis, visitatio Consilii Status, communi Reipublicæ nomine, per certos deputatos Imperii utiliùs fieret ne videlicet, vel conniventiâ vel negligentiâ isthac in re Publico malo quid agatur, vel omittatur.

At verò quâ ratione in visitatione Consilii Status, Imperii Ordines alternare possunt, si eadem expediri debent per deputatos nomine totius Imperii? Respondeo interesse Reipublicæ ne deputatis jus visitandi, Ordinariâ quâdam potestate concedatur, quia hoc esset quasi quædam abdicatio, ex altero verò capite, ob eam rem non semper indici possunt

Comi-

Comitia. Itaque facilima via est, ut habeantur certi quidam, quorum industria à toto Imperio electa sit, jurati deputati, ex quibus deinde existente casu, Imperator aliquem, in visitando Consilio Status, ac ipsi etiam Status inter se alternaturi fortè binos, suis vicibus defuncturos, desumant.

Cæterùm quia etiam sic periculum esset, ne visitatio ejusmodi diu relinqueretur, ex re videtur certum tempus ipsâ Lege exprimi, intra quod, si à Statibus pro istâ vice jus deputationis habentibus, visitatio non fiat, eo ipso ad subsequentes proximos, ilicò deferatur; quòd si ne hi quidem deputatos illos ad visitandum Consilium Status ablegent hoc tanto tempore, utilitatis Reipublicæ gratiâ tacitè concessum præsumi posset, deputatis, ut etiam, nemine jubente, Consilium Status visitent.

Talis Lex si in Imperio olim obtinuisset, visitationes Cameræ non ita fuissent magno Germaniæ malo neglectæ, quia sc. Ordinibus visitationem omittentibus, suas partes deputati hactenus egis-

 sent,

ſent, aut uno vel altero viſitationis actu, Status Imperii ipſos ad recipiendum hoc munus ſaltem permoviſſent.

Prætereà hi Deputati, cùm animadverterint, unum vel alterum in Conſilio Status, minùs quàm oportet deliberari, vel negligenter agi, admoneant primùm deſuper Conſiliarios Status, ut debitam eâ in re adhibeant diligentiam, quòd ſi non pareatur nec exceſſus brevi corrigantur, ad Imperatorem & membra Imperii fiat relatio, exceptis tamen his, quæ fortè moræ ſpatium excludunt, ratio eſt, quià periculi multum foret, ſi deputatis iſtis ita paſſim regulariter & indiſtinctè, concederetur jus absque relatione reformandi Conſilium Status, quin fieri poſſet, ut ſub prætextu, etiam ea, quæ deliberâſſet vel egiſſet Conſilium Status commodo Reipublicæ, paterentur hâc ratione controverſiam ac immutationem, cumprimis, qui fortaſſis de facto procedere, ac ſibi adverſam Conſillii Status providentiam, declinare ſtuderent, machinarentur, illud ipſum, quantum in ipſis eſſet per iſtos deputatos, ſecùs planè ſe res habitura eſt, ſi re-

ſi reformet exceſſus Conſilii Status Imperium ipſum, quippe cùm nec penes Conſilium Status, nec penes deputatos ſuprema reſideat poteſtas, ſed penes Imperium, ſive Cæſarem & Ordines ſimul.

Horum proprium eſt, præſertim in rebus majoris momenti, confirmare, reformare, deliberare & monita Conſilii Status, tùm ad Publicæ utilitatis exigentiam, tùm LL. fundamentales Imperii pro ſuperiore arbitrio decidere; Quod ſi fortaſſis eveniret, ut alia negotia, quò minùs Comitialis Imperii Conſenſus commodè ac tempeſtivè haberi poſſet, præpedirent, moraſque necterent, in illo extraordinario caſu, ſi præſertim, ſequior Conſilii Status conſultatio, nocumentum interim adferret, aut in LL. Publicas Imperii committeret, [poſito etiam, quod improbabile tamen eſt,] Deputatis haud immeritò licitum foret, ſuam interponere ad commodum Reipubl. functionem; verùm, ut tantò ſecuriùs agere poſſent, repetendum eſt, quod paulò antè dictum fuit

fuit, nempe, per Pragmaticam Imperii ſanctionem, certum tempus, exprimendum eſſe, intra quod, ceſſante Imperio, ad deputatos pro iſtá vice idem agendi ac diſponendi, de relatis exceſſibus Conſilii, cumulativè tranſeat poteſtas.

Quinimò iidem ſe cautè intermiſcebunt, deliberationibus ejusmodi Conſilii, ut cuncta tantò meliùs ac diligentiùs peragantur ſecundùm LL. & propterea cum Conſilium notoriè facit quod eſt ſui officii, præprimis in his, quæ ad pacem inter membra Imperii conſervandam pertinent, eoque collimant, ne quis de facto contra Inſtrumentum Pacis, ab altero gravetur, ac damnum ſentiat, vetitum omninò eſto Deputatos intervenire; ſi enim v. g. Conſilium Status militibus aut ſubditis, alterutrius vel utriusq; etiam partis, ſub pœnâ banni, & privationis bonorum, inhiberet pacis ſtudio, interventio iſta Deputatorum, omninò non aliter, quâm ad nocumentum partis læſæ, ac promovenda, contra quietem Reipublicæ attentata, collineare ac dirigi poſſet.

Satius

Satius est igitur in his & similibus, Consilium, præter superiùs expositas cautelas aliter non cohiberi, sed hactenus habere manus liberas.

Quo fine etiam expediet Consilium Status, non ligari, monitis contrariis Deputatorum, si v. g. impetus hostilis immineret nobis à Turcis, quia tunc opinor omnes credent, ad declinandas toties noxias Imperio Comitiorum moras, debere intervenire, Consilium Status, exercitusque Imperiales, ut furorem hostilem in tempore reprimant, jubere ac dirigere, ceu quidem antiquitùs Regimentum fecisse, emergentibus casibus, palàm est, unde adhuc extat *tit. ind. R.* de Anno 1500. **Der Hauptmann soll ohn Befehl deß Regiments niemand überziehen.**

Verùm cùm ex his ipsis, difficile reddatur, distinctè constituere, quibus igitur casibus, Deputati illi visitatores, debeant suspendere posse Consilia vel actitata prædicti Senatus Imperialis, & quibus vicissim, nihil quippiam illis ipsis detrahere licitum sit, maneat regulariter, penes Deputatos tantùm residere debere facul-

facultatem referendi ad Imperatorem & Imperium, nisi fortassis intra tempus Legale, non sequatur Imperialis decisio, quo casu, ut modò superiùs dixi, potestas statuendi, de puncto reformationis Consilii Status, tacitè videtur concessa Deputatis.

Ratio horum omnium est, quia Consilium Status, per limites, de quibus hactenus disserui satis est, restrictum; cùm igitur prætereà, statis temporibus visitetur, probabiliter reformidari nihil debet, cur aliquid detrimento Publico, ausurum sit vel etiam audere possit, nam quamvis ejusdem, si qui fortè contingerent, excessus ilicò non liceret emendare, propter relationem ad Imperium, tamen semper hæreret Consiliariis Status, quòd sint reddituri rationem suæ gestionis, ob eamque causam, verosimile est, ne quid malè agerent, enixé operam daturos, maximè propter visitationem ac reformationem, etiam cessante Imperio, post tempus Legale à Deputatis ex officio suscipiendam. Ex quibus apparet, si ea observentur, ut observari facilè possent, quæ de fun-

functione Consilii Status, deq; ejus personis, restrictione potestatis, juramento, visitatione ac reformatione, hucusque sunt deducta, quantum ad consultationes Publicas attinet, omnia præsertim præliminaria meliùs habitura, quàm nunc eadem, rebus ita stantibus, fortè conspici possunt.

CAPUT XIII.

Quod sit in rem Imperii Romano-Germanici, haberi Comitia, certo tempore intra certum terminum finienda, deq; modo proponendi ac decidendi nec non moderatione sumptuum.

PRoximæ dissertationi de Consilio Status, vicina est admodùm, & maximè adfinis, Tractatio de Comitiis, siquidem ostensum est, quòd & quamobrem, penes Consilium Status, regulariter sola versari debeat consultatio, facultas verò decidendi, in Publicis, penes Imperatorem & Ordines Imperii. Cùm igitur maximé intersit Reipublicæ non modò prudenter ac mauturè deliberari, sed similimili-

militer etiam inprimis decidi Publica negotia, omninò oportet, ut Comitia nostra rectè sese habeant, quippe quibus Publicam utilitatem concernentia quàm maximè veniunt concludenda. Contineri verò videtur, præsertim quatuor requisitis ea res, nempe 1. ut Comitia illa fiant tempore determinato, 2. ut intra certum terminum finiantur, non proroganda nisi ex singulari causâ emergente, 3. ut modus proponendi ac decidendi servetur congruus, demum, 4. ut immodici sumptus, habitâ tamen proportione ad cujusque Status splendorem condecentem, tollantur ac resecentur.

Quòd ad primum attinet, plurium est hodiè opinio, non esse ex re Germaniæ, Comitia convocari statis temporibus, eò quod vires, Imperii modernæ, huic tanto oneri ferundo; vix ac ne vix quidem sufficiant; at verò contrarium intrinseca Imperii conditio, mixtam videlicet naturam sapientis, cæteris partibus omninò exposcit, quin ipsa etiam experientia contestatur, noxios effectus subsequi solere, si res Imperii tamdiu & propè

propè ultra hominum memoriam jaceant sine decisione; quæ ratio omninò prævalere debet, & ob eam etiam causam antiquitùs per R. J. de Anno 1495. statutum fuerat, Comitia Imperii celebranda esse annua, postea tamen, tùm propter difficultates conveniendi, tùm propter sumptus, hæc eadem Sanctio caruit effectu, ansamque inter alia dedit constituendi Regimentum; ceu videre est ex R. J. de Anno 1500. *Tit.* Von den zwantzigen/ &c. *ibi* haben wir ermessen und betracht/ daß die Ständ des Reichs langsam und beschwerlich/ auch mit merkklicher Mühe/ Arbeit/ kosten/ und darlegen/ zusammen gefordert werden und kommen mögen.

Sed hæc ratio, tanti ponderis esse non debet, ut propterea, rem ipsam planè amoveamus, conventusque Imperatoris & Ordinum Publicos, ad nocitura & incerta temporum intervalla extrahamus, quin potiùs remedium adhibendum erit, quo sumptus isti atque obices, modum accipiant ac restringantur; Si enim rursus constitueretur Regimentum, h. e. Collegiũ sive Senatus ex Imperatore,

ejusvé Legato, ac certis tantum Imperii Statibus, constans, decidendique in Publicis potestate prædicus, jam via ac porta patefacta esset, inducendi Oligarchiam, ceu superius, idipsum, & etiam alias difficultates, hinc enascituras ostendi pluribus; atqui nemo negat, ex altero capite, satiùs esse, ut Publica negotia certis vicibus Comitiorum concludantur, quàm, si ita vagè protelentur.

Expedit igitur, ex unâ parte, Publicam inspicere & necessitatem & utilitatem, ex alterâ verò, vires Imperii nõ magnis sumptibus ferundis, compares. In quâ comparatione, forsan haud absonum existimabitur, caveri, ac determinari per Pragmaticam sanctionem habendis Comitiis biennium, nam annuum tempus pro circumstantiis præsentibus apparet nimis concisum, quòd si resipsa exposceret, uti citiùs conveniretur, nihil isthinc impedimenti proveniret, quia sc. terminus iste, ex intentione Legis, tantummodò protrahendis, non verò maturandis Comitiis poneretur ac poni deberet.

Cæterùm ne hæc talis sanctio emanenti-

nentibus Ordinibus, frustrà feratur, eaq; propter, ut aliquando accidit, Sigismundo & Friderico Tertio Imperatoribus propter absentiam majoris partis Statuum, decisiones Publico nomine tractandorum suspendantur ac protrahantur, addi eidem conveniret, ut hi, qui non comparent, intra certum tempus à die insinuationis pro modo distantiæ Lege, vel literis denunciatorialibus exprimendum istâ vice, salvâ tamen cautelâ, paulò inferiùs adductâ, amittant jura voti, & ut potestas concludendi, præcisè sit penes eos, qui requisiti ab Imperatore, debito tempore & loco, ad Comitia venerunt, si qui enim vocati absunt, videri possunt tacitè remisisse, jus suum cæteris comparentibus, est eaque præsumptio Publicâ nititur utilitate.

Hinc non modò vigore A. B. receptum est, ut qui Electores ad Comitia Imperatoria venire supersederint, istâ vice, jure suo priventur, & electio nihilosecius procedat per præsentes *text. A. B. c.* 1. *§.* Princeps, sed etiam per Recessus Imperii, hujusmodi conspicimus dispositiones,

quoad universalia Comitia, ut Status Imperii, qui præsẽtes sunt de negotiis propositis deliberent reliquis illâ vice exclusis, &sic quidem, ut hi nihilosecius præsentiũ conclusis ligentur; ceu videre est ex R. J. de Anno 1500. *Tit.* wie man mit etlichen Ständen/ꝛc. & R. J. de Anno 1500. *§.* Es sollen auch die Churfürsten/ꝛc. quæ quidem res in casu, quo saltem major Ordinum numerus advenit, dubium non habet;

At si eorundem duntaxat minor pars adsit, propter Sigismundi & Friderici III. exempla modò allata, multi statuunt, nil quicquam in Comitiis decidi posse, maximè in præjudicium absentium, sanè Fridericus Tertius, arctiùs tunc citaverat Status, qui emanserant, nec prius ad consultationem devenerat, quàm plerique eorum accessissent ad Comitia. Nec dememini, eorum, quæ superiùs *cap.* 2. dicta sunt hac de re, videri probabilius, ex consuetudine ita obtinuisse, ne si quando minor Statuum numerus Comitiis interesset, tunc quicquam ritè tractari ac decidi possit, eo quod major numerus absens,

absens, minorem quoque per quandam interpretationem trahere videatur quicquid sit, hoc loco non est quæstio, quid in Imperio observetur; sed quid eidem maximè expediat.

Et quamvis casus isti, quibus requisiti Ordines Imperii minore se sistant parte, rariores existant; tamen si Comitia, ordinariè intra tempus biennii, adeoque multò frequentiùs, quàm hactenus concelebranda forent, jam sæpiùs etiam, nî provisione Publicâ, occurreretur, opinor habitum iri, Ordinum majori ex parte non comparentium exempla, quæ Reipublicæ utique possent esse noxia; Ergò omninò præstat dari ejusmodi Legem in Imperio, quâ indistinctè seu major, seu minor pars Ordinum compareat, exclusis, istâ vice absentibus, per præsentes Publica negotia deliberentur atque expediantur.

Ac resipsa quidem facit, ut faciliùs promptiusq; hoc idẽ asseri videatur. cùm enim prout suprà est demonstratũ, Ordines junctim accepti, tantum valeant, in Comitialibus, quantum ipse Imperator,

 quid

quid prohibet regulam ſuperiùs expoſitam, quòd nimirum major numerus abſentium, trahat minorem præſentium Ordinum, favore Reipublicæ, ne Comitia Ordinaria de facili interturbentur, planè immutare, abſentiamq; illam pro tacitâ conceſſione & commiſſione voti iſtâ vice ad præſentes delatâ, benignè interpretari; profectò Cæſarea Majeſtas exinde nihil amplioris poteſtatis ſortiretur, ſed abſentes Ordines, quoad jura voti, præciſè repræſentarentur, per præſentes.

Porrò, etiamſi Comitia haberentur Ordinaria, tamen quia ſæpiùs, conditio Reipublicæ depoſcere poſſet, ubi citiùs nec expectato tempore ſtatuto conveniretur, publicè intereſſe videtur, Statibus non præfigi terminum comparitionis ad Comitia, nimis brevem, ne iſtâ vice illos contingat tacitè excludi Conſiliis Publicis, ac jure ſui voti; cui rei ſatis proſpectum puto, ſi dies aliqui, quorum curſus à termino præfixo demum inciperet, publicè exprimerentur, intra quos quicunque Ordinum acceſſiſſet ad Comitia, compe-

competens jus voti ſalvum haberet atq; integrum, ratio eſt, quia cùm ad minimum tempus itineri aptum ac ſufficiens ad comparendum indici conveniat, dum alioquin ſcil. haud dubiè Status, prætextum aliquem ſubeſſe ſeſe excludendi animadverterent, profectò tempus ſi à die indicto demum curreret, pro reliquis circumſtantiis ac caſibus emergentibus, Ordinibus Imperii ut plurimùm tempeſtivum adhuc præberet commeatum.

An verò perſonaliter, vel per ſuos Deputatos Status Imperii, in Comitiis compareant, res eſt hactenus libero ipſorum arbitrio ſubjecta, ſolummodò iſte caſus excipi ſolet ac debet, quo Imperator ex cauſis arduis Ordines ad deliberandum de Republica perſonaliter citat; quæ perſonalis vocatio, non modò quondam in veteri Regimento obtinuit, ab eodemque fieri poterat, ceu videre eſt ex R. J. de Anno 1500. *Tit.* Das Regiment mag die ſechs Churfürſten/ꝛc. ſed etiam Caroli M. Temporibus, qui referente *Goldaſt. tom.* 3. *Conſtit. Imp. fol.* 158. olim ita ſanxerat;

Vasalli Regales per semetipsos Imperatori honorem habeant; hæc antiquitatis vestigia, postmodum secuti sunt & alii Imperatores nominatim Sigismundus, Maximilianus Primus, Rudolphus Secundus, uti patet ex literis denunciatorialibus vel ab ipsis vel ipsorum nomine missis, quibus jubentur Ordines Imperii, solo corporali impedimento ac vi divinâ exceptâ, personaliter indictos conventus visitare, ibi; **Nichts denn allein ihr Unvermögen/auch GOttes Gewalt ausgenommen/auf obbestimten Tag und Wahlstatt/selbst eigener Person/ꝛc.**

Sed quid si ipse Imperator emaneat, nec per se nec per Legatum Comitiis intersit? an tunc nihilosecius progredi licebit? *Hippol. à Lap.* hâc de re, quòd nempe Status præsentes, absente licet Imperatore, tamen deliberare de negotiis incidentibus ac statuere possint, asserit indeque præter alia, uti supra *c.* 2. allegatum est, deducere nititur, Imperatoriam potestatem Ordinibus simul sumptis esse inferiorem; sed hæc sententia, ibidem est refutata, contra naturam enim esset, membra se

bra se cluso capite operationes condebitas habere posse, jam verò Cæsar ipse, uti patet, ex superiùs dictis Caput est Imperii, cæteris membris Comitiali potestate aut plus valens aut certè exæquatum. Non igitur, si de jure Ordinario quæstio instituatur, affirmare possumus, absente Imperatore, quicquam in Comitiis, ritè actum iri, nunc autem eò tendit oratio, quemadmodum Reipublicæ consulere liceat hoc tali casu, quo videlicet Cæsar comparentibus Ordinibus emaneret, nec per se nec per Legatum, conventus Publicos inviseret?

Respondeo verosimilimum esse, & ex historiis apparere, hunc casum esse de rarissimis contingentibus, nec facilè fore Cæsarem, qui Rempublicam eousque negligat, prout fecerunt suis temporibus Carolus Crassus & Wenceslaus; si tamen tale exemplum, præsertim frequentioribus Comitiis, eveniret, in casu moræ Consilium Status, juxta superiùs deducta, observaturum suas partes, cæteroquin Imperatorem, ad visitanda Comitia per se vel per Legatum, posse à Statibus implo-

rari & admoneri; quòd si nihilosecius non compareret, Cancellarium Imperii nempe Moguntinum, vel si hic quoque absit, aliū deinceps Ordine Electorem pro exigentiâ Reipublicæ, præsertim jam factâ prædeliberatione Consilii Status, fortè expediturum propositionem, & sic Ordines, de negotiis propositis deliberaturos, & quantum est ex parte sui, conclusuros; demum cùm conclusum fuerit ab Ordinibus, Imperatori quamvis adhuc dum absenti, intuitu Majestatis videtur nihilosecius referendum, de expositis placitorum Comitialium Capitibus, ejusq; desuper flagitanda ratificatio, quâ vel subsecuta Recessus Imperii formandus, vel ex certis causis denegatâ, replicando, duplicando, ut in Comitiis procedendum.

Verùm ne hac ratione, pronum sit emanere, ad evitandas transmissionum difficultates, simul etiam, ut commodo Publico maturetur circa ratificationem Cæsarea resolutio, haud abs re foret, Lege Imperii, caveri, Imperatorem per se vel per Legatum hoc tali casu, postquam nimirum conclusa Ordinum ipsi

ad

ad ratificandum, offerrentur, intra certum Legale tempus, compariturum.

Quod si nec ipse, quamvis imploratus veniat primùm nec Legatum mittat; deinde, quando Ordines ex parte sui concluserunt, intra tempus debitum, iterum nec per se nec per alium Comitiis interesse dignetur, sive etiam consensum accommodet Comitialibus placitis, hoc casu Ordinum in suâ sententiâ persistentium decreta per sese prævalitura videntur, ratio est, quia cui non æquum videbitur, hunc talem Cæsarem, qui Rempublicam eousque negligeret, vicissim neglectum iri, ne possit nisi præsens vel per se vel per suum Legatum, Statuum placitis quicquam detrahere, nisi de ipsorum consensu; oportet quidem Imperatoriam Majestatem omninò venerandam haberi, sic tamen ut Majestaticâ quâdam gravitate sese gerat secundùm LL. & utilitatem Reipublicæ; sin contrario modo agat, deliberationes Publicas, declinet seque Comitiis planè ut nec per tertium quidem adesse curet, separare velit, quo casu exempla & cordatiores Politici testantur,

ſtantur, Imperatoris Majeſtatem decreſcere, quidni etiam pro iſtâ vice ſpontaneæ emanſionis, jure diſſentiendi vel potiùs ſuſpendendi decreta Ordinum, ne rata haberi, debeant, excludi videatur?

Colligamus itaque ex dictis, qui Status vel majore vel minore numero Comitiis abſint tempore congruo ac debito, iſtâ quoque vice non malè exortes habitum iri Publicarum deliberationum ac deciſionum, earum verò obſervantiæ nihiloſeciùs adſtrictos fore; Quòd ſi ipſe Imperator nec per ſe nec per ſubordinatum, munus ſuum obeat requirendũ eſſe, deſuper atq; demiſsè implorandum à Statibus, ut intereſſe velit Publicis, ſi idipſum non contingat, Status conſultaturos de Republica & deciſuros etiam ex parte ſui, mox placita illa Comitialia, ad ratihabitionem Imperatoriam transmiſſuros, quæ ſi non ſubſequatur, decreta Ordinum, niſi ſpontè ad Cæſareæ Majeſtatis abſentis declaratam ſententiam acceſſerint, per ſeſe valere debere, ac Imperatore porrò intra tempus ſolitum emanente, tacitè reputari, pro ratihabitis.

Hâc

Hâc ratione igitur, consultum foret Reipublicæ quoad Cæsaris & Statuum comparitionem ad Comitia. De loco non multum attinet dicere, serventur modò, quæ hac de re jam vel consuetudine obtinent, vel Legibus Imperii sunt introducta, nempe ut Comitia habeantur, intra Imperium, non extra, & quidem in aliquâ Civitatum Imperialium, ex quibus vigore *A. B. c.* 28. *§.* 5. primis cujusque Imperatoris Comitiis destinata est Noriberga, sed id hactenus non permansit in usu, sufficit autem hâc in re LLbus Imperii, consuetudine nec refragante satis fieri, suisque de causis, urbes Imperiales præ cæteris videntur, electæ.

Porrò uti Publica utilitas desiderat, ut indictis statuto tempore Comitiis, Cæsar & Ordines, vel eorundem Legati, quantocyùs conveniant, sic ad eundem scopum spectat, ut jam congregatis ipsis, Publicæ deliberationes non diu nimis extrahantur ac protelentur, omninò enim gravitas materiarum tractandarum efficit, ne diu jacere debeant nec decisæ, sed ut communi operâ eò laboretur, quò debi-

debitum maturè nanciſcantur exitum; quâ ratione etiam *A. B. c.* 2. *§.* 3. in negotio Electionis Imperatoriæ conſtituit, ut Electores vel eorum nuncii intra triginta dies, à præſtito juramento computandos, Regem Romanorum eligant, quòd ſi diſtulerint, poſt hoc tempus pane tantùm & aquâ in loco Comitiorum, tamdiu alendi ſint, donec electionem peregerint, videlicet, ne Reſpublica per cunctationem ac procraſtinationem tam ardui muneris, interim per varias occaſiones damni aliquid accipiat.

Cæterùm hic talis modus ac priſca ſeveritas noſtro huic tempori, inter tam delicatiores vitæ cultus, non quadrat, præſertim verò Publicis conventibus, haberetur, utique intolerabilis atque exoſa. Ob eam cauſam, quoad univerſalia Comitia, haud invenire licet, tale quippiam cautum eſſe, Publicis Legibus, quemadmodum nempe, ad abbreviandos Conventus Imperii, conſultationes in Publicis ac deciſiones maturentur, tantummodò ſtatuitur in R. J. de Anno 1495. Comitia Imperii non ultra menſem extendenda eſſe,

esse, rubr. Daß ein Reichstag soll einen Monath währen / quâ ratione verò hoc ipsum in effectu obtineri queat, nullum remedium, prout quidem, circa officium Electionis Cæsareæ A.B. fecit, desuper Recessus iste addidit.

Certè Publica utilitas, sive etiam tractandorum qualitas, sæpè efficit, ne intra hoc tam exiguum tempus, Comitia universalia finiri possint; ac licet cautela superiùs commemorata hâc in re adhiberi vellet, nimirum tali casu Comitia esse proroganda, atque amplificanda, tamen sic, hujusmodi prorogationes, propter causam adductam fieri deberent planè Ordinariæ, nec aut vix quidem relinqueretur locus regulæ ac Legi, de menstruo tempore Comitiorum latæ, quia videlicet, cùm deliberatur de bello, pace, Legibus ferendis, explicandis, fœderibus emendatione Matriculæ, & id genus aliis, ipsa experientia contestatur, quàm difficilimè Imperium coëat in unam sententiam, sic ut omninò, præsertim rebus ita stantibus, unius mensis ad Comitia liane-gotia per Status deliberanda ac decidenda,

non

non videatur sufficere; quin si nostrâ hac ætate, tempus illud, strictè hactenus observandum fuisset, semper puto discessum foret re infectâ à Comitiis.

Quapropter si huic rei congruè occurri debeat, & obstacula maturandarum decisionum Imperialium, velint removeri, præter id quod modò est deductum, nempe de observatione certi termini ad comparendum in Comitiis, summoperè necessarium videtur, ut disputationes de Ordine tractandorum, planè facessant, ac Publicâ Lege tollantur, èconträ verò ut Consilium Status, pro suâ erga Imperium juratâ fidelitate, ante conventus, certam referat ad Cæsarem & Status, deliberandorum Comitialium methodum, quam Reipublicæ verosimiliter utilem, conveniat attendi.

Deinde, quæ semel communi manu conclusa fuerint, nullo colore refricare liceat, vel denuò rescindere; ratio est, nam duo ista hactenus interturbârunt, sive etiam in longum extraxerunt, Germaniæ Comitia, quòd Ordines Imperii tardiusculè convenirent, & quod deinceps

variis

variis circa præliminaria & Ordinem tractandi motis diſputationibus tempus tereretur, quibus addi poteſt, quòd pro re natâ, ſemel placita, deinceps diſplicere ac rejici interdum ſolita fuerint: Si verò Status certo tempore comparêre deberent, ita ut hi, qui nec tempore ab Imperatore determinato, nec poſteà intra dies aut ſeptimanas Legales, in dictos conventus quoquo modo inviſerent, pro iſtâ vice & reſpectu jam deliberatorum excluderentur, ſuo voto, deinde, ſi ex relatione Conſilii Status jam ante Comitia factâ, quæ dubio procul ad Publicam utilitatem quàm maximè reſpiceret, Ordo tractandorum, in propoſitione Cæſareâ attenderetur, vel caſu inverſionis, ultrò à Statibus obſervaretur, ſublato regulariter poſt placita ad dictaturam aperta, reſiliendi more, ſanè Comitia, hâc ratione contingerent, fructu longè majore.

Forſan autem his ita præſuppoſitis, tempus trimeſtre Ordinariis Comitiis videretur ſuffecturum, quis enim non probabile reputet, intra hoc tantum tempus non modò quemque ex Ordinibus Im-

perii, circa materias deliberandas, suum emissurum votum, sed Cæsaream etiam Majestatem, cum Statibus Imperii solitâ conventione conclusuram? Etsi enim quandoque accidere hactenus solitum fuerit, ut Imperator & Status Imperii, vel hi etiam inter se longâ dissensione, alienati invicem sint, eoque multum temporis ad Comitia oportuerit insumi, tamen amicabili compositione toties concedere potuerunt in eandem sententiam, ut singulis ferè Comitiis iste obtigerit finis, **haben wir uns mit Ihnen / und Sie sich hinwiederum mit uns verglichen / ꝛc.** atqui hâc ratione, si sc. ex præ deliberatis, certoque ac per LL. Publicas determinato ordine, cuncta agerentur in Comitiis, longè promptiùs faciliùsque, ac etiam minori tempore de Republica consultatum, decisumque iri, multò est probabilius.

Et hæc quidem dicta sint, de Comitiis ipsis, deque necessitate comparendi loco & tempore comitiorum nec non modo & Ordine proponendi. Cùm autem ad negotium ipsum ventum fuerit, nemini ignotum est, hodiè Publicas deli-

beratio

berationes institui per tria Collegia, Electorum, Principum, [ad quorum Senatū pertinent etiam Comites & Prælati,] nec non Urbium, vulgò dicuntur, die drey Reichs-Räth/ & quod in singulis istis Consiliis concluditur, vocari solet, votum curiatum, sumptâ forsan appellatione exinde quòd Cæsari Statuum placita curiatim offerri consueverint.

Iste mos per classes sive curias in Publicis deliberandi non est admodùm vetustus, sed cœpit primùm tempore Imperatoris Frid. III. quo secesserunt Electores à cæteris Imperii Principibus, ut videtur amplioris dignitatis intuitu, sive ut propter Electoralem prærogativam, peculiari aliquo conclavi à cæteris secernerentur; fecerunt idem Principes respectu Urbium, & sic arbitror emersisse tria ista Collegia, nam cur Comites & Prælatos, passi fuerint Principes in suum Collegium venire, forsan ratio fuit, quòd Comites & Prælati collegiatim miserint Legatos, sic ut illi essent paucissimi, qui præterea propter repræsentationem plurium Comitum, loco Legati Principis, tantò facilius potuerunt admitti.

Hæc res, quàm parva etiam fortè ab initio viſa fuerit, tam magnæ debuit eſſe conſiderationis, & peperit omninò inſignes effectus, nam ex quo tempore per curias agi ſolet, Electorale Collegium, ſi non majori, ſaltem pari authoritate vulgò habetur, cum Collegio Principum, quamvis ante Inſtrumentum Pacis ſex tantùm Electoralia vota, hodiè ſeptem, dempto ſc. Bohemiæ Rege, qui ad Comitia Germanica, non venit; Principum verò vota, tam multa numerare liceat. Perinde eſt igitur, ſi res ex vulgari uſu vel opinione dijudicanda ſit, ac ſi tempore primæ in curias ſeceſſionis lata foret lex; in Publicis negotiis, poſteà unius Electoris votum præponderaturum eſſe, aut ſaltem æquiparatum iri decem circiter Principum votis; nullus autem dubito, Principes Imperii acerrimè reſtitutos fuiſſe, ne hujusmodi lex aliqua induceretur, & tamen claſſes illæ non tantùm quod ad honoris vel dignitatis diſtinctionem attinet, quatenus quidem facilè acquieſci poterat, ſed etiam quoad conſiderabiles effectus alios, ſi tamen ſemper ex

vulgari

vulgari sententiâ loquimur, non videntur fuisse improbatæ, vel suo sensu contradictæ.

Verùm discursum hunc rumpam, & alio loco infrà proponam, in specie lubet aliquid addere, de voto decisivo Urbium Imperialium, quibus quin idem competat, hodiè post Instrumentum Pacis dubium non est, sed quo sensu competat, an etiam ad effectum simultaneæ re: & correlationis, vel quomodo aliter, isthæc res adhuc dũ solet controverti, & in Comitiis 1654. acriter agitata fuisse dicitur, profectò autem multũ ab eâ quæstione in Publicis pendet, nam prout diversimodè votum Urbium decisivum hodiè explicatur, necesse est etiam diversimodè intelligi majora, sive ut sic dicam, pluralitatem votorum ex parte Ordinum.

Operæ pretium fuerit hanc rem nonnihil distinctiùs in medium adducere, & quidem in citatis modò Comitiis de Anno 1654. cùm superiora duo Collegia Electorum & Principum, consueto modo inter se re- & correferent, voluerunt, etiam Urbes admitti, ex vigore voti

 decisivi,

decisivi, additâ ratione, quia nisi ipsis hoc concederetur, fore, ut dicis tantùm gratiâ haberent votum decisivum, videlicet, cum duobus cæteris Collegiis in unum consentientibns, ipsæ Urbes ultrò accedere vel per maiora jam facta, in consequentiam vinci debeant.

Econtrà ex parte Collegii Electoralis vel Principalis remonstratum fuit Urbibus, admissionem ad simul re- & correferendum, non esse sequelam voti decisivi, sed naturam ejus in hoc consistere; posito, quamvis superiora Collegia consentiant, tamen non posse istam sententiam pro pleno Ordinum concluso haberi, nisi etiam Urbes suffragio suo accesserint, sey solche deß Chur-und Fürstl. Collegii Meynung kein völlig Reichs gutachten/ biß auch die Stádt damit übereinstimmen thäten/ ceu refert Author der Grundfeste ejus rei oculatus testis, qui addit Archiducalem Domum Austriæ, in Consilio Principum hanc sententiam præ cæteris extremè propugnâsse, ne Urbes ad simultaneam re- & correlationem admitterentur.

Non

Non miror Austriacam Domum, in quâ viget culmen Imperiale, votum decisivum Urbium ita libenter intellexisse, quia sic Cæsar per consequentiam, longè amplius habet, quàm semissem potestatis Comitialis, ipsi enim Electores & Principes sic interpretati sunt, votum decisivum Urbium, quòd in casu dissensus earundem à reliquis Collegiis, ad Imperatorem res debeat deferri, qui vel hanc vel illam sententiam sit probaturus, & ideò quia Urbes per comparationem ad Electorum & Principum Collegia, præsertim simul sumpta, sunt longè inferioris authoritatis, certè id quod dixi, sequitur, si confirmari vellent Urbium placita, quod tamen consentientibus Curiis Superioribus, ut verosimile est redderetur difficile.

In summâ stante isthâc interpretatione voci decisivi Civitatum, votum Archiducale Austriacum vel ad idem collimabit cum cæteris Electoribus & Principibus aut saltem cum majoribus horum Collegiorum, vel diversam obtinebit sententiam & per majora vincetur; prio-

 ri casu

ri casu facilimè Electorum & Principum statuta confirmarentur, posteriori verò, haberent tamen Austriaci aliqualem accessum ad Urbes, & possent sibi illorum sententias fortè jungendo ad effectum Cæsareæ confirmationis consulere, aut saltem rem ad temperamentum aliquod & expediens tertium, viâ amicabili tantò magis perducere.

Est igitur omninò Serenissimæ Domus Austriacæ diversa & peculiaris ratio, præ cæteris Electoribus ac Principibus, cur nolit votum decisivum Urbium cum effectu simultaneæ re-&correlationis, sed saltem in prædicto sensu negativo intellectum, reliqua enim Superiorum Collegiorum membra, possunt quidem idem velle, sed ad hunc finem ut Urbium potestas cohibeatur, dum scilicet probabilius reputant, Cæsarem à superioribus Collegiis vix fore alienum, & sic Urbium votum in casu dissensus, haud multùm authoritatis habiturum. Quòd si verò rem ipsam attendimus, fortè plùs decedere videtur Electorum ac Principum Collegiis, ex denegatâ simultaneâ re-& correlatione

latione Urbium, respectu Imperatoris, quàm accedit respectu Civitatum.

Verùm ad rem redire placet, dixi paulò superiùs ab interpretatione voti decisivi Urbium dependere quæstionem illam pernecessariam de pluralitate votorum in Comitiis, si enim duo suprema Collegia, quamvis consentiant, facere tamen non possunt exclusis Urbibus placitum Imperii, ein Reichs-Gutachten/ meritò quis quæret, quemadmodùm majora intelligi debeant in Comitiis, ut inde fiat, Imperii conclusum, & sub hâc ratione ipsi Imperatori ad ratificandum & consentiendum offerri possit.

Atqui expressis verbis sic interpretati sunt Electores & Principes eorumvè Deputati, usum voti decisivi Urbibus concessi in ihrer Erklärung wegen deß Reichs-Städtischen voti decisivi, dictis Comitiis de Anno 1654. mens. sept. exhibitâ, daß nemlich / wann das Städtische Collegium mißstimmig / und man sich/ wie herkommens/ mit ihnen Städten einer sämtlichen Meynung auff vorher gepflogene freye Handlung nicht vergleichen

 könte/

könte / nichts destoweniger solches alles / wie es von einem oder andern Collegiis bey den re- & correlationibus eingebracht worden / als einen unvollkommenen Schluß in ein gesamtes Bedencken an Ihr. Käyserl. Majest. verfassen zu lassen / zu dem End / daß durch dieselbe die fernere Vergleichung und Ausschlag bey ein- oder andern Stand gesucht werden möge.

Argumentor autem à fortiori; si ex consensu Electorali & Ducali, sive Principali, non constituuntur majora in Comitiis, semotis Urbibus, tunc multò minùs licebit majora colligere, ex consensu alterutrius illorum Collegiorum cum classe Urbium, & sic vulgaris ista sententia quòd duæ classes in Comitiis vincant tertiam, erit omninò falsa, cujus argumenti consequentiam agnoverunt duo superiora Collegia, in ihrer vor allegirten Erklärung verbis sequentibus: Ja es muste auch endlich und zum sechsten / daraus dieses erfolgen / das / was das Stadt Collegium bißhero den beyden höhern Collegiis nicht zugeben / noch sich an desselben majora binden lassen können / noch wollen / an

jetzt

jetzt zu allen Fällen die decisio deren zwischen beyden höhern Collegiis mißhelliger Meynungen eintzig und allein bey den Städten / deren gefassten Rathschluß und affectirender pluralität stehen.

Sive igitur Electores & Principes secum consentiant, dissentientibus Urbibus, sive alterutrum illorum Collegiorum sentiat cum Urbibus, altero contradicente, nunquam ut dixi, sententiâ isthâc stante majora fient; apparet autem ex his, Electores & Principes, hanc cumprimis habuisse causam, non admittendi Civitates ad re- & correlationem unico actu expediendam, ne illæ per pluralitatem possent majora facere, adeoque authoritate nimis crescere, & sic mens fuit prædictæ declarationis, nullam dare, ut sic dicam, pluralitatem Classium Comitialem, sed amicabili viâ inibi agendum esse, primùm in ipsis Collegiis, deinde in re- & correlatione Collegiorum, tertiò dum sic conveniri nequeat, mediâ interpositione & authoritate Cæsareâ, ubi tamen vox illa und Ausschlag in verbis suprà relatis, peculiarem videtur habere

ener-

energiam, quasi Imperatori in extremo casu discrepantium Ordinum, etiamsi ex parte illorũ, quòd ex præsupposito benè notandum, nulla adsint majora liceat sententiam aliquam ad effectum Comitialis conclusi, approbare, de quâ re tamen, quid sentiendum sit, mox dicetur.

Ex adverso Urbes Imperiales in suâ declaratione ulteriori defenderunt dignitatis quidem respectu, sed non valoris, suum votum curiatum cedere debere Electorum vel Principum curiis singulatim consideratis, verba sunt perspicua: Und obgleich von den Stätten diese Wort ex Instrumento Pacis gebrauchet werden/ quòd ipsis competat votum decisivũ, non minus quàm cæteris Statibus, uñ daß sie dẽ Superioribus æquiparit seyn/solches doch allezeit mit der beygesetzten außtrücklichen clausul geschehen / salvâ tamen Ordinis & dignitatis prærogativa, und so wenig ein Gelehrter in den beeden höhern Collegiis denen Gräffl. und andern höhern Stands-Personen darum an Stand/ Dignität und Gräfflichen Stand gleich durchaus zu achten/obschon jener so wohl als dieser gleiches Rechte/

Recht/und sein votum abzulegen hat; also wenig werden die Städt per omnia & in omnibus denen höhern Ständen gleich zu halten/ noch einzubilden seyn/ ob sie gleich auch ihr votum decisivum, wie andere Ständ/ auszuüben begehren/ dieweilen sie doch alle vota decisiva et curiata seyn/ also einen effect auch haben sollen.

Secundùm hanc itaque sententiam, duæ Classes vincerent tertiam, non est incognitum unum vel aliud præjudicium pro eâdem allegari solere, quo quidem usi fuerint ipsi Electores in casu dissensus à Principibus voluerintque cum junctis sibi Urbibus majora constituere, attamen in Comitiis non videtur rarum esse, ut pro rei exigentiâ & cõmoditate, quidquam fiat, ex quo deinde, præsertim quoad unum vel alterum actum, controversum & contradictum, Publicum Jus, præcisè metiri non licet.

In summâ ex hactenus deductis satis constat, hodiè non esse expeditum, quòd majora interpretanda veniant in Comitiis respectu Classium ac niti negativam hac in re sententiam, Electorum atque

atque Principum, vel omnium, vel certè plurimorum authoritate; quòd verò ad rem ipsam attinet, hæc res infrà iterum occurret, ubi deduco, salvâ tamen proportionalitate vota ipsa numeranda regulariter esse, non Classes, adhunc effectum, ut majora fiant, quâ proportionalitate attentâ, nihil videtur decedere voto decisivo Urbium, sive illæ ad re- & correlationem pari passu admittuntur, sive secundùm modum hactenus usitatum, Electores & Principes inter se priùs deliberent re- & correferant, & concludant.

Porrò ubi Status inter se, vel per majora concluserint, offertur Statuum conventio ipsi Imperatori, quo similiter idem statuente fit conclusum Imperiale, ein Reichs-Schluß/qui deinde per Deputatos consuevit hactenus redigi in formam Recessus. At enim præterea iste scrupulus superest, si fortassis Imperator Ordines Imperii convenire nequeant, quemadmodùm tunc retardationi Comitiorum, quibusvé mediis consulere liceat, nam ex dissensu illo Cæsaris & Statuum Imperii haud raró Comitia in longum

gum extrahuntur, cùm, ut suprà est ostensum sine Imperatoris consensu, fieri nequeat pragmatica Sanctio Imperii, itaque accidit, ut hinc inde replicetur, duplicetur &c. atque adeò, dum ex unâ parte Cæsar, ex alterâ Ordines, acriter & pertinaciter in sententiâ persistunt, per moras illas Publicæ necessitates vel diu vel penitùs maneant indecisæ.

Huic malo multi occurrere satagunt inde, quòd Imperator tali casu debeat de plenitudine potestatis posse decidere; quam opinionem amplectuntur, Author der Donawerthischen Erinnerung/ *Besold. Reinking.* & alii relati *à Müllero apud Rumlin. in not. ad A. B. p. 2. dissert. 3. fol. m.* 410. Quorsum Electoris Saxoniæ Christiani Secundi votum in conventu Fuldensi de Anno 1608. per Deputatos emissum, plausibiliter admodùm refert ex Camerario *Beckerus in Synops. Jur. Publ. p. 2. c. 3. f. m.* 50. inter alia his verbis: Müste ja einmahl ein Richter seyn/ und gebührte in solchen Fällen der Ausschlag Ihrer Majest. *item*, wolten oder könten Ihr Churfürstl. Gnad. der Käyserl.

Majest.

Majest. Ihrer habende und herbrachte Jurisdiction nicht disputiren lassen / wer einmahl an dem / daß dieselbe fons jurisdictionis, und daß alle exemptiones privilegia und Austräg/von dero herkommen/2c.

Collimare etiam eodem videntur varia Recessuum Imperii exempla, quibus Imperatores Romano Germanici, de permissu Statuum deciderunt soli; cumprimis verò ejus sententiæ Patroni, in medium afferre amant Recessum Imperii de Anno 1544. §. Als wir aber in der Handlung befinden/verbis ibid. subjectis; da wir für uns selbst/und aus unserer Käys. Macht/und Vollkommenheit/ Ordnung darinn fürnehmen und geben würden / daß sie solches geschehen lassen und dulten müsten/und in demselbigen uns/ als Römisch. Käysern keine Form oder Maß zusetzen wüsten.

Cæterùm si de jure isthæc quæstio decidi deberet, copiam suppetere posse puto ex his, quæ superiùs jam deduxi, circa ventilationem intrinsecæ qualitatis & conditionis nostræ Reipublicæ, ubi suffragante Instrum. Pac. ostensum est,

Cæsa-

Cæsarem, & Status junctim, habere propè exæquatam potestatem in Comitiis; ex eo enim absque dubio sequitur, in casu, ubi Status Imperii simul sumpti, in Imperatoris sententiam spontè concedere nolunt, nihil actum iri in Publicis. Tantum hujus loci quæstio est de commodo Reipublicæ & utrùm non videatur expedire Publicæ utilitati, si Cæsar & Ordines convenire nequeant, ut hi tandem, absolutæ potestati cedant, ac decretis hujusmodi Cæsareis constringantur?

Quâ in re omninò inspicienda venit facies Reipublicæ & cùm mixta sit atq; ex Monarchiâ & Aristocratiâ contemperata, profectò eidem nihil periculosius evenire vel excogitari potest, quàm si Status Imperii, aut idem cum Imperatore sentire, aut si dissentiant, nihilosecius tandem decretis Imperatoriis, ut vocant de potestatis plenitudine latis, vel inviti acquiescere compellantur. Quid enim hoc quæso aliud est, quàm Rempublicam facere ex Mixtâ Monarchicam, & Statuum libertatem ac jura Imperatoriæ Majestati planissimè subjicere.

Enim verò etiam apud priscos Imperatores Romanos, illud obtinuit, ut in condendis LL^bus vota requirerentur Senatorum, ac deinceps, cùm iidem consensissent in idem placitum, accedens Cæsarea confirmatio constitueret legem universalem; sed nihilosecius tunc obtinuit Monarchia, quia nimirùm, hoc ipsum tantùm pertinuit ad bene esse, ac ut LL. Publicæ, cautiùs ac vigilantiori studio sancirentur, tametsi verò Senatores illi alioquin contrarium statuerent, Imperatoris tamen placitum valuit in vim Legis Publicæ; pari ratione Comitia Germaniæ nostræ ex parte Ordinum tantùm, forent consultativa, nec illis vota decisiva competerent nisi dicis tantùm gratiâ, presuppositâ illâ sententiâ, quòd in casu dissensus solus Imperator, possit decernere. Id quod libertati Germanicæ & Instrum. Pac. vigore cujus Imperator in consultis nec consentientibus Ordinibus, in Publicis Comitiorum negotiis nihil omninò potest, apertissimè reclamat & contradicit.

Nec movent quæ in contrarium videntur

dentur allata, nam 1. quod concernit votum Electorale Saxonicum, illud sanè quæcunque etiam ejus mens sit atque intentio, præjudicare non potuit, reliquis Imperii Electoribus, Principibus & Statibus. 2. Recessus Imperii de Anno 1544. continet casum, non ubi omnes Ordines junctim sumpti ex unâ parte, ex alterâ verò Cæsar steterat, sed hinc Catholici erant, isthinc Evangelici, quorum hi in certis quibusdam capitulis, decisionem spontè ad Cæsarem detulerant, illi cùm verbis abnuissent, ut Decreta Imperatoris circa controversias illas, tantò justius lata viderentur, sub specie reluctantium eidem civiliter se submiserunt. Non ergò inde sequitur, Imperatorem posse vel debere, invitis Statibus junctim consideratis, quicquam decidere in Comitiis; quòd si Ordines ultrò interdum deferunt Imperatori istud negotinm ac potestatem, profectò magis pro contrariâ parte signum est, Cæsarem videlicet, illud commodo Publico regulariter sibi vindicare, aut Status etiam persistentes extremè in suâ sententiâ, decretis suis ligare non posse.

Colligamus igitur conditionem nostræ Reipublicæ exposcere, ne sub quocunque nomine, in casu finalis dissensus Imperatoria potestas, sibi usurpare queat, etiam solitariæ decisionis remedia ac prærogativam, invitis Statibus. Verùm enim verò jam dubium suprà motum, quâ igitur ratione huic rei medela congrua adinveniri & applicari possit, nondum est sublatum, sed ulteriorem & aliam consequenter desiderat discussionem. At verò difficilè omninò est, hác ex parte expromere aptum remedium, quando quidem perinde haberi debet, si quis studeat modum tradere, quo Cæsar hinc, illinc Ordines Imperii simul accepti, in Comitiis invicem discrepantes comodè componi queant, ac si quis cujuscunque Polyarchici Regiminis vota stabili quadam lege, ad concordiam redigere satagat; sanè propter hanc eandem causam, in Republica Romanâ veteri, quæ tamen alioquin in multis egregia fuit, consultationum Publicarum scissiones, ac diversæ toties & contrariæ deliberantium sententiæ, multum

tum detrimenti attulerunt, idem plerisque Rebuspublicis antiquitùs & hodienum accidit, in quibus summa potestas resedit penes plures.

Quid igitur mirum, si ex illo quoq; capite Imperium Romano-Germanicum modernum, cujus Majestas, penes Cæsarem & Ordines junctim, absque dubio exististit, deteriùs habere videatur, quod in casu dissensus, non ita obvia sint remedia, quibus Cæsar & Status dissentientes ad unitatem placitorum, in Comitiis revocari possint? Interim etiam in re quamvis difficiliori, loborandum est, ut quantum fieri potest, in meliusreducatur; sic itaque inpræsentiarum, si Imperator & Status adeò constanter dissentirent in Comitiis, ut nec, sufficienter suarum rationum, hinc inde expositis monumentis, in idem placitum tandem transirent, æquum omninò foret intercedere Consilium Status, non jubendo, id enim esset in congruum, sed humili vel condecenti respectu admonendo; quòd si nihil exinde efficeretur, sed Comitia, quantum ad illum punctum, solverentur

citra effectum, aut res relinquenda venit sine decisione, aut si decidi eandem publicè intersit, hoc tali casu, vix aliud remedium sese offeret, quàm ut Consilium Status mentem suam, quid hâc de re sentiat, absque morâ aperire de novo debeat, cui si acquiescatur, benè foret; sin minus, haud abs re erit, ut, intra certa Comitia, Lege totius Imperii definienda, ab eâ parte [Cæsare vel Statibus junctim,] cujus sententiam Publicæ utilitati minùs correspondentem, Consilium Status suffragio isto suo consultivo reputaverit, amicabili compositione, cum alterâ parte res sopiatur, aut lapsis tot Comitiis infectâ nec transactâ re, pars hæc, quousque aliter conventum fuerit, voto isto suo utpote verosimiliùs, ad Publicum commodum magis accedente, intereà per Leges Imperii obtineat.

Ratio est, quia certè æquum videri poterit, ut, cùm Resp. Romano-Germanica, nec penes Cæsarem seorsim, nec penes Status seorsim habeatur, in casu finalis dissensus, de quo loquimur, altera pars saltem hoc modo vincere debeat, ut ejus votum, pro quo non modò est præsum-

ptio

ptio suffragantis Consilii Status, sed etiam tot Comitiorum re nec transactâ præterlapsorum, interea quousque aliter conveniatur, Publicæ utilitatis gratiâ, quâsi in possessorio valeat.

Profectò tali casu signum foret, alteram illam partem, nolle rem decisam, nec æquo pacto & Reipublicæ utili finitam, id quod, cùm Respublica ad alteram partem, ex ratione superiùs expositâ æquè pertineat, in perniciem Reipublicæ tolerandum nequaquã videtur, eaq; propter, si quæstio ejusmodi casu discrepantiæ, versetur non ita ardua, haud ilicò prosiliendum est ad suffragationem Consilii Status, videlicet propter levitatem causæ, & quia etiam expedit omnem lapidem moveri, ut Cæsar & Status, ut plurimùm amicabili ratione conveniant, aut si id fieri nequeat, in his, ubi non ita præsentaneum est Reipublicæ insigne aliquod interesse, potiùs rei decisio maneat in suspenso, præterea cùm jura alterutrins partis vel Cæsaris vel Statuum, injustè ac notoriè carperenrur, vel adversum LL. Publicas violarentur Consilium Status fideliter

liter intercedendo se gerere deberet, ad modum illum, qui jam suprà suo loco est traditus.

Cæterùm hi casus, quibus Imperator & Ordines Imperii, eousque ad extremum sententiis distrahantur, ut nulla amicabilis conventio locum invenire possit, sunt omninò rariores, nam vel Cæsar cessit tandem, vel Status, prout exempla docent. Hodiè præsertim verosimilius est, quòd Statibus vel omnibus, vel per majora consentientib⁹, Imperator suis rationib⁹ permoveatur, ut vel assentiatur in totum, vel certè remedia compositionis, seu temperamenta circa dissensum adhibeat; non quasi jus dissentiendi non habeat Imperator, sed quia sæpè ejus interest, contra tam Majestaticum propè Ecclesiasticorum & Secularium Electorum atque Principum cœtum, contraque tot Regias propè & antiquissimæ originis, familias, se unum, etsi fortè vincere possit, prævalere nolle, ob easq; causas etiam credideris, Carolum V. Imperatorem, cùm per Haunartum Legatum suum, in Comitiis de An. 1524. repugnâsset desideriis Statuũ tandem

tandem, certo modo, iisdem detulisse, ut videre est ex §. Damit aber dennoch/2c.

Quin imò cui non optimè notum est, quas difficultates in Comitiis ante hâc pepererit, religionis reformatio, & tamen diversi Imperatores, licet Evangelicis Statibus infensi, ad amicabiles tractatus concertantes Ordines, ne in hunc usque diem permoverunt, sed isti tamen casus, ut diximus sunt rariores. Profectò autem, ubi causa specialiter dissentiendi, prægnans adest, hodienum ita fit, ut vel unius Electoris vel Principis authoritas multùm possit in Comitiis, teste ipsâ experientiâ, quid ergò Status saltem per majora idem sentientes non præstiterint? Equidem verissimum est, inter Cæsarem & Ordines junctim sumptos exæquatam haberi potestatem Comitialem, at de Praxi multa incidere possunt, ut nec velit altera pars planè dissentire vel negotia proposita etiã cum extremo renisu alterius partis decidere; amicabili viâ inter se utuntur Imperator & Status fœliciùs, si verò eidem locus esse nequeat, quandoq; ad mentem Statuum, præsertim unitorum itur.

Quapropter vulgatum iſtud, quod Cæſar Ordinum ſententias vel concluſa, de plenitudine poteſtatis, pro lubitu confirmando, vel reformando, in eſſe decreti Imperialis conſtituere poſſit, vix obtinet & exercitio ac uſu ſuis authoribus contradicente, refellitur. Tantùm de modo proponendi ac decidendi in Comitiis.

Illud deniq́ue reſtat, ut de modo ac moderatione ſumptuum Comitialium nonnihil dicatur; ſanè enim non tantùm pro hoc rerum Statu, Publicorum conventuum impenſæ, in nimium planè excreſcere ſolent; ſed maximè tunc hoc ipſum contingeret, ſi Comitia his tantis ſumptibus haberentur ſtata nec longis temporum intervallis diſtantia, illud meritò dolendum eſt præſentem ætatem eousq́ue luxu ineſcatam eſſe, ut etiam Germania noſtra, antiquæ duritiei & frugalitatis immemor, ſtudio deliciarum, ſecum quaſi ipſa concertare videatur. Quòd autem hæc res fiat Publico detrimento, non multus labor eſt oſtendere, ipsa experientia loquitur, quantis difficultatibus ex plebe & ſubditis Imperii exigantur collectæ, præſertim

nupero

nupero tempore, ubi contra Turcam debuerant extra ordinem indictiones præstari.

Jam quia expensæ Comitiales, si non omninò, magnâ tamen ex parte, identidem in vulgus redundant, profectò inusitatâ isthac Comitiorum pompâ, cumprimis certo tempore iterum habendorum, non possent non penitùs enervari & exhauriri, pauperes Germaniæ incolæ. At magnificum est dignitatis suæ externo etiam cultu ac splendore se exhibere parem? Imò verò vel pompâ isthâc magnificâ, majus quippiam ac preclarius haberi debet, sumptuosum hujusmodi splendorem, si res exigat remittere privatorum indigentiæ aliisque Reipublicæ oneribus; si enim quæreres, modernam Germaniam, quanti constet bellum Turcicum, & vicissim, quanti sustententur Comitia, profectò dubitare liceat, utrius rei sumptus excedant vel excedantur.

Ita fit, ut in uno bello, necesse sit geminas impendere pecunias, & ob eam causam, ne bella Germaniæ adeò de facili nocent, illud remedium suppetit, ut sumptus

ptus Comitiales, quatenus in nimium vergunt, revocentur ad congruum modum, ut enim convenit, Imperatoriam Majestatem, cùm Ordines singulos longè antecedat, majori etiam Comitatus magnificentiâ Comitiis interesse, deinde Electores, hinc Principes, posteà Comites &c. splendidè obversari, ita per inversum nihil magis luxum, Publico malo in Imperium invehit, quàm si dignitate inferiores, ad superiorum ascendere velint cultum & magnificentiam; nam èconttrario superiores illi sese exaquari dedignantur, ac splendori suo, gradum ulteriorem adjiciunt, ex hâc igitur causâ & radice, ut dixi, luxus crescit.

Quòd si de remedio cogitandum sit, non videtur promptius ac melius suppetere, quàm illud ipsum, quod antiquitus etiam observatum referunt, nimirum, ut quisque Statuum Imperii, pro diversitate dignitatis & conditionis certo quodam comitatus numero nec majori, ad Comitia compareat; cujusmodi apparet, illustre illud exemplum Babonis Comitis de Abensperg, quod Imperatoris Conradi

radi Salici tempore contigit; Cùm enim Babo iste sexaginta quatuor equitibus stipatus ad locum Comitiorum accessisset, hanc tantam contra Leges, ut videbatur, factam pompam, indignè tulit Cæsar, usq; hac de re interrogatus Comes, respondisset, filios suos, quos genuerat triginta duos, cum singulis servis, numerum illum tanti Comitatus efficere, cui responso quòd appareret, Babonem nil peccâsse contra decreta Cæsarea, Imperator etiam acquievit clementer. In hunc igitur modum si Comitiorũ luxus cohibendus esset consultum foret Publicâ lege statui, intra certum nec ulteriorem numerum, habito respectu dignitatis, quemque ex Ordinibus ad Comitia accedere, iisq; interesse debere; quòd si transgrediatur legem, certam pœnam fisco depensurum, idemque in aliis pro rerum circumstantiis proportionaliter observari posset; equidem facilè credo, non accepta esse hæc talia, sed percenseri de genere rigidiorum monitorum.

Cæterùm ut in aliis, ita vel maximè hic, ab ipsâ re probè distingui debet abusus, & aliud est, condecenti magnificentiâ

Comi-

Comitiis interesse aliud superabundanti luxu; posterius hoc importat abusum, qui Publicâ omninò utilitate rectè tolleretur, prius verò nedum imutandum non videtur, sed potiùs Pragmaticâ sanctione, ad Publicum decus Imperii & cujusque Status dignitatem sumptâ proportione, constabiliendum. Cætera, quæ ad hanc materiam pertinent, communia esse possunt his, quæ de repetendis Legibus Publicis, super moderatione vestitus & similibus latis, jam suprà adducta fuerunt, quorsum propterea hanc rem brevitatis ergò remitto.

CAPUT XIV.

De milite Publico & Fortalitiis, Imperii nomine possidendis.

INter ea, quæ obstant Germanorum Reipublicæ ne ad pristinum fastigium efflorescat, præcipuè etiam connumerari meretur, quòd non habemus militem, exercitio militari ac laboribus assuefactum, sed quòd Imperator, singuli Principes & Status, pro cujusque commodo & ingenio, privatim alant militiam, privatim

tim etiā munimenta teneant ac fortalitia; nec mirū videri debet, me id genus militum, inter privatas copias referre, loquor enim in oppositione ad exercitus toti Imperio devinctos, quales verbi gratia, tempore veteris Regimenti fuerunt vel esse debuerunt. Hos tales milites hodiè nō habemus in Imperio, ut constat; accedit alterum malum, quòd ea etiam militia, qualem nostro tempore conspicimus, non prius legi vel conscribi soleat, quàm cùm bellum incidit, pacis verò tempore omninò exulet, nam inde fit, ut hostes nobis duplici ex capite noceant, primò quia celerius copias contrahunt & inter Comitia Germaniæ, dum de numero indictionum ibi tractatur, unam vel alteram urbem occupant, prædas agunt, & nemine repellente, damni plurimùm inferunt; deinde, quivis ferè hostis copias habet exercitatas, Germanicus miles postquam ægrè conscribitur, novus tamen est, & ad negotia belli rudis.

Etsi verò habeantur alicubi, præsertim in locis Turciæ conterminis, etiam pacis tempore milites, veluti Gomorrhæ,

morrhæ, Rabæ & alibi, tamen illa præsidia per se tantum pertinent ad Coronam Hungariæ, non verò ad Imperatorem, in quantum est Cæsar vel Rex Germaniæ: deinde præsidiarii isti, loca illa munitiora, tueri quidem possunt, sed impetum hostilis exercitus, ne excurrendo noceat, ferro & igni terras Germaniæ populetur, propulsare non possunt. Itaque Imperium, per Præsidiarios illos milites, ad summum, hoc boni obtinet, ne quævis etiam parva barbarorum manus carpere ac deprædari fines nostros conetur, sed adversus numerosiores copias, ne detrimenta inferant, per illa fortalitia Hungariæ nequaquam sartum tectum est.

Quid quod etiam isthæc qualiscunque tandem securitas, Reipublicæ non eveniat, nisi planè ex accidenti, in quantum nempe est, ex re Hungariæ, illa loca teneri aptis præsidiis, si aliter videatur Imperium Germanicum demandare non potest, cui duciquove militum numero custodia illarum urbium committi debeat. Ergò difficilis res est ac periculi plena,

plena, Germaniæ securitatem pacemque Publicam, quod ad Turcam attinet, illinc dependere. Similis conditiones sunt, diversa per Germaniæ loca, Principum ac Statuum milites, delectus subditorum & fortalitia, spectant enim tantùm ad defendendam, hujus vel illius Principis sive Status propriam Provinciam, ad cæteras Imperii partes, nisi cùm ex pernicie vicinitatis, juxta illud; Tua res agitur, cùm proximus ardet Ucalegon, periculum imminet, nil quicquam inde comodi dimanat.

Equidem in Ordinatione Executionis, multoties provisum cautumque est, ut quævis violentæ & hostiles irruptiones, in cujuscunq; Status Territorium, circulari ope ac milite submoveantur R. I. de Anno 1555. So fern aber solches vor sich selbst (nemlich dem Stand / in dessen Land der Einbruch geschichet) nicht möglich wäre / alsdann soll er des Creyses / unter den er begriffen / Obersten / und zugeordnete / ersuchen / ihme nach Gelegenheit der Zahl und Macht / deß versamleten hernlosen und andern Kriegs-Volck rc. Hülff zu erweisen / zu leisten / und solch versamlet hernlos oder

zweiffentlich Kriegs-Volck / wie obstehet / mit Güte oder der That zutrennen.

Et paulò inferiùs, si Circulus non sufficit, disponitur, alios duos Circulos, vel casu insufficientiæ, adhuc alios duos Circulos, in subsidium vocandos, Im Fall aber berührte Kriegsempörung / Musterpläß / andere Rotirung und thätliche Vergewältigungen / gegen einem oder mehr Ständen / oder einem gantzen Creys / sich dermassen ereigneten / daß desselbigen Creys Obersten und zugeordnete / die Sachen so beschwehrlich befunden / daß ihres Creyses bestimte Hülff dagegen nicht genugsam / alsdann sollen sie sich nichts destoweniger in ihrem Creys zum Widerstand gefast machen / und darzu Macht haben / der andern ihnē nächst angräntzenden zweyer Creys Obersten / und deren zugeordneten um Hülff anzuruffen ꝛc. & iterum wo nun dieser deß anruffenden und der andern zweyer erforderten und ihrer zugeordneten / Creys bestim̃te Hülff / auch nicht starck genug wäre / alsdann sollen sie sich nichts destoweniger mit ihrer Hülff in Rüstung und dannoch daneben Macht

und Gewalt haben / noch zweyer anderer Creysen die den vorigen dreyen nicht zum weitsten entlegen / Obersten und ihnen zugeordnete / fürter auch zu sich zuerfordern.

Præterea ratione quanti statuitur. §. Ferner als hiebevor / &c. So sollen diese Hülff / auff deß Heil. Reichs-Anschläg / der Gestalt in einem jeden Creys geleistet werden / deß ein jeder Creys Stand sein Anzahl zu Roß und Fuß / dem angesetzten Anschlag nach / auff deß Obersten seines Creyses erfordern / unweigerlich und ohnseumlichen deß Orth / dahin er bescheiden / zu benanter Zeit abfertigen &c.

Quoniam vero de hinc accidere solebat, ut auxilia à Statibus missa non satis essent idonea ad militiam, ob eam causam Recessus Imperii de Anno 1564. huic rei providere voluit §. Ferner dieweil; Sollen die jenigen so geübtes Kriegs-Volck unter ihnen nit haben / geübte tügliche / so in den Musterungē bestehen / sonderlich zu Roß / in Dienst- und Wartgelt / oder Bestallung aufnehmē / oder in andere Weg deren gewiß seyn / damit sie / so offt von den

Obersten sie ersucht / ihre geübte
leuth schicken mögen ꝛc.

Quòd si planè non mitter
auxilia ab hoc vel illo Statu
hunc casum disposuit Recessu
perii de Anno 1566. §. Den
cul ferner / ꝛc. hoc sc. fieri debere e
cio Præfecti Circularis sumptibus n
rentium; und da auch einer oder
Stånd / in Leistung seiner Anschlåg
mig oder ungehorsam seyn würde / so
nen Creysen oder denen Obristen un
geordneten zugelassen seyn / wo die s
ihre Kriegsleuth auf ihre Anschlå
schickten / so hoch sich die ertragen / d
ge Anzahl zu Roß und Fuß / selbst an
men / aufzubringen und zuerhalten
auff deß ungehorsamen Kosten.

Pariter si fortè Præfecti milit
cularis, vel Adjuncti deforent offic
cautum reperitur in d. Recessu de
1566. §. Der disposition, ut alterius
Præfectus vel Adjuncti ejus rei cura
suscipiant, & circulares milites ad dep
dam in justam vim quantocyùs c
cent; Breviter, in his capitibus

ſtunt nervi defenſionis Germanicæ, ſecundùm dictas Conſtitutiones, ut Præfecti vel Adjuncti cujusque, aut etiam vicini Circuli requirant auxilia Statuum, deinde ut Commembra Circularia, pro portione & exigentiâ Matriculari aptas copias mittant. Tertiò, ut ſi op⁹ fuerit plures Circuli, in unum coëant adverſus hoſtes, ſibique amicum præbeant adjutorium.

Verùm enim verò, quemadmodùm pax Publica, inde ipſo effectu conſtabiliatur, toties docuit ipſa experientia; cùm enim dudum jam latæ eſſent, illæ quas citavi leges, tamen poſteriores Imperii Receſſus valdè conqueruntur de turbationib⁹ Pacis Publicæ, quòd hiſce remediis difficulter averti poſſint, velut legimus in Receſs. Imp. de An. 1570. §. Welcher maſſen ꝛc. ibi, ſintemahl aber ſeithero vielmahl erfahren / daß nunmehr das Auffwickeln und Werben der Kriegsleuth / gantz geſchwind / und ehe man zu ſolchen Deputationis Tag kommen mag / ſie ihnen mit gantzer Macht auff ſeyn die Creys und Landen durchziehen / jederman betrüben

und beleidigen quæ querelæ etiam
tuntur in R. I. de Anno 1576. §. Z
dern *rc.* in Recſs. Imp. de An. 1582. §.
aber & §. Ferners obwohl/ & in Rece
de Anno 1594. §. Nach erledigten
Cujus rei cum fortean
cauſæ ſuppetant, hæ tamen
tur eſſe præcipuæ, quod primò
militaris hac ratione commiſſa
gnâ ex parte Statibus ſeu Civibus In
ſingulis, & quòd deinde non habea
mania, militem Publicum perpe
difficile eſt enim ut tot Ordines cuj
Circuli, eâ promptitudine, quâ hoſ
aut cujusvis collectitiæ manus cel
ac Reipublicæ neceſſitas, id ipſum
ſingulatim contrahant apta auxilia
primis quia pacis tempore exereiti
plerisque in locis exulant, nec, cùm
cere etiam licet, ceu monitum eſt P
ad Athenienſes, bellum meditantur
mani.

Ob eamque cauſam, quia & vi
ercitati non ita ſunt obvii, aut ſi ſunt
tè nomina dant militiæ, non vincul
quo ad hoc antè obſtricti, ac prætere

qui delectus agunt militum, plures sunt, ad Rempublicam diversimodè affecti, non est, ut miremur quamobrem, nec quicquam remedentibus, modò adductis Imperii Constitutionibus, quæ si vel centies reiterarentur, profectò haud sufficerent, in contrahendis copiis, Germania hodiè tantas nectat moras.

Quod ut adhuc dilucidiùs appareat, conferamus modò huc paululùm, veterem illam Romanam militiam; ibi sanè, quamvis primo post exactos Reges tempore, penes Senatum, ac deinceps penes populum summa rerum esset, non tamen singuli Senatores, nec totus populus, sed Consules tantum, & quidem post inductam & adauctam Tribunitiam potestatem ex permissu Tribunorum plebis, delectus militum habere solebant; Deinde robur militiæ Romanæ, potissimum, constitit ex indigenis ac Romanis, quo intuitu, allegavi, suprà locum ex Livio, ubi Scipio Africanus heros iste Ducum Romanorum in Senatu differebat; Romanos cùm ab sociis deserti essent, suis viribus & Romano milite adversùs Annibalem ste-

tisse sed etiam, delecti illi milite
ma usque stipendia castra sequi,
habuerunt.

At verò in Germaniâ, in
diè est ratio, nam, omnes illi, c
publicâ participant, ac Status s
propriè vocari merentur, delec
militares, per se quisq; seorsim, &
proportio Territoriorum ad ta
Matriculæ reflexa exigit; ita
Publicum quidem commodum
tectionem salutis & tranquillita
cæ, conscriptio illa copiarum su
modus tamen eas contrahend
videatur privatus, & singulor
principialiter relictus.

Quamvis enim, etiam Præ
culares illorumque Adjuncti ex
Imperii sanctione ad hoc munu
tur, tamen, illud tantùm fit subsi
sc. unus vel alter ex Ordinibus
competentem militum numer
convocet, aut alioquin viros i
nec satis instructos ad Circulu
mittat; ast verò, dum negotium
mò incumbit ipsis Statibus, nece

hærere interim ac in ſuſpenſo relinqui, Præfectos Circulares eorumque ad junctos, utrùm nimirum, hujus vel illius Status, qui contingentem militiæ partem ex tempore non mittit ſubſidium, ex officio ſeligere, atque conſcribere oporteat, quod profectò difficile eſt ex diverſis, primò quia ſuſpicari poſſunt; ne Status ipſi hoc munus ſuum expleant & ita ex feſtinantiâ ſubſidialis illius delectus Circularis, duplici onere graventur. Deinde Præfecti & Adjuncti, cæteris Circuli Commembris, plerumque devincti ſunt favore, cum iisque agunt civiliter & quidem ob eam cauſam, quoniam ſc. ab ipſis ad hanc prærogativam ac munus, Præfecturæ & adjunctionis Circularis, per electionem ſunt aſſumpti, quinimò nonnulli Ordines Circulares adeò eminent, ut vel ſolâ autoritate ac reſpectu ſuo efficiant, quò minus Circulus, hoc ſuo efficio ſubſidiario contra ſe defungatur.

Cui deniquè accedit, quod deficiant ad hanc rem ſumptus, nec niſi per odioſas executionum ambages, confici ac reparari queant; priusquàm igitur hæc one-

ra experiantur Præfecti & adj
culorum, sanè magis conniven
ni delectuum, cumprimis si re
spectet ad alterum Circulũ, cui
nò non immiscere , quàm ista
censui & similes difficultates sul
ducunt, adeoque bonum Publi
patitur.

Quid dicam de Chiliarchis,
archis, aliisque militiæ official
ipsi prius non habentur, sed cũ
poscit, demùm eliguntur, item
meatu, tormentis, aliisque belli
sitatibus, propter quas opus est
ut conveniant, deliberent, atque
dant; quod si fieri debet, profe
possunt non necti moræ, interin
bus copiis, vel quâvis collectiti
damnum inferentibus, tametsi v
repetantur, ac quibusvis etiam
permuniantur, Imperii sanction
cis Publicæ defensione, & mo
quendi conceptæ ac promulgatæ

Porrò in Germaniâ militen
cum, per diversa Imperii loca dis
non habemus, nec etiam usitati

blici delectus, quibus miles indigena contrahatur, & exerceatur, sed si casus incidit, nomen militiæ ponere & castra sequi, cuique liberum est, quâ ex re evenit, ut ex variâ hominum colluvie, militia Germanica coalescat, qui nec sibi invicem noti, nec bellicarum actionum, nisi quis fortè fortunâ prius interfuerit bellis, gnari existunt atque periti.

Si quis igitur quærat, quemadmodum, quibus verè remediis, hæc talia vitia emendari debeant, responderi potest ex his, quæ jam sunt deducta, videlicet, deligendum esse ex flore juventutis Germanicæ, atque exercendum tum pacis, tum belli tempore, militem Publicum perpetuum, qui hostiles irruptiones vel intestinas seditiones promptè reprimere possit, locandumque per Provincias Imperii, maximè ad fines illos, unde hostiles verosimiliter metuuntur insultus.

Curam verò hujus rei atque inspectionem, è Rep. fore arbitror, comitti, non utique Præfectis militiæ Circularis in quibus non hoc observari solet, ut bellis sint exercitati, dum toties honoris ergò videntur

tur eligi, ſed viris militaribus,
tes belli tenent; nam ſi quibu
nus, dignitatis vel autoritatis in
li tamen ignaris defertur, nec
bent illi ipſi per deputatos con
ſpartam exequi, jam fieri facilè
iſta altera ſubdelegatio, ex fav
fectu nonnullis committatur,
per ſe haud ſuffecturis, eoq; ipſ
blica inde patiatur detrimentum
igitur, pronius ſit, ſtatim primi
lectus ſupplementa, & exercitia
hujusmodi viros, qui ipſi curæ
ſpectioni ſufficiant, Publicò no
careac deputare.

Sanè enim Dux exercitus,
Præfecti & Subpræfecti meliùs ju
de his rebus, cumprimis militibu
ipſos habito delelectu ad bellum
pſerint, ac etiam pro uſu militari
erint, confidentiores ac notiore
proptereaque expedit, curam mi
ipſis attribuere, quam rem, quòd
petui milites, præſertim etiam li
illi, omninò magnum moment
beant, ad conſervandam tranq

tem, pacemque Publicam, exempli loco docere potest, vetus illa Romanorum Respublica, quæ quamvis multoties cum iniquiore fortunâ conflictata fuisset, ad ea tamen tempora, usque inconcussa stetit, quibus solutâ disciplinâ militari, limitanei illi milites, desierant.

Cujus rei causas compendiosè exponit *Avent. lib. 2. Chron. tit.* Von Unfleis der Käyser/ꝛc. hisce verbis; Nachdem die Römische Käyser gen Constantinopel sich setzten / huben Sie an eintzig zu feyren / in allem Unfleiß / nach Wollust des Leibs ihr Leben zuverzehren/ꝛc. Das Kriegs-Volck und die Knechte / so an Gestaden der Thonau und der Gräntz warten solten / musten viel leiden / wären gar arme / man schmälert ihren Sold / brach ihnen ihr Gestifft und Pfründ ab / und wann einer mit Todt abgieng / erwehlet man keinen andern an seine Statt/ꝛc. Also nahme eintzig mit der Zeit / die Anzahl der besten geflieſſenen Krieger ab / so an den Gräntzen und Gestaden lagen / dieselbige beschützen und bewohnen musten / da die Teutschen solches sahen / fielen sie stäts über die Wasser und Gräntzen/

ken / so unfleissig verhütet wür
Römische Reich / verderbten / w
men / &c. wie dann bey unsern
wir noch wohl empfinden / der T

Ex quibus apparet, qu
Publica, quàm maximè innita
dio militari perpetuo, adeoq
rium Romano-Germanicum
tra se, tùm extra adversus Tur
hostes, sarrum tectum esse deb
bus nervis in id incumbendu
habeamus militem exercitat
tuum, qui ubicunque opus sit,
turbis vel motibus, paratus o
possit. Deinde hunc exercitu
manis, & cujusque Circuli indi
convenit, non modò ex genera
liticorum ratione, quòd videli
patriam magis quàm exteri dil
etiam, quòd Germanica nati
naturâ bellicosissima, & ab anti
usque temporibus, gloriâ belli
tis, nulli secunda.

Quæ enim recenseri pote
gens, cujus arma Romani quon
perii, non jam decrescentis & i

sed florentissimi & adulti potentiam, salvâ semper libertate ac Marte dubio lacessiverit, & impugnaverit. Equidem meminerunt historiæ, Persarum quoque cum Romanis bella, ac fortunam victoriis & cladibus ambiguam; sed Persicum Imperium modernum, Republica Germanorum est multis seculis recentius, & ab Ismaële Sopho, ad eos, qui nunc rerum potiuntur Persarum Reges, nondum per ducentos annos derivatum, gloria verò isthæc vetustior, quanquam nihilosecius antiquitatem Germanicæ virtutis non attingit, ad præsens regnum Persiæ, idcircò non pertinet, quòd Persia, per varias vices modò Saracenis, modò Turcis, modò Tartaris, ac Scythis, ab illo tempore quo cum Romanis Imperatoribus bella gesserat, subjecta paruerit.

Gens verò Germanica Imperium suum, inde à tot seculis, ad præsentem usq; ætatem, contra plurimos hostes, fortiter propagavit, atque defendit. Cùm igitur Germanus miles hodienùm vigeat, & à potentissimis Regibus, tùm ob fortitudinem tum ob fidem, pro robore exercitus lega-

legatur, quidni ex flore juventutis Germanicæ, egregias & hostibus formidabiles copias, accedente exercitio belli ad perpetuas Reipublicæ excubias colligere, & his ipsis injustam vim & impetum hostilem, ulcisci ac refringere liceat? Profectò in hac re Pacis Publicæ defensio, sita meritò videbitur.

At enim, illud quàm maximè objectum iri cerno, quemadmodùm quibusvé mediis exercitus perpetuus in Republica Romano-Germanicâ ali & sustentari possit? siquidem dictu facile sit, perpetuum constitui exercitum sumptus verò adhoc ipsum, expendi atque colligi, prout suprà pro præsenti Statu & modo contribuendi in bellum, idem sum confessus difficultatis & laboris plenissimum.

Cui dubio satisfieri partim potest, ex his, quæ inferiùs, de Publico ærario & mediis illud inducendi differam, partim etiam inde respondetur, quòd perpetuitas illa sumptuum, adhibitâ moderatione stipendii militaris, omninò futura sit tolerabilis, nam pacis tempore, non parem laborem conferunt, pariavé pro Republicâ

blica pericula sustinent milites, quæ obversante bello, eosdem oportet subire. Quapropter æquum etiam est, ut duces belli, Præfecti, officiales & quicunque gregarii milites, à Republicâ non similiter remunerationem accipiant, sed durante quidem bello auctius, inter togam verò, remissius stipendium nanciscantur.

Quam rem confœderati Germaniæ Status [usitato & κατ' ἐξοχὴν sumpto nomine, die Alliance] cautè admodùm observaverunt, dum belli Ducibus & Præfectis, ante præsens bellum Turcicum, circiter medietatem, tandem etiam, si vera fama fuit, quadrantem constituti alioquin salarii præbuerunt. Quid ergò repugnet, quò minus circa sustentationem perpetuæ militiæ hoc idem observari, & Legibus etiam Publicis induci queat, planè nihil video.

Imò respicamus Suecorum Regnum, & ad Germaniæ vires conferamus, nonnè fatendum fuerit, illud multis modis, dispar esse atque inferius, tamen Sueci non modò perpetuos habent mili-

tes atque delectus suæ nation
huic oneri ferundo, manifest
quidni igitur etiam in Gern
Publico nomine imitari liceat
aliqui Germaniæ Status, ratio
laris fœderis, benè fecerunt, ve
in usu habuerunt, & etiam
tè exercent? Cæterùm omni
vendum est, ne hi, qui n
curam suscipiunt, per abus
Reipublicæ periculum crear
quemadmodum Dux Fridlan
Regnum Bohemiæ omnibus v
mere conatus esse fertur, quos
nonnulli volunt etiam perfec
certè ingentes turbas hinc dec
maturius è medio sublatus fuis

Ad eum igitur finem, & ut ab
di machinationibus Imperium
sit ac salvum, consultum videtu
ne summa rei militaris simpl
illimitatè committatur uni, se
dentes viros militares, quippe q
etiam Ordinatio executionis
Dux belli habeat Adjunctos, eo
gente casu in consilium adhibea

ut commodè fieri possit, expediet, hos ipsos Adjunctos in expeditione semper præsentes esse Duci & exercitui, & insimul castra sequi, ne si fortassis rerum gerendarum occasio adsit, per expectationem absentis Consilii, eadem è manibus elabatur, sive etiam, per Ducis erratum clades attrahatur.

Propter hæc duo enim, plura perierunt Regna & Respublicæ, quod vel Duces arma in easdem converterint; sicut fecit Julius Cæsar, contra Rempublicam Romanorum & Sfortia Cotiniola, adversus Johannam Neapoleos Reginam, nostraque ætate, rarissimæ astutiæ Anglorum Tyrannus Cronvvellius, adversus Regem Stuartum; vel etiam, quòd contra hostes res malè gesserint, negotia belli segniter administraverint, & Reipublicæ funestas clades attulerint, sicut accidit Atheniensium Democratiæ, in bello Siculo, nec non Venetis in prælio ad Vailam gesto.

Cæteroquin Ducem unum Generalem, restrictæ tamen potestatis, constituere, omninò in rem facere videtur.

que præclarè gerendas, apprimè utile ac necessarium.

Deinde, ne Adjuncti illi certis pactis cum ipso Duce, adversus Rempublicam, facilè conspirare possint, ea cautela suppetit, ne habeantur perpetui, sed ut statis quibusdam temporibus mutentur & subinde alii viri militiæ similiter periti assumantur; ratio est, quia ad evitandum conspirationis periculum, alterutrum eligendum venit, vel ut Dux iste sit & habeatur temporaneus, vel ut illius Adjuncti, per certum tempus officio defuncti, successores accipiant, potestatem Ducis ad salutem Reipublicæ identidem contemperaturos.

Crebrior officii Ducalis mutatio est omninò detrimentosa Imperio, quandoquidem longè major paratur ex tempore & usu, rerum gerendarum promptitudo; ideoque Dux iste, qui novit fortitudinem & ingenia militum, aciem sæpè instruxit, multisque præliis hoc milite decertavit, Urbes circumsedit, expugnavit, & quæ alia sunt, meliùs omninò expediet belli munera, quàm is, qui noviter ad exercitum venit.

Unde Annibal, cùm apud Rhodanum procinctus staret ad prælium, Cornelium Scipionem, Consulem Romanum, habitâ ad milites oratione, semestrem Ducem vocat; quem verosimile sit demptis hinc inde signis, ignoraturum utrius exercitus sit Consul; Econtrà ipse inter alia, in eo insignem nec frustaneam spem concepit victoriæ, quòd ipse militibus, & vicissim milites ipsi, à tot fortioribus factis, partisq; decoribus, invicem multo tempore jam innotuerint, eoque ipse Dux his militibus, ac milites sese Duce, plurimum sint confisi; quotiescunq; etiam posteà, Punica arma, per prudentiam nonnullorum Consulum Romanorum, inclinari ac labefactari cœperant, toties momentum in eo posuit Annibal, quòd Consules illi per Comitia annua, mox sint accepturi successores, cum quibus deinde alia & facilior sibi reddatur belli gerendi ratio.

Non itaque convenit summi Ducis officium, intra hujusmodi metam temporis coarctare, sed præstat potiùs, ejus potestatem, ut nimirum communicato consi-

consilio & requisitis votis Adjunctorum, cuncta agere teneatur certis justisque cancellis circumscribere. Quâ ex re evenit, ne sit reformidanda continuatio officii, quæ alioquin Reipublicæ solet nocere, nam illud tunc demum obtinet, cùm Magistratus vel potestas commissa nimia est, sicut fuit antiquitùs apud Romanos Dictatura, sed cum debitis limitibus, est definita, nihil periculi est, hinc suppressum iri Publicam salutem.

Porrò cùm suprà suo loco apparuerit, Consilium Status tum ex viris militaribus, tum ex doctis & peritis Politicis Practicis, constare debere, facilè suppetet copia; unde Duci militiæ, per vices constitui queant Adjuncti, nempe desumendi erunt ac deligendi ex Consiliariis Status, præcipuè iis, qui militiæ longo usu sunt gnarissimi, verosimile est enim, hos tanquam ad munus Consiliarii Status assumptos, & per deputationem Imperii statis temporibus visitatos, etiam hîc ceu bonos viros decet, Reipublicæ sese præstituros utiles.

Quanquam hæc res antè libera fue-

rit, nec præcisè ad Consiliarios Regimenti quasi aliunde constitui nequeant adjuncti, restricta. Unde in Recessu Imp. de Anno 1500. *Tit.* Von den Räthen/ꝛc. dispositum invenimus, sex Consiliarios adjunctos esse Duci militiæ, de quorum consilio omnia suscipiat belli negotia, apparet etiam ex subjectis eorum nominibus, hos fuisse viros militares, dicuntur enim equites, alle Ritter/ꝛc. sed quòd fuerint membra Regimenti, non constat, imò contrarium colligere licet, ex d. R. de An. 1500. *tit.* Hie werden bestimmt/ꝛc. & etiam tit. subsequent. Ubi nomina ad Regimenti consortium assumptorum planè alia exprimuntur; dummodò itaque fuerint periti militiæ, haud utilius visum est, sive cautius de numero Assessorum Regimenti, designare belli adjunctos.

Cæterùm, quia & fides certior præsumi potest, & similis, ut præsuppono, adest experienia belli, certè pronius videtur, committere hoc munus Consiliariis Status, sic tamen, ut nihilosecius viri alii singularis prudentiæ militaris, ad officium adjuncti admitti queant nec ideò, quòd non sit

mem-

membrum Consilii Status ab eodem præcisè quis excludatur. Verùm fortassis objicietur, non esse ex re Imperii, si quos haberet Consiliarios Status, eos ita per vices Ducibus militiæ adjungi, quandoquidem Publicis negotiis ac deliberationibus interesse illos, non ab istis abstrahi expediat.

Ad hoc respondeo primùm, bella non esse ita continua, adeoque posse Consiliarios Status, ab adjunctorum officiis pacis tempore, si non omnes, plures saltem abesse, ac deliberationes Publicas suscipere, præsertim, quia pace existente milites per Provincias Imperii divisos esse convenit, ut propterea nihil periculi fore videatur, ne, non semper præsentibus adjunctis, summus militiæ Generalis, aliquid novi moliatur, vel alioquin utpote separatis viribus, per otia illa quippiam agat Reipublicæ adversum. Itaque sufficiet, adjunctos illos, tunc, cum pax est, diverso saltem tempore adesse Duci, ejusque actiones observare.

Quin si vel maximè, ut omnis occasio nocendi & suspicio declinetur, Lege Publicâ adjuncti continuò cum Duce versa-

ri juberentur, non habitâ dist
temporum pacis vel belli, tame
ret paucos aliquos, ex Consilia
militaribus, hoc munere defun
cæteri consultationibus Public
minus absque intermissione ac
sent, nec Respublica inde videre
ptura detrimentum.

Tertium principale rec
quo medio præcaveri possit, r
mus militiæ Dux tyrannidem
vel defectionem aut aliud hostil
sus Imperium moliatur, sive etiar
placita adjunctorum ex suo so
tratu belli negotia agat, consistit
mento, ut scilicet Cæsari & Or
Imperii non modò ipse Dux Ge
corporali juramento fidelitatis a
tur, sed cumprimis etiam milites
delitatem jurent, cujus rei disposi
animadvertere licet in Recessibu
rii de Anno 1500. tit. Von der G
Ayd &c. tit. deß Hauptmans Ayd / &
Unterhäuptleuthen Ayd &c. necnon
cessu de Anno 1570. in der anne
Reuter Bestallung/tit. Von Bestell

Felds und Reuter Rechtens / art. 6. item in articulis auff die Teutsche Knecht art. 1.

Verùm iſtud juramentum videtur in illo deficere, quòd milites nihiloſeciùs poſſint ſequi conatus alicujus mali Ducis contra Rempublicam, & ideò nihil juviſſet v. g. juramentum à Duce Fridlando Imperatori præſtitum, ſi exercitus à partibus ejus ſtetiſſet, ratio eſt nam juramentum militare legitur conceptum, de obedientiâ militum erga ſuum Ducem, quæ quidem etiam neceſſaria eſt, ſed quia Adjuncti eidem adſunt, ob hanc eandem cauſam, ut poteſtas Ducis contra Rempublicam quicquam molituri cohibeatur, certè non videtur ſufficere juramentum militare in tali præcisâ formulâ, ſed oportet caſibus emergentibus, poteſtatem cum Adjunctis communicatam eſſe, ex ipſo tenore juramenti militaris, aliàs Dux militiæ rebellis, dubio procul è medio tollet adjunctos, ſi non ipſis liberum ſit commonefacere milites jurisjurandi, ne in hoc tali caſu adverſus Rempublicam, ſuum velint ſequi Ducem.

Itaque clauſula illa videtur expreſsè

adden-

addenda juramento militari; f
tra Cæſarem, vel quemquam ex
Imperii, ipſe Dux aut Subpræ
quicunque alius officialis, poſth
ramento arma moverent qu
eundem non juvare ſed pro vir
ſtere, alioquin verò Ducis Impe
mnibus, ubi ipſis per adjunctos
um non ſignificatur, devotè ſint
excepto tamen iſto caſu quando
Statum aliquem Imperii, de com
ſenſu Comitiali, bellum foret de
tum, quia tunc jure, exercitus ſu
defungi munere.

Cujus rei ratio & utilitas ma
eſt, quia in caſu rebellionis ira D
neralis parùm poteſt, ſi deſtitutus
tibus, unde veteribus Romanis I
toribus ſummum ſtudium fuit in
andis & ad ſe pertrahendis exercit
quem finem olim Septimius Seve
perator Antonino Caracallæ & Ge
ſuis moriens reliquit, ut milites, qu
tunc favor plurimùm valebat, co
ac locupletarent, cæteros quòd
deſtituti nil poſſent nocere, non
dùm curarent.

Deinde quod expeditiones belli concernit, ne Dux verbis & in speciem consilium convocet, reverà autem, imperando militibus, agere possit ex suo solius arbitrio vicissim consultum est, ut adjuncti indicando cæteris militiæ Præfectis etiam minoribus commune placitum Consilii, hos ejusmodi conatus Ducis queant ac debeant elidere, ob eamque rem, & ut milites juxta tenorem cōmunis placiti, quoad hoc tale aliquod negotium, habeant & norint, quemadmodum se gerant, congruum videtur ipsos sequi, aliquem ex adjunctis vel præfectis, pro Duce, quam personam anteà expediret, in eventum determinari, ac militari juramento inseri, ne hoc casu Ducis sed adjunctorum, quemvè illi ad hoc negotium gubernandum constituerint, ductum sequantur; quo remedio verosimile est, Ducem non ita ad lubitum declinandi conclusum consilii, habiturum facultatem.

Atqui hujus sententiæ & utilitatem & necessitatem docere nos possunt, sequiores illi eventus, qui ex contrariis exemplis, dum nempe Duces belli, ex suo

tantùm arbitrio, militiam adı
do, Rempublicam in discrime
runt, noscuntur provenisse
pulus Romanus ad Thrasy
lacum funestam cladem accep
Consul Flaminius pro suâ soliu
cum Annibale prælio decerne
raret, ab eoque per insidias ad i
loca pugnæ, pertractus esset, nec
ti Senatui pareret; Ipse Anniba
fortunam Carthaginensium, qu
tis ad Cannas exercitibus Roma
harbalis Consilium, cruentum
absque morâ, ad mœnia Roma
ducendum suadentis, haud secut
eoque ejus lassitudinis suæ, sed se
pœnituit.

Itaque facilè fieri potest, ut
consilium, à peritis belli sugg
quod ante Ducis mentem haud
verat, nam omninò verum man
tum illud; plus vident oculi qu
lus. Quòcirca ut dixi, pernecei
est, summum belli Ducem, no
suos habere adjunctos, de quorui
lio agat & incidentia belli negoi

piat, ſed ſi quid communi adjunctorum calculo, ut fiat vel omittatur, complaceat, hoc idem omninò veniet attendendum.

Unde dicitur in d. Receſſ. de Anno 1500. *tit.* **Von Sechs Räthen/ꝛc. sind dem gedachten Hauptmann von uns und der Versamlung sechs Räth zugegeben und verordnet/ mit derselben Rath er handeln/ und fürter Unterhauptleut machen soll/ꝛc.** Cùm igitur initio aſſumptionis ſuæ, miles in hunc caſum, non Ducis, ſed adjunctorum obſequio devinctus exiſtat, ac etiam, ſi contrà ſe gerat, ſeveras pœnas, de quibus mox, pertimeſcere cogatur, veroſimilius eſt, tùm nefarios Ducis auſus, contra Rempublicam, vel quodvis ejus membrum, tùm errata ejusdem, auxilio exercitus velut nervo ſuo deſtituta, nocentiſſimis caritura eſſe effectibus.

Forſan autem dicetur, annon etiam adjuncti illi errare poſſunt, vel bonum Ducis ſuffragium hâc ratione interturbare, ſive etiam pro communi placito id divendere, quod fortè eſſet tantùm ſententia paucorum? Scilicet, poſſent errare, ſa-

re, fateor; at quoniam in Politicis hujusmodi rebus, non per demonstrationes infallibiles progredi licet, id sequi solemus, quod est vero magis consentaneum. Atqui probabilius omninò videtur, id fore ex re Publicæ utilitatis, quod Adjuncti tanquam usu edoctissimi viri, vel communi vel plurium placito, circa ad ministrationem bellicam, ponderatis pro re præsenti circumstantiis comprobaverint, adeoque consultius profectò erit, hoc ipsum, quàm unius Ducis Consilium sequi.

Alterum quod attinet, probabile est rariùs ejusmodi casus emersuros, quis enim crederet, Adjunctos, qui & periti præsupponuntur rerum belli, & Imperio, fidelitatis juramento obstricti, posthabitâ fide juratâ adversus Ducem eousq; per ambitionem & affectus privatos, ad tale aliquod commentum Publico malo conspiraturos, & hujusmodi suæ functionis Cæsari & Statibus Imperii rationem reddendam, vel ad unum omnes fore immemores? aut quemadmodum, quod in Consilio communiter vel per majora placu-

placuisse notatur, ejus contrarium deinde istoc nomine obtrudi queat?

Omninò igitur convenit in bello cuncta agi de communi peritorum consilio, nec fortunam Reipublicæ committi unius Ducis arbitrio, sed unumquemque militem, initio statim devinciri juramento fidelitatis respectu totius Imperii & cujusvis membri illius, adeò ut, nunquam sub cujuscunque ne quidem ipsius, quem vocamus, Generalis ductu contra illud, illavé militaturum, sese obliget, & etiam respectu Ducis hactenus juret, quòd eidem parere velit, ac vicissim si Adjuncti de communi consilio belli, contrarium ipsis injungant, quòd tunc Adjunctorum illud præceptum, reipsâ sint observaturi.

Ad quem scopum consequendum, hæc ulterior cautela suppetit, ut constituatur pœna banni, & privationis omnium bonorum, ipso facto, adversus eum, eosvè, qui contra Imperium, aut membrum aliquod illius, nefaria arma arripere conati fuerint, adversus eos verò, qui imperia Ducis & Adjunctorum, de quibus modò dixi, transgredi præsumunt, congruum

est, pro circumstantiis, ex arbitrio graviter animadverti.

Ratio est, nam disciplina militaris desiderat severam observationem, & magnâ ex parte in eo consistit, ut cujusque imperio, prout Leges Publicæ exposcunt, absque renitentiâ pareatur. Quas Leges militiæ Germanorum veteris, fusiùs licet legere in Recessu Imperii de Anno 1570. in der Reuter und Fuß-Knecht Bestallung/etc. Videmus etiam apud Romanos, qui vulgò militaris ordinis, inter omnes ferè gentes, insignem prærogativam ac laudem obtinent, quàm strictissimè observatum fuisse, ut quisq; pro conditione ac functione suâ, alterius agnosceret atq; revereretur mandata; imò si is, cui summa rerum non erat commissa, quamvis expressè non prohiberetur, absque speciali imperio ad prœlium prorupisset, profectò vitæ discrimen ex hâc ipsâ causâ subire cogebatur, sicut testatur exemplum Manlii Torquati, qui filium suũ, quamvis victorem eapropter interfici jussit; & L. Papyrius Cursor in simili causâ, adversus Q. Fabium non prius quievit, quàm totu

tu

tus populus Romanus pro eo intercederet, ac erratum illius sibi condonari peteret.

Verùm rigor iste magis videtur eò pertinere, quando quis limites interdicti transgreditur, ultrò vel voluntariè, si verò necessitas ei extorquet conflictum cum hoste, tunc non habere potest Legem vel culpam quicunque etiam sit rei eventus, velle enim copias cædi magis propter deficiens mandatum conflictus, quàm necessariam defensionem suscipere absonum apparet atque ridiculum.

Porrò qui Præfectus, quivè miles, facto rebellionis adversus Rempublicam vel renitentiâ legitimi Imperii, pœnam banni ac privationis bonorum incurrit, seu etiam ex arbitrio, parte bonorum multatur, ejus bona non videntur in ærarium inferenda, sed cæteris militibus in officio persistentibus distribuenda, probabile est enim hâc ratione, facinora defectionis ac renitentiæ militaris, fore rariora, propter triplicem causam; primò propter juramentum, deinde propter gravissimas pœnas, tertio

propter lucrum & accedens, ex aliorum improbitate commodum; si qui enim sint, qui violatâ religione jurisjurandi ac post habitis, atrocissimarum pœnarum comminationibus, tale aliquod crimen committere haud aversentur, cæteros tamen collatio impendentis mali & sperandi boni, à societate improborum verosimiliter divellet.

Et hæ quidem sunt illæ artes Politicæ, quibus vires Germaniæ exteris rursus fieri posse videntur formidabiles, nempe cura militaris, non uti hactenus, ad singulos est rejicienda cujusque Circuli Status, sed committenda omnium nomine uni summo Duci, non tamen cum absolutâ potestate, sed adjunctionum temperamentis restrictâ, miles legendus est ex flore juventutis Germanicæ perpetuus, qui tùm belli tùm pacis tempore, severâ disciplinâ exerceatur, ac pro Republicâ excubet, reprimendisque periculis propediem adsit, salarium constituendum venit moderatum habito inprimis respectu ad labores belli & pacis desumendumque ex Publico ærario, de quo disseram paulò inferius; neve seditio con-

contra Rempublicam aut ejus aliquod membrum, ſuboriatur, tum jurejurando, tum pœnis ad commoda fidelium militum, ac diſpendia improborum ſtatutis, ſollicitè præcavendum eſt.

Quòd verò hi verè ſint modi reſtabiliendi effloreſcentiam Germanicarum opum, apparet ſatis ex collatione temporum noſtræ ætatis, cum priſcis illis, quibus Circuli nondum erant conſtituti, nec per ſingula eorundem membra, conductus exercitus confluxit, ſed ab uno aut paucis tamen, conſcribi & ex publico ali ſolitus fuit; nam Carolus Magnus, Henricus Auceps, Ottones, & alii Imperatores, quæ non bella fœlici ſucceſſu perfecerunt, eo, quòd hujuſmodi ambages Circularium delectuum non expectare cogerentur, ſed liberiores ipſi contraherent copias? Imò Fridericus Primus & Secundus Imperatores adhuc ſuis temporibus cum maximo barbarorum metu in Aſiam penetrârunt, non præſtolati, dum Turca vel Saracenus hoſtis horſum moveret; ex adverſo Solymañus Viẽnam diu obſedit, ac niſi fortiſſimè ac propè divinitùs defenſa fu-

ſa fuiſſet, priùs expugnâſſet, c
Imperialia auxilia ex Circulis
ſent; ac hodienùm, quemadm
iſthæc ſeſe habeat, in aprico eſt

Quamquam verò non n
am priusquàm in Circulos di
Imperium, quod demum cont
mitiis de Anno 1500. bella aliq
buiſſe ſua impedimenta, ac Cæ
ab hoc vel illo Principe Imperi
niſtratione belli deſertos, ſicut
Leo Saxoniæ & Bavariæ Dux, q
deſeruit Fridericum Primum I
rem in bello Medionalenſi, qu
piùs etiam oppugnatos, ceu
Henrico Quarto Imperatori &
pluribus, tamen difficultas iſta a
jor eſt, ſi in tali Imperio, ubi Or
ut apud nos hodiè contingit, e
ratione Status non cohærent in
variè cùm ad ſe invicem, tùm ac
torem ſunt affecti, ſi inquam in
perio, cura delectuum ac ſuſte
militaris deferatur ſingulis me
Circulos. Ubicunque enim a
fectionem meditatur, aut ſu

assistentiâ denegatâ, imminutas cupit Imperii vires, nullâ profectò ratione hunc ipsum scopum commodius exequi potest, quam istis circa delectus & rem militarem, latis legibus.

Dixi superiùs, Imperatores solitos fuisse in contrahendis copiis Imperii, remedium banni adhibere, adversus denegantes auxilia, sicut ibi relatum exemplum Friderici Primi adversus Henricum Leonem declarat, potuisset sanè idem Fridericus Imperator ex iisdem causis posteà prætensis, Ducem illum Saxoniæ & Bavariæ Henricum, in bannum declarare, sed tutus is fuit, usque dum militiam Imperatoris sequi detrectaret; itaque antiquitùs Imperatores detonuerunt fulmine banni in eos, qui bello asistere recusabant, nec nudis tantùm verbis, sive per ambages cujuscunque Processus fiscalis, sed ipso etiam effectu, & ad summum, id quod Fridericus, Cæsar etiam cautè fecit, per Comitialia placita, Principatibus vel Territoriis illos expellebant ac deturbabant.

Quamvis verò, si præsentem rerum

faciem inſpicimus,non admodùm videatur eſſe ex Republicâ, uti medio iſto declarationis banni pro acceleratione militiæ, videlicet, quia exinde rebellio vel Civilis belli ſemina, quo Imperium foris ab hoſtibus conquaſſatum, in præcipitem ruinam tantò penitiùs vergeret, exoriri fortè faciliùs poſſent, tamen oportet omninò expediens aliquod, ad illud applicare, ut nervi Reipublicæ in rebus agendis, præſertim, quod ad Publicam defenſionem attinet, promptius poſſint coire,& ſic remanet,nihil paratius, quàm ut miles, Publico quidem & ſingulorum civium nomine, ſed non per ſingula Circulorum membra, verùm curâ ac moderatione periti alicujus Ducis, cui iſthæc res comiſſa ſit, ſic tamen, ut is propter reſtrictionem poteſtatis tyrannidem arripere nequeat,legatur atque conſcribatur.

Cæterùm quæritur, an itaque Publica utilitas,de quâ ſemper loquor, poſcat, Ordines Imperii,planè & eousque vacare, delectibus militum, ut omninò nullas copias debeant conſcribere poſſe? Reſpondeo, hæc res conjuncta eſt certo

mode-

moderamini, nam proprium militem contrahere, nihil mali importaret, sed sic, ut juramento ejus directè inseratur, ne contra Imperatorem, vel quodvis Imperii membrum capere arma, sed potius Imperio fidelis esse velit, quàm illi Principi aut Statui, à quo seorsim sit collectus. Fateor si militiam Publicam hactenus descriptam in Imperio haberemus, non tunc, ut nunc, peræque opus fore privato milite, sed ita est, ut miles ab hoc vel illo Statu Imperii privatim conscriptus, interim censeatur deservire defensioni illius Principis vel Status, qui illum assumpsit sc. quia varia sunt rerum discrimina variæque vices, propter quas contingere posset, Publicos etiam exercitus, sicut Romana potentia quantumvis in flore suo constituta, diversas accepit clades, detrimentum pati aut reprimi, seu aliunde ex insidiis damnum sentire.

Quapropter detur hoc æquum esse ut quisque ex Ordinibus Imperii, facultatem illam teneat defensionis gratiâ conducendi milites, his ejusmodi & quibuscunque casibus insperatis tempestivè

occursuros; Cæterũ ut eò tutior sitResp. à privato milite, omnes pœnæ sibi locum vindicabunt, adversus eos quamvis privatos milites, qui Imperium vel ejus aliquod membrum bello aut per seditionem aggrediuntur, cùm etiam merita emolumenta, constitui debebunt his, qui pro Republicâ, adversus seditiosos vel tumultuantes arma capiunt.

Quæ res non modò apud milites obtinebit, sed etiam apud viros togatos & cujusque Status Imperii subditos observatu digna est, nam non potest firmius Pacis Publicæ vinculum ullum adhiberi, quàm si milites & subditi quicunque per universum Imperium, in bello vel tumultu civili prohiberentur sequi suum Dominum alios aggredi machinantem. Sic enim eidem incisæ erunt vires & nervi ad nocendum Reipublicæ, quibus tamen ad sese defendendum, hâc ex re nemo privaretur.

At dices; quemadmodùm vero hæc ipsa congruunt fastigio summo? vel quâ ratione Cæsar aliquid cum effectu mandare au prohibere poterit, si quisque miles

les & subditus, ne contra Statum Imperii quemcunq; militet, juramento se devinxit? Respondeo Cæsarem posse imperare tripliciter; vel secundùm vel præter, vel contra Leges Publicas. Quando aliquid imperat secundùm Leges, vel Statui, vel subdito alicui Imperii, justum est non modò eidem parere, sed etiam adversus refractarios, Cæsaream Majestatem, Publicis ac privatis copiis autoritatem suam vindicare, veluti exempli gr. si per summa Tribunalia Imperator aliquid faciendum vel omittendum mandaret, si quid rescriberet, Privilegium congruum impertiretur, sive illud contra violatores tueri vellet &c.

Secundò illo casu, cùm nempe aliquid jubet vel vetat Imperator præter Leges, idem meritò observatum iri videtur, nam culmen Cæsareum non debet ita restringi, ut nihil possit, præter quàm, quod verbis expressis extat in ipsis Legibus, siquidem Cæsar vigore Capitulationis obligatur Legibus & ad illarum observantiam, speciali illo pacto sese obligat, adeoque in casibus noviter emergentibus, qui scilicet

cet nec ſunt ſecundùm nec c
retinet poteſtatem Imperato
liberam

Ratio ulterior eſt, nam i
blicæ Romano-Germanicæ,
res habuerunt poteſtatem ma
te abſolutam, quæ ſubſecutis
pedetentim cœpit inminui, &
gisque Legum cancellis ci
quapropter limites, illi Cæſare
ſtrictam ſortiuntur naturam a
modum exceptionis habent, p
rò iſthæc Imperatoria ſapit ip
lam. At verò inquis, cur ergò
ctum eſt, Imperatorem inco
conſentienibus Ordinibus nil
autem ejusmodi multa ſunt
ges, veluti an pax fiat cum Tur
cum Gallo &c. in quibus tan
non habet poteſtatem liberam.

Reſpondeo, hæc & ſi
quamvis in ſe ſpectata ſint præ
& indifferentia, tamen reſpect
imperantis, ſunt de numero pe
hibitorum, ob eamque cauſam
Leges agere poteſt Imperator, e

suâ naturâ per Leges non prohibitâ & adeò præter Leges non agit, nisi quando id, quod imperat, quâ ratione imperat per Leges agere non prohibetur.

Tertiò demum casu, quando nimirum Imperator contra Leges agit, ac limites illos suæ potestas transgreditur, injuria fit Statibus Imperii, eorumque prærogativæ ac privilegiis, ob eamque causam jure merito, hæc talis intentio debet non juvando destitui effectu, consimili ratione, quâ justius est hunc vel illum Principem aut Statum Imperii, alterum quemcunque bello impetiturum deseri, quàm Rempublicam, si milites vel subditi ipsum secuti fuissent, accendi civilibus bellorum furiis.

Hoc unum superesse videtur, cuinam competat interpretatio in eo, an Cæsaris actitata sint secundùm præter vel contra Leges, si enim militibus vel subditis facultas illud dijudicandi contribueretur, futura esset res pessimi & omninò periculosi exempli, nam hi, qui nollent obsequi semper dicerent, Cæsarem agere contra Leges; ita contra fas & æquum Cæsa-

Cæſarea Majeſtas pateretur
nem. Ad hoc reſpondeo, i
di caſum, illa,quæ Cæſar pr
per Leges facere, vel omninò
ſolius arbitrio, ſunt nomin
menda,Ducibus ac toti exerci
blico ſeu privatim conducto,i
vis, etiam ſubditis, eorunde
mento inferenda,ne in his tal
ſus Status Imperii velint aſſiſt
qui prætextus fortaſſis adhib
ſub bonâ ſpecie, alii conatus
lint, jam prudentia Conſilii
ſalute, quorumcunque Statu
rii invigilaret ſatis.

Quin alia foret planè,quàn
eſt, rerum facies; hi enim,qu
ſtipati eſſent copiis,cùm Impe
perio vel ejus membris injuſt
ferre tentarent, hac ex re iſti
dere cogerentur,quippe qu
perjurium commiſſuros, &
pœnam omniumque fortu
ſpendium ſubituros, ubi adve
rem, Imperium vel ejus aliquer
arma de facto arriperent, ſi igi

est, ut omninò est, hoc tali milite inniti, ac præsumere, è tot Præfectis belli legionibus ac turmis militũ, omnes aut plerosq; fore jurisjurandi oblitos, imminentium pœnarum ac periculorũ contemptores, profectò probabile est, ausus qualescunq; contra Rempublicam, vel singula ejus membra fore rariores, & hæc quidem artes illæ sunt, quæ caput & membra Imperii inter se continerent in pace ac Publicâ tranquillitate.

Porrò altera pars præsentis propositi, agit de fortalitiis Publico nomine possidendis, in quâ etiam revaldè peccatum hactenus fuit, nam urbes munitæ ac fortalitia Germaniæ, nulla habẽt præsidia Publica, sed quotquot sunt ad Principes vel certos Status singulatim pertinent; si quis igitur ex illis Pacem Publicam turbare vult, paratiora non habet remedia, quàm fortalitia sua adeoque illa, quæ præsidio Reipublicæ esse debebant; in ejus vertit detrimentum; non cumulabo hâc in re complura exempla, quæ tunc præsertim, cùm diffidationes licitæ adhuc essent, frequentiùs contigerant; neminem sanè

sanè latet, quantas difficultates, obsidio & expugnatio Gothæ, Imperio pepererit, quantisque sumptibus isthæc, adversus Johannem Fridericum Saxoniæ Ducem, suscepta expeditio constiterit.

Nec intromittam me hoc loco, in merita causæ Erffurtensis, utrùm justa fuerit necne? Illud sanè notum est, Cives ejus Urbis non fuisse fulmine banni, sed armis domitos, videlicet quòd urbe suâ ac mœnibus confiderent, ac sese defensuros sperarent. Hæc verò & id genus alia, non sunt bona Reipublicæ, nam quò magis declaratio Imperialis banni, floccipenditur, eò etiam magis Imperii autoritas vilescit, ac susque deque habetur.

Hujus verò rei præcipua causa est, quam modò dixi & supra quoque tetigi, nimirum, quòd Principes & alii Status Imperii, arces & fortalitia teneant pro se privatim; hæc mala radix est, unde plures ac periculosæ pullulare possunt adversus Imperium rebelliones. Quale verò huic rei applicari debeat remedium, ex anterioribus, & his, quæ circa

passum

passum militiæ dicta sunt, jam satis animadverti potest.

Nimirum quâ ratione ad Publicam pacem & tranquilitatem miris modis conducit, si singuli milites ac subditi juramento fidelitatis toti Imperio astringantur, ne contra illud, vel quodcunque ejus membrum unquam insurgere, vel hostes sese gerere audeant, eadem inquam ratione, Publicam causam insigniter juvabit, si usus fortalitiorum nemini planè in Imperio concedatur, nisi his ipsis imponat praesidia Publica. Quam rem olim adeò severè præceperunt Imperatores Honorius & Theodosius, ut in *l. 2. C. de fund. Limitroph.* capitalem pœnam adversus eos dictaverint, qui Legem istam transgredi & munitiora loca extra milites Castellanos [erant castellorum præsidiarii] privatim detentare ausi fuissent. Sed rursus video, objectum iri Statuum Imperii libertatem, quæ sic nimis videretur restringi, imò durum fortè dixeris, hoc ipsum poni pro ratione Status Germaniæ, ut Ordines Imperii, jure fortalitiorum à tempore immemoriali exer-

cito ſeſe velut abdicent, eide
gno ſui damno planè renunc

Talia & id genus ſimilia
eſt, eos, qui magis quid in Im
nuerit, quàm quid publicè ex
ſpicere ſolent, præprimis not
verò is ipſe morbus vulgaris
curemus remedia Reipublica
ſtionem illam, quid obtinea
quid è Republicâ ſit, ſæpe nu
fundamus, etenim munitas
fortalitia poſſideri ab Ordinib
omninò, ut deduxi, detrimen
poteſt Reipublicæ; pondera
tur, non modò quid uſu obſer
rit, ſed principaliliter etiam,
modum & quale temperamen
jure Ordinum, huic rei adhib
ne publicè noceat.

Quod quidem minùs diff
rum arbitror, nam miles iſte
quem dico Cæſareis ac ſingulo
tuum caſtellis ac munimenta
Imperii bono, præſidii loco im
ſe, juramento fidelitatis ipſi Cæ
vis ex Ordinibus, ad quem pro

fortalitium pertineret, astringendus utique esset, quòd pro viribus Dominum loci, præsidii jus habentem, illudque ejus castellum vel fortalitium tueri velit, salvo tamen totius Imperii juramento, priori.

Hoc sanè ad jus præsidii conservandum satis foret locorum dominis, nam & præsidiarium militem sibi specialiter devinctum haberent & locum etiam munitum, quorsum se, resque suas in casu necessitatis, defensionis gratiâ recipere possent, nec tamen, contra Rempublicam ex confidentiâ, quamvis munitissimi loci, quippiam machinari liceret, videlicet, cum ipsum præsidium, antiquiori jurejurando, devinctum foret ipsi Reipublicæ.

Et hoc est idem illud, quod omnes boni & verè Germani, quàm maximè optare debent, cunctos sc. Principes & Status Germanicos, potentissimos ac florentissimos esse, qui tamen contra se sive, quod eodem redit, in detrimentum Publicum sint valdè debiles; si contrarium existimas, nec mirandi sunt effectus,

 quos

quos præter spem experiri solemus.

Sed ut materiam præsentem persequar, non ea tantùm, quæ nunc existunt, Germaniæ castella ac fortalitia, Publicum præsidium singula deposcunt, sed & si quod fortassis de novo extrueretur, ejusdem planè conditionis esse debet, nam par omninò utriusque ratio est, sive vetera præsidiario milite privato teneas munimenta, seu nova, ut id fiat, extruere satagas. Ostendit hoc ipsum non ita retrò multos annos, Serinius Illustrissimus Hungariæ Comes, dum Seriniam novam, castellum, vulgò Serin-War/ usque dum à Turcis destrueretur, pro munimine hostilium deprædationum ac suo suorumque receptaculo, quanquam ut referunt, locus non admodùm munitus fuit, diu tenuit atque defendit.

Quæ res cùm bonum finem ac laude dignum sortita fuerit, indicat tamen, quantum Publica securitas ac tranquillitas extructis arcibus referat acceptum, ob eamq; causam loca præsidiaria seu vetera seu nova, non debebunt, nisi à Publico Imperii milite teneri, quem sc. propter ratio-

rationes expositas, verosimilimum est, & Statuum securitati & Publicæ tranquillitati, valdè profuturum, tùm etiam adversis machinationibus utilissima frena injecturum.

Quòd si ejus rei probabilis desideretur ratio, statim est in promptu, nam Principes illi vel Ordines Imperii, satis nossent præsidiarios milites suorum fortalitiorum, jurisjurandi religione sibi obligatos, adeoque adversus quemcunque exterum, seu etiam Commembrum Imperii, fortè injustam vim illaturum, quàm fidelissimos; At contra Imperium aut ejus aliquod Commembrum, ipsi via facti processuri, non tantùm fortalitiis illis suis, ac præsidiariis militibus, confidere ac niti non possent, sed è contrario, ex virtute juramenti anterioris eosdem sibi scirent adversarios. Unde eveniret salutaris iste effectus, ne facilè Respublica, , à quorumcunque hostilitate, damna vel ruinam reformidare cogeretur.

Verùm de terris tantùm Imperio subjectis loquor, nam cùm extrà Imperii Provincias, Regna & amplissimæ posses-

ſiones aliæ teneantur, quæ ad Rempublicam Romano-Germanicam vel nunquam pertinuerunt, vel ex variis cauſis, eidem ſubeſſe deſierunt, ſanè tamẽ ad hunc locum nõ ſpectat de illis dicere; occurret iſthæc mentio, infrà commodiùs, ſatis ſit hîc in fine, admonuiſſe, id quod dixi, de imponendo milite Publio, caſtellis & fortalitiis Imperii intelligendum eſſe, de terris Imperio Germaniæ jure feudali vel allodiali revera incorporatis atque ſubjectis. Tantum breviter de hâc materiâ.

CAPUT XV.

De Puncto Juſtitiæ & ejus per Imperium emendatione.

NOn multis laborabo, ut oſtendam, pertinere ad rationes Status Germaniæ, ut Juſtitia omnibus ſecundùm jus & æquum adminiſtretur, quandoquidem ex communi effato Politicorum unaquævis benè conſtituta Reſpublica omnibus nervis eò incumbere debeat, nec nomen Reipublicæ absque Juſtitiâ mereatur, ſed in latrocinium degeneret, quin nec conſiſtere

sistere sine eâ ullo modo possit; ubi enim justitia suum deperdit vigorem, ac judicium malevoli affectus, æquo præponderant, vix fieri potest, quin exoriantur inter cives ac subditos, quippe qui jus suum aliter consequi nequeunt, turbulentæ seditiones, Rempublicam, nisi eis remedium adhibeatur, progressu suo faciliùs conquassaturæ.

Ob eamque rem & quia oportet ante morbi causam ac radicem nosse, quàm medelam eidem applicare velis, retuli suprà suo loco capita illa, propter quæ in Germaniâ nostrâ, administratio Justitiæ videtur frigere. Tria verò ad Justitiam vividam in genere requiruntur, primò bonæ leges, & quantum fieri potest, breves ac perspicuæ; secundò boni Judices, Advocati & Procuratores; tertiò parata decretorum Executio. Sub primo puncto complector non forenses modò actiones, sed etiam ipsa Judicia vel Tribunalia, quatenus nimirum per Leges Publicas conveniat eadem constitui, vel à quo personæ eorum debeant ordinari ac dependere.

Quòd si itaque ordine de his loqui volumus, cum applicatione ad Germaniam nostram, constat primò duo haberi hodiè suprema Tribunalia, Aulicum & Camerale, vulgò der Kåyserl. Reichs-Hofrath/und das Kåyserliche Cammergericht/ de quorum præsertim verò Aulici Judicii; tùm ordinandis Assessoribus, tùm etiam Jurisdictione, res non planè est extra omnem scrupulum posita, repetam verò illam breviter ab origine. Et quidem antiquis temporibus, cumprimis ante Maximilianum Primum Imperatorem, Judicium Cameræ non habuit certum locum, sed debuit sequi Aulam Cæsaris, itaque Camera tunc fuit idem, quod hodiè Judicium Aulæ, oder was man heut zu Tags den Reichs-Hofrath nennet.

Ratio autem intima ejus rei videtur fuisse, quia Imperatores soliti fuerant, solenni pompâ Aulam celebrare, Ihren Königlichen Hofbegehen/ cujusmodi exempla multa apparent in antiquitate, ac specialiter in historiâ Friderici Primi, Sigismundi & Caroli Quarti Imperatorum;

tùm

tùm temporis autem, quando sc. Aula celebrabatur, in solenni consessu, fuit Regio nomine jus dictum, & quidem in causis feudalibus, junctis paribus curiæ, unde supra innui, probabiliter emersisse das Fürsten-Recht; in causis verò civilibus dubio procul Imperatores habuerunt suos Consiliarios, nam Convasalli tunc non fuerunt Judices aut certè non Judices necessarii.

Cùm itaq; Imperator in causis Civilibus judicaret, credi potest judicium illud fuisse das Cammergericht/ ad quod fortè etiam pertinuerunt, negotia Imperii secretiora, quatenus ad ipsum Imperatorem spectabant, seorsim à Statibus considerata, cujusmodi sunt verbi gratia Investituræ feudorum, die Lehens Verleihungen concessiones Privilegiorum &c. Verùm quia Camera tùm temporis non habuit fixam sedem, sed sequi consuevit ipsum Imperatorem, qui sæpe in terris longinquis & extra Imperium agebat, ex altero autem capite omni tempore, aditus ad jurisdictionem Cæsaream patere debuit, hinc in diversis Imperii districtibus constituta legimus varia judicia

Imperialia, velut in Saxoniâ, Palatinatus, qui fuit Magdeburgi, unde multos apparet ex veteri Marchionum Misniæ prosapiâ, modernorum sc. Saxoniæ Ducum, Majoribus, fuisse Palatinos Saxoniæ, Käys. Pfaltz-Richter in Sachsen/ in quibus etiam fuit Fridericus præter alios Admorsus & ejus generis etiam videntur, ista Dicasteria Cæsarea, quæ hodienum hinc inde per Imperium veluti Herbipoli, item Onoldi &c. reliqua manserunt.

Hæc autem Tribunalia cuncta, quoniam jus dicebant, ex authoritate Cæsareâ, videntur etiam minùs culta fuisse, decrescente Imperatoris culmine, vel alioquin, ut sæpè factum fuit, inter plures controverso. Hinc probabile puto, provenisse judices Austregarum, vulgo die Außträg / weil nemlich die Ständ deß Reichs vor solchen selbst beliebten Richtern / quasi ex defectu jurisdictionis Cæsareæ, ihre strittige Händel außgetragen. Et maximè in interregno illo ac turbulentissimis temporibus, mox post Frid. II. Imperat. subsecutis; Unde fatetur alicubi *Dn. Conring.* Vir in omni

antiqui-

antiquitate versatissimus, se diligenter inquirendo, non potuisse Austregarum originem invenire antiquiorem seculo post Chr. nat. XIII. quæ res huic meæ præsumptioni pulchrè correspondet quoniam se. Imperator iste Frid. II. seculo 13. nimirum, Anno 1212. habenas Imperii consecutus est.

Hi igitur, quos dixi, Austregarum judices, adhuc hodiè durant, & sunt triplices primò Legales, quatenus competunt Lege Ord. Cam. inter Principes, Comites & imediatos Nobiles Imperii; secundò pactitii ut vocantur qui conveniunt hujusmodi familiis ex pacto, plerũq; ab Imperatore confirmato; tertiò Privilegiati, qui dantur certis Imperii Urbibus, ex speciali Privilegio, quod nõ est, ut prius illud, in codice Recessuum Imperii clausum. Et hic quidem fuit Status judiciorum ab antiquo partim ad nos derivatus.

Cæterùm post Maxim. I. cùm Camerale judicium jam sollennibus LLbus esset introductum, præter alias rationes Status, de quibus alii dicunt, ut mihi videtur, ipsa experientia suasit, adhuc opus esse Impe-

ratori-

ratoribus alio consilio, nam multa nihilominus supersunt Imperii negotia, quæ ad Cameram non pertinent, sed ab Imperatore suscipiuntur; ad illa igitur expedienda præter Cameram oportuit adesse novum consilium, quod dictum fuit Aulicum, & sic progressu temporis cœperunt haberi duo Tribunalia, nam Imperator, noluit ab se ut loquuntur abdicativè, in Camerale judicium translatam esse jurisdictionem, maximè quia Status ipsi modò super hoc, modo super alio negotio civili decidendo, omissâ Camerâ, ipsum Imperatorem adibant, nihilosecius non ubique antehac approbari voluit Aulæ Processus, sed per Legem Imperii fundamentalem, nempe Instrumentum Pacis, ejus authoritas ac jurisdictio fuit constabilita, ut sic Camera & Aula habeant aut saltem habere debeant concurrentem jurisdictionem, eundemque Processum ac Judiciarum Ordinem.

Quæstiones autem adhuc duæ supersunt, prima de constitutione Judicii Aulici, an nimirum ad solum Imperatorem seorsim à Statibus Imperii illa spectet;

ctet; secunda, de ejus jurisdictione in passu illo speciali, circa reservata feudorum Regalium; utrumque non extra controversiam positum videtur, nam quod ad primum attinet dicunt, non debere Assessores Aulici Judicii, vulgò **die Reichs-Hofräth** / præcisè ab Imperatore dependere, exclusis Ordinibus, unde fertur ista res acriter controversa fuisse, in proximis abhinc Comitiis de Anno 1654.

Ratio fortean allegatur, quòd Status Imperii nostri ex intrinsecâ suâ naturâ sit mixtus, adeò ut circa jura Majestatis, in quibus omninò etiam est constitutio Magistratuum ac Judicum majorum, Imperator cuncta teneatur agere ex communi consensu Comitiali. Respectu secundi similiter ex parte Ordinum reponitur, cognitionem super feudis Regalibus ex antiquissimo tempore, jure quodam Principum singulari, **wegen deß bekanten Fürsten-Rechts** / pertinuisse ad pares Curiæ, hoc est, ad Convasallos ejusdem dignitatis, **auf die Mitlehen-Leuth / so gleiches Standes seyn** / de quâre disserui suprà *cap.* 2.

Si hâc

Si hâc vice aliquid dicendum sit, opinor omninò, quod priorem Controversiam concernit, rectiùs dici & principiis historicis conformiùs, quòd ipse Imperator per se solus quidem, cæterum juxta LL. Imperii fundamentales, & cumprimis juxta dispositionem Instrumenti Pacis Judicium Aulicum constituendi facultatem habeat, quanquam enim Consilium istud sit ipsius Imperii Tribunal, tamen Imperatores, etiam ex antiquo exercuerunt jurisdictionem Imperii in causis Civilibus seorsim, adeoque inde colligi potest, ipsis hoc jus, nemine contradicente, competiisse, maximè quia ut suprâ fuit deductum, pro Imperatoriâ potestate, in his quæ Lege expressâ vel consuetudine notoriè firmatâ aliter se non habent in dubio semper sit præsumptio.

Nihilominùs tamen hæc res in dubitationem vocatur, per enixam aliorum contradictionem, & videtur omninò pro sententiâ contrariâ illud quasi quoddam præjudicium facere, quòd emendatio vel correctio Ordinationis Aulicæ, soleat simpliciter ad Comitia trahi, ac

hi, ac inibi deliberari, si enim ad Comitia pertinet, consultare de isthâc re, cujus omninò pars etiam est præcipua, potestas constitutiva Consiliariorum, profectò Status ipsi hâc viâ participes fieri videntur, potestatis legislatoriæ, & superioris circa Ordinationem Aulicam ac ejus Judicii Assessores, ut per consequens à Cæsaris solius arbitrio, non videantur præcisè dependere.

Planè *Instrum. Pac. art.* 1. *§.* ac proinde 54. satis clarè ostendit, Imperatori quidem competere istam facultatem, ut solus Consiliarios Aulicos, ceu etiam usus adstipulatur, recipiat, non tamen contra términos Legis, vel modum ibi præscriptum, verba ita habent: Cæsareaque Majestas mandabit, ut non solùm in isto judicio Camerali causæ Ecclesiasticæ, ut & Politicæ inter Catholicos & Augustanæ Confessionis Status, vel inter hos solos vertentes, vel etiam quando Catholicis, contra Catholicos Status litigantibus, tertius interveniens Augustanæ confessionis Status erit, & vicissim quando Augustanæ Confessionis Statibus, contra

ejus-

ejusdem Confessionis Status litigantibus, terveniens erit Catholicus, adlectis ex utraque religione pari numero Assessorum, discutiantur & judicentur, sed idem etiam judicio Aulico observetur, huicq; fini aliquot Augustanæ Confessionis doctos & rerum Imperii peritos viros, ex iis Imperii Circulis, ubi vel sola Augustana Confessio vel etiam simul Catholica viget religio, adsciscat, eo quidem numero, ut eveniente casu paritas judicantium, ex utraque Religione Assessorum observari possit.

Ex quibus verbis apparet, duo hæc Cæsari per LL. Publicas convenire [1] quòd ipse solus, neque enim de Imperio, vel Statibus simul mandaturis, ibi ulla sit mentio, Aulicum judicium statuat sive personas ejusdem ad Publica illa officia recipiat, [2] quòd isthæc receptio fieri debeat secundum Leges, sic quidem, ut Assessores Aulici Judicii mixti sint ex Romano-Catholicis & Lutheranis, & quidem non quomodocunque, sed eâ ratione, ut emergente casu, ex utraque Religione judicantium, inveniri possit nume-

rus

rus æqualis. Num verò inde sequatur, præcisè tot esse debere in judicio Aulico Consiliarios Lutheranos, quot Romano-Catholici sunt, de eo non immerito dubites inspecto cortice verborum, nam paritas isthæc Assessorum Aulæ, adhuc servari potest, si tertia tantùm vel minor pars de Consilio Aulico foret Evangelicæ Religionis.

Et hinc videmus Ferd. III. gloriosæ memoriæ Imperatorem, *in Ord. Aul. tit. 1.* Von Ersetzung des Reichs-Hofraths/ §. Wir wollen / *junct.* §. Und dieweil immediatè præcedenti, Instrumento Pacis circa punctum paritatis Consiliariorũ satisfacere voluisse, etiam tertiam circiter partem numeri illius, ex Assessoribus Lutheranæ Religionis asciscendo, idq; in tantũ ut vel ipse tenor Instrum. Pac. manifestè legatur insertus ibidem: Wollen sechs der Augspurgischen Confessions-Verwandte und der Reichs-Sachen erfahrne Männer/ aus denen Reichs-Wissen/ darinn entweder die Augspurgische Confessions-Verwandte allein / oder zugleich die Catholische Religion / im Schwang gehet / an-

nehmen / damit auf begebenden Fall / die Gleichheit der Richter von beeder Religion Assessorn, observiret werden möge / thun auch hiemit befehlen / daß nicht allein bey dem Cammergericht / sondern auch bey unserm Käyserlichen Reichs-Hofrath / so wohl Geistliche als auch Weltliche Sachen / so zwischen den Catholischen und Augspurgischen Confessions-Verwanden schweben / oder auch wenn Catholische wider Catholische streiten und der Tertius ein Augspurger Confessions-Verwander ist / und hinwiederum / wenn der Streit zwischen der Augspurger Confession zugethanen Ständen wäre / und der Tertius interveniens ein Catholischer seyn würde / mit Zuziehung beederseits Assessoren, in gleicher Anzahl erörtert und entschieden werden / &c.

Quæ sanè verba ipsum Instrum. Pac. tenorem complectuntur. Dixi autem non præter rem, circiter tertiam partem Consilii, ab Imperatore, ex Augustanæ Confessioni addictis assumptam, quia *Ord. Aul. in d. §.* Und dieweil / circa numerum Assessorũ est negativè concepta, ibi

ibi; Jetzt ermeltes unsers Reichs-Hofraths Mittel/über 18. Personen sich nicht erstrecken soll. Jam verò si in universum duodecim tantùm habeantur vel pauciores Consiliarii, etiam non exceditur numerus iste personarum, & sic præcisè dicere non possumus, computato Præside hujus judicii, quem Ord. Aul. comprehendit, septendecim Consiliarios Aulicos, benè autem, non plures, esse debere, tum quia Instrum. Pac. numerum illorum nullum exprimit, tùm quia Ord. Aul. loco citato, terminum quidem numeri sed solum negativum sive non excedendum statuit.

Et quanquam determinata mentio octodecim illarum personarum subnectatur in *d.* §. Wir wollen/*ibid.* unter diesen 18. Personen/ nec non in §. subsequenti, mox ab initio; Alle diese 18. Personen / ut sic Cæsar etiam positivè illum terminum vel numerum personarum statuisse videatur, tamen ista res non est necessitatis, quia si Imperator pauciores recipiat Consiliarios, nihilominus hoc ipso nec Aulicam istam sanctionem, transgreditur, nec contra alias Imperii

Leges facit. Quinimò etiamsi poneremus, præcisè ac necessariò ex octodecim personis Consilium Aulicum debere constare, nondum tamen haberemus positivum ac necessarium numerum Consiliariorum, sed liberum utique Cæsareæ Majestati relinqueretur, ex istis octodecim personis, unum vel plures facere Vicepræsides vel planè alios Officiales, Consiliariorum partibus propriè non defuncturos, sicut quidem in Camerâ Imperiali, præter judicem plures sunt ac esse debent Præsides, ipsis Officiis ac titulis ab Assessoribus distincti.

Secundùm hæc itaque si quis asserat, numerum Consiliariorum Aulici Judicii, non peræq; ut Assessorum Cameræ, expressum esse, meâ sententiâ haud aberraverit. Sed redeo nunc ad locum Instrum. Pac. pauló antè relatum de paritate Assessorum Aulæ, & quæro quicunque sit illorum numerus, num Legi censeatur ex omni parte satisfactum, tametsi v. g. tertia demùm pars Consiliariorum ex Evangelicis accipiatur? Et quidem per ea, quæ dicta sunt jam antè, haud abs re esse

credi-

crediderim, literam Instrum. Pac. non ſtringere ad hoc, ut præcisè constituantur tot Consiliarii Lutherani, quot habentur Romano-Catholici; at iste ſcrupulus manet, quid igitur dicendum ſit, ſi cauſa quædam pro ſui gravitate, deſideret plenum Consilium, nam quia etiam tunc, quàm maximè paritas judicantium exigi videtur, ſanè exiſtimari poteſt Inſtrumentum Pacis hoc voluiſſe, ut tametſi actu constituti Consiliarii Aug. Confeſſ. addicti, numerum Romano-Catholicorum haud exæquent, tamen tot interim habeantur, quò faciliusſit, emergente causâ majoris momenti, plenumque Consilium expoſcente, reliquum numerum iſtius religionis Consiliariorum, ad paritatem inducendam aſſumere.

Cæterum diſpoſitio Inſtrumenti Pacis de paritate Aſſeſſorum Aulæ, loquitur tantùm de duabus religionibus, Romano-Catholicâ & Auguſtanæ Confesſioni addictâ, quòd nimirum Imperator ex utraque debeat Conſilium Aulicum formare, quid verò de Calvinianâ dicendum, anne debebunt iſti etiam Religio-

ni addicti, in Consiliarios Aulicos recipi? Si inspicimus Instrum. Pac. *art. 7. §. unanimi* dicendum videtur, omninò etiam reformatis sive Calvinianis, emergente casu, quo Romano-Catholici vel Lutherani hoc jus habent, licitum fore paritatem judicantium suæ religionis desiderare, nam possunt hoc sine dubio duæ istæ religiones, Pontificia nimirum & Lutherana, sed quicquid per Leges Publicas, & in specie etiam per Instrumentum Pacis, in modum beneficii, his religionibus convenit, illud etiam *d. §. unanimi*, manifestè tribuit Reformatis.

Et juxta hunc sensum, Schema præsentationis Assessorum Cameræ *d. Instrum. Pac.* insertum, in usum venit, dum nimirum Serenissimus Elector Brandenburgicus, virum quendam Reformatæ religionis insignem, Cameræ Imperiali ante paucos annos in Assessorem præsentavit, qui etiam ibidem, utut Schema prædictum tantùm de Assessoribus præsentandis Aug. Confessionis mentionem faciat, fuit in Senatum Assessorum receptus, quidni igitur idem asserendum di-
xeris

xeris circa Consiliarios Aulici Judicii? Fateor æquitatem militare videri pro istac sententiâ, quòd nimirum Reformati etiam Principes & Status Imperii, hactenus pari jure gaudere debeant cum cæteris religionibus per Leges Publicas approbatis.

Verùm nec huic temerè adversabor, si quis dicat, non posse stringens argumentum ex *d. §. unanimi*, adduci. Nam objici posset, nec Romano-Catholicis nec Lutheranis, hoc permissum esse, ut alios, quàm Pontificios ac Lutheranos Aulici Judicii Consiliarios, pari numero desiderent, sed ad istas duas religiones, beneficium paritatis in Aulâ judicantium, præcisè esse restrictum, nec teneri Imperatorem, judicium Aulicum aliter constituere, inter Romano-Catholicos & Calvinianos Status, quàm illud idem formatum foret inter Romano-Catholicos & Lutheranos; sed hoc utique casu satisfieret Legi, si judicantes illi ex unâ medietate essent Romano-Catholici, ex alterâ verò Augustanæ Confessioni addicti, ergò etiam illo priori. In quo certè

puncto subsisto, etsi de Lege loquendum sit sepositâ æquitate vix reor literam Instrumenti Pacis, stringenti ratione ad hoc facturam, ut Reformati privilegium paris numeri Assessorum in Aulâ, sibi possint sensu prædicto vindicare.

Præsertim si consideremus usum & Praxin, juxta Ordinationem Aulicam antè citatam, ubi nimirum non ultra octodecim, & quidem connumerato Præside, judicium istud debet habere personas, ex quibus cum sex Consiliarii Augustanæ Confessionis [quanquam tot reipsâ non conspiciamus] determinentur, certè difficilius apparet, ut adhuc alii sex, sive etiam pauciores, quicquid sit in Camerâ, ubi autoritas hujus tanti Electoris jus præsentandi exercentis, magnum momentum affert, de Reformatâ Religione admittantur. Hoc modò adjiciam, Instrumentum Pacis loco paulò superiùs allegato, tantùm loqui de casu, ubi Principes & Status Imperii, vel directè, vel saltem per modum tertiæ interventionis in lite versantur.

Unde sequitur, cum ista res in modum

dum privilegii sit inducta, non fore locū constitutioni, si ex neutrâ parte, ne quidem ut interveniens tertius, ullus Status sese litis fecerit participem, & sic processus Nobilium contra Nobiles, & quorumcunque privatorum, contra privatos, beneficio isto paritatis judicantium, si res veniat secundum communem naturam privilegiorum dijudicanda, haud videntur gaudere.

Illud palàm est, Consiliarios Aulicos, à solo Imperatore salarium accipere, annon verò cautiùs fecissent Ordines, si ab eo statim tempore, quo Cameralis judicii sustentationem susceperunt, nimirum ab Anno 1548. petiissent, ut in unam massam pecuniæ ab Imperatore & ipsis ad solutionem Aulici & Cameralis Dicasterii, proportionaliter contribuerentur & in eo utriusque fori Imperialis par conditio haberetur, in medio relinquam; sed de primâ istâ quæstione satis.

Porrò quod alteram quæstionem attinet, omninò Principes Imperii, illâ prærogativâ gaudent, ut causæ feudorum Regalium in consessu parium Curiæ sint decidendæ, nec eâ in re jurisdictio Aulici

Consilii videatur fundata, uti pulchrè deducit, Author deß kurtzen und gegründeten Berichts über die Frag / ob die Römische Käyserl. Majest. in Sachen Fürstenthumb/ꝛc. belangend / allein und zwar durch dero Reichs-Hofräth / oder mit Zuziehung der Chur- und Fürsten des Reichs / als Parium Curiæ, zuerkennen und zusprechen/& ratio potissima ex adverso allata, pulchrè dissolvitur, quòd quamvis in Ordinatione Cameræ *part. 2. tit. 7.* inveniatur expressum, Cæsarem sibi reservare cognitionem Regalium feudorum, tamen non potuerit, vel etiamnum possit, reservatio isthæc aliter intelligi, quàm eo sensu, quo ipse Imperator hanc cognitionem ex antiquo habuit, jam autem solus non cognovit, sed associatis paribus Curiæ, ergò etiam sibi ita reservavit cognitionem, more Majorum scil. instituendam, h. e. accersitis Principibus Convasallis ejusdem dignitatis.

Ex quibus sanè apparet, si jus ipsum in antiquâ consuetutine fundatum aspicias, nec Aulicum Consilium nec Cameram Imperialem habere decisionem super

per Majoribus feudis, in cæteris verò plerisque saltem, sortiri concurrentem jurisdictionem, de quâ quidem concurrentiâ, sed in aliis quæstionis terminis, dicam paulò inferiùs.

Præter suprema verò Judicia ista, adhuc supersunt nonnulla alia, ut Rothvvilense vulgò das Kâyserl. Hofgericht zu Rothweil/ à Conrado III. Imperatore institutum, nec non similia Dicasteria certis terrarum spatiis præfinita, de quibus & quâ origine verosimiliter emerserint, dixi paulò superiùs. Non est autem bonum Reipublicæ, habere tot Judicia, inter se valdè difformia, cumprimis verò sumptus dehinc requisiti, multò possunt meliùs collocari, si ea planè tollerentur, quæ pro præsenti rerum Statu apparent minùs necessaria, & quidem ratio primævæ erectionis vel Ordinationis in his Judiciis particularibus videtur cessare, quòd hodiè habeamus Cameram Imperialem, certâ & fixâ sede constitutam; unde quandoque ea res in Comitiis occurrit, cumprimis verò etiam in Instr. Pac. injecta est mentio de tollendis istis Judiciis parti-

particularibus, verum ad Comitia futura, remissa, ubi adhuc dum desiderat decisionem.

Denique Principes & Status Imperii, in suis Territoriis, gaudent juris dictione secundùm vulgaria, & ideò quot Provinciæ Imperii, imò fermè quot locorum Domini, tot propemodùm diversa jura Provincialia, Statutaria & consuetudines admodùm varias animadvertere licet. Ut nunc taceam, ea quæ suprà sunt adducta de juris civilis, Canonici, Feudalium constitutionum, Recessuum Imperii, totque per jure Consultos editorum Commentariorum, partim perplexitate, partim desuetudine, partim prolixitate, & quæ cætera sunt, quæ hanc rem in deterius vertere possunt.

Quod si igitur, recurrendo ad primum requisitum justitiæ benè se habentis, his vitiis obviam ire volumus, non est alia via, quàm ut jura, si non omnia, saltem communia, quibus connumerarem jus Civile, Canonicum, Feudale, Recessus Imperii, & consuetudines Germaniæ Universales, modo & ordine quo fieri potest, brevio-

breviori ac conciñiori, in unam aliquam, ad imitationem Justiniani Imperatoris, redigi curemus consonantiam, priusquã verò hâc de re, specialius differam, lubet præmittere hoc loco quæstionem illam, de juris Civilis Justinianei & juris Canonici inter se comparatorum, valore & authoritate, utrum nimirum alteri præponderet?

Notum est, si Praxin consideremus, pro diversitate materiarum vel hoc vel illud alteri prælatum fuisse, unde respondere possum primò præcipuè inspiciendum esse usum, quid nimirum, quâque in re, vel materiâ observatum fuerit, ad conformitatem juris Civilis vel Canonici, illudque jus quod quaque in re notoria Praxis præfert, sortiri debere primas; sic v. g. in causis matrimonialibus, & illis, quibus vertitur ratio peccati, jus Canonicum sequi solemus; è contrà verò, quod ad contractus & materiam successionis attinet, jus Civile præponderat.

Tantummodò quæstio superest, quidnam obtinere debeat, si ejusmodi casus unus vel plures incidunt, ubi usus directè in

ctè in unam vel alteram partem nihil determinat, ficut facta varia funt, an tunc Jus Civile vel Canonicum imitari conveniet? Refpondeo jus Civile imitandum effe, ratio eft, nam hoc fine dubio vocatur das gemeine Recht/ & pro regulâ, exceptis his, quæ contrarius ufus in defuetudinem perduxerit, in Germaniâ introductum eft, ex adverfo Pontifices Romani non potuerunt, poffuntvè Germanis jura condere, fed Canones & Conftitutiones Pontificiæ, in certis juris articulis, fpontè funt fufceptæ, & adeò ligant Cives & fubditos Imperii non fimpliciter, fed pro modo fufceptionis.

Cum igitur utrumque illud jus, Civile & Canonicum, in Judiciis Germanicis, non uno jam feculo pro Lege allegari confueverit, & verò, jus Civile vocetur maximè das gemeine befchriebene Recht; hinc fequitur circa authoritatem ac poteftatem, jurium illorum, inprimis diftinguendos effe tres cafus, vel enim jus Canonicum aliquid ftatuit fecundùm jus Civile, vel contra illud, vel præter; Primus cafus difficultate caret, nam tunc, nifi

fortas-

fortaſſis Lege aliquâ Imperii recentiore, vel manifeſtâ conſuetudine contrarium obtineat, hoc obſervandū veniet, pro jure, quod abutroq; ſtatuitur conformiter.

Secundo caſu, jam dixi prærogativam tenere jus civile, tanquam jus commune Imperii; nec huic rei obſtat, quòd etiam in multis jus Canonicum valeat contra diſpoſitionem juris Civilis, hoc enim non propter ſui ipſius autoritatem, ſed quia uſus in certis illis materiis, ſpecialiter jus Canonicum approbavit, ita eſt receptum, ut propterea extra caſus exceptos, jus Civile Canonico prævaliturum, meritò haberi debeat.

Tertiò demum caſu, jus Canonicum probabilius vim & vigorem obtinet Legis, ex eâ ratione, quia inde ab aliquot ſeculis, in Germaniâ allegatum & ita uſurpatum fuit, ut ex eo quoque ſumerentur ſententiarum rationes, ideoque ſi qui caſus jure Canonico determinatus, in corpore juris Civilis non eſt expreſsè deciſus, meritò in regulâ recurri debet ad jus Canonicum, & ex eo ſumi controverſiæ deciſio.

Hæc

Hæc cùm ita sese habeant, operæ pretium foret, jura Romano-Germanica in unam conformitatem, reducere hoc modo; ut Pragmaticæ Imperii Sanctiones & Consuetudnes universales, præcipuæ assererentur potestatis, deinde jus Civile, tertio loco jus Canonicum, ideoq́ue si quid per Recessum aliquem Imperii vel consuetudinem benè firmatam, obtineret, hoc ipsum absq́ue dubio inseri deberet operi, quicquid etiam LL. Justinianeæ his non contrarium statuerent, ac similiter, quicquid Canones vel Constitutiones Pontificiæ præter ista omnia ponerent, facere posset partem juris.

His ipsis simul adjici deberent perspicuâ brevitate jura Feudalia, nec minùs exponendum foret, quam vim haberent, quidvè & in quibus à juribus istis communibus differant, diversa locorum statuta & consuetudines particulares, pariter etiam haud abs re foret, cùm casus omnes non ita possint in terminis exprimi, ut ex tot Interpretibus juris, circa casus in compilatis istis juribus, non expressos nonnulli approbentur, & præ cæteris valituri, salvâ

tamen

tamen Legum consequentiâ quasi canonizentur. Cujusmodi prærogativa olim Papiniano attributa fuit, sic, ut ejus autoritas valeret contra alios jureconsultos singulos, nec nisi ad minimum à duobus vinceretur.

Præterea cùm in condendis Legibus, præprimis naturale justū & æquum, inspici debeat, & ex altero capite, prædicta jura, toties obscura, in nonnullis etiam, ab æquitate illâ non scriptâ, deflecti videantur, ob eam causam novæ jurium congestioni, non modò bonos jureconsultos, sed & Philosophos morales, nec non modernæ Germanorum Reipublicæ, peritos viros, qui pro diversis factorum circumstantiis, quid naturalis illa æquitas ad Publicam salutem, in Imperio suadeat, probè considerent, si quæ æquitati minùs consona apparent, amoveant, dubia, clariore sensu explicent, ac corpus ex his diversis juribus compilatum atque perfectum, ad ratihabitionem Imperatoris & Ordinum Imperii, remittant, Publico nomine adhiberi convenit.

 At ve-

At verò inquis, difficilimum esse creditu, ut hoc tantum opus, quod infiniti propemodùm laboris existeret, ad exitum fœlicem ac finem perduci possit. Respondeo eadem difficultas Justiniano quondam Imperatori & Compilatoribus Corporis Justinianei objici poterat, quandoquidem ex infinitis fermè, veterum Jureconsultorum Responsis, Prætorumque Edictis, aliisque partibus, corpus illud juris Justinianeum, consarciendum fuerat, tamen intra pauciores annos, cœptis affuit fœlix meta & eventus. Jam quod idem circa novam compilationem juris sperare liceret, ex his modò persuaderi posse puto;

Primò, quoniam è jure Civili, multa longo tempore jam obsoleta prorsus exterminarentur ac omitterentur adeoque jus Civile, quod ad seipsum attinet, redderetur hâc ex parte concisius. Deinde, multa extant in jure Canonico, juri Civili aut etiam Recessibus Imperii, conformia, quæ propter superfluitatem, eidem non adderentur, multa etiam ex hoc jure tanquam obsoleta, vel alioquin pro-

pter

pter contrarietatem Recessuum Imperii, Legumvè Civilium decederent, adeoque augmentum illud, quod ex jure Canonico proveniret, relinqueretur minùs amplum ac fortassis plus ex jure Civili, propter desuetudinem detraheretur, quàm ex Canonico accederet.

Quod ad feudalia attinet, multa in his sæpiùs reiterantur, eoque uti per se jura illa si sc. superflua resecentur, concisiora sunt, sic si quivis articulus feudalis, competenti Ordine ac semel tantum explicaretur, accessu suo tanto pauciores facerent paginas. Statuta & Consuetudines locorum, ex asse conscribi in illud tale volumen juris non deberent, sed tantùm authoritas eorum exprimi, quatenus nempe à Legibus Publicis, iisdem deflectere liceat. Deinde adduci possent, si quæ fortè illustriora apparent, ac brevibus annecti ea, in quibus hæc talia à communi compilatorum jurium dispositione differant, quæ res, ceu illam etiam Interpretes nostri ac Consiliorum authores datâ occasione observant, dum quæ sint celebriora hujus vel illius loci Statuta ac

 consue-

consuetudines, breviter enarrant, profectò sine magnâ prolixitate ac vasti operis aggestione fieri posse videtur.

Denique Recessus Imperii sunt multis verborum ambagibus concepti, quas si modò res ipsas teneremus, haud difficile reputaveris, compendiosiùs complecti, tantoque magis, quoniam Codex eorundem, plures alias materias, Statum ipsius Reipublicæ directè spectantes, continet, ac de illis disponit, veluti de redintegratione Matriculæ, indicendis collectis, Capitulatione Cæsareâ & id genus similibus, nam hæc talia ad distributionem, administrationemque Justitiæ, propriè haud pertinent, & adeò Corpori Juris, quippe cujus Principalis scopus ad justitiam privatorum causis reddendam tendit, nec oporteret eadem inseri.

Cui accedit, quod vel in ipsis Recessibus Imperii, etiam quoad materias directè concernentes Punctum Justitiæ, plura habeantur, vel usu antiquata, vel recentiore sanctione abrogata. Si igitur ea præcipuè excerperentur, ac novis jurium voluminibus inscriberentur, quæ hodie-

hodienum vigent, immutata, nihil video quid obstet, quò minùs dispositiones Imperii circa Justitiam, in Codice Recessuum contentæ, absque amplis voluminibus congeri, ac debitis locis, cum cæteris Imperii juribus usitatis exprimi possint.

Est quidem aliquando, ut historiæ gratiâ, de obsoletis etiam Legibus dicatur, quâ ratione Justinianus in Institutis & Codice suo multa attingit, priscis ante usurpata, quæ ipse sibi sumit corrigenda; attamen res ista, si quandoque placeat, vetera conjungere, fieri potest ac debet breviter, alioquin tædiosior, quàm utilior futura, neque id quidem solùm in desuetis Legibus, sed & in his, quæ adhuc dum obtinent, benè observari potest. Consideremus modò exempli loco Authenticas Codicis Justinianei, quâ non brevitate & accuratâ paucis exceptis, concinnitate, ex Novellis Justiniani Constitutionibus, si tamen vulgaris sententia ponit verum authorem, extraxit eas Irnerius, quamvis vel suo tempore Justinianus Imperator, longa Constitutionibus

à se latis ac præsertim Novellis illis, exordia præmisisset, ac de ratione impulsivâ Legis, multo verborum apparatu disseruisset.

Sanè conditores Legum, magis eò respicere debent, quemadmodum, æqua jura, quæque ad Rempublicam pro Statu tunc præsenti applicari possunt, breviter ac perspicuè sanciant, quàm his ipsis, nescio quam superfluam facundiam ostentent. Veteres Reipublicæ Romanæ Leges, Senatusconsulta, Edicta Prætorum, & similia, conceptionem habuerant verborum brevem, sed multum rei ac succi continuerunt; e. g. uti quisque Paterfamiliâs super pecuniâ revé suâ legâssit, ita jus fasque esto, sunt pauca verba, continent tamen, dispositionem, quæ circa ultimas voluntates observari debeat, idemque in cæteris Legibus ac juris Romani partibus.

Porrò ut accuratiùs evidentiusque appareat, quemadmodum corpus jurium in Imperio obtinentium commodè conscribi possit, nonnihil specialiùs hæc ipsa percurram, dixi verò pauló superiùs, obso-

obsoleta, cujusmodi sunt maximè tituli de Magistratibus quondam Romanis, in novâ juris compilatione omittenda esse, propter desuetudinem, uti v. g. constat quod dudum potestates illæ cum prisco Romanorum Imperio interierint. Unde major ferè Libri primi Digestorum pars, similiter plures Rubricæ ex Codice, præsertim in tribus posterioribus libris nec non à titulo 23. usque ad finem libri Primi ferè decederent.

In Novellis Constitutionibus habentur similiter multa ad hanc tam obsoletam materiam pertinentia, veluti Novella, de Comite Isauriæ de Proconsule Cappodociæ, de Moderatore Arabiæ &c. quæ ex eadem desuetudinis ratione, haud deberent facere partem novæ jurium digestionis. Deinde cùm *in L. 2. ff. de Orig. jur.* vetera Romana jura ab incunabilis usque suis, & inde à Romuli temporibus deducantur, commodum imò necessarium videtur, circa explicandam originem juris Romano Germanici, tria tempora distinguere antiquissima illa usque ad Justinianum Imperatorem [2] inter-

 media,

media à Justiniano usque ad avulsum occidentem, quæ quidem duo tempora exponi possent summariter & concisè [3] recentiora, quæ initia & progressum Status Germanici complecterentur, & diversorum jurium successivè receptorum.

Hæc res, quod mirandum, vulgò solet negligi, cũ sit multò majoris & necessitatis & utilitatis, quàm tædiosa isthæc commemoratio de Origine juris Romani vetustissimi historica certè magis, quàm si usum fori moderni respicias juridica. In hac autem tertiâ jurium ætate, congruum erit, exordium capere usque à Caroli Magni temporibus, quippe qui Imperii Romano-Germanici, primus extiterit Conditor & Autor, ac summatim quemadmodum priscâ illâ ætate jus dictum, ususque Romani & Canonici juris successu temporis, & à quo quantum sciri potest, invectus sit, quemadmodum etiam feudales consuetudines, obtinuerint, Ordines Imperii permissu Imperatorum statuta condere cœperint, & quæ hodiè habemus Imperii Tribunalia, constituta fuerint, adducere atque referre.

Non

Non possum verò hoc loco præterire iteratam mentionem Judicii Austregarum, qui cùm varios gignant in Processu circuitus ac præsertim in puncto competentiæ fori, complures tricas ac incertitudines, dicerem profectò esse ex re Imperii, totum Tractatum Austregarum Pragmaticâ quadam sanctione Imperiali, penitùs tolli, & corrigi. Cui rei, ab his, qui contrà sentiunt, illud unum præcipuè objicietur, quòd Status Imperii pro singulari Privilegio primæ instantiæ, Austregas soleant habere, adeò ut non modò Capitulationibus Cæsareis, sed & Instrumento Pacis ac Recessibus Imperii, cumprimis Novissimo, inserta legatur isthæc cautela de conservando Privilegio primæ instantiæ, haben wir seither unser angetrettenen Keyserl. Regierung solche Privilegia allezeit gnädigst beobachtet / dasselbe auch weiters zuthun / vor ermelten unsern Reichs-Hofrath / ernstlich und gemessen eingebunden.

Est ita, majoris momenti censentur privilegia isthæc, si rem consideramus tantū ab extrinseco, at si inspicere libeat, rationem dispositivam omnium Austrega-

 rum,

rum, non opinor difficultates amplius apparituras insuperabiles, propter quas Austregarum ambages ac varietates, in foro Imperii tolerare sit necesse. Quid enim præstant Austregæ Statibus, vel aliis istorum Privilegia nactis, præterquam hoc, ut non minus, quàm privati contra sententias salva habeant sua juris remedia.

Atqui, hoc idem dico potuisse sc. ac hodienum posse obtineri, etiamsi dispositio illa Austregarum ob rationem prætactam vel primitùs introducta non fuisset, vel nunc tolleretur. Res autẽ ita sese habet; adversus sententias in Sum̃is Imperii Dicasteriis latas constat, duplici viâ regulariter permissum esse querelam instituere, vel quòd iniquè aut nulliter sit pronunciatum, quæ res ex prioribus actis judicialibus venit dijudicanda, ac in speciem revisionis, supplicationis, vel syndicatus incidit, vel quòd aliqua justa causa omissa fuerit in processu, quæ nunc noviter deducatur, sic ut ex æquitate & justâ causâ Legibus approbata, judex possit ac velit à rigore prioris judicati resilire ac illud rescindere, cujusmodi species nomi-

ne re-

ne restitutionis in integrum solet indigitari.

Hæc autem ideò commemoro, nam, quia à supremis tribunalibus appellare non licet, Status Imperii secundùm Leges & præsens exercitium Jurisdictionis, non possunt in processu contra sententiam Aulicam vel Cameralem instituto, uti remedio isto sive juris beneficio; *Non deducta deducam, non probata probabo*, & hinc mihi videtur provenire moderna ista consideratio, quòd demptis Austregis, Status Imperii forent deterioris conditionis, quàm privati, si enim privatus aliquis omisisset inprimâ instantiâ exceptionem quandã, v.g. pacti de non petendo vel similem, tunc dubio procul posset in Judicio appellationis illam nihilosecius deducere *per text. in l. fin.* §. 4. *C. de temp. & repar. appell.* licet sub legitimis istis requisitis, de quibus in R. N. §. Wie ebenmässig.

At verò Ordinibus Imperii & Immediatis Nobilibus, visum fuit his Legibus & hoc usu fori, si Austregæ tollerentur, contra accidere, cùm videlicet ipsi propter

præter immedietatem & primam instantiam secluso Austregarum respectu, consequenter in Aulâ vel Camerâ peragendam, statim deberent ad remedium revisionis confugere, eò quòd restitutio in integrum propter omissam exceptionem, vel quodcunque aliud vitium in anteriori processu commissum, non ilicò decernatur, *per l. 2. C. sent. resc.* non posse, & Recessum Imperii de Anno 1654. §. Es soll auch hinfüro/ꝛc. vigore cujus omnes exceptiones dilatoriæ vel peremptoriæ, in primo termino sunt inferendæ sub pœnâ præclusi, adeoque restitutio in integrum, ne iste §. Es solle auch/ꝛc. sit frustraneus, ex capite non deductæ exceptionis impetrari nequit.

Ut igitur ad rem perveniam, si Statibus & Immediatæ Nobilitati, in Supremis Imperii Tribunalibus, concederetur duplex remedium gradatim, sic, ut in primo liceret ipsis deducere, anteà non deducta, & probare anteà non probata, consimili planè modo, quo privatis ac subditis idem est permissũ in processu appellationis, ad Aulam vel Cameram devoluto, sub modera-

deramine tamen d. §. Wie ebenmässig/ec. in secundo verò, iidem Ordines Imperii vel immediati Nobiles, submittere se deberent formalibus & requisitis Judicii revisorii, tùm sanè nihil apparet, unde deterioris conditionis, iidem haberi possent præ privatis & mediatis, etiamsi irregularitates Austregarum propter rationes expositas placeret penitùs è medio proscribere.

Nec stringet, si quis urgeat, sublatis Austregis lites in Supremis Tribunalibus, valdè accumulatum iri, quia omnes causæ Statuum in primâ instantiâ sic eò deferrentur: Nam propter hanc rationem duo sunt in Imperio Summa Tribunalia, ut justitiæ in omnibus causis ad ea devolutis suus constet vigor & effectus, nec tàm quærenda est litium restrictio ex restrictâ superiorum judiciorũ cognitone, quàm ex intricati & supra modum prolixi juris emendatione, tùm etiam paratiori decretorum executione.

Sed progredior nunc ad Judicia à Cæsaribus per certos Imperii districtus olim constituta. Hæc, cùm hodiè ad Aulam

lam pateat accessus & Cameram certâ sede ac Legibus constabilitam habeamus magis videntur supervacua, eorundemque sumptus aliter & melius collocandi, ob quam causam, nihil video obstare, quod eadem, præsertim si ex utilitate Imperii rem istam metiri volumus, Publicâ Lege similiter abrogari impediat, idq; tantò minus dubium est, quia jam per Instrum. Pacis haud valdè displicuit, si modo cùm sine aliarum causarum impedimento ad effectum perduci potuisset.

Quicquid sit tandem, aut placet, retinere instantiam Austregarum, nec non Particularia isthæc Cæsarea judicia, & tunc deberet in materiâ jurisdictionis quam vim ea haberent & effectum, exprimi, aut melius apparebit legem ferri, de eorundem abrogatione, & sic conveniret saltem eandem circa rubricas jusdicentium inseri.

Porrò sunt, qui putent, Imperio utilius futurum, si unicum tantum haberemus Tribunal Imperiale, & si administratio justitiæ, soli committeretur Cameræ, abrogatâ Aulâ. Sed hanc sententiam

tiam ego meam non facio, primò quia sunt multa negotia Imperii per se ad Cæsarem pertinentia, quæ à Camerâ tanto intervallo remotâ, expediri commodè nequeunt, ut paulò antè dixi, adeoq; Imperator præterCameram indiget in his talibus rebus utiq; aliquo Imperii Consilio. Deinde in specie per Instr. Pac. jã est constabilita, concurrentia jurisdictionis inter Aulam & Cameram, & sic utrumque judicium approbatum. Tertiò non videtur unicum Tribunal omnibus litibus, quas hodiè, inter Status Imperii, Nobiles & subditos, conspicimus, suffecturum esse, si enim vel Aula vel Camera tolleretur, alterutrius judicii de præsenti pendentes processus ad alterum deberent trahi, vel contra.

Finge tibi autem, tot mandata, tot appellationum processus, totque causas simplicis querelæ, ut de revisionibus, restitutionibus in integrum, & similibus nihil dicam, à Camerâ ad Aulam vel contra avocari, ac insimul, ibidem tot alias causas pendentes reperiri, profectò concesseris opinor, conjuncta illa functionum onera

onera ſive Collegii Aulici ſive Cameralis vires longè exuperatura.

Ex diverſo igitur capite neceſſum eſt, haberi, duo ſaltem Imperii Tribunalia, quæ adminiſtrationi juſtitiæ pariter vacent, & hæc quidem res hodiè eſt expedita, adeò ut vigore Inſtrumenti Pacis, etiam idem judicarius proceſſus & Ordo, qui in Camerâ habetur, nec minùs in Aulâ obſervari de jure teneatur.

Cæterùm quod ad concurſum jurisdictionis Aulicæ & Cameralis attinet, ambigi omninò poteſt, an is ſit Reipublicæ utilis? Primò quia ipſa judicia Aulicum & Camerale dehinc materiam æmulationis inter ſe ſortiuntur, ſecundò quia ex hoc fonte oriuntur multæ lites præventionum, & Statuum gravamina, conquerentium, cauſas jam pendentes aliò & cumprimis ad Aulam, per vias indirectas Commiſſionum, cauſæ continentiæ non dividendæ, & ſimiles avocari. Unde poſtmodùm nova rixarum copia prognaſcitur, dum contra partem adverſam decerni ſolent, Citationes ad *vid. ſe incidiſſe in pæn. l. ult. C. de in jus voc.*

Quan-

Quantumvis enim per Constitutiones Imperii & maximè in Recessu de Anno 1654. §. Ebenmässig sollen/ avocationes hujusmodi processuum, à Camerâ ad Aulam, quorsum per partium technas frequentius accidere consueverunt, districtè prohibeantur, tamen si Praxin respicimus, utrum isthæc res fuerit semper & ubique observata, judicent illi, qui causis agendis fuerunt occupati.

Præterea Ordo judiciarius de praxi per omnia haud convenit in Aulâ & Camerâ, non tantùm quo ad extractum initialem, sive in puncto fundandæ jurisdictionis, sed cùm primis etiam in progressu causæ, imò quandoque in ipsis litium decisionibus, maximè circa formalia latis, veluti, si in causis provocationum super puncto devolutionis sive desertionis judicatur. Exemplum diversitatis in processibus decernendis capere possumus vel ex eo; Si in Camerâ supplicem, regulariter decernitur processus vel denegatur, prout fundata apparebit jurisdictio vel non, aut certè, ubi minùs legitimè libellus foret conceptus, formiter concipiendum

Sed Camerale Tribunal volenti existimat non fieri injuriam, ideoque periculo partis si fundata sit jurisdictio, processus rectè decernit, & sic in eo videntur differe illa duo judicia. Deinde, ut hoc tãtùm de progressu causæ adducam; sæpiùs scripta sine numero in Aulâ inferuntur, & quidem interdum præter judiciarium ordinem utrinque, hoc est, modò infert Actor modò Reus, & etiam antequam factâ communicatione, ad intentionem Actoris propriè respondeatur; idem accidit in sequentibus scriptis quæ res hoc mali habet, ut causę inde, scilicet quasi geminis replicis ac duplicis &c. fiant intricatiores & magnâ actorum farragine diffusæ.

Deniqùe Ordinatio Aulica, Consilium istud Imperiale, ad formalia processus non æquè stringit, sicut Ordinatio Cameralis, illius summi judicii Assessores. *vid.* Reichs-Hofr. Ordn. Ferd. III. Imp. *Tit.* 2. Vō Sachen in Reichs-Hofrath gehörig. *§.* Sie wollen *&* *§.* Hingegen. *Imò d.* *§.* Sie wollen nec præcisè ad substantialia processus Cameralis, obligare videtur Consiliarios Auli-

Aulicos, propter illa verba: **Von der Ordnung/wie sie im Käyserl. Cammergericht eingeführt und verbessert werden möchte/** in substantialibus processus **nicht abweichen sollen.** Ubi verbum **eingeführt** significare etiam potest futurum tempus, ut sensus sit, Consiliarios Aulicos, astringi substantialibus processus Ordinationis Cameralis inducendæ & corrigendæ non verò jam inductæ, quâ hodiè utimur. Quicquid sit, hoc certè usus ostendit, v. g. in fatalibus neglectis, leniùs Aulam agere, Camera enim adversus lapsum fatalium introducendæ appellationis difficulter adversus lapsum verò fatalium interponendæ difficilimè aut planè non restituit, id quod in Aulâ secùs se habere, ex diversis præjudiciis commemorant.

Subest etiam aut sæpenumerò evitari non potest respectus partium ex variis causis, propter quas Imperator & consequenter Judicium Aulicum utplurimùm mavult, bonâ gratiâ rem componi, & quasi arbitratorio more, quàm per figuram sententiæ vel Judicialis arbitrii,

quæ

quæ quidem Publicorum considerationes in camera Imperiali magis cessant.

Quanquam autem supra institutum meum esse meritò indicem hoc in passu certi quippiam determinare, tamen illud palàm est, quando in similibus causis à diversis Judiciis non fiunt similes decisiones, vel ex capite formalium vel materialium, sive meritorum causæ, tunc posse de facili, in Imperio excitari confusionem, nec non in animis Ordinum ac subditorum, pro rei controversæ pondere livorem atque turbulentos motus.

Inquis sc. ita se res habet, sed non monstratur, aut fortè ne extat quidem remedium, quo in melius mutari queat. Fateor salvis his Legibus, vix fore penetrans medium, declinandi gravamina dictis præventæ vel id genus similia; absolutè tamen dari posse haud inficior, hoc nimirum sensu, ne duo illa Suprema Justitiæ Tribunalia, habeant jurisdictionem concurrentem, & tamen juri dicundo, pari ferè autoritate incumbere possint. Id quod ad hunc passum [nec enim de cæteris emendandæ justitiæ Capitibus; in hac

quæstione loquimur Jutiq; satis esse videtur, & litium avocationibus, præventionibus, nec minùs difformitatibus processuum, ac decisionum inprimis salutiferum.

Expedit autem ad hunc scopum consequendum vix aliud quàm hoc, ut dividatur Aulica & Cameralis jurisdictio; verùm divisio isthæc contingere posset dupliciter, primò ratione certorum districtuum ac Circulorum Imperii, ceu quidem antiquitùs Romani Magistratus partim in Urbe, partim in hâc vel illâ Provinciâ jus dixerunt, adeò ut quamvis aliqui ex illis essent autoritate pares, tamen jurisdictio non extenderetur extra Territorium, sive unam aut plures Provincias administrationi commissas, unde v. g. Præfectus Prætorio Orientis non dixit jus in Africâ &c. Quam administrandi rationem secuti etiam fuisse videntur veteres Imperatores Romano-Germanici, in constituendis judiciis istis Particularibus, per certos Imperii districtus, de quibus dictum est superiùs. Deinde dividi poterit summa jurisdictio ratione causarum, sic ut Au-

ut Aula circa certas Camera etiam circa certas causarum species versetur.

Existimo divisionem jurisdictionis, priori modo consideratam, non fore utilem Germaniæ rebus, ratio est, nam contingeret eo ipso, Germaniam magis esse divisam, & prout quisque, sub Circulis Cameræ aut Aulæ assignatis comprehenderetur, etiam hoc vel illud judicium magis minusvé coleret, cumprimis hodiè, ubi ex veriore sententiâ, ipsa potestas jurisdicundi, & alia nonnulla Imperii negotia, de quibus dixi paulò antè, ad Imperatorem & respectivè ad Imperium pertinent, non ratione hujus vel illius Circuli, sed ratione omnium & singularum Imperii partium, adeoque fieri nequit, ut jurisdictio & functio Aulica, certis districtibus terminetur, sive inter Cameram & Aulam potestas illa jurisdicundi respectu Territoriorum separetur.

Hoc igitur unum remedium relinquitur, si volumus scopulos istos antè monstratos declinare, ut causæ forenses dividantur, illarumq; certæ species Aulæ,

certæ Imperiali Cameræ assignentur, ultra quas horum Tribunalium se non extendat jurisdictio. Quem sanè modum præter vetera illa exempla, etiam multi ex Imperii Statibus, præsertim verò Civitates, hodienum exercent, ac diversas justitiæ causas huic, diversas alii committunt Magistratui.

Cæterùm ut tantò dilucidiùs appareat, quàm conveniens, hoc idem nostræ Reipublicæ existeret, si ipsa quidem Suprema judicia, Aulicum & Camerale, cæteris cassatis, pari authoritate retinerentur, causarum tamen diversis figuris invicem internoscerentur, deducam hanc rem, paulò fusiùs; notum est, quòd Camera non suscipiat cognitionem in his, quæ specialiter sunt reservata decisioni Imperatoriæ, prohibetur enim Lege Ordin. hoc idem facere.

Pariter circa causas criminales, non habet fundatam jurisdictionem, nisi fortassis per viam mandati de non procedendo contra Constitutiones Carolinas, quatenus nimirum Magistratui inferiori, ad instantiam partis, quæ gravari metuit, sub gravi pœnâ injungitur, non ultra

ultra vel contra limites der Peinlich-Halß-Gerichts-Ordnung Caroli Quinti, procedere, vel sententiam ferre. Hæc obliqua via, ut sacra Anchora, ex defectu interdictæ hoc casu appellationis, à Practicis apprehendi solet.

Sed quamvis rebus ita stantibus, hoc idem in Camerâ quoad Criminalia, unicum fermè remedium suppetat, tamen reverâ haud satis hinc consultum esse videtur innocentibus, si enim Magistratus ille inferior, pro more sustineat Processum, & minas illas declarationis pœnæ perferat, aut etiam planè dictam pœnam persolvat, nihilosecius tamen pro lubitu, ac fortè etiam ex affectu sequiori decernat, sanè patitur justus inde necquicquam sublevatus, ulterior enim seu etiam arctior inhibitio non ita citò emanare poterit, ut supplicium gravati antevertat, & sic quidem se res habet, cùm in judicio inferiori vertitur quæstio criminalis, sive quando mediatus aliquis coram suo ordinario, vel ad instantiam alicujus, vel processu inquisitorio, criminaliter impetitus, querelam hoc nomine ad

 Tribu-

Tribunal aliquod Imperii deferre vult per viam provocationis.

Quòd si delatio criminis, contra immediatum institui velit, ac in primâ statim instantiâ, accusationem coram Supremo judice intentandam, qualitas Rei exigat, jam sanè, quod ad cameram attinet, omne auxilium deficit. Cæterùm coram ipso Imperatore hoc posteriore casu *arg. l. fin. C. ubi Sen. vel Clariss.* res disceptanda adhucdum videtur; sed tamen magis in Comitiali Consessu, dum notum est vel ex actis præsentium Comitiorum, nec Aulæ nec Cameræ Cæsareæ, attribui jus declarandi Statum aliquem in pœnam banni. Unde sequi videtur, regulariter Aulici judicii jurisdictionem in criminalibus, non magis fundatam esse, quàm ipsius Cameræ; aut enim res ad Comitia pertinebit, nisi fortè Immediatos Nobiles excipias; aut subditum aliquem concernet, ut priori illo casu, quo non magis, quàm ipsa Camera, cognitionem habere potest Aula Imperialis, cùm scilicet appellationes in criminalibus, consuetudin: Germaniæ nescio quali, certè satis anti-

quâ,

quâ, imò per ipsum Recessum Imperii de Anno 1530. §. item als jetzt/ ꝛc. approbata prohibitæ noscantur.

Quoniam igitur, jurisdictio Cameræ Imperialis, per se circa criminalia admodùm tenuis est, & verò Aula Cæsarea, si quandoq; potest, certè raro potest suscipere in his causis cognitionem, sanè convenit alterutrum horum judiciorum, de criminalibus jus dicere indistinctè, adeoque etiam per viam provocationis, circa criminalia habere jurisdictiònem fundatam, satis enim, frigidum esse videtur, ob eam causam, uti quidem hactenus obtinuit, appellationes in criminalibus velle sublatas, quia per calumniam & ad suspendendam executionem, damnati sæpiùs soleant provocare, cùm per contrarium, ab omni ratione alienum videatur, in causis, ubi omnis fortuna, fama ac vita hominis periclitatur, justum defensionis remedium contra sententiam planè denegare, & illud tamen in minoribus ac pecuniariis controversiis, parti gravatæ indulgere.

Neque satis est, ut hodiè vulgò faciunt,

ciunt existimare, innocentiæ reorum in criminalibus satis consuli, exinde, quòd acta ac factorũ species ad Consilium Prudentum, soleant ac debeant vigore Carol. Const. plerumq; deferri, ac deinde ex illorum arbitrio, sententia concipi; quia cum ne in pecuniariis quidem litibus, solùm confidamus arbitrio Prudentum, ad quos acta transmittuntur, sed liberum habere volumus provocationis auxilium, cur in majoribus illis causis, spretâ appellatione ad hoc, ut candidè omnia fiant, sufficere arbitramur, transmissionem actorum ad aliquod Collegium Juridicum, cùm tamen Academia vel Collegium ejusmodi pari synceritate & diligentiâ, judicaturum sit, ut in controversiis merè civilibus?

Quod ad causas matrimoniales attinet, personæ Mediatæ solent conveniri, coram Judiciis Consistorialibus Principum ac Statuum Imperii, verùm si sententiam tulerint adversam, ad Cameram provocare non licet, quippe, quòd & usu, & Mem. aliquo Visit. hoc idem disertè denegetur, minus enim congruũ visum est, Ca-

eſt; Cameram tanquam judicium merè ſeculare, de ſpiritualibus hujusmodi rebus judicare, quin in univerſum de aliis quoque cauſis Eccleſiaſticis, veluti de decimis & ſimilibus, non judicant Domini Camerales, nec ſe in eas intromiſcent, niſi fortaſſis ſuper poſſeſſorio & per viam obliquam mandatorũ id contingat, in quo ipſo tamen haud leviter vel paſſim decerni proceſſus, licebit animadvertere.

Aula Cæſarea partim ex jurisdictionis cum Camerâ concurrentiâ, partim, quòd in Ordinatione Aulicâ, haud reperiatur, hoc ipſum ſpecialiter eidem judicio reſervatum vel exceptum, ſimiliter id genus cauſis, directè haud videtur vacare, ob eamque rationem juſtitia hiſce partibus eſſe claudians. Quoniam igitur, tempore Jurisprudentiæ veteris, ipſæ etiam Eccleſiaſticæ cauſæ, ad forum civile, prout quidem tam diverſi tituli & leges in Corpore juris Civilis oſtendunt, haud dubiè ſpectabant & ſecundùm ſaniores Politicos meritò ſpectare debent, nihil impedimenti ſupereſſe videtur, quo minùs, iterùm hodiè Tribunal aliquod Imperiale,

periale, hujusmodi de rebus judicet, ac fieri posset, ut assumerentur, Assessores hujus talis judicii, jurium Ecclesiasticorum, & etiam conscientiæ casuum, satis gnari.

Annon igitur ut ad rem redeam, si omnes litium species, & illæ etiam, in quibus de præsenti, quodammodo ignoratur, ad quod forum pertineant, vel saltem ad Imperialia Tribunalia vix patet accessus, si inquam hæ omnes causæ, ceu quidem perfecta justitia exposcit, cæteris paribus Imperiali examini subjicerentur, tunc ex re fore existimas, ut Summa Dicasteria causarum qualitatibus invicem dignoscantur, & sic præventionum querelæ, vel similia gravamina omnibus præscindantur.

Sed digressus sum aliquantò longiùs, illud certè constat, potestatem jurisdicundi publicam, ad plura negotia, extendendam, indeque novo corpori juris circa punctum jurisdictionis inserendos esse unum vel plures titulos, de autoritate & potestate judicii Aulici & Cameralis, quaque ratione utriusque illius Tribunalis juris-

urisdictio, certa negotia & qualia sibi propoſita habeat. Porrò quoque tituli illi, de proceſſuum formalibus & partibus, qui in jure Civili, ac partim, ſcilicet reſpectu primæ inſtantiæ, per quatuor priores Digeſtorum libros ac tit. prim. libr. 5. nec non librum tertium Codicis, ab initio, usq; ad materiam inofficioſi teſtamenti; partim verò & reſpectu ſecundæ inſtantiæ, ac remediorum reſtitutionis in integrum, appellationis, ſupplicationis, retractationis &c. utpote de quibus omnibus remediis continuâ ſerie non agitur in *ff.* & *C.* ſparſim traduntur, poſt articulum jurisdictionis, methodo longè concinniori ac cohærentiori, exponi poſſent.

Si modum requirimus, idem congruus foret, quo illæ rubricæ habentur magnâ ex parte in jure Canonico, per integrum librum ſecundum Decretalium, idque hâc ratione, ut tùm ea, quæ ſunt juris Civilis & Canonici ad unam quandam conſonantiam reducta, tùm inprimis etiam diſpoſitiones Ordinationis Aulicæ & Cameralis, Receſſuum item Imperii

perii ac præsertim Novissimi de Anno 1654. nec minus Sctorum Cameralium, circa processum & judiciarii ordinis materiam hac parte operis explicarentur, ac primò quidem, de extractu, expeditione, insinuatione ac reproductione processuum, quæ animadvertenda sunt, edicerentur.

Deinde sic traderetur, quid in partibus & requisitis judiciorum, veluti litis contestatione, probatoriis & similibus, Actori vel Reo, incumbat observare, quos terminos, & quanti temporis, quisque illorum ad agendum, excipiendum, replicandum, duplicandum habeat, item quemadmodum, concipi ac ferri debeat sententia, quis ejus sit effectus & modus executionis, prætereà qualiter & per quæ remedia sententia, à vigore rei judicatæ possit suspendi, quæque sint cujuslibet talis remedii formalia, & ratio procedendi; ubi Statuum Imperii Privilegia de non appellando & similia, commodè explicabuntur, indeque & ex his omnibus fiet, ut Candidati, ac Licentiati, sive etiam, si dicere fas est, interdum majoris famæ

jure

jureconſulti, circa proceſſum Cameralem vel Aulicum, non ſint, ut hodiè ſentimus, adeò frigidi & ſicci.

Porrò poſtquam de formalibus proceſſuum ad hunc modũ ſatis dictum fuerit, occurrent materialia, ſive ipſæ actiones, in foro proponi ſolitæ, quæ cùm aut civiles ſint, eæque vel in rem vel in perſonam, quarum hæ rurſus vel ex contractibus, vel ex teſtamentis ſimilibusvé cauſarum figuris deſcendunt, aut criminales, ſc. ad vindictam Publicam, conveniet, hoc eodem ordine, qui quidem etiam potiſſimum in Digeſtis eſt obſervatus, hæc ipſa pertractari.

Quâ in re ſimiliter interſpergi poterunt, quæ ex jure Canonico vel Receſſibus Imperii, recentiùs obtinuerunt, & tota quidem materia juris feudalis, poſſet ad emphyteſin, quippe cui vicina eſſe videtur, referri cum eaque, aut ſi magis libeat, nec malè cum doctrinâ uſusfructus combinari. Tractatio mandatorum, haud inſulsè, unà cum interdictis traderetur, ſunt enim mandata, naturâ ſuâ nihil aliud, quàm interdicta, ſeu præcepta

judicis, quibus aliquid fieri injungit vel prohibet,& hac ſaltem formalitate,quod ad rem ipſam attinet, ab interdictis quadantenus dignoſci videntur, quòd antiquitùs Prætores Romani, non ſoliti fuerint,aliquid ſub hujusmodi pœnâ decem, vel quotquot marcarum auri,ſed ſimpliciter tantùm & absque tali comminatione præcipere,ac ſi eorundem interdictis vel Decretis non pareretur,pro autoritate parti læſæ reipsâ, & juxta qualitatem negotii,manu militari ſuccurrere.

Sed in Imperio Romano-Germanico,cùm via facti per diffidationes ſæpius uſurparetur, præceptaque ſupremi judicis, præſertim à potentioribus, flocci penderentur,introduci cœperunt, & hujusmodi interdictis annecti comminationes pœnarum pro gravitate & exigentiâ rei arbitrariæ,quæ uſu hactenus, & variis Imperii Conſtitutionibus, eousq; invaluerunt, ut totus cardo executionis ſententiarum in Imperii Judiciis prolatarum, ab his ipſis hodiè omninò dependeat.

Dixi autem arbitrariæ,quia licet in

R. Dep.

R. Dep. de Anno 1600. §. Und obwohl frivolis appellationibus pœna minima, ad unam auri marcam, maxima verò ad decem marcas determinetur, tamen ut ibi textus innuit, res est respectu intermediæ quantitatis arbitraria. Imò de Praxi liberum est judici, etiam sub pœnâ ultra 10. marcas auri, aliquid præcipere vel inhibere. Verùm ex hâc, quam attuli causâ, haud immeritò de mandatis, cum vel sine Clausula, simplicibus, ulterioribus, vel arctioribus, inter interdicta agetur, cæterùm jura fiscalia & his connexa, prout fit in jure Civili, ad finem operis, nec malè reservari poterunt.

Opinor autem non ita multas paginas per Recessus Imperii, quoad materialia juris immutatum iri, nam constitutiones illæ, quæ de puncto etiam justitiæ agunt, hanc rem ut plurimùm accelerandi processus gratiâ, in medium attulerunt, eaque propter de formalibus judiciarii ordinis, seu ut vulgò vocant processus, præcipuè dispofuerunt, quid verò in re-ipsâ, justum vel injustum haberi debeat, in eo paucis exceptis, inter quæ Ord. Po-

lit. de Anno 1548. & 1577. nec non Constitutio Recess. Imp. de An. 1551. §. Diesen zubegegnen/ & Constitutiones Arestorum ac pignoratitia, nec minùs sanctio illa R. D. de Anno 1600. §. So viel nun super usuris quincuncibus & quidem etiam in contractu mutui à tempore moræ solvendis, lata similiter Recessus Imperii, de anno 1654. quoad beneficium quadrantis, & partialis intra finitum nunc decennium solutionis &c. præcipua quædam sunt, à jure civili rarò fecerunt saltū.

Quamvis verò ad hunc modum habituri foremus, in Imperio Romano-Germanico, jus suo ordine & perspicuitate donatum, tamen cùm casus extent in variorum interpretum ac recentiorum Jureconsultorum commentariis, voluminibus decisionum, sententiarum, consiliorum &c. quàm plurimi, qui ipsi sanè, adhuc dum multum obscuritatis parere possunt, profectò insuper pernecessarium fuerit, huic malo remedium quærere, ob eamque causam videtur operæ precium futurum, si casus juribus modernis nec decisi, celebriores, & frequentiùs accidere soliti, ex diversis probato-

batorum authorum scriptis colligerentur, ac inspectis decidendi momentis, rejectâque contrariâ sententiâ, per sanctionem Pragmaticam, ipsi novo juris corpori inserendam, expressè comprobarentur.

Id quod sic v. g. factum novimus, in Constit. Carolinâ, de Anno 1521. repetitâ in R. I. de Anno 1529. ubi illorum JCtorum sententia, qui filiis fratrum in hæreditate patria successionem in capita, tribuerunt, expresse confirmata fuit; quod cumprimis in dubiis Cameralibus sæpè accidit, ut nimirum alterius partis sententia, Publicâ Lege comprobaretur, quorsum sanè & in reliquis dubiis Cameralibus, R. I. de Anno 1654. §. ratione dubiorum, satis manifestè inclinat. Itaque prima autoritas ipsi juri ex his diversis partibus ac operibus congesto, prout meritò debet, veniret deferenda adeò, ut omnes decidendi rationes, eidem innitentur, atque superstruerentur.

Cæterùm quod ad casus non expressos attinet, præ reliquis seligi possent, certi authores, quos ipsos terminatim lo-

quentes allegare in judicio liceat, judicis tamen facultate, ex similibus in jure expressè decisis judicandi, haud sublatâ, ratio hujus rei est, quia cum omnes omninò casus, uno volumine complecti, propemodùm impossibile appareat, & verò casus celebriores crebrioresque, sic excerpti forent ac certâ sanctione inter cætera, novo corpori juris inserti, cui non probabitur, quoad casus reliquos fortè rariores, hoc medium sufficere, ut certorum Jureconsultorum scripta, ad instar Patrum in Theologicis, valitura reciperentur.

Omnes enim, quotquot extant, interpretes, retinere velle, res est pluribus modò, perplexitatibus devincta, cumprimis, quoniam satius haberi debet, cæteris proscriptis, pauca utilia retinere, quàm tot tricis justitiam involvere. Verùm ne subinde per novos commentarios, prout quidem nostro præsertim ævo accidit, justitia vel jus ipsum, tantùm perplexitatis patiatur, Publicâ sanctione, videtur Justiniani Constitutio, *in l. 2. C. de vet. jur. enucl.* retinendo circa no-

vas

vas emergentes formas, quas natura semper edere deproperat, novæ sanctionis remedio, ad usum reducenda, cavendum etiam, ne ad honores juris, cuivis ferè, quantumvis sæpè rudiori, ita pateat accessus.

Secundum requisitum rectioris justitiæ est, ut jure jam repurgato à tot nubibus & mendis, boni habeantur judices, Advocati & Procuratores, quos ut Imperator & Status Imperii tantò meliores & constantiores in amplexu justitiæ experiantur, maximè requiri arbitror, ut Leges modis prædictis rectificatæ, quàm strictissimè custodiantur. Satius est enim, etiam unum aut alterum civem pati per rigorem Legis, cui sc. rei novâ ac mitiori sanctione facilè consulere licet, quàm si contra jus judicando, verba Legum sinistrè detorquendo, illarumvé sententiam circumveniendo, toti quodammodò noceatur Reipublicæ. Quod ne fiat, de cætero tùm Judices, tùm Patroni & procuratores causarum, ubi in fraudem Legis, aliquid excogitâsse deprehensi fuerint, certâ multâ absque remissione

 justis

justissimè punirentur, pro rei gravitate & circumstantiis etiam infamiæ notam, litis æstimationem vel alias pœnas subituri.

Quòd si quis objiciat, ne sic quidem jus ipsum in suam perfectionem ex asse deduci, ipsamque justitiam adhuc, non ita recto calle processuram asserere velit; respondebo, cuncta humana jura, quantumvis vigilanter condita, non ita sanciri, ut Physicâ necessitate perstent immutata, & undequaque perfecta, sed sufficere, si quod justum & æquum est, qualiter fert ejus natura, juxta varias circumstantias, sanctione Publicâ comprehendatur, est autem omninò verosimiliùs, ex hactenus deductis, jura, in Imperio Germanico moderno, usitata, benè habitura, cùm sic Interpretum pessima licentia coërceretur, tot spinæ juris, tot superflui codices rescinderentur.

Cæterùm quoniam bonæ leges frustrà feruntur, nisi sit, qui eas jugiter observet, quivè obedientes præmiis, transgressores debitis pœnis afficiat, ob eam causam, quantumcunq; in meliorem Statum trans-

-ansformatis Germaniæ juribus, con-
:quenter valdè opus erit, custodiam Le-
um sartam tectam haberi & ut hoc fœli-
iùs obtineri possit, cumprimis secun-
um Principale requisitum justitiæ, sc. de
onis judicibus, Advocatis & Procurato-
ibus causarum recipiendis vigilantissi-
nè observari.

Et quidem in hanc rem deservire
leberent, quod ad Suprema Imperialia
udicia attinet, legibus Imperii statutæ
'isitationes, sed omnibus notum est, has
psas hodienum frigere, imò usu planè de-
titui, licet non ita retrò multos annos In-
trumentum Pacis, concesso Episcopis
'rotestantibus, jure voti Comitialis obsta-
:ula visitationum Cameralium, quò eti-
m Recess. Imp. de Anno 1654. §. Wie
nun die überhäuffte / alludit, penitùs amo-
'isse, & alioquin etiam Aulæ Cæsareæ vi-
itationibus per Electorem Moguntinum
uscipiendæ, providisse videatur. Sanè
ota hæc res, si quidem bonæ leges hinc
nde per Imperium non verbis tantùm,
ed reipsâ coli debeant, non in eo modò
:onsistit, quemadmodum omnia ex præ-

ſcripto legum, in ſupremis Tribunalibus fiant, ſed etiam, quemadmodum hoc idem contingat judiciis inferioribus.

Cæterùm non poteſt utrique generi judiciorum, propter ſpecialem diverſitatem ſimiliter conſuli, ſicut apparet ex his, quæ mox dicentur, nam quantum ad obſervantiam legum in Supremis Tribunalibus cumprimis expediet, ſi viſitationes illæ Camerales & Aulicæ ſtrictiùs cuſtodirentur, unde ſufficit excogitari ejuſmodi aliquem modum, quo quàm veroſimilimum foret, eaſdem denuò introduci, Statusque Imperii, aut eos, quibus res iſthæc eſt commiſſa, huic ſuo muneri, impoſterùm haud defuturos; ac ratio quidem iſta, ut edicto Publico, ſolùm hoc idem demandetur, hactenus haud viſa eſt, rem acu tetigiſſe.

Itaque quoniam ex alio capite, de facto huic negotio providere, abſque placitis Publicis, haud licet, tali remedio, forſan huic rei conſultum foret, nempe ſi Pragmaticâ Imperii ſanctione caveretur, ut viſitationes ab ordinibus Imperii, intra certum terminum, & quidem Ordine eodem

dem, quem Cam. Ordin. expressit, vel secundum schema jam confectum, quod ad extraordinarias visitationes attinet, quantocyùs inchoentur, ac statis temporibus continuentur, nevé quis ex illis, ad hoc tàm necessarium & utile negotium Commissarium deputare omittat; quod si neglexerit, uti certam pœnam, eamque gravem ac lege determinandam, ipso facto incurrat, & uti Cameræ Fiscali hoc nomine decerni debeat contra negligentes Citatio ad *vid.* se declarari in *pœn.* neglectæ visitationis, summarissimo processu expedienda, utique à præsentibus Deputatis, nihilosecius visitatio suscipiatur, sumptibus inter negligentes ex æquis partibus, distribuendis ceu quidem isthæc sumptuum refusio conformis apparet R. I. de Anno 1654. §. Zum andern 129.

Quod si immediatè secundâ vice, justo ordine contractus, emaneat, nec suo nomine quenquam, ad Publicum hoc munus, deputet pœnam dupli incurrat, si tertiâ, pœnam quadrupli, inserendâ Citationi clausulâ, ad *vid. se priv. munere visit.*

sit. in perpetuum, quæ tamen perpetuitas ad vitam tantum privati ex æquitate videtur extendenda, nec ad posteritatem vel successores porrigenda, ac si qui, de quaque serie vel ex ordine Electorum, Principum, Comitum, aut Civitatum emanserint, suosq; Commissarios, ad destinatum negotium, haud ablegaverint, cæteris, immediatâ vice subsecuturis, de eodem Ordine liceto, visitationis suæ actum anticipare, d. §. Zum andern / ratio horum omnium est, partim quod hactenus quamvis non impunè, si leges spectemus, tamen sine tanto incommodo, visitationibus sese subtrahere, licitum fuerit, partim quòd inter alia, hoc negotium justitiæ tam necessarium suspendi videatur propter sumptus.

Dum itaque hi, qui emanent, & maximam pœnam, & sumptus etiam multis modis majores reformidare debent, verosimile certè est, visitationes Camerales, haud ita iri procrastinatum, quia quem sumptus longè minores potuerunt abstrahere, quò minùs compareret, & visitationis actui, interesset, hunc certè, quadrucatæ

licatæ, aut ulteriores etiam expensæ, ræsertim cum aliâ tantâ pœna, in casu on comparitionis metuendæ, multò cer-ùs permovebunt, ut hoc negotium sta-o tempore vel ipse vel per suos suscipiat. Quin ponas licet, unũ vel alterum nihilo-ecius emansurũ, tamen difficile creditu st, hac tali circa visitationes obtinente rovisione, omnes uno spiritu, ut ante, isitationum negotia, declinaturos, nec ot saltem comparituros, Ordinum Im-erii Consiliarios, quot huic muneri obe-ndo sufficiant.

Sed carpet fortassis aliquis, quòd uprà interventionem Fiscalis, in puncto ontributionis Turcicæ, ipse non agnove-im pro remedio satis apto, ad resisten-um hostibus, nunc verò eandem statu-m, medium quoddam fore, acceleran-larum visitationum. Ad hoc respon-leo, rationem utriusque esse longè diver-issimam, nam præsentia seu impetus ho-tilis, plerumque exposcit paratam resi-tentiam; notum verò est, & experientia aactenus docuit, non satis cautum esse Pa-riæ, si cùm Annibal jam est ad portas, tùm

tùm demùm miles, prævio adversus contumaces, qui nempe pecuniam illam conductitiam haud solvunt, processu fiscali, conscribi ac colligi debeat.

Econtrà quod visitationes attinet Camerales, quamvis expediat, illas quoque maturari nec de tempore in tempus protrahi, tamen interstitium aliquod & moram hæc res pati potest, irruptio verò hostium imminens, ut dixi, non ita potest, idcirco etiam ad processuum maximè præsentium ambages ac difficultates, restringi commodè nequit.

Deinde causa, cur fiscales illi processus, quibus hodiè ad declarationes pœnarum agi solet, susque deque habeantur, ea videtur esse, quòd executio justitiæ nostræ, juxta præsentem modum, fermè nulla detur; at verò huic rei satis occurreretur, si executionem modo mox tradendo, ex publicis legibus haberemus, ob eamque etiam rationem, certè probabilius est, Status Imperii, citationes illas fiscales ad *vid. se incid. &c.* haud ita nihili instar æstimaturos.

Porrò non abs re additum est tum decre-

decretum iri Citationem, *ad. vid. se incid in pœn. dupli &c.* si quis emaneat secundâ, eâque immediatâ vice; quoniam nempe, qui post primam negléctionem, proximò suo ordine contactus venit, posteà verò iterùm emansit, nisi tamen alternationem talem studiosè & ex proposito fieri manifestè appareret, perindè habendus videtur, ac si semel tantùm non misisset Commissarios suos, cùm pœnâ dupli constringere regulariter soleat, perseverantem non partionis contumaciam. Sic qui tribus vicibus, tam utilissimum ac necessarium visitationis munus haud suscipit, profectò dignus videtur, ut eo careat, ac pœnam illam taliter per gradus exaggeratam, ac multiplicatam solvat nullo præjudicio ex hoc circa privationem illam generando posteritati vel successoribus, qui culpæ ejusmodi non forent pariter rei. Et hæc quidem de visitatione Camerali.

Quod attinet visitationes Aulicas, sunt eæ vigore Instrm. Pac. §. Visitatio Consilii &c. curæ solius Moguntini Electoris commissæ, nec ad certum tempus, prout

prout quidem Camerales, ex legibus Imperii annuæ esse debent, determinatæ, sed ad arbitrium hujus Electoris, quoties ei opus visum fuerit, positæ. Ratio hujus sanctionis collocari fortè solet in eo, quòd Elector Moguntinus sit Archi-Cancellarius Imperii per Germaniam, jam autem visitatio Aulæ Cæsareæ, est munus aliquod Archi-Cancellariatus, meritò igitur deferri debebit Archi-Episcopo Moguntino, & hactenus quidem res isthæc dubium nullum continet.

Cæterùm cùm totius Imperii, plurimùm intersit, suscipi non minùs Judicii Aulici, quàm Cameralis visitationes, ut ea, quæ in utroque illo Tribunali fiunt, tantò promptiùs, ad normam Jurium ac constitutionum Imperialium dirigantur, nescio sanè, an præcisâ istâ Instrumenti Pacis sanctione, condebito Justitiæ cursui satis videatur prospectum, nam primò certè non præter rem visitationes Camerales, tempus nactæ sunt ex legibus publicis ordinarium, quoniam sc. ea, quæ arbitrariè contingere debent, eò majori videntur, obnoxia incertitudini, dum

rectè

rectè fecisse, aut saltem excusabiles haberi possumus; in utrumque casum vel adhibitæ concredito muneri vel etiam omissæ curæ.

Deinde sicut inspectio Consilii Aulici, ex officio Archi-Cancellariatus, pertinet ac meritò pertinere debet ad Electorem Moguntinum, ita vicissim, quò minùs illud, semper & ubique fiat, præpedire possunt Electoralem illam Eminentiam, varia ac justa impedimenta, videlicet Publicarum functionum, vel quæcunque alia; an ergò administratio Justitiæ, quæ profectò totum Imperium, concernit, dehinc carebit, ac destituetur suâ non utili magis, quàm necessariâ inspectione?

Propter hanc itaque causam, benè actum foret; si primò tempus suscipiendæ hujus talis visitationis, certum exprimeretur, hoc sensu, ut anticipare quidem, sed non protrahere, negotium istud liceret; prætereà si quodcunque impedimentum incideret, propter quod visitatio, in tempore Publicâ lege statuto, ab Electore Moguntino, haud suscipi posset, quid prohibet, cur non unum vel alterum, aut ex cæ-

terorum Principum, aut ſaltem Electorum ſecularium vel Eccleſiaſticorum claſſe, ſanctio aliqua Pragmatica eventualiter ad iſtud negotium in ſubſidium vocare poſſit? Maximè cùm per ſubſidialem hujusmodi ſollicitudinem, nequaquam intervertantur jura præeminentiæ Archi-Cancellariatus, ſed liberum ſemper maneat, ſtatis terminis viſitationem ſuſcipere.

Sanè crediderim hac ratione conſore, ut viſitandi opera, ſive quæ modò circa remedia reſtabiliendarum Cameralium viſitationum diſſerui, huc quoq; applicare ſeu ex reverentiâ Moguntinæ ſedis, ſaltem eventualem iſtam ſurrogationem ſtatuere libeat, proceſſura ſit longè expeditiùs ac minori incommodo, quippe cùm veroſimilius appareat, quatenus unumquodq; , ordine pluribus in eventum committitur hac ratione, dum nemo facilè per alterum ſibi quicquam detrahi patitur, certius etiam iri ſuſceptum atque expeditum.

Porrò paulò ſuperiùs jam incepi dicere, de viſitationũ objecto, illas nimi-

rum

rum in eo occupari, ut quæ minus justè, seu juribus & Constitutionibus Imperii difformiter, in Supremis judiciis peracta, vel decreta constiterint, revocentur ac corrigantur, ac tum Assessores, qui Judicum vice defungi debent, tum aliæ Judiciorum personæ, ut Advocati, Procuratores &c. de officio suo moneantur in ordinem redigantur, sive etiam pro rei qualitate & circumstantiis, ab officio suspendantur, gradu dejiciantur, pecuniâ mulctentur aut planè cassentur ac removeantur, quam quidem severitatem, si districtè observare libeat, credi potest, justitiam æquo utique tramite processuram, nec tot artibus, benè positas leges, subinde declinatum iri, atque elusum, sed de hâc visitationum materiâ, pro instituto satis.

Erat alterum superioris distinctionis membrum, quemadmodum, nempe in Dicasteriis inferioribus Principum & Statuum Imperii, medium adhiberi queat, quo æquilibrium Juris & Justitiæ in viridi usu & exercitio conservetur. Fateor hanc rem videri admodum diffi-

cilem, nam cùm quàm plurima habeantur, in Imperio Electorum, Principum, Comitum ac Urbium judicia, ex multiplici capite, visitationes Imperiales sibi quoad hæc inferiora Tribunalia, locum vindicare nequeunt.

Ergò sicut hactenus obtinuit, ut quisque Imperii Status, territorio suo, justis ac congruis judiciis prospiciat, hisq; judices bonos ac eruditos viros præficiat, visitationes suscipiat, nec non Ordinationes, Juribus Imperii & Cameræ Processibus conformes Inducat. Recess. Dep. de Anno 1600. §. Dieweil aber hiebey / ita non ferre aliter, ista Reipublicæ conditio videtur. Quòd si fortè contingat, in unâ vel alterâ secùs, quàm ex legibus ac regulis Justitiæ judicari, parti læsæ pro re natâ prostant remedia varia appellationum, nullitatum, restitutionum in integrum &c. quibus sibi vicissim consulere ac jus suum consequi possit.

Equidem, diversa Statuum Privilegia, de non appellando simpliciter vel respectu certæ summæ, aut causarum, non evocando, electionis, & similia, ab

Impe-

Imperiali culmine, in signum quasi prærogativæ concessa, huic rei, persæpè solent esse impedimento, ne gravatis jus suum, coram alio Judice, persequi liceat; sed cùm accipi oporteat res, prout existunt, & hodiè conspiciamus, Rempublicam his ejusmodi Privilegiis, quæ certè Status sibi eripi meritò haud patiuntur, valdè plenam & refertam, videtur primò convenire, uti Publico nomine, exprimatur modus, quo judicia illa supplicationum, leuterationum, ober-leuterationum &c. ad eundem judicem [sc. Principem vel alium Imperii Statum] denuò compellandum, subsidiariè inducta, procedere debeant, ne simpliciter ita prior judex, pro administratione Justitiæ, iterùm veniat implorandus.

Ac solent quidem in hujusmodi casibus responsum Prudentum, ex Academiâ aliquâ vel Collegio exquirere, verùm quia ea res plerumque est arbitraria, ac etiam hoc tale responsum sæpius non in vim sententię, sed nudę informationis fertur, cui consequenter Princeps in instantiâ revisionis vel oberleuterationis, strictè

 haud

haud tenetur inhærere, cùm primis si Privilegiis suis hinc præjudicium gigni reputare possit. Facit R. Dep. de Anno 1600. §. Es soll aber *circa fin.* & R. I. de Anno 1654. §. Doch mit diesen Zusatz *in fin.*

Propter eam causam, forsan haud abs re esse videbitur, cardinem negocii, ad conservandam in Statuum Imperii Judiciis, justitiam sive fas & æquum, in eo præsertim ponere ut in Instantiis illis revisionum seu leuterationum, quibus propter privilegia obstantia de præsenti, non ad aliquod Imperiale Tribunal, sed ad eundem judicem eundum est, adhiberi debeant, alii etiam exteri jurisperiti, à Principe illo vel Statu ad instantiam partis denominandi, qui unà cùm Consiliariis, prioris instantiæ acta, diligenter de novo percurrant, rationes decidendi benè ponderent, ac deinde illis semotis, ex potestate & Commissione Principis vel Status, sententiam ferant.

Ratio hujus rei est in aprico, nam revisiones istæ particulares, prout hodiè sese habent, non satis solatii afferunt læsis, cùm sciant eosdem illos Consilia-

rios

rios, qui pro anteriori sententiâ suffragium tulerunt, ac dominum suum, ad eam factâ relatione forsan inflexerunt, sive saltem eorum Collegas, ac probabiliter necessarios vel affines, à prioribus placitis difficilimè abituros; eoque iteratis vicibus, idem decretum ac sententiam latum iri, ut vocant inhæsivam. Dixi verò à Principe vel Statu denominandos Jurisperitos illos, judicum vice ex commissione defuncturos, quoniam si alterutra partium litigantium eosdem seligere deberet, procul dubio nominaret tales, qui ipsi affectu forsan, ultra quàm par haberetur, devincti forent.

Verùm objicies primò, ita futurum, ut ipse Princeps vel alius iste Imperii Status, quoniam verosimiliter faveat ac patrocinetur anteriori sententiæ, hujusmodi Jurisperitos accersat, qui in partem remedium tale revisionis vel leuterationis intentantem, minùs æqui sint, & fortassis plus justo, in partem adversam inclinent. Ad hoc respondeo, proptereà concedendum esse, parti imeptranti, remedium protestationis vel remotionis suspecti,

quo nimirum, intra certum terminum, à factâ nominatione, hunc ejusmodi unum vel plures futuros judices, ex justis causis rejiciat, & pro aliorum neutri partium, addictorum denominatione noviter supplicet, quo casu videmus totâ die, in casu rotulationis ut vocant, ac transmissionis actorum, adversus Academias, vel Collegia juridica saltem quadantenus suspecta, interponi à partibus protestationes. Objices secundò, cùm Jureconsulti isti, sententiam in revisorio, ex delegatione ferre debeant, annon Princeps vel Status, Dominus ille territorii interesse possit huic negotio ac petere, ut sibi antè conceptam vel latam sententiam referatur.

Respondeo, proprium esse Statuum Imperii, ut habeant jurisdictionem in suis territoriis, pro modo & privilegiis cuique concessis, inpræsentiarum igitur, non posse hoc jus interverti, sed videri distinguendum & temperamentum afferendum hoc modo: aut Princeps vel Status committens, circa ferendam sententiam, consentit cum illis de-

lis delegatis Jureconſultis aut non; priore caſu res benè ſeſe habet, & promulgabitur ſententia anterioris vel confirmatoria vel reformatoria; hoc verò poſteriore caſu, videtur vel omninò res in ſuſpenſo relinquenda, vel latâ etiam ſententiâ, deferendum remedium Supplicationis in Aulâ Cæſareâ vel Camerâ proponendum.

Ratio eſt, quia magna ſanè præſumptio militat, hoc caſu, Principem illum vel Statum privilegiatum non rectè anteà, & contra æquitatem judicâſſe, cùm Jurisperiti, neutri partium devincti, ex ſuis rationibus re benè ponderatâ, ſententiæ priori noluerint inhærere. Quoniam itaque de jure etiam Civili, ſupplicatio dabatur, ab eâ ſententiâ, à quâ non licebat appellare, veluti à ſententiâ, Præfecti Prætorio, ſecundùm *l.* 19. *C. de appell. l. un. C. de ſent. Præfect. Prat. Auth. quæ ſupplicatio. C. de precib. Imp. offer.* nihil video abſurditatis conſequi, ſi dicamus, hoc tali caſu, ubi in reviſorio præſumptio eſt contra priorem ſententiam, concedi ſupplicationem ad Aulam Imperialem vel Cameram.]

Quinimò ob rationem paulò antè adductam, ne videlicet in revisione vel leuteratione ipso effectu ac simpliciter ad eundem judicem redeundo, læsis non sit consultum, statui posset in regulâ, ut antiquitùs, supplicatio, cumulativè quasi, seu Jurisdictione concurrenti, vel ad Cæsarem, vel ad Præfectum Prætorio concessa fuerat, *per allegat. text.* sic absque distinctione, haud inconcinnè dicere licet, in casu ob privilegium denegatæ appellationis, supplicationem ad Supremum aliquod Tribunal Aulæ vel Cameræ, non excludi, sed cumulativè ad Cæsarem, h. e. Aulam vel Cameram, aut ad eundem etiam judicem admitti.

Verùm cùm Principes cæterique Status Imperii hodiè sint tenaces jurisdictionalium, & privilegiorum suorum, saltem in eâ facti specie, ubi intentatâ revisione vel remedio æquipollenti, dissenserint invicem Princeps aut alius Status Privilegiatus, & delegati Jurecosulti, haud absre fuerit, remedium illud supplicationis admittere, præprimis cùm privilegia strictam sortiantur naturam & alioquin

exre-

ex receptiore maximâ, privilegium adversus appellationem concessum non extendatur, similiter adversus nullitatem, ex altero verò capite, de jure Civili satis appareat, supplicationis & appellationis remedia, quorum v. g. hoc, beneficium noviter deducendorum obtinet, illud non obtinet, esse longè diversissima.

Sanè cùm supplicatio, revisio, vel quod simile remedium, quale in Saxonicis Provinciis est oberleuteratio, locum sibi vindicat, minimè insulsè asseritur, deferendum etiam esse, cæteris paribus, petitioni supplicationis in Supremis Tribunalibus; quouscunque verò non omne auxilium deficere videatur in inferioribus judiciis, etiam delatio ad superius forum haud immeritò conticescat.

Ratio est, quoniam ex unâ parte, in id incumbere oportet, ne lites in Supremis judiciis, nimiùm crescant, ex alterâ verò ne apud judicia Statuum, læsi careant ac planè destituantur, Imperiali præsidio, maximè cùm privilegium adversus appellationem propter diversitatem remediorum

diorum, eo ipso se non etiam porrigat, contra supplicationem, ut videmus se rem habuisse in sententiis veterum Præfect. Præt. à quibus appellare non licuit, benè tamen contra illas supplicare prout dictum fuit hac de re paulò superiùs: aut si omninò expressus tenor alicujus privilegii illam quoque complecteretur, tamen in illo speciali & rariore utique casu, quo Princeps vel alius ille Status & accersiti Jureconsulti circa sententiam revisionis vel similis processus discreparent, explicatio condonanda videtur Publicæ utilitati, & inculpato justitiæ amori.

Porrò ad promovendam justitiam ista etiam cautela subest, ne quivis passim, ad munus Consiliariorum cujuscunque Status in Imperio assumantur, cùm enim, curæ nobis sit, ne hi, qui documenta transsumunt, processus à supremis locis emanatos insinuant, aut qualiacunque instrumenta conficiunt similesvé actus suscipiunt, ne inquam hi, præter meritum ad munus Notarii subrepant, quantò majori vigilantiæ esse debet, ut qui in Imperio,

rio, Judicum vel etiam Advocatorum, aut Causidicorum vicibus defungi cupiunt, sufficienti prudentiâ, eruditione, ac morum probitate reperiantur imbuti. Quæ res, quantæ considerationis haberi debeat, præter cætera loca, abundè cognoscere possumus ex R. Imp. de Anno 1442. *Tit.* Von dem heimlichen Gericht/ *& maximè d. §.* Dieweil aber hiebey d. R. Dep. de Anno 1600. Ubi dicitur, id summæ necessitatis esse, Es erfordere solches die höchste Nothdurfft.

Non est abs re, quod huc colliment, solennia ista graduum Doctoratus, vel Licentiæ, hodiè passim usitata, quæ de studiis testimonium præbere debent, veruntamen adhuc duplices obstant defectus; primò, quòd non omnes, prædictis muneribus, Consiliariorum Assessorum seu Advocatorum &c. defuncti, vel defuncturi, pro substantiali prærequisito, obtinuisse debent hujusmodi aliquem gradum. Deinde si vel maximè hoc ita observaretur, nec contingeret cuiquam, tale officium, nisi ut vocant, graduato, tamen videmus, in quem hodiè abusum isti honores

nores devenerint, quibusvé & quot indignis, multoties soleant conferri.

In veteri Romanorum Republicâ, ad lubitum cuivis licitum fuerat de jure respondere, quem modò confidentia studiorum suorum tenebat. Sed Augustus Cæsar cùm animadverteret, passim alios, qui sæpe minùs digni apparebant, titulum & nomen JCti sibi arrogare, velletque majorem juris haberi auctoritatem, constituit; uti ex ejus auctoritate jus diceretur, ob eam verò causam posteà contigit, ut hoc munus peteretur pro beneficio, cujusmodi petitores videntur nostris temporibus esse Doctores illi Bullati, qui nudâ Imperatoris gratiâ & diplomate titulum illum sibi comparaverunt.

Quanquam autem vices Juris-Consulti agere vel judicis aut Advocati partes in Repúplicâ suscipere, diversa admodùm sint, cùm cernamus v. g. Professores Academiarum, agere quidem Jureconsultos, per collegia, consilia & responsa juridica &c. non verò aut rariùs certè & per accidens Advocatos seu Causarum Patronos, tamen unum ex altero conse-

quitur,

quitur, aut semina quasi alterius continet, nec enim possunt periti Advocati evadere, nisi etiam sint boni Jureconsulti, alioquin patrocinium illorum garrulitatis potiùs, quàm solidæ defensionis rationem sapiet.

Sic itaque sese res isthæc habuit apud priscos, ac diverso tempore erratum fuit diversimodè; per hoc enim, quod cuilibet, quem studiorum confidentia cepisset, liberum fuerat de jure respondere, ac etiam patrocinia causarum suscipere, janua subinde adaperta erat, non modò multitudini litium, sed cumprimis etiam partium damnis, quæ sæpè confidentiores, quàm peritiores sortiebantur causidicos.

Ex adverso, cùm munus hoc, Imperiale fieret beneficium, multoties contingere potuit, ut doctiores ab eodem excluderentur, rudiores fortè per favorem vel Aulicorum commendationem admitterentur. Quo intuitu graviter rescripsit Hadrianus Imperator, prærogativam de jure respondendi non peti, sed præstari, ac si quis fiduciam studiorum habeat, dele-

delectari se, ut populo ad respondendum sit instructus; quasi diceret ab effectu commendari debet JCtus. Sicut igitur non est connivendum, ut promiscuè quivis, ad officia Assessoris vel Advocati admittatur; sic vicissim cavendum, ne delato hoc munere in modum beneficii, præ viris condignis, rudiores hâc in re favorem capiant.

Quapropter in Imperio moderno, duo præcipuè hâc ex parte observanda videntur, primò, ut quicunque defungi vult judicis vel Advocati Officio, à Collegio aliquo Jureconsultorum celeberrimorum, qui præprimis non modò theoriæ juris veteris, sed constitutionum etiam Imperii, & praxeos existant peritissimi, sit anteà examinatus & tum eruditionis, tùm morum ratione probatus. Deinde, ut hoc tale examen fiat gratis, ác istis examinatoribus, aliquid proptereà accipere, sub pœnâ gravissimâ disertè prohibeatur.

Ratio est, quia hactenus, quantum ad personas judicantium vel perorantium causas attinet in Rempublicam in-

vehi

vehi potuerunt, vel fortassis etiam, si dicere licet, invecta inde sunt, mala justitiæ semina, quòd examinatores ut vocant Candidatorum partim ipsi, si vel maximè Romani seu Justinianei juris, non tamen Imperii moderni sanctionum & praxeos, adeò periti fuerint, partim etiam, quòd intuitu sportularum seu munerum, hodiè nemo ferè, nisi planè ad rudimenta usque sobrius, honores ambiendo repulsam ferre sit solitus. Itaque si per inversum, unumquemque judicem vel Advocatum futurum, pro discretione functionis, tàm consummatissimi, ac privati juxtà & publici juris gnarissimi viri, prævio examine probâssent, nec remuneratione illecti, aut mercede corrupti, suffragium detulissent, profectò Statuum judicia & quoad Præsides ac Assessores, & quoad causarum Patronos, meliùs habitura, vero est similimum.

At repones primò, cùm ea Collegia ac Superiora Tribunalia, quæ hodiè in Imperio conspiciuntur, haud sine difficultate sustentari queant, unde igitur sumptus ad Collegium tam disertissimo-

rum virorum conſervandum deſumentur? Secundò ſi omninò iidem præſtari, ac ſupportari poſſent, eveniret inde, ut Ordinibus Imperii, non liceret judicia ſua, ex arbitrio conſtituere, dum nempe præcisè aſtringerentur ad illos, quos tale collegium, ſive talis perfectiſſimorum JCtorum cœtus, teſtimonio ſuo comprobâſſet.

Reſpondeo ad primum partim ſatisfieri poſſe huic quæſtioni, capite proximo de ærario publico, partim etiam, non requiri, ut publicis Imperii ſumptibus, hujusmodi collegium aliquod conſtituatur, ſed ſatis fore, ut Academia una vel plures, ſingularibus privilegiis propterea accumulatæ, viros tàm conſummatos, ſortiantur Profeſſores, aut etiam uti hoc munus tribuatur nonnullis Aſſeſſoribus, vel Conſiliariis Aulicis, graviſſimis, ac in theoriâ & praxi profundiſſimis, quales v. g. Gailius, Klockius, & alii ſuo tempore fuerunt, hi enim certe non de ſecundo capite L. Aquiliæ, v. g. quid nempe olim, eodem cautum fuerit, ſed de pignoratitiâ potiùs conſtitutione & his omninò, quæ hodie-

hodienum multoties in Imperio occurrunt, haud dubiè examen instituerent, sed de his satis.

Deinde quod attinet secundam oppositionem, illa planè est neganda. Ut enim ridiculus esses, si Justiniano absolutam potestatem in Republicâ sui temporis propterea abnegares, quòd non admiserit, ad vices Jureconsultorũ nisi doctos, & qui studium juris, per statuta tempora decurrerint, sic si delectus iste fieret in Germaniâ nostrâ, & diligentior inspectio prohiberet, quò minus indigni ad JCti munus reciperentur, certè JuribusStatuum, vel in minimo nihil hinc decedere posset, justititia autem valdè probabiliter, meliorem sumeret faciem.

Venio nunc ad tertium caput, quemadmodum nempe, si & juris nostri perplexitas atque prolixitas, sublata & in novum pro materiarum amplitudine concisius corpus jura congesta forent, observantiæ item novi juris, tum per visitationes impensius studiũm daretur, tum per coercitionem judicum & Advocatorum, nec non meliorem circa eos recipi-

 endos

endos dispositionem, quemadmodum, inquam, his præviis, si quid benè & ex præscripto bonarum legum decretum sit, executioni commodè, nec uti hactenus per tot ambages ac difficultates mandari possit? Et cùm in eo totus cardo justitiæ versetur, ut quod extremum est jurisdictionis, debitum nanciscatur effectum, certè haud abs re erit, hoc loco de eo passu accuratiùs disquirere.

Nemini verò ignotum & suprà etiam breviter deductum est, quantos circuitus ac molestias, victrici parti modernus Imp. executionis modus gignere soleat, dum nempe post victoriam causæ, adversus Executores novus processus sc. mandatum de exequendo institui debet. Cæterum initio statim distingui oportet, inter executionem inferiorum seu cujusque Status Judiciorum, & inter executionem Tribunalium Imperii; Status enim ipsi & illorum officiales, sententias ab se latas probè sciunt exequi, quinimò tametsi inhibitio, ab Aulâ vel Camerâ in contrarium emanaverit, tamen non raró sententiæ illæ sive Decreta, perveniunt ad execu-

executionem, ob quam etiam causam, tot solent prognasci mandata super revocandis attentatis.

Verùm totus nervus in eo consistit, quâ ratione executiones sententiarum, in Supremis Tribunalibus ac inprimis in Camerâ publicatarum, congruè & cum effectu fieri possint. Certo certius est antehac, adhuc pejus videri circa punctum executionis actum fuisse, dum executoriales contra partem adversam, demum separatim peti debuerunt, hodiè verò ipsi sententiæ ex officio conjunguntur, sed reverà tamen, quod ad Executores ipsos attinet, ne hodiè quidem satis est huic rei prospectum. Quanquam enim in R. I. de Anno 1654. benè cautum reperiatur, ut si quis de facto Executoribus resistat, eo ipso incurrat pœnam banni, tamen huic scopo, ut Principes Circulorum Directores, absque morâ executionem suscipiant, nondum datum est sufficiens remedium.

Ideoque ista dispositio R. Imp. Noviss. potius mihi pertinere videtur ad cohibenda attentata casu jam susceptæ execu-

cutionis ; at verò ut illa per Duces Circulares suscipiatur, inde non est satis prospectum. Habemus quidem mandatum de Exeq. sed est novus processus ac si Principes illi in termino præfixo, executionem non doceant, implicatur pars victrix novæ litis figuræ, adeoque tenor ille R. N. de declaratione pœnæ banni contra resistentes executioni propterea deficit, quia executio, teste experientiâ, nulla aut perraro tamen reipsâ suscipitur.

Nec melius crediderim actum iri, si vel multas super hac re haberemus sanctiones, executione interim uti hactenus ad Principes Circulares directâ, cujus rei ratio sumenda est à nativâ causâ, quia semper friget executio, ubi Judicium ipsum caret facultate exequendi, adeoque ne sententiæ fiant elusoriæ, ipsum illud Superius Tribunal, quod sententiam tulit, debet etiam immediatè habere facultatem exequendi. Sic veteres Romanorum Magistratus, sententias à se dictas, exequi omninò potuerunt, vel manu militari, vel per suos etiam apparitores.

Ob

Ob eamque causam haud mirari subit, cur Romani quondam Magistratus, cùm nemini pœnam tot auri marcarum vel banni comminitati fuerint, tamen eam habuerint autoritatem, ut jussa eorum ac decreta jugiter observarentur, nam totum hoc inde provenit, quia sententiæ illorum non manserunt absque executione, sed eademmet potestate cum jurisdictione in consequentiam unà concessâ, ad effectum perductæ sunt, secùs ac in Imperio respectu Summorum Tribunalium sese res habet.

Hinc itaque omninò consultum est, judiciis quoque Imperii Supremis suam dari facultatem per se immediatè exequendi, ut tandem aliquis ibidem sit litium finis. Nec difficilis res isthæc fuerit, si quod suprà circa militem publicum perpetuum dixi, huc consequenter applicare lubeat, cùm enim in singulis ferè Imperii partibus ac Circulis, certus quidam præsidiariorum militum numerus sic haberetur, his ipsis, cessante in posterum executione Circulari ac mandatis desuper emanatis, posset à Camerâ vel Aulâ sententia,

lata immediatè ad exequendum demandari vel subsidiariè saltem, ubi sc. Executores Circulares executionem negligerent, injungi.

Jam si fortè timeatur, in Imperio potentiores difficulter executionem admissuros, cùm illam teneant potentiam, ut ipsos executores à Camerâ vel Aulâ missos, possint repellere, ob eam causam, præter ea quæ supra de privato milite & fortalitiis sunt dicta, posset cautela illa ex Recessu Imperii de An. 1654. allata ac Circularibus executionibus adinventa, satis comodè ac jure huc accomodari, adeoq; interdicendum esset, sub interminatione pœnæ banni vel æquivalentis alicujus, ne quis, Executoribus de facto resistat, eosvè hoc munere defuncturo impediat.

Ratio quia probabile est, potentissimos etiam Imperii Status, cumprimis in illâ, quam hactenus descripsi, regiminis facie, malle decretis Imperialibus vivere ac satisfacere, quàm ut resistendo executioni, tantis extremitatibus atq; periculis, sese deberent exponere & ad hoc quidem inducerentur partim, magnanimitate contemnente minoris

momen-

momenti lites forenses, partim etiam ex consideratione effectuum consequentiũ.

Quin ne hodiè quidem, ubi munus executorium ad Circulos pertinet, non tàm clausula ista comminatoria pœnæ banni adversus resistentes determinatæ, quàm hoc, vilescere ac insuper haberi solet, quòd Principes Circulares demandatam executionem reipsâ haud suscipiant, nulla enim aut rarò fit executio, ergò etiam eidem non resistitur de facto. At si Aula Cæsarea vel Camera, ipsæ mitterent immediatè executores, tunc omninò locus foret prædictæ dispositioni, nimirum ne quis sub pœnâ banni Imperialis, executuris resisteret.

Credi equidem fortassis posset, etiam Circularibus executionibus, quæ de præsenti obtinent accelerandis, aliud adhibere licere remedium, nempe ut mandata de exequendo, quæ pro stylo consueto emanare solent ad pœnam simplicem, decem marcarum auri, statim ab initio decernantur, sub comminatione gravissimæ pœnæ pecuniariæ velut pro banno Imperiali, mulcta 2000. marcarum auri est inducta. In der Declaration des Land-

frieden/de Anno 1521. sic enim existimabis fore, ut Principes Circulares, exequendi munus injunctum, quantocyùs suscipiant, & consequenter quamvis Suprema Tribunalia, ut hactenus, imposterum quoque propriâ facultate exequendi carerent, huic rei nihilosecius sit consultū.

Respondeo, detur quòd melius fortean illud foret remedium, quàm qui de præsenti obtinet executionum modus, profectò tamen, haud crediderim suffecturum; nam ubi quàm atrocissimæ sunt judicum minæ, nec maturior tamen vel penetrantior sentitur effectus, ibi faciliùs iisdem contraveniri solet, nec certè autoritas judicii, ubivis invenit condecentem respectum. Jam verò si vel maximè Summa Imperii Dicasteria, ubi ventum esset, ad punctum mandati de exeq. ilicò fulmine pœnarum atrociorum detonarent, adversum Principes Circulares, tamen illis supersedentibus, non satisfieret judicato, quia sc. judicium pœnam hujusmodi dictitans, ipsum non haberet nervum coërcendi.

Imò Status Imperii noluǹt, aliquem ex ipsorum Ordine posse à Camerâ vel

Aulâ

Aulâ Cæsareâ in bannum declarari, sed istam declarationem universalibus modò Comitiis attribuunt. Ergò stante sine distinctione istac sententiâ, Camera Imperialis vel Aula Cæsarea, contra Principem vel quemcunque Statuum Imperii, non poterunt ulterius progredi, nisi ad declarationem pœnæ pecuniariæ. Quomodo ergò erit consultum processibus accelerandis, si vel ob non susceptam executionem vel ob formalem resistentiam executionis susceptæ, extremum fulmen declarationis banni ad Comitia est remittendum. Neq; verò illud ideò in medium profero, quasi injustum sit, ut tàm arduum negotium declarationis banni, solum in Comitiis & ex concessu Imperatoris & Ordinum resolvatur, sed ostendo tantum difficultates & incommoda præsentis executionis, quam declinatâ istâ quæstione declarationis banni, emendare liceret, si modò Suprema judicia haberent facultatem exequendi per se, & non post sententiam demum, ut nunc fit, novo processu impetrandam.

Necesse est igitur, si quidem aliquis debeat esse litium finis, ut Aula Cæsarea & Ca-

rum virorum conſervandum deſumen-tur? Secundò ſi omninò iidem præſtari, ac ſupportari poſſent, eveniret inde, ut Ordinibus Imperii, non liceret judicia ſua, ex arbitrio conſtituere, dum nempe præcisè aſtringerentur ad illos, quos tale collegium, ſive talis perfectiſſimorum JCtorum cœtus, teſtimonio ſuo comprobâſſet.

Reſpondeo ad primum partim ſatis-fieri poſſe huic quæſtioni, capite proximo de ærario publico, partim etiam, non requiri, ut publicis Imperii ſumptibus, hujuſmodi collegium aliquod conſtituatur, ſed ſatis fore, ut Academia una vel plures, ſingularibus privilegiis propterea accumulatæ, viros tàm conſummatos, ſortiantur Profeſſores, aut etiam uti hoc munus tribuatur nonnullis Aſſeſſoribus, vel Conſiliariis Aulicis, graviſſimis, ac in theoriâ & praxi profundiſſimis, quales v. g. Gailius, Klockius, & alii ſuo tempore fuerunt, hi enim certe non de ſecundo capite L. Aquiliæ, v. g. quid nempe olim, eodem cautum fuerit, ſed de pignoratitiâ potiùs conſtitutione & his omninò, quæ hodie-

hodienum multoties in Imperio occurrunt, haud dubiè examen instituerent, sed de his satis.

Deinde quod attinet secundam oppositionem, illa planè est neganda. Ut enim ridiculus esses, si Justiniano absolutam potestatem in Republicâ sui temporis propterea abnegares, quòd non admiserit, ad vices Jureconsultorũ nisi doctos, & qui studium juris, per statuta tempora decurrerint, sic si delectus iste fieret in Germaniâ nostrâ, & diligentior inspectio prohiberet, quò minus indigni ad JCti munus reciperentur, certè Juribus Statuum, vel in minimo nihil hinc decedere posset, justititia autem valdè probabiliter, meliorem sumeret faciem.

Venio nunc ad tertium caput, quemadmodum nempe, si & juris nostri perplexitas atque prolixitas, sublata & in novum pro materiarum amplitudine concisius corpus jura congesta forent, observantiæ item novi juris, tum per visitationes impensius studium daretur, tum per coercitionem judicum & Advocatorum, nec non meliorem circa eos recipi-

endos dispositionem, quemadmodum, inquam, his præviis, si quid benè & ex præscripto bonarum legum decretum sit, executioni commodè, nec uti hactenus per tot ambages ac difficultates mandari possit? Et cùm in eo totus cardo justitiæ versetur, ut quod extremum est jurisdictionis, debitum nanciscatur effectum, certè haud abs re erit, hoc loco de eo passu accuratiùs disquirere.

Nemini verò ignotum & suprà etiam breviter deductum est, quantos circuitus ac molestias, victrici parti modernus Imp. executionis modus gignere soleat, dum nempe post victoriam causæ, adversus Executores novus processus sc. mandatum de exequendo institui debet. Cæterum initio statim distingui oportet, inter executionem inferiorum seu cujusque Status Judiciorum, & inter executionem Tribunalium Imperii; Status enim ipsi & illorum officiales, sententias ab se latas probè sciunt exequi, quinimò tametsi inhibitio, ab Aulâ vel Camerâ in contrarium emanaverit, tamen non rarò sententiæ illæ sive Decreta, perveniunt ad execu-

executionem, ob quam etiam causam, tot solent prognasci mandata super revocandis attentatis.

Verùm totus nervus in eo consistit, quâ ratione executiones sententiarum, in Supremis Tribunalibus ac inprimis in Camerâ publicatarum, congruè & cum effectu fieri possint. Certo certius est antehac, adhuc pejus videri circa punctum executionis actum fuisse, dum executoriales contra partem adversam, demum separatim peti debuerunt, hodiè verò ipsi sententiæ ex officio conjunguntur, sed reverà tamen, quod ad Executores ipsos attinet, ne hodiè quidem satis est huic rei prospectum. Quanquam enim in R. I. de Anno 1654. benè cautum reperiatur, ut si quis de facto Executoribus resistat, eo ipso incurrat pœnam banni, tamen huic scopo, ut Principes Circulorum Directores, absque morâ executionem suscipiant, nondum datum est sufficiens remedium.

Ideoque ista dispositio R. Imp. Noviss. potius mihi pertinere videtur ad cohibenda attentata casu jam susceptæ execu-

cutionis ; at verò ut illa per Duces Circulares suscipiatur, inde non est satis prospectum. Habemus quidem mandatum de Exeq. sed est novus processus ac si Principes illi in termino præfixo, executionem non doceant, implicatur pars victrix novæ litis figuræ , adeoque tenor ille R. N. de declaratione pœnæ banni contra resistentes executioni propterea deficit, quia executio, teste experientiâ, nulla aut perrarò tamen reipsâ suscipitur.

Nec melius crediderim actum iri, si vel multas super hac re haberemus sanctiones, executione interim uti hactenus ad Principes Circulares directâ, cujus rei ratio sumenda est à nativâ causâ, quia semper friget executio, ubi Judicium ipsum caret facultate exequendi, adeoque ne sententiæ fiant elusoriæ, ipsum illud Superius Tribunal, quod sententiam tulit, debet etiam immediatè habere facultatem exequendi. Sic veteres Romanorum Magistratus, sententias à se dictas, exequi omninò potuerunt, vel manu militari, vel per suos etiam apparitores.

Ob

Ob eamque causam haud mirari subit, cur Romani quondam Magistratus, cùm nemini pœnam tot auri marcarum vel banni comminitati fuerint, tamen eam habuerint autoritatem, ut jussa eorum ac decreta jugiter observarentur, nam totum hoc inde provenit, quia sententiæ illorum non manserunt absque executione, sed eademmet potestate cum jurisdictione in consequentiam unà concessâ, ad effectum perductæ sunt, secùs ac in Imperio respectu Summorum Tribunalium sese res habet.

Hinc itaque omninò consultum est, judiciis quoque Imperii Supremis suam dari facultatem per se immediatè exequendi, ut tandem aliquis ibidem sit litium finis. Nec difficilis res isthæc fuerit, si quod suprà circa militem publicum perpetuum dixi, huc consequenter applicare lubeat, cùm enim in singulis ferè Imperii partibus ac Circulis, certus quidam præsidiariorum militum numerus sic haberetur, his ipsis, cessante in posterum executione Circulari ac mandatis desuper emanatis, posset à Camerâ vel Aulâ sententia,

lata immediatè ad exequendum demandari vel subsidiariè saltem, ubi sc. Executores Circulares executionem negligerent, injungi.

Jam si fortè timeatur, in Imperio potentiores difficulter executionem admissuros, cùm illam teneant potentiam, ut ipsos executores à Camerâ vel Aulâ missos, possint repellere, ob eam causam, præter ea quæ supra de privato milite & fortalitiis sunt dicta, posset cautela illa ex Recessu Imperii de An. 1654. allata ac Circularibus executionibus adinventa, satis commodè ac jure huc accommodari, adeoq; interdicendum esset, sub interminatione pœnæ banni vel æquivalentis alicujus, ne quis, Executoribus de facto resistat, eosvé hoc munere defuncturo impediat.

Ratio quia probabile est, potentissimos etiam Imperii Status cumprimis in illâ, quam hactenus descripsi, regiminis facie, malle decretis Imperialibus vivere ac satisfacere, quàm ut resistendo executioni, tantis extremitatibus atq; periculis, sese deberent exponere & ad hoc quidem inducerentur partim, magnanimitate contemnente minoris

momen-

momenti lites forenses, partim etiam ex consideratione effectuum consequentiũ.

Quin ne hodiè quidem, ubi munus executorium ad Circulos pertinet, non tàm clausula ista comminatoria pœnæ banni adversus resistentes determinatæ, quàm hoc, vilescere ac insuper haberi solet, quòd Principes Circulares demandatam executionem reipsâ haud suscipiant, nulla enim aut rarò fit executio, ergò etiam eidem non resistitur de facto. At si Aula Cæsarea vel Camera, ipsæ mitterent immediatè executores, tunc omninò locus foret prædictæ dispositioni, nimirum ne quis sub pœnâ banni Imperialis, executuris resisteret.

Credi equidem fortassis posset, etiam Circularibus executionibus, quæ de præsenti obtinent accelerandis, aliud adhibere licere remedium, nempe ut mandata de exequendo, quæ pro stylo consueto emanare solent ad pœnam simplicem, decem marcarum auri, statim ab initio decernantur, sub comminatione gravissimæ pœnæ pecuniariæ velut pro banno Imperiali, mulcta 2000. marcarum auri est inducta. In der Declaration des Land-

frieden/de Anno 1521. sic enim existimabis fore, ut Principes Circulares, exequendi munus injunctum, quantocyùs suscipiant, & consequenter quamvis Suprema Tribunalia, ut hactenus, imposterum quoque propriâ facultate exequendi carerent, huic rei nihilosecius sit consultũ.

Respondeo, detur quòd melius fortean illud foret remedium, quàm qui de præsenti obtinet executionum modus, profectò tamen, haud crediderim suffecturum; nam ubi quàm atrocissimæ sunt judicum minæ, nec maturior tamen vel penetrantior sentitur effectus, ibi faciliùs iisdem contraveniri solet, nec certè autoritas judicii, ubivis invenit condecentem respectum. Jam verò si vel maximè Summa Imperii Dicasteria, ubi ventum esset, ad punctum mandati de exeq. ilicò fulmine pœnarum atrociorum detonarent, adversum Principes Circulares, tamen illis supersedentibus, non satisfieret judicato, quia sc. judicium pœnam hujusmodi dictitans, ipsum non haberet nervum coërcendi.

Imò Status Imperii nolunt, aliquem ex ipsorum Ordine posse à Camerâ vel Aulâ

Aulâ Cæsareâ in bannum declarari, sed istam declarationem universalibus modò Comitiis attribuunt. Ergò stante sine distinctione istac sententiâ, Camera Imperialis vel Aula Cæsarea, contra Principem vel quemcunque Statuum Imperii, non poterunt ulterius progredi, nisi ad declarationem pœnæ pecuniariæ. Quomodo ergò erit consultum processibus accelerandis, si vel ob non susceptam executionem vel ob formalem resistentiam executionis susceptæ, extremum fulmen declarationis banni ad Comitia est remittendum. Neq; verò illud ideò in medium profero, quasi injustum sit, ut tàm arduum negotium declarationis banni, solum in Comitiis & ex concessu Imperatoris & Ordinum resolvatur, sed ostendo tantum difficultates & incommoda præsentis executionis, quam declinatâ istâ quæstione declarationis banni, emendare liceret, si modò Suprema judicia haberent facultatem exequendi per se, & non post sententiam demum, ut nunc fit, novo processu impetrandam.

Necesse est igitur, si quidem aliquis debeat esse litium finis, ut Aula Cæsarea & Ca-

& Camera, non illum quasi precarium, executionis modum, ad Principes Directores, aliosvé Commissarios usurpent, sed ut per se immediatè possint militarem manum mittere, quâ sententiæ ab ipsis latæ demandentur tandem executioni, aut mirum nobis videri non debet, cur ita longi sint processus in puncto paritionis, vel ipsius planè executionis.

Forsan vero objicietur, hanc cautelam propterea difficiliùs processuram, quòd multi existant Duces Imperii, ac Illustrissimæ domus, debitorum onere ad modum prægravatæ, quas majori ex parte oporteret exhaurire, vel ut Aulici Nobiles vulgò dicerent, ad ruinā urgere, si executiones stricto hoc ordine progrederentur. Cui accedit, quod nonnulli Principes sua habeant moratoria, ut Domus Electoralis Palatina; seu etiam peculiares transactiones, ut Dux Holsatiæ & Anhaltensis, cujus rei meminit Recessus Imperii de Anno 1654. §. Gegen dem/nach/2c.

Respondeo, hæc objectio non debet toti justitiæ cardini præjudicare, nam quod

quod ad moratoria illa vel transactiones attinet, debebunt utique pro suâ speciali ac publicè comprobatâ ratione in judicando attendi, ut interim nihilominùs, processus & executiones congruo suo Marte decurrant ac expediantur. Major videtur esse difficultas circa punctum creditorum in universum, um das gesampte Creditwesen im Reich / præsertim quatenus Illustriores familias concernit, cùm enim nonnullis, ut modò innui, ex speciali ratione prospectum sit, cæteræ tali indulto destitutæ, illud molestè ferrent, ob eamque causam diceres, justitiæ administrationem in Imperio progenituram esse turbas.

Est enim reverà ita, ut non Principes modò, sed quivis ferè homines aliis splendore pares vel non multum inferiores, paria quoque cæteris cupiant privilegia, sin obtinere nequeunt, eadem sui similibus invident. Ob eam igitur causam, vel indulta uni concessa, porrigi etiam deberent aliis, vel quo alio remedio huic rei in universum occurrendum est, quorum illud cum salvâ justitiâ asseri neque-

nequeat, id restat, ut ad posterius nos conferamus.

Putarem verò illud idem explicari posse hac tali ratione; si inspicimus, ex unâ parte, quantum quisque creditor, per processus Camerales vel Aulicos, maximè si res sit cum aliquo potentiore, ipso effectu, & post multum quidem temporis, hodiè plerumque consequatur, quosque ad hoc præterea sumptus anteà impendere cogatur, ex altero verò capite animadvertimus, non esse melius sperandum de executione justitiæ, quousque Suprema Tribunalia, non ipsâ facultate exequendi instructa fuerint, consideramus etiam ex deductis, obtineri hoc idem commodè non posse, nisi æquasit, absque distinctione, præsertim apud familias Illustriores justitiæ distributio, cumprimis autem si attendimus, casu quo executiones rigidissimè semper fierent, fore, ut plures Illustrissimæ domus, magnâ ex parte mutilarentur.

Si inquam has omnes circumstantias, probè ponderamus, arbitrari quis potest, haud abs re esse, ut quemadmodum per

Recess.

Recess.Imp. de An. 1654. ex indigitatione Instrum. Pacis, *§. de indagandâ*, pro temporum occasione ac necessitatibus, modus est adinventus usuris moderandis, sic in puncto debitorum, universali aliquâ Imperii sanctione congruum adhibeatur remedium. Satius est enim, si fieri aliter non possit, aut difficulter possit, ut vel moderatio aliqua tolerabilis pro temporum angustiis placeat, quàm ut amplam spem circa processum quis teneat, aut non in vitâ actoris aut serò parituram effectum.

Secundum hæc igitur beneficium particularis solutionis, in d. R. ad 10. Annos concessum, posset respectu debitorum præteritorum porro ad tantum tempus extendi & prorogari, hâc annexâ cautelâ; quicunque solverit totam sortem unâ vice, ut huic dimidia pars usurarum à dicto Recessu remissa sit, & quidem cum ulteriori indulto, ne altera illarum pensionum medietas, intra decennium peti possit. Ratio est, quia creditor ita accipit principaliter quod suum est, nempe totam sortem, vicissim debitor in eo sentit leva-

levamentum, dum usuras ita partim lucratur, partim absque suo ulteriori damno frueretur indulto legis circa novum moratorium.

Dixi verò à tempore d. Recessus, quoniam usuras ante Annum 1654. ne Camera quidem [nam Aula uno vel altero præjudicio teste interdum secùs sentit] adjudicat, quanquam enim dodrantem veterum usurarum Recessus iste, regulariter cassaverit, tamen omnes promiscuè ita depauperati esse volunt, ut & reliqui quadrantis beneficio perfruantur ideoq; praxis, ne quidem illum, propter difficultates solvendi admisit, cui igitur bono esset, usuras istas antiquiores, hic citra fructum recoquere?

Sed redeo ad id, unde modò sum exorsus; creditor & debitor, haberent ex hac tali dispositione sua levamina, jam dicō, utrique etiam ferrent inde sua onera, debitor, quòd his tam duris temporibus exsolveret totam sortem unâ vice, ac etiam partem usurarum dimidiam, juxta illud; quod differtur non aufertur, elapso tempore constituto nihilosecius solvere coge-

cogeretur, creditor verò, quòd amitteret medietatem usurarum, medietatem verò alteram post longum demùm tempus consequeretur, sed utrique tamen has incommoditates condonare deberent temporum conditionibus.

Altero casu, cùm nimirum debitor non sortem integram unâ vice, persolvere cupit, sed partem dimidiam vel tertiam, creditor vicissim hoc emolumentum sentire debet, ut non tantum ei decedat ex usuris, sed pro portione minus. Qui enim medietatem tantum solvit sortis, etiam illius medietatis usurarum tantum partem dimidiam lucrari deberet, & tempore etiam tanto minori frui ad exolvendas usuras, quò fit, ut dodrantem usurarum à tempore Recessus de Anno 1654. cessarum solvere teneretur intra quinquennium à factâ petitione.

Sin verò quis tertiam partem petitę sortis, tantùm solveret, illũ etiam consequenter tertiam tantùm partem ex medietate illâ lucrativâ, & tempore ad solvendas usuras indulto, pro emolumento habere conveniret, unde hic talis,

astringeretur ad exolutionem integralem omnium usurarum illarum, quæ à dicto Recessu fluxissent, excepto solùm sextante, adeoq́ue decuncem deberet ex illis refundere, & hoc circiter intra sesquiannum & quod excurrit à factâ petitione. Ulterius autem non videtur concedendum esse beneficium particularis solutionis, ne creditor ex illâ re nimium prægravetur, sibi enim imputent, qui posteà debita conflaverint, si ad integram solutionem compellantur.

Porrò in diversâ illa specie, ubi creditor sortem sibi conservare studet, nec illam, sed tantum usuras exigit, aut etiam ubi sors ipsa est irreluitiva, forte Reip. & nostræ ætatis conditioni convenit usuras minores, quàm quincunces illas juxta Recess. Imp. de Anno 1600. dependi, cùm nostra tempora sint respectu prisci ævi ære admodùm exhausta.

Ac fieri quidem hoc ipsum posse, secundùm utilitatem & exigentiam Reipubl. non est dubium, quandoquidem ista quantitas annuarum pensionum, dimanat ex jure positivo ac præsertim ex d.

Rec. de Anno 1600. E. poteſt utique pro Imperii conditione iterum remitti vel nonnihil reſtringi. Minus adhuc dubii res iſthæc habet in debitis futuris, ubi quis uſurarum modum haud neſciviſſet, tamen deſuper contraxiſſet, quâ certè ſpecie,nemo eſt qui ambigat,volenti non fieri injurias, uſurisque illis denuò ſic contemperatis, hunc talem contentum eſſe debere.

Cæterùm, ut veteri lege Juſtiniani, taxatio penſionum ordinaria & vulgaris, mercatoribus non præjudicaverat, ſed ad promovendum comercia,&ut eſſent,qui mercimoniorũ intuitu mutuum darent, amplior extitit mercatoribus uſurarum facultas,ſic ex ſimili ratione in hâc re,ſive etiam in aliis lege conſimiliter ab ordinario uſurarum modo exceptis, obſervari quoq; proportionaliter idem poſſet.

Jam igitur, ſi haberemus primò paratam executionem, deinde etiam debitorum rationem ſeu modum moderatiorem, ac præſenti rerum ſtatui tolerabiliorem, opinor certè, haud amplius futurum,ut ſententiæ Summorum Tribuna-

lium Imperii, ita in longum ævum ab effectu suspendantur.

At enim quia nervus executionis ut modò dixi, hinc dependet, ut milites illi publici Aulæ vel Cameræ Cæsareæ pareant ac injunctam exequendi spartam sine morâ suscipiant, operæ pretium videtur, huic rei certiori cautelâ prospicere, quid enim alioquin interest, an ex defectu Circularis executionis, an verò ea propter, Imperialia decreta quasi cum vilipendio protrahantur, quòd milites publici, fortean suo officio hâc in re desint.

Secundùm hæc rectè actum apparet, si ex præsidiariis illis, certus quidã promptiorũ virorũ numerus, Supremis Judiciis, de suscipiendo ac conficiendo demandatas sententiarum executiones, jurisjurandi religione devinciretur, illisq; aliquantò amplius præ cæteris stipendium porrigeretur eâ lege, ut quicunque ex illis, executionem alicujus sententiæ ab Aulâ vel Camerâ injunctam intra terminum præfixum, quantum in ipso est, haud perfecerit, is eo ipso stipendio suo commilitonibus attribuendo careat, officio etiam & universâ bonorum facultate pro circum-

stan-

ſtantiis ex judicis arbitrio privandus.

Quòd ſi verò executoribus illis de facto, id quod tamen in tali regiminis Statu rariùs utique contingeret, forteàn alicubi locorum reſiſteretur, jam ſuprà dictum eſt, Conſilium Status ſuas hac in re obſervare poſſe partes, ac publicos milites pro rei exigentiâ in ſubſidium mittere, prout etiam priſcum Regimentum curam hanc ſui fecit muneris.

Ob eamq; cauſam & ex his omnibus tandem credi poteſt, cùm & jus noſtrum novâ digeſtione emendaretur, intuitu viſitationum & ſimilium remediorum, de praxi ſtrictiùs obſervaretur; ac tandem, ſi quod extremum eſt jurisdictionis, nimirum fructus ſententiarum haud foret inanis, ſed eædem, remotis tolerabili moderatione debitorum prætextibus, & obſtaculis impoſſibilis ſolutionis, nec non ambagibus ac difficultatibus Circularis executionis, regulariter perducerentur ad effectum, omninò juſtitiam in Imperio rectiùs habituram, nec quod nunc proh dolor! conſpicimus, lites ad ſeras usque poſteritates protractum, extenſumque iri, ſed de his pro ratione inſtituti ſatis.

CAPUT XVI.

De Publico ærario, & remediis illud introducendi, absq; magno Statuum vel Subditorum Imperii incommodo.

SIgnum est debilioris Reipublicæ si non habeat publicam pecuniam, unde possit tam belli, quàm pacis sumptus varios sufferre. Quapropter oportuit etiam in Germaniâ nostrâ, constitui ærarium Publicum, ut esset, unde omni tempore sumptus Imperii liceret supportare, nam cùm Reipublicæ nostræ conveniat, habere Consilium Status, publicum ac perpetuum militem, dein etiam duo Justitiæ Tribunalia, profectò non hæc modò, sed similia omnia requirunt pecuniam, quam tempore rerum gerendarum immediatè nemo privatus, sed ipsa potiùs Respublica, si benè cum eâ agi debeat, tenetur conferre & jam tunc pro necessitatibus publicis in promptu habere.

Ac illam quidem quæstionem, an constitutum Publicum ærarium sit rebus Ger-

Germaniæ, præsertim ad tempestivé reprimendos hostes ac similes casus insigniter profuturum, haud facilè opinor fore, qui negent; tantùm in eo omnis labor ac cardo situs esse videbitur, quemadmodum pro præsentibus angustiis, idem queat absque ruinâ subditorum introduci?

Hactenus quidem, cùm totum Imperium divisum sit in decem Circulos, animadversum fuit, ærarium Publicum planè esse necessarium, & adeò constitutum, ut in singulis Circulis haberetur peculiaris, ut vocant, cassa. Verùm quia partim usus ejus in Republicâ potest esse varius & vel ad pacis vel belli negotia directus, partim etiam commembra diversæ dignitatis, ut Duces, Comites, Urbes &c. sub eodem Circulo comprehenduntur, quorum aliqua in peculiare Collegium coeunt, ob eam causam diversæ cassæ subordinantur Circulo, ut alia v. g. vocetur Cassa Circularis, die Creyß-Cassa, alia Comitum, die Graffen Cassa &c. cum quibus ita comparatum est, ut ad eundem finem tendant, nimirum ut per Circulos expediantur, quæ ex re sunt Imperii, & cujus-

jusque membri Circularis, ad Cassam verò Circularem, reliquæ Cassæ subordinatæ confluant. Vocantur autem diversimodè, ut simplici nomine die Creyß-Cassa, & cum additamento die Creyß-Kriegs-Cassa sc. pro negotiorum incidentium, in quæ pecunia est impendenda, varietate.

Caeterùm hæc tot particularia æraria, Imperio & cumprimis etiam Statibus Imperii nocent multis modis, primò, quia non perpetuò habentur, sed tunc demùm, cùm simile quippiam negotium emergit, aut conditio Reipublicæ exposcere videtur. Quo fit, ut rebus optimè ac tempestivè gerendis, publica desit pecunia prout e. g. cùm bellum contra Turcam suscipiendum venit, multum temporis effluit, dum Cassæ Circulares accipiant, unde militem alere & alia belli necessaria subministrare possint. Hinc igitur Turca tempore utitur, & intereà unum vel aliud fortalitium subigit.

Deinde hæ omnes Cassæ hoc habent incommodum, ut conferantur ex privatis contributionibus, in certoque &

arbi-

arbitrario indictionum numero, quæ res, ut suprà quoque innui, sæpè non respondet Reipublicæ necessitatibus. Tertiò, in his collationibus, magna non semel invenitur inter diversos Status, respectu modi possessionum inæqualitas, ceu experientiâ constat. Quartò demum quotuplices sunt Cassæ, vel earum subordinationes, totuplices faciendi sunt sumptus, nam constituendi sunt plures rationales, vel procuratores, similesvé officiales, ob eamque causam, cùm singuli non salarium modò, sed sæpiùs etiam honorarium extra ordinem expectent, fit sanè, ut sumptus Reipublicæ deputati dehinc capiant decrementa, ac sensim emergant graciliores.

Ad has igitur, & si quæ sunt id genus, alias difficultates declinandas non utile modò, sed & necessarium videtur, constituere ærarium Publicum longè diversum. Redigam autem hanc totam materiam, ad duo præcipua membra, nempe primò quale ergò constituere oporteat ærarium, ut possimus & illas, quas retuli incommoditates evitare, & simul Circu-

hactenus haud est difficilis,nā nec delect⁹ militum, nec executiones, per Principes Circulares necessariò expedirentur, sed illi quidem ab ipsis Ducibus vel Præfectis militiæ, hæ verò per milites certos perpetuos vel apparitores Summorum Tribunalium in eventum possent adimpleri.

Non igitur exposcit, utilitas Reipublicæ ut hæc & similia negotia Publica, ex quadam necessitate suscipiantur, præcisè modis hactenus usitatis, sed ex causis suprà relatis satius est eadem sic perficere, ut temporum conditioni matura & parata respondere possit executio.

Jam quoniam dubium non est, tantò magis minui pecunias Publicas, aut si vulgaribus querelis credendum, in alios usus converti, quò plures sunt rationales vel administratores, necessariò verò horum numerum tantò magis oportet augere, quò particulares Cassæ, vel æraria habentur plura, ideò expediet, constituere ærarium Publicum unum, è quo velut ex fonte communi desumantur omnes Reipublicæ functiones atque sumptus.

Hujus

Hujus ærarii debent aliqua observari requisita & conditiones, 1. ut ponatur tolerabile, Statibus & subditis Imperii, alioquin si id supportare nequeant, tota intentio frustranea fuerit, 2. ut habeatur ordinarium, ne tunc, cùm res gerenda est, demùm de pecuniis colligendis institui debeant consilia. Quo fine bonum foret, ne cui functiones ærarii aut quoscunque ejus proventus, remittere vel imminuere, nisi de totius Imperii sc. & Imperatoris & Statuum consensu liceat.

3. Ut custodiatur in loco permunito & præsidiis Imperialibus satis obfirmato, ac quatenus fieri potest, in meditullio Germaniæ sito, ut sc. & securius sit, & inde sumptus Reipublicæ seu ad militiam sustentandam, seu ad alios fines quaquaversum sub militari conductu promptius possint transportari 4. ut committatur perito ac fideli alicui rationali, illique natione Germano, secundùm ductum R. I. de Anno 1641. §. Wir haben uns/ *rc. ibi*; dahin verglichen / daß zu Einehmung der verwilligten Contributionen / ein aufrichtiger bekannter Teutscher/ im Reich gesessener gezogen / das alte Herkommen im

Reich

Reich hierinnen beobachtet / und alles zur Cassâ geliffert und berechnet werde.

Quinta conditio est, ut Consilium Status habeat supremam inspectionem rationum ærarii, cui etiam rationalis eas statis temporibus ad revidendum & comprobandum exhibere teneatur, ut deinceps Imperatori & Ordinibus à Consilio Status eædem, in vel extra Comitia, per se vel deputationis medio revidendæ ac denuò ratificandæ possint transmitti. Quem in finem expediet, in eodem loco, ubi Consilium Status est, etiam haberi ærarium, inibique versari illum, quem dixi, rationalem. Quòd si vel Imperii vel Consilii Status judicio deprehendatur, aliquid restare ilicò sine ulteriori processu fiscali, compellatur iste administrator ærarii paratâ solutione idem refundere, pro rei circumstantiis pœnâ dupli, confiscationis bonorum, infamiæ vel remotionis ab officio, si fortè dolum comiserit plectendus.

Cæterùm quia sicut ex fonte rivuli profluunt, sic in varios Imperii usus ex ærario, desummendi ac transferendi sunt sum-

ſumptus, ob eam cauſam ſextò plures integræ æſtimationis viros, rei Arithmeticæ peritos, ad illud eligere oportet, qui officio rationalis & inſpectioni ſubſint, proventus publicos in ærarium immediatè inferant & rationali tradant, ac viciſſim ab eo, quorſum de ſententiâ Imperii vel Conſilii Status, pecuniæ publicæ debeant transportari, commiſſiones accipiant, & ſuas particulares rationes exponant.

Quæ ipſæ res, quod ad curam & inſpectionem ærarii ſupremam Conſilio Status deferendam attinet, imitationem habet Receſſus Imperii de Anno 1500. *Tit.* Von des Reichs-Regiments Ordnung/ꝛc. ſecundùm quem Regimento veteri, ſimile quid fuit attributum, ſed accedam nunc propiùs ad proventus & remedia erigendi ærarii publici, quippe quo in puncto, totius hujus materiæ cardo ſitus eſſe videtur.

Dixi vero paulò ſuperiùs, veteribus uſitatum fuiſſe modum contribuendi, qui dictus erat, der gemeine Pfenning: habuit is ſe diverſis temporibus diverſimodè, & qui-

quidem, à Maxmiliano Primo Imperatore in Comitiis Wormatiensibus, de Anno 1495. legitur introductus fuisse hoc tenore, ut pro quantitate patrimoniorum, belli Turcici gerendi ergò certa inquadriennium publicè conferatur pecunia, nimirum de substantiâ quingentis aureis inferiore vigesima quarta pars floreni, de quingentis aureis dimidius, de mille integer florenus quod ultra eas facultates sit de hoc pro pietate contribuatur **soll gegeben werden so viel seine Andacht ist.**

Insuper de reditibus annuis 25. aureorum idem quod de quingentis, ac de quinquaginta, quod de mille solvatur, exceptis Principibus ac Dynastis qui ulterius aliquid, proportionaliter præstare debuerunt, juxta *Tit.* **Fürsten / und Herren / sollen mehr thun /** in Judæis etiam speciale erat, quòd in singula capita seu marium seu fœminarum, integrum florenum solvere compulsi fuerint, illam taxationem inter se pro ratâ patrimoniorum divisuri, ceu hæc omnia terminatim patent, ex Recessu Imperii de prædicto anno, à *Tit.* **Von fünffhundert Gulden Rheinisch /**

usque

usque ad *Tit.* Von der Einahm der Auflegung.

In Recessu Imperii de Anno 1500. hæc res magnam mutationem accepit, statutum enim ibi fuit, ut secundùm Parochias ac certum hominum parochianorũ numerum, collationes illæ fierent, ac immediatè in militum sustentationes impenderentur, sic ut singulæ Parochiæ quadringentorum capitum, parentibus tamen ac liberis, qui sub familiâ constituti sunt pro unâ persona computandis, singulos pedites annuatim alant ac sustentent pro ratâ portione.

Quòd si minore majoreve auditorum numero fuerint, tunc minùs vel amplius etiam proportionaliter contribuant; monasteria verò aliaque pia loca, nec non Civitates Imperiales & communitates de singulis quadraginta florenis annuis singulos exsolvant, Electoribus ac Principibus quingentos, Comitibus autem singulos equites de singulis reditibus quatuor millium annuatim conducturis ac sustentaturis. Denique sancitum ibi est, ut Nobiles Imperii ex pio arbitrio, Ju-

dæi

dæi ſinguli ſingulos aureos annuos conferrent ut patet ex *Text. d. R. à Tit.* Von Söldnern / usque *ad Tit.* Wie das Volck auf der Cantzel/ꝛc. Quæ ipſa taxatio ac diſpoſitio ad ſex usq; annos ſtatuta fuit. *Tit. d. R.* Wie lang dieſe Ordnung.

Per Receſſum Imperii de Anno 1512. diſpoſitum iterum eſt, ut ſinguli pro modo patrimoniorum in ſexennium proximum contribuerent, nempe quorum ſubſtantia infra 50. florenos eſt, hi tertiam ſolidi aurei, quorum ſuprà usque ad centum duas tertias, & ita deinceps ſecundùm proportionem facultatum conferrent, ac de ſingulis liberis ſaltem 12. annos natis reſpectivè unam, vel duas tertias ſolidi præſtarent; d. R. §. Und damit der Arme usque ad §. Nach dem Churfürſten. Quâ in conſtitutione illud primum ſingulariter additum eſt, ne Electores, Principes, Comites vel Dynaſtæ, hac tali taxatione tenerentur, ſed propter faciendos ſumptus in exigendis ſubditorum contributionibus, tum etiam propter impenſas tormentorum, & apparatus bellici, hactenus immunes eſſent d. §. Nach dem Churfürſten/ §. Item/ ſo man Büchſen.

Variatum denuò est, in Comitiis Wormatiensibus de Anno 1517. statutumque ut singuli homines sacræ synaxeos per ætatem compotes, decimam aurei partem in triennium solverent d. R. §. Und nemlich/ꝛc. Electores verò Principes, cæterique Status, quod ipsi plus meritò debeant, ex pio arbitrio conferrent, §. Dergleichen/ꝛc.

A quo tempore, excepto, quòd interdum ejus mentio injecta est, iste modus contribuendi quievit usque ad Comit. Spir. de Anno 1542. ubi occasione belli Turcici sancitum, ut omnes Electores, Principes, Comites, Dynastæ, Nobiles, Cives subditi, de singulis centenis, dimidium & de mille florenis, integrum persolvant; cùm verò sint, qui longè amplius accipiant, quàm quinque de centum, hi etiam decimam ampliorum istorum fructuum, ut etiam cæteri Status de annuis reditibus, conferant. R. I. de Anno 1540. §. Und nemlich sollen/ꝛc. & §. Und dieweil unn funfzig ꝛc. Quæ dispositio eodem propè tenore ac intentione repetita deinceps fuit in Comitiis Imp. de Annis

nis 1544. 1548. & 1551. ut patet ex Actis & Recessibus eorum.

Post quæ tempora non facilè invenies, collecturam istam universalem, quam dicunt den gemeinen Pfenning/usquam fuisse observatam adeoquè tunc circiter in usu esse desiit, cœptaque quoties emergens aliqua Reipublicæ necessitas exposcere videretur, solummodò certa pecuniæ quantitas aut militum vel indictionum numerus ad illam rem repromitti, usque dum Status Imperii in Comitiis Augustanis de Anno 1566. hoc onus à se planè declinaverint, & modum collectandi ex hâc causâ subditos pro cujusque Status parte contingenti, qui modus hodiernum obtinet, per sanctionem Imperii Pragmaticam induci curaverint, ceu videre est ex Recessu dicti Anni §. Dieweil nun/ꝛc.

Anteà enim de suo patrimonio & fisco, quivis Ordinum Imperii tenebatur solvere sine onere subditorum, id quod passim innuunt præcitata loca Recessuum Imperii. Ex quibus constat primò collationem illam Imperii universalem,

interdum se habuisse in modum capitationis, sic ut singuli pro numero capitum tenerentur conferre, interdum per modum contributionibus patrimonialis, ita, ut posthabito personarum numero, sumeretur proportio contribuendi à facultatibus, quibus aliquoties addita fuit vel interspersa tertia quædam species, nimirum Capitatio mixta, veluti cum Judæi debuerunt solvere singuli singulos florenos, reparticuri postmodùm inter se totam illam quantitatem pro ratâ patrimoniorum.

Constat secundò remedium istud publicæ totius Imperii collectationis, fuisse extraordinarium, nec regulariter, sed tunc demùm, cùm incidentia negotia, exigere crederentur usurpatum. Patet tertiò potissimùm respexisse hoc contributionis genus ad belli onera sustinenda, ideoque alii prætereà sumptus nihilosecius Reipublicæ gratiâ fuerunt impendendi, ut sustentatio Regimenti & Cameræ Imperialis, legationes, explorationes hostium &c. quin ne belli quidem pertinentia cuncta, hinc deprompta parata vé fue-

fuerunt, sed Status Imperii & prædicta onera, & etiam impensas tormentorum aliorumvé apparatuum militarium, seorsim supportârunt.

Quâ in re quandoque Imperator concurrit, tormentaque & similia pro Republicâ in medium contulit, aliquoties etiam partem dimidiam sustentationis Regimenti & Cameræ in se suscepit. Sed sequiori tempore hoc posterius Ordines Imperii ad se solos, & quidem jam inde à Comitiis Augustanis de Anno 1548. *vid. R. I.* de hoc anno, §. Und wiewohl ultroneâ voluntate in se derivârunt. Prius etiam istud in desuetudinem abiit, cœptumque à Statibus ad imitationem unius vel alterius exempli Recessibus Imperii inserti, in comparationem tormentorum & similium contribui.

Quæ cùm ita sese habeant, collectatio illa universalis Imperii non potest constituere ærarium suprà descriptum, propter varios defectus, primò quia fuit irregulare ac tùm temporis demùm in consultationem venire solitum, cùm jam hostes reprimendi ac propulsandi essent, secundò contingere facilè potest, ut col-

latio isthæc, quam sæpiùs dixi, universalis, à multis non solvatur, sicut fecerunt illæ Civitates Provinciales, quæ sub prætextu societatis Hanseaticæ noluerunt solvere hanc contributionem, ut testis est R. Imperii de Anno 1548. §. Und als erstlich / &c.

Et quamvis de Annis 1542. & 1544. decreta jam fuisset collectatio deß gemeinen Pfennings tamen Recessus Imp. de An. 1551. §. Nemlich also / statuit, illam vigore priorum sanctionum, demum esse exigendam, haben sich verglichen / &c. Daß der halbe Theil deß gemeinen Pfennings / vermög voriger ihrer Bewilligung / und derhalben auffgerichter Reichs-Abschied / auf den ersten Tag deß schierst kommenden Monaths Augusti, und der anderhalb Theil von demselbigen Tag an / über ein Jahr / wider auf den ersten Tag Augusti, eingebracht und richtig gemacht werden soll; doch wo der Türck zuvor ihrer Lübden Königreich und Land mit gewaltigem Heer überziehen würde / daß in solchem Fall auch der gantze gemeine Pfenning / auf obbemelten Tag Augusti eingebracht und richtig gemacht werde / &c.

Ergò

Ergò tùm temporis nempe Anno 1551. nondum fuit exactum, quod publicæ illius collationis nomine jam Anno 1542. & 1544. solvendum fuerat. Tertiò cùm isthæc universalis Imperii collectatio, tantum ad bellica Reipublicæ onera eaque non omnia, sed inprimis tantùm ad sustentationes & salaria militum pertinuerit, eaque proprer sumptus publicos plures facere, & illis in consequentiam Ordines Imperii ac subditos onerare oportuerit, iterum apparet modum contribuendi des gemeinen Pfennings/ fuisse Imperio tantò intolerabiliorem.

Quorsum collimant illa verba. d. R. Imp. de Anno 1551. §. Neben vorgesetzten/ *ibi*; Gleichwohl nicht sonder mercklicher Erinnerung / Ihrer und der Unterthanen vielfältigen Beschwehrung / damit sie zu allen Theilen in mehr Weg/ dieser Zeit einmahls beladen sind ꝛc. Præsertim cùm etiam pro conditione Reipublicæ & imminenti periculo, necessarium fuerit, taxationem hujus contributionis augere atque extendere, ut innuit Recessus Spir. de Anno 1542. §. Und wiewohl/ ibi; ausgenom-

genommen / daß dieser Anschlag / nach gestalt der vorstehenden Noth erhöchet und gesteigert werden muß ꝛc.

At loquor in præsentiarum de ærario Imperii Statibus ac subditis tolerabili, quodque ordinarium esset, ac si hostis immineret, ad conducendum sustentandumvé militem, aut alios etiam quoquo tempore Reipublicæ sumptus faciendos, pro necessitate jam tùm probabiliter sufficeret. Non igitur vices ærarii supplet priscus ille totum Imperium collectandi modus sc. der gemeine Pfenning / nec simpliciter, prout illum commendat *Hippol. à Lap.* in usum revocandus est, sed certo modo corrigendus ac limitandus, ut possit, inter alia inservire illi, quod antè definivi, ærario, deque cujus, jam verba facere lubet introducendi mediis.

Primùm itaque pernecessearium statuo, ut Tributaria illa functio apud veteres usitata in usum revocetur, nam in eo valdè peccatum est à nonnullis Imperatoribus Romano-Germanicis, quòd primitùs feuda Imperii, Electoratus, Principatus, jure successionis conferrent Imperii

rii Ordinibus, nec ærario Publico vel etiam fisco suo, ex illis reservarent certos & fixos proventus, unde deinceps onera Reipublicæ promptè possent ac pro necessitate supportare. Hinc igitur pedetentim, ac præsertim Aquilis posteà penitiùs deplumatis evenit, ut, si res exposcere videretur, subsidiū eos ponere oporteret, in collationibus merè privatis, iisque planè extraordinariis, quæ ipsæ, quas difficultates habeant, & experientia satis contestatur, & etiam ex Imperii Recessibus, aliquot jam locis à me fuit deductum.

At prisci Imperatores vel certè illi, qui adhuc ordinarios reditus accipiebant ex Imperio, potuerunt, quod ad hunc passum attinet, faciliùs aut hostes reprimere, aut Imperio ejusvé membris succurrere. Ita v. g. de Friderico Primo Imperatore legimus, quòd suo adhuc tempore magnam pecuniæ vim ex Imperii diversis proventibus ordinariè perceperit. Unde nemo inficiabitur, potuisse Reipublicæ necessitatibus paratiùs, quàm hoc extra ordinem collectandi more consuli.

Verùm quia loquendum est de rebus, prout sunt, duo hic consideranda venient, ex uno capite, quòd Status Imperii justè hodiè & ex concessione Veterum Imperatorum, tot Capitulationibus Cæsareis hactenus obfirmatâ, teneant ac percipiant in suos usus illam, quam dixi, Tributariam functionem, quæque diversis in locis, diversa etiam sortitur nomina, veluti Landsteuer/Schatzung &c.

Ac ut olim Cæsar in recognitionem præeminentiæ ac dominii quasi universalis, de omnibus bonis sub Imperio constitutis, præstationem modò dictam sibi vindicabat, ita hodiè Status Imperii, idem faciunt & jure facere possunt in suis territoriis, idque intuitu competentis jurisdictionis territorialis, & subditorum defensionis. Quapropter Ordinibus Imperii hoc jus suum eripi nequit.

Quòd si igitur, id quod alterum considerationis membrum est, subditis Imperii Publicam illam functionem imponere velimus, jam iidem gravabuntur duplici onere, semel, cùm Territoriorũ dominis, deinde cùm Imperio, eos oportebit, con-

contribuere; verùm quoniam utrumque ordinario modo, haud videntur ferre posse, & alterum, nimirum collatio illa respectu territorii facta, secundùm deducta omitti nequit, consequens propè esse credideris, non posse tributariam illam functionem, in Imperii ac ærarii Publici, proventus Ordinarios redigi.

Ast verò ut in aliis multis, ita hîc etiam obtinere debet, ut quod vires tuas simpliciter sumptum excedit, id justâ moderatione allevatum, his ipsis nequaquam existat superius. Fiet autem illud ex duplici parte primò ut summa exigenda imponatur moderata, deinde secundò ut singulis annis non imponatur omnibus, sed certis ex omnibus.

Nec propterea existimandum est, hoc remedio consequenter Publicum ærarium parum adauctum iri, quia vicissim duo consideranda sunt [1.] non semper bellum fore, togatos v. Reipublicæ sumptus esse bellicis tolerabiliores, (2) remedium alternantis illius contributionis ordinariæ ac moderatæ non solum, sed unà cum sequentibus inspiciendum esse.

Prius

Prius autem illud de moderatâ aliquâ contributione ut mihi videtur commodè efficere possumus, si taxationem Recessus Imperii de Anno 1542. sequi ac de singulis centenis, singulos florenos dimidios regulariter contribuendos ordinare liberet, idque indistinctè, cujuscunque bona sint; nam hoc etiam observârunt veteres Romani Imperatores cassatis omnibus, si quæ contraria apparerent privilegiis, uti patet ex *l. fin. C. de priv. dom. Aug.*

Quod ad posterius attinet, habemus decem Imperii Circulos, ex his si quotannis duo contribuerent, cum suis Statibus ac subditis, pertingeret illa res singulos demùm intra quinquennium, ac tunc etiam quantitate planè moderatâ; aut si istud adhucdum videretur pro temporis exigentiâ aliquantò duriùs, statui posset, ut singulis annis unus aliquis ex Circulis, & ita deinceps cæteri annuatim contribuerent. Quis verò esset qui tam moderatum onus, pro Republica ac comuni salute & utilitate ferre recusaret?

Porrò & si sit ex re Imperii, ac etiam subli-

ſublimitate ac magnanimitate Electorali vel Ducali &c. dignum, nolle in quocunque paſſu, vel conſilio vel virtute, vel pecuniâ, minùs juvare Rempubl. quàm quicunq; privati & ſubditi, illam juvant; tamen cùm in præcitatis Imperii Receſſibus, jam habeamus ejusmodi veſtigia & exempla, ubi Electoribus, Principibus & Comitibus &c. intuitu corporalis aſſiſtentiæ belli aliorumvé onerum, minor facta eſt taxatio contribuendi, etiam hac in parte, de communi conſenſu locum habere poſſet priſcarum conſtitutionum imitatio, aut certè opus foret aliâ publicâ & Comitiali compoſitione.

Hinc igitur & ærarium Publicum habiturum foret proventus non contemnendos, & viciſſim tamen ea res ſeu Statibus, ſeu ſubditis Imperii, benè eſſet tolerabilis; Statibus quidem, quoniam illi hactenus ex ſuis patrimoniis Cameram Imperialem ordinariè debuerunt ſuſtentare, nunc haberent etiam commune Conſilium Status, firmum fulcrum Pacis Publicæ, defenſionis & cuique competentis ſublimitatis ac Regalium, cujus tamen neutri-

neutrius ullâ ex parte deberent in se suscipere sustentationem, sed illa depromeretur ex ærario & his mediis publicis, de quibus partim dixi, magnâ ex parte superest, ut dicam;

Subditis verò idcircò, quia illi moderno tempore ferè soli contribuunt in bella Turcica, & similia; jam si retrò curramus tempora, apparebit ex Recessibus Imperii, multoties iisdem proptereà extra Ordinem collectas imponi ac ut plurimùm non moderatâ illâ, sed longè majori taxatione, adeò ut nuperrimo bello Turcico quorundam subditi vel sesqui Imperiales de centum florenis conferre, fuerint coacti. Quod igitur hoc ærarii modo per diversas vices contribuerent, illo altero debent semel dare. Non igitur habent, ut conquerâtur, aut certè illud esset modicum, in quo non forent audiendi contra Reipublicæ utilitatem.

Prætereà æquitas suadet, ne ex immobilibus solum bonis contributiones fiant, sed & ex reliquâ substantiâ, ceu est expressus tenor & intentio prædictarum Constitutionum. Cujus quidem rei non

hæc

hæc tantùm ratio est, ut servetur æqualitas inter eos, qui & prædia & alias tanti aut majoris fortè pretii opes possident, sed etiam ea, ut Reipublicæ, à quâ similiter mobilium & immobilium defensionem experiuntur & utroque respectu eidem subsunt, tantò pinguiùs sit consultum.

Excipiuntur tantùm nonnulla, ut vestes, item pretiosa, vasa argentea & cætera suppellectilia ad usum pro cujusque dignitate necessaria, nec non Statuum Nobilum & Equitum arma, ferramenta, tormenta, pulvis nitratus, quæque eò pertinent. In cæteris omnibus bonis servanda est regula, quod sc. subsint prædictæ contributioni prout disponit Recessus Imperii de Anno 1542. §. Doch sollen in solchen zc.

Secundum remedium constituendi ærarii est erectio publici vectigalis per totum Imperium. Suaserunt hoc idem Carolo V. Imperatori jam olim Ordines, sed eidem illud non usque placuit & sic effectu caruit, quemadmodum testis est Recessus Imperii de Anno 1524. §. Und erstlich / in verbis illis; Nachdem uns aus vielen

vielen beweglichen ursachen und ansuchen/ nicht für guth und fruchtbar angesehen hat/das wir den gemeinen fürgenommenen Reichszoll/ zu unterhaltung Friedens und Rechtens dißmahls auffrichten lassen sollen/ꝛc.

Reverà, tamen tale vectigal Publicum plurimùm conduceret ad ærarium Imperii, neque etiam in citato Recessu Imperator illud simpliciter rejicit, sed tantùm impedimenta obstare dicit, quò minùs pro eo tempore introducatur. Quæ autem ejus temporis ratio fuerit impediendi vectigal Publicum, animadverti fortè potest; sed huc non attinet discutere, certum illud est, quocunque & etiam hoc nostro tempore, Statum talem, qualis est hodiè in Germaniâ introductioni publici vectigalis, pariturum suas difficultates.

Veruntamen eas non tanti ponderis esse puto ut illis planè obviam iri nequeat aut ut propterea commodum illud Pubicum debeat negligi. Potissimæ difficultates vel impedimenta consistere mihi videntur in tribus, 1. quòd erecto per-

univer-

universum Imperium publico vectigali aut negotiationes & commercia, detrimentum passura credas, aut introductum iri mercium caritatem, tunc enim mercatores propter multiplicitatem teloniorum, vel negligerent mercaturam, vel carioris merces venderent, ut suum lucrum nancisci possent, adeoque alterum eorum consequi videtur, quorum tamen utrumque nocens esse Reipublicæ agnoscitur 2. si institutum foret, publicum ejusmodi telonium, videretur Statuum Imperii vectigalibus allaturum nocumenta, nam quo loco poneretur, sæpiùs alii nollent emere propter vectigal qui alioquin emissent, ideoque locorũ domini, qui ex his & similibus contractibus sua habere plerumque solent compendia, paterentur inde damnum.

Imò etsi detur, quod omninò ex hoc capite id non accidat, tamen notum est, Statuum telonia alioquin esse ut plurimùm magna, si igitur his adderetur publicum vectigal, aut in locis ejusdem viæ constitueretur, aut diversæ; si posterius sequeretur, parùm commodi ex illo vectigali

confectum iri, cùm in loco diverso, quorsum rari esse solerent transitus vel negotiationes, in cæteris enim ubique ferè habentur telonia Statuum, sedem obtineret; sin prius, ut dixi, ob pluralitatem teloniorum, reformidarent mercatores negociari, adeoque tantò minùs, Principes & Status Imperii suorum vectigalium nomine acciperent.

Quis verò 3. si vel maximè hæc non attenderentur, per totum Imperium constitueret tot exactores vectigalium publicos, & quâ pecuniâ? Quoniam enim publico nomine fieret, diceres oportere poni magnum valdè & amplum istud telonium, ne alioquin deductâ exactorum mercede reddatur frustraneum, & inde nihil redigi possit.

Ad quæ respondeo primò; jam inde à tempore Caroli Quinti tot concessa esse Statibus nova telonia, & tamen mercaturam ideò non fuisse desolatam, quidni igitur induci & ferri potuisset, ac etiamnum posset publicum vectigal? Sanè verosimile est, mercatores non fugere vectigal moderatum, sed nimis magnum,

ho

hoc autem publicum vectigal deberet justo moderamine imponi per universas Provincias Imperii.

Quâ in re multiplicatio locorum esset compensatura hoc moderamen, nec exinde sequeretur vel merces carioris venditum iri, vel desertum propè mercaturam, siquidem non est nimis indulgendum mercatoribus, qui lucrum habere justum nihilosecius possent, & anteponenda quorundam aviditati publica utilitas, præsertim cùm probabile appareat, è tam copioso eorum numero non omnes cessaturos, sed tamen fore, qui victum ex mercaturâ quærere illamque exercere perrexerint.

Ad secundum dico, propter justam moderationem publici vectigalis, non facilè datũ iri hujusmodi casum, sed nihilominùs processuras emptiones venditiones, similesvé contractus, ac publicum vectigal in locis seu diversis à Statuum vectigalibus seu iisdem institutum, propter suam tolerabilem taxationem, ut mercaturæ & quibusvis contractibus, ita per consequens etiam Imperii Statibus,

eorum teloniis vel aliis juribus, nil tale quid detracturum, ut mentione dignum sit.

Ad Tertium; constituendos esse, vectigalis istius exactores publico nomine, verùm sine sumptu publico aut privato, sed in modum muneris Reipublicæ quod declinare regulariter non liceat, nisi personæ conditio & qualitas aliud requirat, de quâ re infrà distinctiùs.

Apparuit igitur ex hactenus dictis, publici telonii institutionem non esse evitandam propter illa, quæ fortè obtendi possent impedimenta, sed quod ex adverso publicis sumptibus, insigni levamento sit futurum, animadvertere licet ex comparatione magnitudinis Germaniæ totque ejus partium, Imperio parentium, ex quibus omnibus Imperii ærarium, augmenta caperet teloniorum. Quin inter antiquos illos Imperii reditus, haud nullius momenti, sed magnæ considerationis etiam fuerunt, telonia illa Rhenana, ob eamque causam Carolus IV. Imperator non benè audit, quòd eadem ab Imperio, ad Electores Rhenanos transtulerit;

rit, nam inde ab illo usque tempore, Imperium privatum se sensit hisce optimis proventibus, iique accesserunt prædicto patrimonio Electorali.

Tertium remedium, unde constitui posset ærarium publicum est reductio legis Vicesimariæ Augusti, ut nimirum ex hæreditatibus, latâ aliquâ Lege Publicâ, vicesima pars per exactores inferatur ærario, cum enim toties ex contractibus aliisque causarum figuris, Ordines Imperii sua sentiant ac sibi vindicent commoda, quis invidebit justissimæ causæ Reipublicæ, si ad istos optimos fines particulam quandam minutiorem de privatorum hæreditatibus sibi atribuat, ac singulorum defensionis, salutis & tranquillitatis ergò, inserendam suo curet ærario.

Cui tamen rei hoc temperamentum addere liceret, ut si fortassis hæreditates delatæ ad pauperes, piamvé causam notoriè pertinerent, & alioquin extra certam constituendam summam se non extenderent, Vicesimaria tunc cesset, in cæteris verò maximè, si pinguiores sint hæreditates, vel quocunque casu & specie

deferantur, eidem locus fiat. Obsoleta autem fuit hæc lex jam temporibus Justiniani Imperatoris, ut ipse testatur, in *l. fin. C. de Ed. div. Hadr. toll.* ubi etiam Edictum Imperatoris Hadriani, prædictæ Legis occasione latum sustulit.

Cæterum æquitas Vicesimæ in eo elucet, quòd Respublica pro circumstantiis ac temporum conditionibus, in bonum finem Pacis & publicæ defensionis contributiones justo titulo moderatas à subditorum proventibus vel bonis quibuscunq; maximè per speciem lucri delatis, exposcere queat, & etiam Vicesimam illam, si necessitas urgeat, quadantenus extendere vel minuere, pro periculis ac labore singulorum gratiâ susceptis.

Quâ in rè interpretatio etiam juris eadem applicari debet, ut nimirum Vicesima illa intelligatur deductis debitis hæreditariis, quodque tunc, hac sc. subtractione factâ, ex hæreditate superfuerit, ejus vicesima pars ad ærarium pertineat, etiam ante legata, quippe cùm eorum respectu ærarium sese habere possit in modum creditoris, ac statim ante omnem testato-

testatoris dispositionem, morte ejus hæreditas incipiat debere.

Quæris, an in speciebus vel corporibus hæreditariis an verò in pecuniâ numeratâ, vicesimæ fieri debeat solutio? Respondeo æquitatis ratione facere ne hæredes, præsertim si cum beneficio inventarii hæreditatem adierint, ad aliam solutionem compellantur, quàm hæreditatis conditio suggerat; at verò non multùm referre, quemadmodùm præstetur vicesima ab hæredibus, cum fiscus adeoque etiam ærarium habeat & habere debeat, privilegium *l. un. C. de vend. rer. fisc. cum priv. comm.* vigore cujus fisco vel ærario licet, rem cum privatis communem, etiam invitis sociis vel condominis distrahere, & istis posteà precium suæ portionis reddere, ut dicunt Dd. ad dict. textum latius. Itaque hæredes in terminis, quos tracto, vel debebunt ærario, in pecuniâ numeratâ juxta arbitrium boni viri solvere Vicesimam, aut pati, ut ærarium res hæreditarias cum hæredibus communes more consueto vendat, inde percepturum suæ partis precium. Quartum

medium publici ærarii consistit, in bonis bello partis, quæ debent omninò in Cassam illam Imperii communem inferri, cum enim ærarium hoc, sumptus belli subministrare teneatur, æquum est ut vicissim sentiat belli commoda. Quâ ratione inducti complures Principes & Status Imperii reservârunt sibi nupero bello Turcico, ut si quæ loca & bona hostibus eriperentur velut communibus impensis parta Imperatoris & Ordinum contribuentium communia essent.

Hæc res non tantùm imitationem habet veteris Romanæ militiæ, de quâ in historiis fit mentio, quòd sæpissimè multa millia pondo auri, victis hostibus in ærarium fuerint illata, sed & Recessus Imperii de Anno 1500. id statuit rubr. **Wo dem Reich Glück und Sieg zu stünden /** *ibi*, **daß der Hauptmann mit des Reichs-Volck erobern oder gewinnen / oder daß sich jemands an das Reich ergeben / und sich dem Reich zinßbar machen würde / dasselbig alles soll dem Reich zustehen / und dem verordneten Reichs-Rath / getreulich überantwortet werden.** Etsi autem hoc remedium ut

& alia sequentia, haud videantur in erigendo ærario publico, magnum momentum habitura, tamen nihil prohibet etiam de his discursum instituere, quæ ex post facto prodessent ac ærarium auctius redderent.

Quintum ergò ærarii remedium, ostenditur in feudis Imperio apertis, quorum annui reditus ærario sunt mancipandi, præsertim cum hæc talia feuda aperta, vigore Capitulat. Cæsar. non debeant alii de novo absque Electorali consensu conferri, sed publicis Imperii usibus retineri. *Cap. mod. Imp. art.* 30. Idem est &, sextum medium sit, de bonis Imperio per exteros ereptis & quavis occasione recuperatis, de quibus videatur eadem Capitulatio Invictiss. Imperatoris nostri *art.* 12. Septimum medium censeri potest in bonis bannitorum, quæ de jure debent in fiscum redigi. Cum autem fiscus in nativâ suâ significatione de jure civili significet publicam pecuniam sustentationi Principis, hoc est Imperatoris præcisè deputatam, adeoque ab ærario distinguatur, & vero Imperator hodiè ex Regnis

suis ac Provinciis hæreditariis vivat, hinc bona ejusmodi proscriptorum melius collocari haud poterunt, quàm ut in ærarium convertantur.

Deniqúe octavo cùm vigore constitutionum Imperii, ex variis causis plures sæpè esse possent pœnarum exactiones, inprimis etiam luxus modernus, & contra Politicas Comitiorum Ordinationes graviora commissa [tot enim sunt ut leviora prætercam] justissimè ad ærarii utilitatem, puniri deberent, nihil tamen horum in facto hactenus observatum est, sive etiamnum observatur, propterea strictiùs his inhærere, illasque Imperii leges sanctiùs custodire conveniet, ac si quando tàm præfractè contra peccetur, mulctas à transgressoribus exigere ac in ærarium conferre. Illud modo superest, quis igitur tùm in his tùm supra dictis ærarii mediis, exactoris vices supplere debeat?

Respondeo, Præfectos quorumcunque locorum eo nomine, Sacræ Cæs. Majestati, totique Imperio, posse peculiari juramento devinciri, quòd exactoris officium

cium tanquam munus publicum, pro quo Imperatoris & Imperii gratiam ac remunerationem, secundum functionem & rei circumstantiam expectent, fideliter & sub pœnâ infamiæ ac confiscationis bonorum, perfidiæ imponendæ in se sint recepturi.

Excepto secundo casu sc. exactionis vectigalium, quæ res cum à vilioribus personis soleat vulgo expediri, conveniet etiam, his talibus & quidem per modum muneris publici ac regulariter gratuiti, exactionem istam vectigalium Imperii immediatam, præfectis verò locorum exactæ pecuniæ inspectionem & custodiam committi.

Ab his deinde Præfectis, Subofficiales illi, quos supra dixi, publicas istas pecunias ex dictis, vel si qui similes placent, iis etiam proventibus redactas, acciperent, & ad superiorem ærarii Rationalem, locumque Consilii Status perferrent, pro quo labore tum Rationalem istum tùm ipsos, non ut hactenus usitatum fuit, adeò nimia sed moderata ac functioni proportione quadam correspondentia sortiri salaria æquum foret.

Quan-

Quanto autem numero Subofficiales isti, constitui debeant, in arbitrio pro circumstantiis & negociis determinando positum est, ac de hac ærarii materia, pro præsenti instituto satis dixisse videor, nunc paucis, quæ in consequentiam hinc emergunt interjectis ac discussis, ad Capitulationis Cæsareæ discursum accessurus.

CAPUT XVII.

An & Quousque introducto & stante Ærario, præcedenti capite descripto, Circulis Imperii & Matriculâ adhuc opus foret?

HÆc quæstio peculiarem tractationem videbatur exposcere, ideoque etiam libuit illam præsenti capiti, ubi specialius discuti posset reservare, nec enim dubito fore, qui ob hanc eandem causam, præcedentem discursum meum de Ærario, improbaturi sint, werden ihn für ohn *practicabel* halten / quòd sic tollerentur Circuli & Matricula Imperii, quibus me obviam iturum spero, his ipsis, quæ nunc explicatiùs dicentur.

Et quidem Circulos quod attinet, notum eſt illos primum fuiſſe introductos à Max. I. Imp. probabiliter ex ratione Status, quam ſupra *cap. 2.* tetigi. Hos Circulos, ſi quis ſentiat, jam inde ab origine ſuâ vix tantùm profuiſſe Germaniæ, quantum eos propter oportuit impendi pecuniarum, me certè non admodum habebit repugnantem.

Sed illud quidem ad hiſtorias remittam, quid intra ſesquiſeculare tempus & quod excurrit, per Circulos vel in pace, vel bello geſtum ſit, dummodo tamen ſemper perpendatur ſi quid geſtum eſt, ecquid his iisdem ſumptibus, geri veroſimiliter potuerit, in aliâ militiæ ac rerum gerendarum facie. Veniunt enim hodiè Germanici Proceres ad Comitia magnis impenſis, ibi ſi quid tandem concluſum eſt, frequentiùs, cumprimis in bellicis negociis, itur ad Diætas Circulares adeoque ſc. duplicatis ſumptibus! Quamobrem? Ut Comitialia placita, executioni congruè mandentur.

Liceat vero mihi hic facere, quod ſolent pictores, lineamenta egregiæ picturæ, im-

ræ, imitationis gratiâ studiosissimè considerantes, & pictura hæc sit antiqua Romanorum Respublica illa toties devictis hostibus triumphatrix, de qua quæro, ecquod consilium publicum habuerit & ubi? Romæ dices ecquod ærarium ac ubi? Ibidem Romæ & unicum quidem. Iterum interrogo, quibus mediis decreta publica Senatus vel Populi Romani, quondam ad executionem pervenerint?

Non certè respondere poteris, ope Circularium conventuum, vel Provincialium, qui nulli fuerant, sed immediatè à Curiâ ad gladium, ad delectus militum venire solitum erat. Itaque unus idemque locus & Comitiorum tunc extiterat, & ærarii & delectuum, ac credi potest, citius tuùc conscriptum fuisse Romanum exercitum, quàm nostrâ ætate, à Principibus Directoribus literæ denunciatoriales conventus Circularis gratiâ, in Membra Circuli dimanent. Si quis verò amplitudinem Romæ antiquæ causetur, ex quâ facilius, propter civium multitudinem, licuerit comparare exercitum, intermittam disputare, annon etiam hodiè ex unâ

vel

vel alterâ Germaniæ urbium, licet cum veteri Româ minimè comparandarum, saltem tantus exercitus colligi è vestigio possit, quantus post longas deliberationes Circulares denuò institutas vel tandem ægrè confluit.

Sed hoc tantùm dicam, posse hodienum ab Imperio & Imperatore vel unum vel plures Duces belli, statim post Comitialia placita delectuum causâ mitti, ut in Provinciis Imperii intra destinatum tempus, certum numerum militum, cæteraque necessaria publicis pecuniis colligant. Quid igitur in illa re opus sit novis ambagibus Circularium conventuum ac novis istis sumptibus?

Cæterum, ut ad rem perveniam, Circulos vel in illum finem retineri conveniet, ut tantò magis constet civium Imperii numerus, in suos ordines digestus, ex quo etiam distinctiùs appareat annuorum Reip. proventuum summa, ex collatione illâ subalternativâ, de quâ superius, ærario inferenda. Deinde milites publici perpetui, forent per Imperii Circulos divisi, haberentur etiam tot Præfecti militum

sc. Crenß.

sc. Creys-Obersten præsertim tempore pacis, quot circuli, qui tamen omnes subessent Imperio Ducis Generalis; & hæc ratio faceret ad excludendam insolentiam militarem quam fortè milites absente Duce in provinciales vel subditos Circulares, exercere præsumerent.

Et quanquam [3] officium Principale Directorium, vulgò das Creiß-Fürsten Amt/ in non multis requiri ulteriùs videretur, superessent tamen diversa curæ Circulari adhuc committenda v. g. si forsitassis unus vel alter præfectus conniveret licentiæ militum, haud abs re inspectio Imperii nomine mandaretur Duci insignis autoritatis de Circulo, qui illum & per se corrigendi & Ducis Generalis, vel Consilii Status assistentiâ gravius puniendi, aut pro rei qualitate & circumstantiis planè ad ipsum Imperatorem & Imperium negotium & gravamina deferendi facultatem habere posset.

Inquis; ista disciplinæ conservatio vel inspectio erit nimis lenta, ac subditi interim injurias & exorbitantias militares patientur. Respondeo, quò certiores pœ-

res pœnas milites, easque graviores expectarent, quoque magis præfectus illorum multiplici inspectione superiori se constrictum cerneret, eò minus vel milites ausuros, vel præfectum ex indulgentiâ, neglecturum aut impunè quicquam admissurum videri. Quin si res exposcat, non gradatim sed simul fieri ista vel similia poterunt ut moræ declinentur.

Porrò sive in hac, quæ præsens est, sive in illâ, de quâ hactenus disserui, rerum dispositione, utrobique constat, Circulorum redintegrationem ac perfectionem esse necessariam, 1. ut omnes partes Imperii Romano-Germanici, sub illis comprehendantur 2. ut Circuli concinnius ordinentur, nec ad unum eundemque comembra longissimis sæpè intervallis, invicem distantia cooptentur. 3. ut distinctè pateat, quis Status ad quemque Circulum pertineat & ratione quarum possessionum.

Primum quidem ideò, ne inducatur mira confusio, plerisque Provinciis vel partibus Reipublicæ in Circulos divisis, aliis autem exclusis, ut est v. g. Regnum

Bohemiæ, item Ducatus Mantuanus & alii quidam per Italiam reliqui diſtrictus, in quibus Dux Sabaudiæ, hodienum vacante Imperiali ſolio, jure Vicarii gaudet, uti videre eſt ex Capitul. Auguſtiſſ. Noſtri Imperat. *art.* 4.

Secundum verò ideò quia ſi commembra ejusdem Circuli, nimis invicem ſeparentur, difficulter convenire poſſunt ad mutuum auxilium, loquendo ſc. de præſenti diſpoſitione, vel ſaltem valdè incommodum eſt, Circulares exactiones, ex locis [tam diſſitis & longinquis colligi. Ita v.g. vigore declarationis Pacis Publicæ, per Carolum Quintum Imperatorem de Anno 1522. factæ *tit. Hernach folgen/ꝛc.* omnes Auſtriacæ domus provinciæ jam tùm hæreditariæ, juncto Comitatu Tyrolis conſtituunt Circulum Auſtriacum, hæ autem ditiones Auſtriacæ, non tantùm longis terrarum ſpatiis, ſed & interjectis complurium Statuum Territoriis, ab invicem internoſcuntur. *vid. Zeil. de decem Circ. Imp. Rom. Germ. Tit. I. p.* 3. *&* 4. Qua ratione igitur reſpiciendo rerũ, quæ nunc obtinent, faciem Circulus iſte ratione par-

ne partium suarum, ad mentem Constitutionum Imperii, celerrimè coëat, ac imploratum ubique præstet commembris suis subsidium?

Denique Tertium evitari pariter nequit, ejusque necessitas per se satis est conspicua, nisi velimus confusionem sive contributionibus publicis, militiæ sive aliis quoq; passibus nocituram in Circulos inducere, quæ profectò contingere faciliùs potest ratione Statuum minorum, de quibus isthæc declaratio Carolina in multis nihil specificè determinat quis nempe Comes Prælatus &c. ad hunc vel illum Circulum pertineat, sed post enumeratos Electores ac Duces, utitur plerumque verbis generalibus; Sampt den Prälaten/Graffen und Herrn/so unter ihnen gesessen ut in Circulo Rhenano inferiori, itidemque in Circulo Franconico; Sollen die Bischoff von Bamberg/Würtzburg/Eystätt/die Marggrafen/von Brandenburg/auch die Prälaten/Grafen Herrn/Frey- und Reichs-Stätt / umb oder bey ihnen gesessen und gelegen auch einen haben. Quod ipsum per æquipollentia repetitur etiam in aliis, sicut ibi cernere licet; jam si

qui ex Statibus illis, sunt contermini diversorum Circulorum Principibus, quod ad Recessum istum vel declarationem Imp. attinet, dubium certè relinquitur, ad quem Circulum iidem pertineant, cùm si rem ipsam inspicias dempto usu nec ex vicinitate, nec feudorum vinculis, quæ sæpè pro nullâ parte magis militant, fermè nihil allegari posse videatur, cur ejusmodi Status, ad hunc quàm illum Circulum magis debeat associari.

Unde de facili ac in multis rebus, exoritur erronea confusio, prout quidem contigit, in causâ der Steinhäuß. Creditorn contra Hohenlohe / qui aliquando in Camerâ Imperiali, per erroneas preces impetrârunt mandatum de exequendo adversus Principes Directores Circuli Suevici, wider die Schwäbische Creys Außschreibende Fürsten / idque ex nullâ aliâ ratione, quàm quia Comitatus Hohenloicus, in confinibus Sueviæ & Franconiæ situs, dubium fecerat, utrius esset Circuli. Itaque debuerunt isti creditores, ostenso errore adversus Principes Directores Circuli Franconici, quippe sub quo Comitatus Hohenloicus continetur petere rescriptum

ptum *Mand.* ut deinceps progredi liceret, cujusmodi incertitudinem nemo negabit etiam in aliis negociis accidere posse.

Quod si itaque volumus tria isthæc redintegrandorum Circulorum requisita paulò superiùs exposita in Reipublicæ commodum inducere, opus esse videtur, primò, ut Circuli plures constituantur quàm decem, vel istâ saltem ratione, quòd partes Imperii supra commemoratæ sine mirâ confusione ad decem istos Circulos hodiè constitutos, revocari nequeant. Ergò oportet profectò plures Circulos introducere, si omnes Imperii partes quæ jure & ex antiquo ad illud pertinent, sub Circulari dispositione debeant comprehendi.

Secundò necessum est dividi illas terras, quæ à principalioribus Circuli cujusdam districtibus nimis distant, & aliis Circulis vicinioribus ea propter adjici vel incorporari; nam hac ratione isti defectui consuletur, ne sc. militia Circuli sive in hac rerum facie versaremur sive ad modum supra traditum per Circulos Imperii, & per Provincias miles publicus per-

petuus divisus propter interjecta terrarū spatia, hinc impedimentum qualecunq; sentiret. Tertiùm verò quod restat, jam ex dictis sufficienter apparere potest, nimirùm ut constet, ad quem Circulum quisque Status pertineat, non erit promptius remedium ullum, quàm specialiùs declarare ac Circulorum Constitutioni expressè addere nomina quorumcunque cumprimis verò etiam minorum Statuum.

Hæc sunt illa, quæ de Circulorum defectibus ac redintegratione placuit in medium adferre. Quanquam Instrum. Pacis, quo loco hujus redintegrationis meminit fortè non ita ad modos tollendi defectus, quàm ad novam aliquam repetitionem Circularis Constitutionis, vel Ordinationis de exequendo, quam quidem aliàs etiā sæpiùs renovari contigit, ut in Comit. Imp. de Anno 1559 1564. 1566. &c. respexisse videri queat.

Id quod illum finem habet, ut Constitutiones tantò minus in desuetudinem veniant, si subindè per expressam sanctionem in memoriam revocentur, ac publicis Im-

cis Imperii Recessibus inserantur, an verò finis alioquin intentus per hoc ipsum medium obtineatur de eo disserui suprà suo loco.

Addo hoc tantum ad primum istum punctum de redintegrandis Circulis non insulsè dici posse, si Resp. niteretur nervis rerum gerendarum fusiùs jam adductis, cumprimis autem Consilio Status ac Publico & perpetuo milite, Circulares dispositiones haud fore simpliciter necessarias, quasi sine illis Respublica subsistere non possit, sed tantum Circulos ad benè esse pertinere, ob eos scilicet fines, qui hoc eodem capite paulò ante fuerunt propositi.

Transeo nunc ad secundam partem Rubricæ, quæ est de Matriculâ & ejus cognitione, si loqui licet ex præsupposito Ærarii publici ante deducti; non est autem obscurum, utique adhuc opus fore Matriculâ, & vel maximè, quamvis esset erectum publicum Ærarium, præcedenti capite descriptum, statim enim primum medium constituendi Ærarii fuit alternativa isthæc contributio eaq; moderata, cū itaq; citra dubium intersit Reip. æstimari facul-

ri facultates contributioni obnoxias justâ quadam proportione, videt quilibet adhuc requisitum iri quandam taxationis normam, quæ est Imperii Matricula.

Sed quia locutus fui de istâ contributionis specie, quæ prævia alternatione ac tolerabili nostris temporibus moderatione, in multis haud absimilis appareret, præsertim quod ad objectum vel bona contributionis attinet, priscæ isti collectationi, quam dixerunt, nostro Idiomate, den gemeinen Pfenning/hinc potissima difficultas redundabit ad æstimationem vel taxationem rerum mobilium, quemadmodum nempe proportionale hîc justum & æquum observetur?

Cum enim cernamus jam inde à tot annis Matriculam, quæ hodiè habetur, nunquam emendatam, vel perfectam satis fuisse, etiamsi ad immobilia Imperii bona tantùm pertineat, quid quæso non fiet circa taxandas, hinc inde per Imperium res mobiles, aut quinam erunt æstimatores illi, vel peræquatores, qui negotium istud fœliciter confecerint?

Respóndeo primùm, quod ad immobilia

mobilia attinet, retinendam quidem, & si fieri tandem queat, emendandam ac perficiendam, quæ nunc est, Imperii Matriculam; in mobilibus verò non esse requirendam rigidissimã æstimationem, sed satis fore, ut per certos visitatores in facultates inquiratur, illæ æstimentur secundum pretia communia ac in dubio semper tolerabiliora, quæ sanè cura percensendi opes maximè subditorum Imperii, Statuum Præfectis & Officialibus videtur committenda sub fide juratâ, utpote cum illi optimè hujus rei possint comparare notitiam.

Quod verò attinet Status ipsos inquisitio isthæc facultatum non tam præter necessitatem, quàm præter decorem esse videbitur, ut ita standum credideris assertioni eorundem & pietati erga communem Patriam ac pacis publicæ conservationem. Ex his itaque, quæ dicta sunt, duplicem Matriculam perspicimus emersuram certam illam & magis constantem respectu bonorum imobilium, quæ faciliorem scilicet admittunt taxationem, alteram magis incertam & singu-

lis fermè vicibus inquisitionis necessitati obstrictam ac suo respectu arbitrariam, quæ secunda species Matriculæ quoad res mobiles haberetur.

Jam si quis vereatur fraudes, ne per illos, quibus ista res & inquisitio committitur, non obstante juramento, vile nimis & forte ultra modum tenue pretium indicetur, constituendæ sunt pœnæ adversus transgressores ut de suo justum contributionis pretium suppleant ac præterea infamiæ notam subeant, pro gravitate admissi, adhuc severiùs plectendi. Objicis, quis dabit istis Præfectis salaria pro hoc Imperii suscepto onere?

Ad hoc reponi potest aut idem dicendum esse quod præcedenti capite de exactione ac inspectione communis per Imperium vectigalis aut certè quo integrior isthæc pecunia in ærarium veniat, tunc demum si quis pluribus annis hunc laborem susceperit, honorarium aliquod moderatum statuendum. Porrò quoniam opes diversis temporibus variant pretia etiam rerum non semper eadem permanent, ob eam causam æquitas exposcere vide-

re videtur contributionis normam proportionali modo se habere, maximè verò respectu mobilium, ut si fortassis vilioris veneant, ejus rei in contribuendo ratio sumatur ac moderamen, dehinc aliquale indulgeatur.

Cæterum cum ex altero capite hæc talis diminutio, posset per multorum fraudes in malam consequentiam trahi ac ipsi Reipublicæ in detrimentum cedere, fortè satius foret, eò moderatius res ipsas ab initio æstimare, ne deinceps quis facilè audiatur, aut conquerendi ansam arripere possit.

Qua in re iterum existimo non omnia sub rigorem revocanda, sed satis fore ut facultates, si non strictissimè omnes, saltem pleræque in taxationem veniant, uti quidem verosimile non est tempore collectationis deß gemeinen Pfennings potuisse ad obolum cuncta æstimari, cum patrimonii quantitas, præsertim quatenus mobilia & pecuniam numeratam respicit, sæpe numero celetur, & apud multos in obscuro habeatur.

Satis itaque sit Matriculam Imperii haberi,

haberi eo gradu perpetuitatis, quo haberi poteſt, neç facilè admitti in moderatâ ac rariore contributione querelas detrectantium. Quod ſi volumus Rempublicam à moleſtiis taxationum magis eximere, promptus foret modus capitationis ſuperius relatæ, ut ſc. ſinguli ſubditi, quando quemque Circulum ordo contribuendi tangeret, certi quippiam ærario pendant.

Verum quia diſproportio hinc oritur inter divites & pauperes cum hi non minus, quàm illi ad hunc modum, onus ſentire deberent, huic malo proſpici inde poteſt ſi pro ratâ patrimoniorum ſumma contributionis poſtmodum divideretur ac divitibus & pauperibus proportionaliter ferenda aſſignaretur, adeoque exceſſus à pauperibus interim agnitus per divites refunderetur.

Qua ratione dictum fuit in capite præcedenti, capitationem cum repartitione illâ ſumtam, quaſi incidere in ſpeciem collationis mixtæ & ab initio eſſe ſecundum capita, ex poſt facto verò ſecundum vires patrimoniorum conſideratam ut ſic ni-

ſic nihilominus ſervetur æqualitas;& modus iſte contributionis certè videtur concinnior magisq́;appoſitus, dum ſic Respublica à moleſtiis taxationum foret libera, nam præfecti locorum à ſingulis exigerent certam penſitationem & poſtmodum ſecundum numerum Capitum ſubditorum unam ſummam contributionis conficerent ac juxta modum cujusque patrimonii ſibi probabiliter noti, hanc talem ſummam inter ſubditos repartirentur.

Adjeciſſem etiam aliquid de moderatione Matriculæ, ſecundum ſtatum præſentem inſtituendâ h. e. ſi Respublica nec Ærarium fixum, nec Conſilium Status, nec Publicum militem &c. videt, verum quia iſthæc res ſatis jam eſt in Receſſibus Imperii & ſæpius diſpoſita, & tantùm in eo hucusq́ue defectus extitit, quòd manus operi non ſit admota, nolui paſſum iſtum emendandæ Matriculæ ſecundum præſentem ſtatum, de ſuperfluo attingere, exiſtimans boni Germani ac patriam verè amantis eſſe hac in re apprecari, ut quæ jam ab antiquo benè placuerunt, tandem aliquando benè fiant.

Caput

CAPUT XVIII.

De Capitulatione Cæsareâ perpetuâ introducendâ.

NOtum est, in Germaniâ ab antiquissimis jam temporibus obtinuisse, ut Cæsar ab initio assumpturus Imperii habenas, Ordinibus, certis pactis ac conditionibus sese devinciat, ac in vim juramenti polliceatur, se eorundem Regalia, dignitates, præeminentias, & jura conservaturum, nec ullo modo adversus patriam consuetudinem legesvé Imperii fundamentales violaturum.

Hæc seu lex seu consuetudo Germaniæ, quo tempore primùm inceperit & quemadmodum, conjecturæ sunt non unius generis; antiquissimam verò esse nemini potest esse dubium, quandoquidem tot numerare jam per longa tempora licet Imperarores, qui omnes hoc Germaniæ jus Regium exemplo suo comprobârunt, de cujus rei antiquitate meminit Münsterus in sua Cosmographiâ, cùm dicit, inter veterrimas Germaniæ Leges hanc aliquam fuisse, ut Cæsar

Cæsar sese firmiter Imperio obligaret, ac moderationem certam regiminis repromitteret, cùm primùm rerum gubernacula vellet suscipere.

At annon anteà etiam idem consuetudine quadam obtinuerit, ibi non negatur potiùs ut Aureæ Bullæ circa negotium electionis Cæsareæ ac nonnullis aliis publicis legibus accidit; ita hîc etiam illa Lex Cæsarea, juxta usum anteriorem lata fuisse videtur. Crediderim sanè, Imperatores priscos Romano-Germanicos, qui adhuc solutiùs imperitaverunt, ac propè ad Monarchiam accesserunt, primùm liberè magis, ut nimirùm tantò majorem de se facerent, spem ac confidentiam, Ordinibus promisisse, quòd velint justè ac moderatè suo defungi munere; postmodùm vero hoc idem pedetentim, cùm & Ordines majoris inciperet esse autoritatis, è aq; res per tot Imperatorum exempla continuaretur, demùm in jus transiisse.

Quicquid sit, illud omninò constat, non certam aliquam sese obligandi formulam, publicè extare, sed solitos fuisse Status Imperii, quoties novus Cæsar eli-

gendus

gendus esset, novam quoque desiderare Capitulationem, cui is conforme regimen semet acturum, fidem stipulatam interponeret; ex quâ adeò re contigit, ut habeantur diversorum Imperatorum diversæ Capitulations ac quamvis sequiora tempora, in formandis Capitulationibus, plerumque aliorum exempla inspexerint, tamen pro re natâ, sæpe numero varia fuerunt superaddita, ita ut quò recentior quæque est Capitulatio, eò etiam, plura ac strictiora videatur habere Capitula.

Quoniam igitur jura Statuum, quantum sc. illi de Republicâ participent, inter alia maximè ex Capitulationibus Cæreis, vagis nec uno schemate perpetuo conceptis debuerunt elucescere, hinc evenit, ut ferè nullâ publicâ ac certâ Lege comprehenderetur, quid quisque de Statibus, jure sibi asserere posset, quævé esset, inter tam varios Ordines cujusque participatio de regimine publico; sed debuit tota illa res, modò ex usu diversorum temporum incerto, ac Electoralibus alisvé Comitialibus actis, variè observari.

Propter

Propter quam causam, desideratum est quandoque, huic rei conveniens adhibere remedium; sicut fecit suo tempore Sigismundus Imperator, qui in Comitiis Francofurtanis de Anno 1427. ad deliberandum proposuit. 1. quid Cæsaris officio in publicis, circa curam ac protectionem conveniat. 2. quid vicissim subditos oporteat Cæsari præstare 3. de juribus Imperii & justitiâ quemadmodum se habere debeant. 4. quæ sint jura vectigalium per Imperium, nec non nundinarum & negotiationum. Denique 5. quid ad officium Ducis ac Principis in Imperio, quo is justè muneri suo præsit, pertineat.

Dicitur igitur Sigismundus Imperator, firmâ aliquâ ac constanti Sanctione, Cæsaris ac Ordinum jura publica & officia voluisse suffulcire, ac Imperii administrationem publicam, ut tantò certiùs ac rectiùs omnia haberent, in aliam faciem & formam componere; sed ea res tamen ad plenum effectum, non fuit perducta, ac ex illo usque tempore, quæ essent Cæsaris vel Ordinum in administratione Imperii jura vel officia, quæque

 sunt

ſunt id genus alia complura, perpetuâ & conſtanti ſanctione nondum habemus obfirmatum, ſed ſingulis ferè eligendorum Imperatorum vicibus, enatæ ſunt ſingulæ ac diverſæ Capitulationes.

Quapropter, cum multa juris publici capita in InſtrumentoPacis, partim tractata, partim ad tractandum fuerint propoſita, inter alia etiam placuit; fieri perpetuam aliquam Legem Imperatoriam ſeu Capitulationem, & quidem Comitiis tùm proximè ſubſecuturis, ſed ſecutis poſteà illis hæc materia, ad ulteriora & prorogata Comitia fuit rejecta, quæ ipſa, cum propter mortem Ferdinandi Tertii Imperatoris, impedita fuerint, hæc res, denuò derelicta eſt in ſuſpenſo.

Præſentibus Comitiis, iterum mentionem fecerunt Ordines Capitulationis perpetuæ ejuſque compoſitionem ac perfectionem, adeò inſtanter petiverunt, ut etiam alternis vicibus, quamvis defenſio Imperii ob bellum Turcicum, valdè neceſſaria appareret, hic capitulationis punctus tractaretur, dictumque inter alia fuerit; Man ſolle die jura Imperatoris & Sta-

tuum

tuum, durch ein beständige Wahl Capitulation fest stellen/idque ideò, quò Capitis & Membrorum major esset & arctior ad publicam salutem unio.

Verùm hanc materiam, priusquàm penitiùs aggrediar, operæ pretium sit secernere, ac de quibus rebus utile sit componi publicam perpetuamque Legem Capitulationis, in antecessum exquirere. Quædam igitur sunt, quæ ad temporum varietates, convenit applicare, adeoque relinqui in incerto; quædam verò publici juris capita, magis expedit determinare, quòd alioquin propter incertitudinem in Republica excitare possint turbas.

Quæ prioris sunt generis, non oportet inserere Capitulationi perpetuæ, aut certè non ita circumscribere, ut deinceps emergente in contrarium casu, manus habeamus vinctas; quæ verò posteriora illa respiciunt, potissimum debent fieri objectum Capitulationis illius constantis.

Ad priora exempli loco pertinent; quem numerum militum publicè ac perpetuò alamus, quanta & quibus fortalitiis

præsidia imponamus, quot tormenta publico sumptu, comparata haberi conveniat, quanta additio, necessitatis tempore fieri debeat ad publicas collationes, & similia. In his enim leges universales non prosunt Reipublicæ, sed committenda eadem sunt temporum varietatibus, quia etsi expediat v. g. haberi perpetuò publicum militem & præsidia Urbium &c. tamen pro circumstantiis temporum] & Reipublicæ conditione, variare interdum potest numerus, ut major requiratur vel minor.

Econtrariò in his & similibus passibus, veluti quam potestatem Cæsar & Ordines Imperii vindicent sibi in publicis, sitnè electio Cæsarea liberi vel restricti voti, & quæ id genus sunt alia, utilius est haberi certam publicis sanctionibus determinationem, ne alioquin, cùm res agendæ sunt, ex his talibus incidat, vel impediat aliquis scrupulus.

Præmoneo autem secundo loco, Capitulationis Cæsareæ perpetuitatem per se & præcisè sumptam, illud non præstituram, ut vel ex parte Cæsaris vel

vel ex parte Ordinum, absoluta possit esse securitas de pace ac tranquillitate publicâ. Utra enim pars voluerit, si modò nil aliud obstet, non magis stringetur perpetuâ, quàm personali Capitulatione, ut omnia agat ex legum præscripto, ceu illam rem suprà deduxi fusiùs. Veruntamen si superiora remedia adsint, expediet saltam, resciri ac certâ fundamentali sanctione comprehendi Reipublicæ constitutionem, quæque publica tùm Imperatoris, tùm Ordinum variorum munera sint & potestas.

Secundùm hæc itaque non abs re fuerit, paucis sanciendæ perpetuæ Capitulationis puncta percurrere, ac primo quidem loco, statuendum videtur; Imperium Romano-Germanicum esse ac permanere mixtum, & constare ex Cæsare tanquam Capite, ac Ordinibus velut membris, sic ut cuncta publica ab his dependeant, ac Cæsar unus, quantum omnes Ordines junctim, intelligendâ per omnes etiam majori eorum parte, in Comitiis valeat, & neutra pars plus juris sibi sumat, quàm altera; Cæsarem tamen Privilegio-

rum & jurisdictionis fontem adhuc fore, adeò ut ab eo hisvé quibus ipse secundum leges facultatem jurisdicundi commiserit & in Camerali judicio simul ab adjunctis Ordinũ nomine Assessoribus, regulariter singuli Status jus accipiant, quoad majora feuda v. priscũ judicium formetur.

Deinde cum Status Reipublicæ Romano-Germanicæ sit intrinsecè mixtus, cautela necessaria est, pro illis Imperii Ordinibus qui non sunt participes Ordinariorũ Conventuum Deputationis, ut in Capitulatione exprimatur, ne qua Deputatio talis, ipsis non prius consentientibus, indici & convocari possit. Status enim Reip. si contra fiat, ex eadem ratione, quam suprà de Maxim. Regimento deduxi, mutabitur in Oligarchicum, si quocunque modo complures Imperii Ordines, quamvis per indirectum, possunt etiam inviti à publicis excludi.

Tertiò inferendum videtur; Cæsarem eligi per Collegium Septemvirale, & natione Germanum, omninò tamen liberè & absque restrictione ad unam vel plures familias. Ob eamque causam omnimodæ eligendi libertatis ergò non est ligandus

gandus perpetuâ Capitulatione Cæsar, ut se sanctæ Romano-Catholicæ Sedis defensorem fore repromittat, nam perinde esset, ac si omnes Principes Protestantes in perpetuum se incapaces futuros Coronæ Imperialis faterentur. Ex quo enim sunt Protestantes, non possunt sedem Romanam recognoscere sanctam, vel igitur deberet fidem mutare, cùm quis eorum eligeretur in Imperatorem, aut remanebit ipsũ pro hoc Statu fama sequioris cõscientiæ, cùm ad illud vigore perpetuæ Capitulationis adigeretur, quod per religionem non posset admittere vel efficere.

Quapropter Serenissimi Electores Protestantes in nupero illo circa perpetuam Capitulationem facto ut vocant Projecto, hunc passum protegendæ Pontificiæ Sedis diserte exceperunt, nec in illam aliter consentire voluerunt, nisi ea res non cederet vel usurparetur in detrimentum Imperii. Verum enim verò etiam Catholicis Imperatoribus vel Regibus non usque quaque prodest jus illud, quod dixi protectionis, sed sæpius erupit in nervum, sicut accidit antehac familiæ Mero-

vingæ in Galliâ, è quâ ultimus Rex Chilpericus solio fuit, sub hoc prætextu detrusus, quòd Regno parùm esset utilis, & Pontifex Romanus nihil in eo ponere posset præsidii; ideoque Gallicum Regnum delatum fuit Pipino, ac deinde etiam ab Imperatoribus Constantinopolitanis saltum fecerunt Pontifices, sub specie omissæ protectionis, si non jure, saltem de facto ad Carolum Magnum Pipini filium occidentale Imperium transferentes, qui Carolus primùm armis & post etiam Imperatoris Constantinopolitani pactis illud sibi meritò vindicavit, & ad posteritatem transmisit.

Imò Pontifex non unâ vice, hâc ex parte, sese quadantenus voluit participem facere Cæsareæ electionis prætendendo, ad se spectare provisionem seu inspectionem quasi superiorem, ne Ecclesia diutiùs destituta sit defensore. Potissima autem ratio, cur protectio illa non sit in rem Imperii, sive loquamur de Catholicis sive Evangelicis Ordinibus, ea est, quòd hac de causâ Imperatores, non rarò multis & magnis se exponere deberent bellis,

cùm

cùm sc. in protectionem accerserentur à Pontifice, sicut v. g. testantur exempla Caroli Magni, Ottonis, & aliorum, quâ adeò ex re accidit, ut quoties Jtalia, vel Sedes saltem Pontificia bellum haberet, toties Germania nostra communem sortem deberet experiri non autem contrà.

Ac priscum quidem Germaniæ Imperium, duplici ex causâ faciliùs potuit protectioni isti deferre; 1. quia tunc temporis Imperatores magnâ ex parte, publicis mediis absque Statuum collectatione bella gerebant; hodiè verò media isthæc & proventus publici, qui Imperii nomine, Imperatori anteà competebant, non ampliùs extant. Unde fit, ut multò majori in commodo hodiè, quàm antehac, sæpe dicta Pontificis protectio ab Imperatore suscipiatur, vel à Statibus approbetur, præsertim si consideremus, ærarium publicum, de quo paulò antè nondũ extare, nec si extaret, in usum Pontificis sed ipsius potius Imperii convertendum fore.

Deinde 2. Res Jtaliæ olim adhuc spectabant ad Germaniam, imò ipsa Pontifi-

cis Romani electio, olim & usque ad Henricum Tertium Imperatorem, absque controversiâ pertinuit ad Cæsares Romano Germanicos, ab illisque etiam fuit exercita. Meritò igitur Imperatores Pontificem Romanum tùm temporis protexerunt, tanquam sibi subjectum. Quin etiam sequiori ætate, cùm Henrico Quarto primùm, ejusque successoribus jus istud eligendi Pontificem, de facto disputaretur, nec ampliùs, aut certè non sine contradictione competere atque exerceri inciperet, plures Jtaliæ Civitates adhuc parebant Imperio.

Unde ejus temporis Imperatores vel illam saltem causam habuerunt, non abnuendi protectionem Papæ, ut quæ sua erant in Jtaliâ, tantò promptius possent conjunctâ manu defendere, aut certè cum suis rebus in Jtaliâ debebant adesse, minus incommodi habuit, si Pontificem quoque tuerentur. Ut plurimùm enim, cùm Pontifex indiguit Cæsareâ ope, fuerunt per Jtaliam magni motus, & ideò etiam Cæsareæ ditiones desideraverunt domini sui armatam præsentiam; sed hodiè

diè quid ſupereſt Jtaliæ, quod ad Germaniæ Imperium, paucis exceptis, re adhuc & ipſo uſu ſpectet?

Sanè enim jam inde à Rudolphi Primi temporibus, qui turbulentas Jtaliæ res, ne vires ſuas diſtrahere cogeretur, Germaniæ adminiſtratione contentus, ferè primùm omiſit, perpauci fuerunt Imperatores, qui Jtaliam intrarent eo animo, ut jus Imperii & priſtinam autoritatem collapſam, reſtaurare poſſent, imò etiam his, qui illud tentârunt, præter Carolum Quintum, nemini ad finem usque fortuna reſpondit.

Potuit fortè etiam Henricus Septimus victoriâ potiri; ſed ex inſidiis Florentinorum, citiùs fuit veneno necatus, Ludovicus verò Quintus à Pontifice excommunicatus, & Maximilianus Primus variis difficultatibus diſtentus. Ob eas itaque cauſas, quas recenſui Papæ Romani protectio non debet ampliùs tantæ curæ eſſe vel Cæſari vel Imperii Ordinibus, adeoque nec expedit, illam inſeri perpetuæ Imperatorum Capitulationi.

Porrò quoque Legibus perpetuæ Capitu-

Capitulationis comprehendendum videtur; Cæsarem fieri præcisè per electionem, adeò ut etiam nec expectatâ Pontificis coronatione, cùm primùm is est electus, publicam administrationem Majestati & officio suo convenientem possit suscipere; antehac enim Pontifices Romani prætextu hujus coronationis multas turbas dederunt in rebus Germaniæ, quin eò etiam processerunt conaminis, ut Imperium Romano-Germanicum, per Imperatores ab se in feudum, recognosci debere assererent.

Quâ de re graviter conquestus fuit Ludovicus Quintus Imperator in Comitiis Francofurtanis de Anno 1339. decretumque ibi consensu Ordinum, Cæsaribus jus ac titulum Cæsareum, tribui præcisè per ipsam electionem, nec desiderari ad exercitium officii Imperatorii, ullam Pontificis confirmationem vel consensum neque coronationem Augusti ab eodem susceptam aliud quid esse, quàm ritum quendam & nudam ceremoniam, quæ confirmationis nomen & naturam nequaquam sapiat.

Hoc

Hoc tamen non obstante, vetustum illud desiderium superioritatis in Imperatorem, reliquum permansit in animis Pontificũ, sicut Paulus Quartus adhuc suo tempore, instaret Carolo Quinto Imperatori habenas Imperii ex ultroneo motu deponenti, ut illud in manus ipsius Pontificiis resignaret, sed cassæ fuerunt apud prudentem Imperatorem hujusmodi preces, nec Pontifex vel hinc vel aliunde prætensi illius dominii directi ac superioritatis jam à trecentis retrò annis ullum præjudicium saltem apparens, pro se allegare potest.

Convenit igitur prædictam Lud. Quinti Imp. Constitutionem, quæ jam tùm temporis placuerat, repeti, ac in Capitulatione perpetuâ denuò poni. Verùm quia Imperatoria administratio, exerceri debet, salvis Statuum juribus ac privilegiis, hinc oportebit breviter exprimere; qui Ordines, quæq; jura ac privilegia teneant, additâ hac cautelâ, si quid contra eadem concessum indultùmvé fuerit, ut idem ipso jure nullum atque irritum habeatur, Imperatoris facultate elargiendorum

rum privilegiorum de cætero haud imminutâ.

Porrò quoniam historiæ testantur, multoties in Imperio depositos fuisse Cæsares, eaque propter turbas excitatas, quæ Rempublicam graviter conquassaverint, constituendum videtur ac in Capitulatione Cæsareâ exprimendum, ne hoc aliter, nisi de consensu universi Imperii imposterum fiat. Electores enim, quamvis ob tacitam vel Lege olim expressam, cæterorum Ordinum suffragationem, soli Imperatorem eligant, tamen reliqui Status ipsis hanc prærogativam haud detulerunt, ut possint etiam soli Imperatorem deponere, sed tanta res committenda est universorum Statuum suffragiis, neque aliter, nisi ex causis urgentissimis, cujusmodi adfuerunt in depositione Wenceslai Imperatoris, & publicæ tranquillitatis ergò approbanda & ineunda.

Quinimò fortè dubitabitur, an ullâ ratione, & quemadmodum Cæsar possit deponi solio, cum sit Rex legitimè electus, qui inprimis ad minimum medietatem de Republicâ participat? Ad quod desu-

desuper præcipuè facit, quòd ne Principem quidem ipse Cæsar, absque Comitiali Ordinum consensu queat exauctorare, & quod adeò, etiam in cujusvis Principis Cæsare longè inferioris depositionem, non altera tantùm Imperantium pars h. e. Ordines junctim sumpti, debebeant consentire, sed Imperator simul & Status, sicut animadvertimus accidisse in exauctoratione Henrici Leonis, & aliorum, quòd si contrarium fiat vel ex parte Cæsaris, vel ex parte Ordinum, videtur fieri de facto.

Respondeo Cæsarem dato casu non tam deponi ab officio Cæsareo, quàm Consensum delati Imperii ob notoriam contraventionem legum fundamentalium tacitè resolvi, ut accedente totius Imperii declaratioue, ipso facto censeatur, desiisse esse Imperator, seque suâ Majestate mutilâsse. Quod ad Ordines verò attinet, recognoscunt illi singuli suam dignitatem, titulum & feuda, simul ab Imperatore & Imperio. Unde mirum non est, in casu privationis vel depositionis, requiri consensum Cæsaris & Imperii declarativum.

Brevi-

Breviter igitur recapitulando, quæ respectu Imperatoris videntur inserenda perpetuæ Capitulationi; Quædam concernunt ejus in Republicâ potestatem, veluti quòd in publicis negotiis Comitiorũ, cęteris Statibus quarumcunq; dignitatum junctim acceptis, potestate sit æqualis, & quòd similiter sit fons jurisdictionis ac privilegiorum &c; Quædam verò assumptionem, videl. quòd eligi debeat per Collegium Electorale ac ex eo præcisè absq; coronatione Pontificiâ, acquirat titulum ca Majestatem Cæsaream; Quædam porrò respiciunt Imperatoris jam electi, & in illâ suâ potestate constituti, officium & administrationem publicam, ut, quòd Cæsar debeat tàm in publicis sese gerere legibus Imperii fundamentalibus conformiter, quàm etiam Statibus Imperii & privatis secundum jus, & ex æquo, justitiam distribuere, cumprimis verò Ordinibus suas dignitates, Regalia ac privilegia, sarta tecta conservare, nec illis ullâ ratione vel sub quocunque prætextu derogare.

Denique quædam pertinent, ad passum depositionis, ubi cavendum, non licere

cere Imperatorem solio deponere, vel potius depositum declarare, nisi sese ipse turpibus factis, qualia Historici Wenceslao tribuunt, antea quasi deposuerit, seu depositum declaraverit, eoque Imperio indignum fecerit. Quin ne tunc quidem, cum hujusmodi factis, quicunque Imperator suam Majestatem corrupisset, seu Statum publicum, pacem ac tranquillitatem Imperii, subvertere ac convellere ausus fuisset, ne tunc inquam, quamvis his urgentissimis causis præsentibus, depositionis declaratoriam ad solos Electores, sed ad universum Imperium spectare debere.

Porrò verò ex parte Ordinum, primò est exprimenda illorum potestas, quòd nimirum simul sumpti, medietatem Reipublicæ sibi vindicent, si non in omnibus saltem respectu Comitialium negotiorum adeoque in publicis idem ferè possint, quod ipsemet Imperator, sic, ut una pars, sine alterius consensu, statuere vel decernere in Imperii rebus nihil queat.

Deinde quoniam in casu, ubi Ordi-

nes invicem dissenserint, Comitialis eorum consensus colligi solet ex majoribus votis, declaratione opus est, quemadmodum ista suffragiorum pluralitas debeat intelligi, fieri enim potest. 1. Ut hinc quidem sint plura vota, si ea consideres collegialiter; at si in se spectes, adversam partem numero vincant, v.g. pone Collegium Principum in certo aliquo articulo convenire, & similiter tertiam circiter partem de Classe Urbium idem statuere, ècontrà verò Electores cum majori parte Urbium, diversam tenere sententiam;

Sanè secundùm Curias, votorum pluralitatem metiendo, obtinebit posterior nempe Electorum sententia, eò scil. quòd major pars Urbium tacitè minorem trahat, & sic in effectu duæ classes consentire videantur. Verùm si ipsa vota dinumerare lubeat, prævalebunt sine dubio Principes, quia cùm in Classe Principum plurima vota, in Classe autem Electorum septem tantùm habeantur, fit ut tertia vel fortè adhuc minor Civitatum pars, Principum Curiæ suffragando accedens, majora efficiat singulatim considerata.

Desu-

Desuper 2. in eodem etiam Collegio, possunt esse tres, quatuor, vel plures suffragantium sententiæ, ita quidem, ut una aliqua ; comparatione cæterarum majora habeat vota, non verò respectu totius Collegii; v.g. pone Electorem Brandenburgensem & Palatinum peculiarem habere sententiam, vicissim consentire Saxoniæ & Bavariæ Electores, reliquos item Ecclesiasticos, ab his diversum sentire, certè Ecclesiastici Electores suffragiis suis forent superiores priori modo, nempe tribus votis majora haberent, respectu reliquarum sententiarum, non verò ratione totius Collegi Electoralis, cujus respectu, ut majora fiant, ad minimum quatuor Electorum vota debent concurrere, quemadmodum igitur pluralitas votorum explicanda veniat, utroque an alterutro, & utro modo ambiguum esse videtur? Et hi profectò articuli, haud sunt nullius momenti, possuntque multoties de facto evenire ac turbas dare.

Sed ut suo ordine, pro præsenti negotio procedam, circa priorem illam quæstionem, obtinuit illud vulgatum:

Duas classes consentientes vincere tertiam, quod si ita est, non video rationem, propter quam de primo puncto dubitari ultrà possit, sed res erit expedita; videlicet in hunc sensum, ut pluralitas votorum præcisè debeat sumi à classibus, non verò ex numero Ordinum, verùm si quando, certè hodiè dubia est isthæc sententia.

Nam duo Superiora Statuum Collegia admittere nolunt Urbes Imperiales ad simultaneam re-& correlationem, cum enim Civitatum Curia in Comitiis de Anno 1654. opponeret, ex denegatione simultaneæ re- & correlationis eripi sibi in effectu jus voti decisivi contra Instrumentum Pacis, responderunt Electores ac Principes: usum & exercitum voti decisivi non consistere in eo, quasi Urbes ad re-& correferendum simul debeant admitti, sed in eo, quòd etsi classes Electorum ac Principum, consenserint invicem, tamen conclusum esse, nihil dici possit, priusquam etiam Urbium consensus accedat.

Quâ sententiâ stante, certè apparet majora

majora vota in Comitiis, non esse secundum Classes præcisè computanda, explicaverunt enim suam istam sententiam Superiora Collegia disertis verbis adhunc sensum, quòd in casu finalis dissensus ab Urbibus, licet ipsa inter se consenserint, nullum habeatur Conclusum ex parte Ordinum, sed quòd tunc Imperator pro decisione ac interpositione sit implorandus. Non dicam autem nunc quid isthæc imploratio Cæsareæ interpositionis vel decisionis de plenitudine potestatis, in recessu habeat, deductum illud est ab aliis satis dilucidè.

Sed sententiam modò istam, quæ negat duas classes consentientes tertiam vincere, existimo, si benè perpendatur, non ita fore à rei veritate vel antiquitate alienam. Nam mos iste curiatim invicem agendi in Comitiis non est admodùm vetustus, sed circa Friderici III. Imperatoris tempora demum cæpit. Quanquam verò exinde in tres classes Imperii Status secesserint, perque illas negotia publica deliberaverint, tamen ex eo non sequitur, quòd propterea numerus votorum in

ipsis classibus non veniat attendendus.

Vult enim Instrumentum Pacis noviter *artic.* 5. §. *in causis.* 52. majora non esse attendenda in negotio religionis, vel quo simili, ubi Status ut unum aliquod corpus considerari nequeant. Ergò extra casus istos exceptos videtur obtinere regula, quòd Status sint considerandi ut unum aliquod corpus, licet salvis quoad modum agendi re- & correferendi classibus. Quod ipsum adhuc locum habiturum, etiamsi in puncto pluralitatis votorum præcisè numerus classium, non votorum in classibus spectandus sit, certè improbabilius esse credideris, secundum hunc sensum enim non tàm ut unum, quàm ut tria distincta corpora ipsi Ordines percensebuntur.

Simile exemplum suggerit Recessus Imperii de Anno 1512. §. Es sollen / rc. ubi pro subjecto negotii Comitialis, ibidem propositi statuit Electores, Principes, cæterosque Status tanquam unum aliquod corpus, mox subjungit; und was dieselbe/so erschienen sind / oder der mehrer Theil aus ihnen / rc. Endlich berathschlagen

gen und beschlissen werde/dem soll von allen Ständen gefolget/nach kommen und vollstreckt werden / ohn all wider Red und Weigerung. Ergò sicut personæ deliberaturæ ibidem sunt omnes Status in Comitiis comparentes, sic reflectitur ad illas, relativum, Ihnen/& facit hunc sensum; debere omnium Statuum saltem majorem partem consentire, ad hoc ut quod inde emergit placitum, cæteros possit ligare.

Præterea si opinio illa de interpretandâ pluralitate votorum per comparationem ad classes, subsisteret, videretur Collegium Principum duplci consideratione & respectu Electoralis & Urbium classis valdè depressum, respectu Electorum quidem, quoniam sex tantùm vel hodiè post Instrumentum Pacis septem [demto sc. Bohemiæ Rege] in Comitiis universalibus Electoralia vota habentur, vota verò Principum quàm plurima; jam si secundum classes majora colliguntur, sex vel septem illa Electorum vota tantundem valent in publicis, quantum omnia illa & numerosa Principum vota, ex quo omninò per consequentiam fit

ut si singulos Electores, ad singulos Principes comparemus, ex hypothesi, eò minor sit Principum autoritas, quò major & amplior respectivé est Principalis Collegii numerus.

Eadem ratio si quis illam proportionaliter adhibeat ad curiam Urbium, quanquam & hæc multis votis constet, convincet tamen, ex præsupposito autoritatem Principum isto quoque respectu haud parùm demitti. Quoniam itaque Electorale Collegium, necquicquam obstante incremento potestatis, nihilominus statuit hac in re cum Principibus, ac secundum intentionem Instrumenti Pacis & Recessus Imperii de Anno 1512. locis citatis præsumptam, signum profectò est, non secundum classes præcisè, sed quàm maximè secundum numerum votorum in classibus, salvâ tamen proportionalitate Juris suffragiorum, majora esse interpretanda ac dimetienda.

Tantò magis, quoniam non apparet stringens ratio in contrarium, nam sive per constitutionem Ottonis III. Imperatoris

toris,ut comunior est sententia Electorale fastigium primitùs cœperit, sive ut alii nonnulli ex historiis deducunt, demum post tempora Friderici II. Imp. idque vel consuetudine vel expressâ aliquâ sanctione initium habuerit, semper tamen ita accipiendum est, ne cæteros Principes extra passus manifestæ prærogativæ, nimis videatur excedere.

Jam quoniam Electoribus de consensu reliquorum Ordinum, tantùm electio Cæsarea,præ cæteris est concessa,non verò ullibi legimus sanctione Imperii inductum vel stringenti consuetudine obfirmatum,quòd Electoralia vota, licet his meritò habeatur prærogativa honoris, præsetim tanto excessu, aliorum Principum suffragia exuperare debeant, ut septem Electores, totam Principum Classe,quæ tot quamplurimis votis constare assolet,possint parificare, hinc versamur adhuc,quod ad Comitialia attinet, in terminis prisci illius temporis,ante quod Septemviratus suum nactus fuit principiũ, adeò,ut sicut tunc inter Electorum&Principum, vota,respectu ponderis & valoris,

in publicis negotiis non fuit tanta distinctio, sic ne hodiè quidem contrarium obtinere debeat.

Nec movere potest ex adverso, quòd tres illæ classes, Electorum, Principum, ac Civitatum Imperialium, curiatim invicem agant, suaque vota expromant; nam Collegia illa suas decisiones, plerumque tunc demùm invicem aperiunt, cùm unum quodvis illorum secum consentit, ideoque non est necesse, speciatim exprimere, hunc vel illum Electorem, aut Principem hoc idem sensisse, sed sufficit, brevitatis causâ, Collegii totius vel majoris partis placita edicere, præsertim quoniam amicabili modo agitur ac rationibus hinc indè collegiatim expositis, compendiosiori viâ, in idem placitum transitur, quàm si singulatim vota classium dinumeranda essent.

Ex eo tamen non sequitur, Curias illás, partim dignitatis respectu, partim facilioris tractationis gratiâ adinventas, alteri Collegio præ altero amplius jus tribuere, vel adimere quàm competierit antè, aut alterũ alteri contra priscum jus exæquare,

quare. Unde si contingat, ut una Curia alteri repugnet, solent ac debent, vota cuncta considerari, ac fortè v.g. dicitur: tot stetisse pro hac sententiâ, vota Electoralia, Principalia &c. pro contrariâ tamen tot vel majora, ut sic sensus iste, de colligendis majoribus, respectu votorum magis, quàm classium, nec ab usu videatur alienus.

Dixi verò hoc idem intelligendum, servatâ semper proportionalitate valoris votorum, cum enim Ordines non pari jure gaudeant etiam singulatim considerati in Comitiis, hinc utique in reflexione ad numerum votorum in se, præcipuè attendenda etiam venit proportio juris suffragandi, alioquin v. g. Principis & Comitis votū habebuntur pari authoritate, quod ipsum satis manifestè repugnat Comitiorum usibus, quippe cum cernamus omnes hodiè Comites ratione quatuor Collegiorum, tantùm quatuor Principum votis æquivalere.

Cæterum quâ invicem proportione existant omnes Imperii Ordines sc. Electores, Principes, Urbes Imperiales?, quæstio

quæstio est, ut mihi videtur, directè nondum decisa, si tamen inspicimus fundamenta antiquitatis, quòd nimirum Electores ipsi sint Principes & quidem Principum præcipui, quibus propterea Electoralis prærogativa aut tacito, aut expresso consensu Imperii fuerit delata, dici fortè posset: votum Electorale majoris Auctoritatis, non verò majoris potestatis fore in publicis. Ut enim se res habet in Aristocratia, vel Democratia simplici, quòd nimirum vota primorum, ut singula numerentur, autoritate tamen & prærogativâ quadam reverentiali, ampliorem numerum etiam suspendere, vel quandoque re noviter deliberatâ, ad se pertrahere soleant; sic in hoc tertio crediderim se rem habere circa vota Electoralia cum Principum votis singulatim comparanda.

Profectò in Senatu quondam Romano, si quis sibi attribuisset jus, ut ipsius sententia plurium votis æquivaleret, arbitror, explosus fuisset ab omnibus, interim tamen multoties accidit, ut totius reliqui Senatus oculi & aures, in paucos con-

converterentur, non propter potestatem, sed propter autoritatem ac prudentiam de ipsis præsumptam, uti exempla sunt in Quinto Fabio Maximo & Scipione Africano, item in Catone & Corn. Nasica. Et hodiè sanè sic videtur esse, ut una aliqua Electoralis vel Principalis Domus insignioris considerationis, plures in sententiam pertrahere valeat, ex usu autem hujusmodi auctoritatis, ut opinor, neutiquam inducitur jus duplicatæ, quadruplicatæ, vel amplioris potestatis.

Dicerem etiam porrò in hoc puncto de Urbibus, de quibus nonnulli tradunt, quòd jus duplicis voti sortiantur in Comitiis, sumta forsan hac opinione ex eo, cum Urbes in duo scamna dividantur, ut sic singula scamna singula repræsentent vota. Verùm & in Collegio Principum duo sunt scamna, nec tamen propterea tantùm duobus votis gaudere dicitur Senatus Principum, ut sic isthæc opinio non appareat firmo fundamento superstructa, maximè cum Urbes in amplioris potestatis Comitialis jure & exercitio propter diversas causas, quas aliquatenus suprà tetigi, in

gi constitutæ videantur, ideò in hac re indecisâ subsistam.

Nec immeritò dixi, quæstionem hanc esse difficilem non tantùm respectu Urbium, sed & respectu cæterorum Ordinum inter se, quatenus publicâ & expressâ lege aut ex tacito & approbato consensu nihil determinatum videtur, ac fortè præstat amicabili ratione Status Imperii de negotiis propositis deliberare ac invicem agere, quàm ut isthæc de potestate juris suffragiorum spinosa quæstio inter ipsas partes, quas concernit, refricetur & proponatur, bonâ licet futurâ, imò optimâ ejus decisione ac Capitulationis Cæsareæ insertione, si bonâ gratiâ habere illam & assequi liceat.

Dehinc transeo ad secundum punctum explicandi majora, videlicet, si non consentiat Status adeò, ut de toto Corpore eorum vel Collegio, haud adsint vel haberi possint plura vota, possint tamen haberi, vel adsint, comparatione cæterarum Collegii illius vel corporis partium, an igitur hoc casu verè dicatur, per majora ex parte Ordinum conclusum esse?

Respon-

Respondeo magis esse, ut majora explicentur respectu totius Collegii vel Corporis, non verò minorum partium ratione, primùm quia hæc sententia est juri conformior, ut patet passim extra & in 6. de Elect. Deinde quia etiam dato casu in Comitiis Imperii, antiquitas videtur sic observasse, sicut constat exemplo Frid. III. Imperatoris, qui eapropter, quod major pars Ordinum non compareret in Comitiis Francofurtanis, negotia etiam Comitialia & publica quondam suspendit; at verò si comparatione minorum partium, nec totius Ordinum corporis liceret majora efficere, nulla ratio suberat, propter quam, licet amplior Statuum numerus emansisset, Imperator cum cæteris præsentibus decernere nihil potuerit.

Tertiò huc facit modò cit. locus ex R.I. de Anno 1512. in relativo Jhnen/quod sanè ut jam dictum est, sese ad totum coetum omnium Statuum in Comitiis illis comparentium, præcisâ trium classium ratione, reflectit, adeoque majora per comparationem integri Ordinum corporis, nec verò aliarum partium minorum, consti-

constituenda esse innuit. Constat itaque ex hactenus dictis, Status Imperii vindicare sibi, ut sic loquar, dimidiam ferè partem de Repub., ac in Comitiis de eorum consensu, omnia jure peragi, quòd item, in casu, quo invicem dissenserint res soleat componi per majora vota, quaque ratione eadem debeant intelligi.

Excipiendæ tamen erunt pro Statu differentium religiorum causæ religiosę, vel si quæ similes sunt, in quibus non majora sed simplex Ordinum compositio locum sibi vindicat. Uti quidem apparet, melius fore [si modò obtineri queat] has omnes speciales causas à decisione majorum exemptas, nominatim excipere & perpetuæ Capitulationi inserere, ne tunc cum res ipsa decidenda est, in Comitiis fortè scrupulus oriatur de hujusmodi præjudicialibus, sed de his satis.

Nunc porrò consequens est, edisserere cætera ex parte Ordinum, in formatione perpetuæ Capitulationis observanda, nempe debent repromittere singuli, quòd velint Cæsareæ Majestati, ac Imperio sese gerere obedientes, & perpetuo fideles,

deles, nec non ab eadem Sacrâ Cæs. Majestate totius Imperii nomine feuda sua annexis dignitatibus Regalibus debito respectu recognoscere, in ejusque recognitionis signum, quatenus nempe leges requirerent, publicas contributiones ac functiones præstare, sibi etiam invicem debitum exhibere respectum, adeò, ut minores Status, condecenti reverentiâ majores venerentur, nec quis cujuscunque dignitatis fuerit, alium Statum quoquo modo supprimere, vel ut vocant eximere præsumat.

Cæterùm, quoniam tanti refert, Imperii, ut Suprema Tribunalia, [de quâ materiâ suprà dictum est] ritè constituantur, habeanturque condigni Consiliarii alii, qui publica negotia, veluti legum, Pragmaticarumvé sanctionum, pacis, belli, fœderum, &c. Imperii nomine diligenter deliberent, alii etiam, qui causis forensibus ac justitiæ ex æquo distribuendæ præsint, consultum est, inseri perpetuæ Capitulationi, hæc Consilia ac Tribunalia, quatenus eadem constitui ac retinere lubeat, nec solius Cæsaris, nec Statuum

ſolo conſenſu, poſſe ullatenus abrogari, vel immutari, ſed debere eadem tantisper latis Imperii legibus relinqui, usque dum Cæſar & Ordines junctim, contrarium quid, fortè pro circumſtantiis temporum Reipublicæ expedire animadverterint ac ſtatuerint.

In ſpecie ſibi etiam Status in negotio perpetuæ Capitulationis, haud præter rem, proſpicerent ut certus ipſorum numerus, huic formulæ addatur, ne nomen Status Imperii, ſeu Electoris, ſeu alterius Principis, Comitis &c. dum ſubinde novi cooptantur, tantò magis incipiat vileſcere, quæ res ex ratione ante ſuo loco traditâ, in ſpecie Principibus ac Comitibus, prodeſſe queat, ne illorum dignitas factâ ſubindè acceſſione, nimis tandem exceſcat.

Finaliter obſervandum videtur, ut & iſtud modis huc usq; traditis, cuncta ſecundum LL. Imperii vel ex parte Cæſaris vel ex parte Ordinum geſtum iri, pars quoque Imperatoriæ Capitulationis perpetuæ fiat, adeoque in eadem diſertis ac obligatoriis verbis id ipſum exprimatur, & de hac quidem materia tantum dixiſſe ſufficiat.

Caput

CAPUT XVIIII.

Utile esse Germaniæ, ut certis pactis in fœdus coëat cum Hungariâ & Bohemiâ, item cavendum Lege aliquâ Imperii, ut cuncta externa Regna vel à Cæsare, vel à quocunq; Statuum in posterum acquirenda Germaniæ incorporentur, vel certis pactis fœdere jungantur.

Suprà, ubi de Rebus Hungariæ & Bohemiæ disserui, inter cætera mentionem feci, quòd eædem ad Germaniam non pertineant, nisi vicinitatis ratione; præsertim, si fortassis bellum immineat Turcicum, tunc enim Germanos prudenter succurrere Hungaris, & si separatum illi habeant à Germaniâ Regnum. Similiter si quando, Bohemiam bello impeti contigerit, propter vicinitatis consequentiam, dubio procul suppetias laturum Germaniæ Imperium.

Quod cum multos retrò annos & jam in Comitiis de Anno 1566. perpenderint Imperii Status, petiverunt ab Imperatore, ut quoniam ipsi, toties juvissent

Hungaros, ejus Regni Proceres illorumvè territoria, Imperio Romano-Germanico incorporentur, sed tulerunt Civilibus verbis, tacitam repulsam, promissaq; non incorporatio isthæc fuit, sed in casum similis necessitatis, similia quoque ab Hungaris præstanda subsidia, uti patet, ex actis Comitialibus ejus temporis & in specie ex Recess. Imperii de d. Anno §. **Sohaltens** / *junct.* §. immediatè præcedenti.

Utrum verò bonum sit Germaniæ, si Hungaros haberemus Imperii Status, quæstio esse potest? Et quidem, dum præsens est Germaniæ rerum facies, h. e. dum non habemus, Consilium Status Publicum, Perpetuum militem, ærarium publ. de quibus pro instituto satis egi, crederem excepto fortè puncto Cæsareæ electionis, quem superiùs tetigi, incorporationem istam non usque adeò profuturam Germaniæ rebus, quia Hungari verosimiliter, ægrè ferrent, si deberent Germaniæ contribuere, unde ad hoc ipsum perpetuò ferè cogendi essent.

Jam verò Circulari ope, promptè id vix

vix posset fieri. Credibile est etiam, Hungaros non parituros Imperii decretis, quales igitur essent illi Status, qui, quod ex moribus gentis, omnes ferè referentes conjectant, probabiliter nec contribuere vellent Imperio, nec parere, quosvè ut ad id cogas, pro præsentibus circumstantiis necesse est, ut Imperium in perpetuam inquiem ac sumptus conjicias.

At verò si haberemus Consilium Status publicum, perpetuum militem, & præsidia Cæsaris ac Imperii nomine etiam in ipsis Hungariæ fortalitiis, esset fortè, ut melius de hujusmodi incorporatione sperare liceret. Veruntamen ne sic quidem usque quaque eadem videretur profutura 1. quia mores gentis non conveniunt, cum Germaniæ moribus & est magna inter Germanos & Hungaros vitæ discrepantia, propter quam ferale & prope dixerim nativum odium, ipsos contra se invicem extimulat; Hungari enim plerumq; ex rapto vivere consueverunt, quod genus vitæ Germania nostra detestatur. Deinde apud Hungaros, multoties privilegii instar esse fertur, id commis-

ſum, quod in Germaniâ & meritò quidem plecti ſolet, quâ de causâ illi hujusmodi licentioſa indulta, ſibi eripi, aut ſaltem minui mediâ Germaniæ incorporatione, nunquam paterentur.

Eſto autem, ut in unum vel alterum caſum, incorporatio iſthæc, quam dixi, vel adjectio Hungarici Regni, ad Germaniæ Imperium, ſuas ſecum ferre poſſit utilitates, certè tamen Imperator & Archi Duces Auſtriæ, ex peculiari ratione, huic rei, nequaquam ſuum accommodaturi eſſent conſenſum, ceu exempli loco eſſe poteſt reſponſum Imperatoris, ad Germaniæ Status, ex Receſſu Imperii de Anno 1566. paulò antè citatum.

Quoniam igitur, partim nec utile eſſe videtur Imperio, ut eidem incorporentur Hungarici Ordines, partim etiam idem, ſi maximè velles, non ita conſequi licet, & verò toties, quoties, Germania noſtra in ſubſidium Hungariæ, Turcicis bellis vocari ſolet, quam etiam aſſiſtentiam neceſſum eſt ſuſcipi, Germanicorum Statuum viribus ac impenſis, de remedio alio

alio cogitandum est, quò Germania declinare possit, crebrius illud impensarum onus, sive etiam, si omninò illas, facere expedierit, uti tunc tantò melius in publicam securitatem & commodum collocentur.

Causa verò propter quam, respectu bellorum Hungarico-Turcicorum, non adeò benè sese habuerunt res Germaniæ, isthæc est, quod ex uno capite Imperium succurrat, pressæ Hungariæ contra Turcam conditione quadam vicinitatis, ex altero autem consulatio, utrum bellum fiat, an pax cum Turcis, ad Germaniæ Ordines ipso Regni jure non pertineat, sed tunc, cum negotium perfectum est, ejus demum fieri mentio videatur.

Jam utique malè tecum agitur, si ab alieno prorsus dependeat arbitrio bellum, sic ut neque consilium tuum, neque consensus, seu gerere illud lubeat, seu deponere, jure requiratur, & ejus tamen onera, tuismet impensis magnâ ex parte debeas sustinere. Perinde hoc mihi videtur, ac si quis pactus fuerit, sibi soli suoque placito cessura commoda, ad al-

terum verò in quemvis eventum pertinere participationem oneris. Itaque, ut dixi, quæritur, quâ ratione Germaniæ possit hac in re commodè consuli?

Ad cujus quæstionis dissolutionem, trahenda huc sunt, quæ suprà suo loco, de rebus Hungariæ sunt deducta, videlicet, Imperatorem, quoad illud regnum esse separatum Regem, & vicissim ea, quæ hoc eodem capite modo ostendi, nimirum, incorporationem Regni Hungariæ, nec usquequaque profuturam Germaniæ, neque etiam facilè sperandam esse. Relinquitur ergò non posse Germanicos Principes ac Status, quoad hunc punctum melius sibi prospicere, quàm per fœdera, cum Hungaris ineunda.

Qua in re prælucet exemplum fœderis à Pontifice Nicolao Quinto cæterisque sociis cum Uladislao Hungariæ Rege contra Turcam icti, quo cautum fuerat, ne quis sociorum, ullâ ratione, cum hoste transigeret pacemvè aut inducias faceret, inconsultis nec consentientibus cæteris. Quamvis verò fœdus istud, ex quodam accidenti, multum damni attulerit

lerit, & propè in nervum eruperit rei Christianæ, dum scil. factâ per Uladislaum Regem, contra capita fœderis cum hoste belli transactione, Cardinalis Julianus eundem illum præviâ jurisjurandi, quo induciæ istæ obfirmatæ fuerant, absolutione, eò permovit, ut ruptâ fide, denuò socia arma contra Turcam jungeret, ubi non multò pòst, apud Varnam, ingenti strage concisi sunt Christianorum exercitus; tamen intentio fœderis hactenus & in se erat bona, ac cautè sibi prospexerunt socii per illam clausulam, quòd nemini, quoad belli, vel pacis negotia, cum Turcâ seorsim tractare liceat, sed hanc rem, cum omnes directò vel per consequentiam quandam tangat, debere quoque omnium arbitrio pro circumstantiis committi.

Sic itaque dico, prudenter facturos Germaniæ Principes & Status, quorum profectò tempestivè nec ne, benè vel malè, pax aut bellum, Hungariæ inter Regnum & Turcam fiat, per consequentiam quandam multum interest, prudenter inquam facturos, si sibi prospiciant, re-

medio fœderis cum Hungaria, hisce clausulis, quòd communi nomine pacem vel bellum cum Turcâ sint habituri, nec Hungaria, insciis vel nō consentientibus Germaniæ Ordinibus bellum adversus Turcam suscipere aut transigere præsumat. Si enim ad lubitum ejus Regni, exclusis sociis aut bellum est aut pax, ac si, quod inde sequitur, præter tempus vel circumstantias rei Christianæ, meliores hostis sortiatur conditiones, oportet Ordines Imperii, deinde iterum contribuere, & tamen dubium est, an aliquid ac plus efficiatur, quàm antea.

Dicet verò fortè aliquis, non fore arbitrii Statuum, utrum in fœdus hujusmodi cum Hungariæ Proceribus coire velint, sed pendere hoc ipsum, à voluntate Regis, quem verosimile sit non facilè consensurum. Respondeo, tale fœdus & Regno isti & Imperio profuturum, propter Germaniæ simul & Hungariæ, tantò validiorem ac constantiorem propugnationem, quòd si verò hoc tale fœdus contra Turcam, impetrare non possint,

sint, cautè magis de suis finibus, sollicitos fore Imperii Germanici Ordines quàm de Hungariæ defensione. Etsi enim, ut suprà adduxi, tua res agatur proximus cum ardeat Ucalegon, tamen vicissim in defendendis vicinis, considerandum est, ne tibi plus noceas, nevé pro aliorum salute vires tuas insumendo, multum tibi attrahas oneris.

In his itaque duobus, totius rei cardo situs esse videtur, ut Germaniæ Principes tentent, num modo prædicto sibi liceat, fœderis remedio cum Hungaris pangendi, consulere, aut si id impetrare, vel omninò vel commodè nequeant, uti tunc, sese suaque auxilia, ab Hungariæ defensione subtrahant, ac terminos potius Germaniæ, velut in universum, ita cumptimis, qua ex parte, eadem ad Turcarum possessiones, maximè portenditur, firmis præsidiis ac de ærario sustentandis muniant, quàm, dum exteris succurrunt, sua domi periculo exponant.

Etenim si, quod Deus clementer avertit, vel apud Levam, vel maximè, nuper ad S. Gotthardum victi fuissent Chri-

Christiani exercitus, pleriqúe conformiter dicunt, hostem non Austriam modò Stiriam & confines Austriacæ domus Provincias inundaturum, sed etiam pro viribus tentaturum fuisse, ut in interiorem quoqúe Germaniam, populabundus penetraret.

Quoniam verò duplici illo prœlio succubuit, poterat res Christiana, dummodo fœdus prædictum extitisset, toto bello superior evasisse ac Turca, ad æquiores multò pacis conditiones fuisse adactus, nam deliberassent utiqúe omnes socii, an pro præsentibus tunc circumstantiis, & insigni spe victoriæ, non deberent hostem persequi, ac fortè maluissent Imperii Principes & Status ad consequendam plenam victoriam, ulteriores facere sumptus, quàm ut pacem iniquam tamdiu pro more, quàm diu hostis è re suâ esse duxerit, duraturam inirent.

Cæterùm quousqúe expediat, Germaniam cum Hungariâ in fœdera associari, ex prælibatis hactenus jam possumus animadvertere, cum enim non ita benè conveniant Germanica & Hungarica natio,

tio, satius esse videtur si fœdus istud non simpliciter fiat universale, sed magis restringatur ad res Turcicas, videlicet eo sensu, ut sive Germani sive Hungari, Turcam bello adoriri velint, sive ab eodem impetiti sese debeant defendere, societas aliqua inter illos existat armorum, ac etiam uti bello parta, sociali jure non minus cedant Germaniæ Imperio, quàm Hungariæ, ceu quidem etiam nupero bello, Imperatorem inter & Status Imperii, conventum fuisse fertur.

Ratio antem ejus rei, propter quam fœdus sæpè dictum, in sensu restricto potiùs, quàm universali prodest, ista censeri debet, quòd ex unâ parte, in casu, ubi Germania per alios hostes bello peteretur, ab assistentibus Hungaris plus nocumenti, quàm commodi, probabiliter esset expertura, dum scil. illi, inter consuetas direptiones, amicum solum ab hostili vix distinguerent; ex alterâ verò quòd Principes & Status Germaniæ hactenus semper soleant succurrere Hungaris contra Turcas.

Neque enim, intra hos ducentos annos

annos, & quod excurrit, ullum ferè bellum, ab iis contra hostem illum gestum est, ubi non Hungarico exercitui, Germanicæ Legiones & auxilia fuerint intermista. Quin ex his, major ejus pars, plerumque solet constare. Cur non igitur, desiderent Germanici Principes & Status, fœdera facere velle cum Hungariæ Regno restricta, aut sua in posterum denegare auxilia?

At verò objicies; hactenus Imperii Germanici Status, fuisse ac etiamnum esse liberos, utrum in bellis Hungarico-Turcicis, & quantis viribus sumptibusvè assistere velint, si autem percuteretur hujusmodi fœdus cum Hungariâ, illam libertatem ademptum, obligatumque iri Status Germaniæ, ut deinceps jure fœderis in subsidium veniant, adeoque videri eos per fœdus ejusmodi deterioris conditionis futuros.

Respondeo, parùm differre, an sub titulo libertatis, quoties Hungaria bellum habet contra Turcam, contributiones fiant, sic tamen, ut propter metum reverentialem, illas omittere non sis ausurus

surus, & num temet obliges ad assistendum, ac inde ex vi pacti, vel fœderis ad hoc tenearis. Quid enim interfuit, si quod nomine Imperii à ducentis usque annis & ultrà contributum est, ad diversa diversi temporis Hungariæ bella contra Turcas, idem ac tantum impensum fuisset ex obligatione & vi fœderis, an liberè, libertate tamen propter certos respectus plerumque circumcisâ?

Quin nihilominus manet libertas contribuendi circa quantum, nisi quatenus in fœdere idem est expressum, & ad illud disertis verbis obstricta fides, quâ utique in re ne gravaretur, satis sibi posset prospicere Germaniæ Imperium, & etiam fœdus istud propter causas, quæ ex dictis facilè elucent, ad tempus, quo usque sub Archi Ducibus Austriæ, Hungariæ Regnum fuerit, expressè restringere. Atqui in eo tunc meliùs habituri forent Germaniæ Status, quòd vicissim jure fœderis, deberent in Consilia pacis vel belli contra Turcam, semper assumi, & hoc medio, suæ in futurum securitati, parcendisque hoc nomine sumptibus, possent consulere.

Quòd

Quòd si reformidemus de Hungariâ, ne non sit servatura capita fœderis, vicissim considerandum est, quòd Germaniæ contra fœdifragos damna emergentia vindicandi, ac existente casu pro rei qualitate sibi satis faciendi, semper futura sit facultas, cujus intuitu & propter potentiam Germanorum in facie descripti regiminis longè majorem, Hungarici Regni Ordines verosimilius mallent, pactis conventis stare, quàm arma Germanica contra se experiri. Ex quibus tandem, ponderatis omnibus circumstantiis relinquitur; fœdus, quòd hactenus deduxi, Germaniam inter & Hungariæ Regnum, offensivum ac defensivum, non malè percussum, cæterùm, ne plus incommodi afferat, si omninò universale fieret, ad res Turcicas, benè restrictum iri.

Nunc porrò transeo ad secundam partem præsentis capitis, ubi adhuc aliquid speciali discursui reservavi, quod ad proximum retrò titulum etiam non inconcinnè poterat referri, videlicet, possidere, ut ex superioribus constat, diversos Reges exteros, ac Respublicas, Imperii partes

partes ac feuda ; quibus nonnulli Principes addi posse videntur, qui etiam haud parvas possessiones antehàc, Imperio exemptas acquisiverunt.

Hæc namq; uti patrimonium hujus vel illius ex Imperii Statibus, insigniter adaugent, sic vicissim publica, quibus decedũt, valdè minuunt, fieriq́ue posset, ut hæc talis potentia subinde crescens cæteris Imperii Ordinibus erumperet in nervum. Sanè dum exeunt è subjectione Imperii, modò hæ, modò illæ Provinciæ, ac territoria, quis non videt, remedio opus esse, ne Respublica hisce viribus debilitata, deniq́ue omninò pessum eat. Ob eam itaque causam expediet perpetuæ Capitulationi, hoc etiam caput inter cætera inserere, quod nemini è Statibus liceat terras Imperio subjectas, quovis modo vel titulo acquirere, sibivé habere, ut deinceps Imperium Germaniæ, non amplius eædem recognoscant.

Quæ res cum per se haud sit obscura, insigni tamen fœderatorum Belgii Provinciarum exemplo dilucidè confirmatur ; Hæ Provinciæ subfuerunt vete-

parte Belgicorum Statuum, expresse asse-reretur; Belgicas Provincias, semper fuisse habitas pro Comitatibus & Dynastiis Imperii, Hispanici Legati econtra illud rotundis verbis negaverunt, uti testis est Emanuel von Metern *lib.* 5. Belgicarum Historiarum *fol.* 269. Sed non diu post, nempe Anno 1581. Status illi Hollandiæ cæterique conjuncti, Regi Hispaniarum, simpliciter resignaverunt jus superioritatis seque in eam libertatem armis vindicaverunt, in qua nunc constituti, nec Hispaniæ Regem [id quod hactenus ferri poterat] nec ipsum Imperatorem vel Imperium, amplius recognoscunt.

Hi igitur sunt fructus, quando bona Imperii ad exteros transeunt, nec certis illis cautelis de quibus sum dicturus anterior conditio & subjectio Imperii conservatur. Nec mirum videri debet, quod nostro tempore Reges Hispaniarum nomen Principis Imperii ultrò sumant, uti patet ex illa Hispanici Legati protestatione contra Instrumentum Pacis, circa causam restitutionis Palatinæ.

Imò ipsi Instrumento Pacis Cæsa-

reo-Gallico expresse insertum legimus, Circulum Burgundicum habendum esse pro Statu Imperii. Nam hæc omnia certè non fiunt ex hâc causâ, quòd Hispani ament subjectionem suarum ditionum respectu Imperii, sed potius pro conditione temporum, quia hodiè Hispanica potentia, comparatione veteris est longè minor & ex diversis partibus insignes clades accepit. Itaque voluerunt Hispani Belgicis Provinciis, quæ Hispanicum Imperium adhuc recognoscunt, hâc viâ consulere illasque defensionis Imperii, qualiscunque ea sit, participes reddere, id quod consecuti sunt per Instrumentum Pacis Cæsareo-Gallicum §. & ut eo syncerior.

Nec quis objiciat, meipsum statuere, quòd in Circulari assistentia, parum liceat ponere præsidii; nam contra, speciale illud hic est, quòd Reges Hispaniæ Austriacæ domui Ferdinandeæ Lineæ, penes quam hucusque substitit Imperiale fastigium, sint maxima necessitudine conjuncti. Ergò si nihil aliud cit. paragraphus, commodi afferret, tamen casu

quo

quo saltem effectum Imperatorii auxilii haberet, cum scil. Imperator tanto justius Hispanicis istis Belgii Provinciis & per se succurrere videretur & finitimos etiam Circulos ad hoc impellere posset, idque ratione officii eò magis, quò certius Burgundicus Circulus hodienum inter Ordines Imperii refertur, unde hoc idem per tacitam consequentiam quodammodo colligitur ex dicto §.& ut eo syncerior dum videmus specialiter excepta esse, bella tempore Instrumenti Pacis in Circulo Burgundico tunc gesta, quibus se Imperator non debuit immiscere. Quasi in contrarium regula obtineat de bellis Burgundiæ alioquin quandocunque obvenientibus.

Ista igitur omninò sic se habent in exemplo proposito & in consimilibus quoque aliis nihil melius sperare debemus, si quando Imperii Provinciæ ad exteros simpliciter translatæ fuerint, quoniam quo potentiores sunt exteri illi, eò minus recognoscent superioritatem Imperii in terris concessis, vel si quando verbotenus illam colant, latet alius præ-

textus; plane Holandiæ Status nunquam se ab Imperio exemissent, si non exteriore Hispanico jugo fuissent pressi. Et in summâ est verissimum, quòd Provinciæ ad exteros translatæ, vel permaneant sub ipsis, vel si se in libertatem vindicent, non redeant tamen ad subjectionem Imperii. Ergò in omnem eventum Reipublicæ eripiuntur.

Ast verò quia res accipiendæ sunt prout existunt, credo præterita magis reprehendi, quàm corrigi posse. Quid enim futurum existimas, quantasvé subituram difficultates Germaniam nostram, si Delphinatum, quam Provinciam Carolus IV. Imp. olim cesserat, aut Episcopatum Metensem, Brisacum & circumjacentem districtum à Rege Galliarum repeteret, sive si Livoniam à Suecis &c. publicè posceret aut retrò poposcisset, sibi restitui, & ad pristinam Imperatoris ac Imperii subjectionem redigi.

Hæc autem de his, quæ quondam quidem, nunc vero non amplius parent Imperio, exempli tantùm loco allegata sint, nam de totâ fermè Italiâ, quæ sensim

Impe-

Imperii obedientiam excussit, adhuc fortius idem dicere possemus. Verùm in hac ipsa materia duos commodè distinguimus casus; vel enim hi, qui bona seu terras, quondam ad Imperium pertinentes tenent, sunt planè exteri, ut hodiè Helvetii, vel certo respectu sunt Imperii Status, ut Sueci, respectu Pomeraniæ.

Cujus generis possessores iterum sunt distinguendi vel enim per se sunt exteri, accessoriè verò Status Imperii facti, ceu exemplo Suecorum, qui scil. Regnum suum separatum tenent, secundario verò Duces Pomeraniæ audiunt, apparere potest; vel principaliter sunt Imperii Status, per accidens & fortunâ favente priores Imperii ditiones nacti, ut Serenissimus Elector Brandenburgicus Borussiam.

Circa primi generis possessores, difficilius est, ut remedium adhibeas, quandoquidem Imperio non parent, ejusque etiam rei ob prærogativam vel Majestatem separatim competentem, causam habent probabiliorem; aliqua desuper teste Instrumento Pacis aliisve Legibus pu-

blicis tenent, planè ex concessione & pacto Imperii, sicut Galliarum Rex, Brisacum cum circumjacenti districtu.

Fateor quaquâ ratione, non esse in rem Germaniæ, si ad exteros Reges vel Respublicas bona Imperii deferantur, mitius tamen est, si eadem sic transeant, ut maneant Germaniæ incorporata, quâ intentione ad Sueciæ Regnum per tractatus Pacis Germanicæ, citerior transivit Pomerania, nonnullaque alia concessa: quin ne hoc quidem admitti aliter debet, nisi ex magnâ & prægnanti causâ veluti si Pax commodo Reipublicæ aliter promoveri nequeat &c. Quâ quidem in re tàm qui principaliter, quàm qui minus principaliter Imperii etiam Status sunt, convenire videntur.

At postremi generis possessores posito, quòd Provincias aliquas Germaniæ semel cum absoluto regimine obtentas, forsan haud velint Imperio redunire, videlicet nullâ lege ad hoc ipsum stringente, tamen nihil causæ sat arduæ subest, quò minùs consentiant in publicam aliquam legem, quâ caveatur saltem in posterum

ſterum ita cuſtodiendum eſſe, ut quæcunque Provinciæ vel partes Imperii in qualitate abſolutâ, ad aliquem Statum pervenerint, ilicò Reipublicæ de novo incorporentur, licet ab ipſo iſto domino ſub feudi Imperialis naturâ retinendæ. Eadem enim utique cura eſt de futuris temporibus, quod ſicut intra ducentos annos plures partes Imperii ſubjectionem excusſerint ſic idem quoq; intra alios 200. annos, ni lege præcaveatur, duplicato Reipublicæ damno contingat.

Et quidem ex diverſis cauſis omninò periculoſius eſt, quod ad præterita attinet de remediis diſſerere, quibus liceat ablata ſub Imperii jurisdictionem denuò redigere. Ac mirari propè ſubeat, quemadmodum Imperator, ad hoc ipſum, per Capitulationem ſoleat poſſitvè rebus ita ſtantibus aſtringi. Cæterum conabor, remedia hac in re, ſi non præteritis lubeat, ſaltem futuris applicanda, ſecundum ea, quæ diſtinxi, breviter proferre.

Qui igitur Principes aut Reges, ſua per ſe habent Regna & planè ſeparata, ac etiã ablata ab Imperio, omninò ejus juris-

dictione exemerunt, nec quovis respectu inter Status referuntur, ad eos in ordinem redigendos, eoque, ut si quas injuste teneant Imperii partes, has ipsas restituant, commovendos, non aliud remedium superesse video, præter arma communi nomine, cæterum temporibus Reipublicæ aptis expedienda; priusquã enim milite, ærario, cæterisque necessariis satis sit instructum Imperium, aliavé interim sese fortassis offerat commoda occasio, nemo arbitratur prodesse bellum, sed eo abstinere melius fore, quàm propter dudum exempta, cætera etiam, quæ adhuc tenentur, in periculum expræcipitantiâ conjicere; sufficiat, si pro præsentibus circumstantiis, hæc eadem conserventur, ad reliqua verò erepta recuperanda, sensim via sternatur, cumprimis, quia Imperatori & Statibus, se etiam bellissimè instructuris ad intentionem suam persequendam, res utique manet integra.

Qui verò sunt, de secundo ordine, h. e. qui accessoriè sunt Imperii Status, per se autem & principaliter, Reges vel Duces exteri, hanc concinnè acciperent

legem

legem, ut suum illud Regnum vel ditiones exteras, Germaniæ Imperio, si scil. ejus Status esse velint, constantiori jungant amicitiâ ac fœdere, maximè uti terras illas vel partes Germanici Imperii, quas acquirere cupiunt, simpliciter relinquant sub pristinâ qualitate, ob quā etiam causam oportebit omnes subditos inibi morantes, diserto juramento devinciri, ne unquam pro acquirente illo domino, suo extero, contra Imperatorem & Imperium, sub quocunque etiam prætextu arma capere, eidemque domino suo, adversus Germaniam reliquam, assistere velint.

Ratio est, quoniam si hæc non observentur, ditio vel pars quæcunque Imperii concessa, ad exterum non modò transit, sed etiam re ipsâ, à reliquâ Germania divellitur, nec nisi nominetenùs ejus pars, eidemvé incorporata permanet, ceu quidem novimus, cum ante annos non ita multos, Imperator Polonis contra Suecos assisteret, Pomeraniam ilicò secutam fuisse Suecias partes ac Cæsareo exercitui restitisse. Nec dicas mihi, vim vi tunc propulsatam esse, pro Sueciæ Regno, nam non

non est instituti mei, metiri facta Imperatoris vel Suecorum, utrius partis justiora fuerint, sed hoc tantùm assero eadem probabilitate ac facilitate, restituram fuisse Pomeraniam, tametsi Imperator de Comitiali totius Imperii consensu, movisset in Regem Suecorum, quid enim rebus ita stantibus impediisset?

At qui ex uno capite, nemo exterorum ferè patietur, Regnum suum Germaniæ subjici aut incorporari, à fœdere autem & junctiori amicitiâ non ita ab horrebit; ex altero verò capite, si pristina illa translatæ ditionis qualitas, & quod ad illam tendit, incolarum subditorumque juramentum, manerent ac observarentur, nihil hinc Germaniæ viribus reipsâ decederet, præsertim si publicus Imperii miles, de quo suprà, etiam hujus talis Regionis Urbibus ac fortalitiis imponeretur loco præsidii. In cæteris verò, quæ exteri hi Reges, inter Status Imperii, secundario quodam respectu relati, obtinent ab Imperio jam retrò planè exempta, nullam video rationem, quâ promptius possint, ad eorum restitutionem, quam illi primi generis possessores adigi.

Non enim propterea, quod Suecorum Rex suo sensu Status Imperii Germanici sit, Galliarum Rex, non æquè, minus difficulter ille Livoniam Reipublicæ Germanorum quondam Provinciam, restitueret Imperio quàm hic Delphinatum; adeoque justis de causis, ad illud tantum remedium hac in re recurrere licet, quod circa primum membrum jam modo adduxi.

Denique qui tertii sunt Ordinis, h. e. per se & principaliter Status, accessoriè verò bonorum ad Imperium quondam pertinentium possessores absoluti, de his jam dixi, quale remedium profuturum sit, nempe iisdem saltem in futurum, per viam legis publicæ, posse commodè præcipi, uti alia quæcunque Imperii feuda, aut renuncient, aut intra certum terminum, ista modo prædicto ab se in posterum acquirenda bona, quæ quondam ad Germaniam pertinuerant, eidem denuò, cæterum feudi nomine retenturi submittant.

Cui enim non æquum videbitur, cum ab Imperatore hoc idem deposcatur

tur Legibus Capitulationum, ut nimirùm eò omnem curam ac nervum intendere velit, quo bona Germaniæ variis casibus erepta, denuò queant recuperari, ut eodem etiam, quin fortiori vinculo Imperio obstricti sint singuli Principes ac Status, eaque propter, si quid de bonis illis acquisiverint, sub præjudicio aliorum feudorum, idem illud Imperio velint ac debeant vicissim in feudum offerre & hoc titulo ab eodem recognoscere.

Consimili ratione, in Imperatore quoque idem prospiciendum videtur & nominatim Capitulationi perpetuæ inserendum, ut si quas Imperii partes antehac ademptas recuperaverit, non sibi privatim habeat, sed Reipublicæ iterum incorporet, ac tempestivè sibi ac Imperio, consueto homagio devinciat sic, ut iisdem præsit sub ratione Imperatoris, non in quantum est Dux vel Dominus pro se privatim.

Et hæc quidem satis dilucidè constant, de eo autem adhuc alia contingit quæstio; quemadmodum Reipublicæ præcaveri possit in casu, ubi Imperator

vel Status Imperii, externas Provincias vel Regna, quę ad Imperiū nunquam pertinuerunt, sibi acquirerent. Bonum utiq; foret cæteris paribus, si illa regulariter, cōmodi publici gratia, Germaniæ Imp. unirentur; non autē ita ex voto subest arbitrio, hoc consequi, quoniam Ordines illius Regni vel Provinciæ exterioris, possunt hac in re reluctari, & probabiliter ubique reluctarentur, nec sese alieno Germaniæ Imperio, ita subdere vellent.

Quid igitur? Respondeo, non illa modò, de quibus jam disserui, fœdera, inter Germaniam & externam illam Provinciam vel Regnum conciliada videntur, sed cumprimis etiam ipsi Ordines ac subditi illi externi, juramento expressim ligandi, ne ad vitam usque illius Regis vel Principis Germaniæ, quem sibi præponere cuperent, sive quousque posteritas ex his successura super fuerit, contra Imperium quaquâ ratione militare, aut eundem illum suum accersitum Regem vel Principem eorumvé posteros contra Germaniæ Rempublicam quandocunque juvare velint, quâ

quâ certè ratione credo nec malè consultum fore patriæ libertati.

Quod si hoc ipsum recusetur, nec Imperii nomine, bonâ gratiâ possit obtineri, altera via est, ne tunc ea, quæ Imperii nostri sunt, simul retinere, ac etiam Regnum vel Provinciam istam externam, ad se transferre liceat, sed uti in eum casum decus Imperii vel bona hinc competentia, quisque abrenunciet, vel ditiones istas ab exteris delatas, missas faciat.

Quorum omnium ratio, jam in superioribus est exposita, quòd sc. periculosum sit rebus Germaniæ, si vel Imperator vel quicunque Princeps aut Status Imperii, potentiâ, maximè si ea externa fuerit & ab Imperio independens, nimis & ultra modum proportionalem crescat, seque communiat. Atqui sufficit temporis respectu, cum terris illis vel Provinciis externis, ad quarum gubernacula, ipsum Caput vel quodcunque Germaniæ Membrum vocaretur, tantisper esse fœdus ac amicitiam, Ordinesque etiam earum ac subditos, prædictâ ratione, desuper devinciri jurejurando, quantisper Regimen istud Germa-

Germaniæ Imperator vel quicunque Status, eorumvé posteri, sub se retinuerint & administraverint.

Apparet igitur jam satis ex his, quæ deducta sunt hactenus, quibus mediis effici possit, ne Germania viribus mutiletur, aliudvé quod periculum incurrat, sive eius aliqua pars, ad exteros transeat, sive dudum exempta, ab his etiam num teneatur, sive ab Imperatore, vel quocunq; Ordinum Imperii recipiatur, sive denique Imperator ipse, vel quivis Imperii Princeps aut Status, ad Regnum aliquod seu Provinciam planè externam vocetur; nimirum rationes Status hic observandæ, sunt partim bellum sc. contra exteros, qui res Imperii de facto iniquè tenuerint, apto tempore suscipiendum, partim fœdus & jusjurandum, ab exteris pro Imperio obtinendum aut eventualiter & casu contrario Majestas Imperii vel feuda renuncianda, dum sc. Imperator aut alius Status Germaniæ ad externum regimen assumeretur, partim similiter fœdus exterorum, & juramentum Imperii subditorum, nec non miles publicus præsidia-

rius, in casu isto, si qua fortè Provincia, vel pars Imperii, ad exteros sic postulante utilitate publicâ, transferri deberet; deniqué partim, Provinciæ noviter recuperatæ incorporatio aut subsidiariè, eventualis illa decoris Imperii, vel feudorum ejus abrenunciatio. De quibus omnibus & singulis, pro ratione instituti mei, dixisse videor satis.

CAPUT XX.

De publicis navigiis Imperii nomine seu ad usum publicum suscipiendis.

QUotquot hodiè sunt in toto Christiano orbe gentes celebriores, pleręque aut omnes ferè, navigia sua exercent, publicis usibus deputata exceptis fermè tantùm Germanis. Ita enim notum est, rei nauticæ incumbere, tùm Gallos, Hispanos, Portugallos, tum etiam Suecos, Anglos, Hollandos, Danos, tùm deniq; Moscovitas &c. quæ sanè nationes, vel magnas opes per mare conquirunt, vel saltem classibus valent, quibus ipsæ hostilem

ſtilem vim propellere, ac damna etiam complura, inimicis inferre poſſint; ſola, propè Germania noſtra, à velis hucusque abſtinere ſolet, ac terris ſuis contenta, ad conſuetum quondam Spartanorum morem; maris & nauticæ artis utilitates negligit.

Etſi enim etiam exempla nonnulla allegari poſſunt, ubi Germanicæ quoq; naves maritimis itineribus apparatæ fuerunt, ut in ſociis fœderis Hanſeatici; ac licet navigationes hodienum fiant in locis illis & urbibus, ad mare, vel potiora aliqua flumina ſitis, ut docet exemplum Hamburgicæ Civitatis &c. tamen hæc res comparatione totius Imperii & rarior eſt, & ad privatos ſolùm uſus accommodata, unde ad ipſam Rempublicam, nihil aut fermè nihil, pertingit emolumenti. Dicat autem aliquis, Germaniæ ſitum talem eſſe, ut effabricandis navibus, admodùm difficulter poſſit dare operam, quin hoc ipſum ſi tentaretur propter ſumptus, majori damno, quàm commodo futurum.

Cui viciſſim reſpondeo, cum den-

tur privata navigia, hujus vel illius Principis aut Urbis Germaniæ, profectò situm non impedire, quo minus etiam publico nomine liceat suscipere navigationes, ut inde Imperium, sicut etiam faciunt aliæ gentes ac Respublicæ, vel ex remotis terris sua sentiat compendia. Publico enim titulo vel privato, fiant navigationes, quod ad situationem cujuscunque regionis attinet, nihil interest, sed si ea in alterutro casu non præstat impedimentum navigandi, in neutro præstat.

Deinde, si hæc res majores exposceret impensas, quàm ferret commoditates, à nemine susciperetur, ne privatim quidem, id quod tamen constat secus se habere. Atqui præstat, Remp. quàm hunc, aut illum privatum, ejusmodi accipere utilitates. Quòd si nihil interesset Imperii, quicquid de re maritimâ fieret; Principes Germaniæ non utique ita curavissent, cujus esset, vel ad quem transivisset, maris isthæc defensio ac potestas, id quod tamen omninò consideraverunt, eaque etiam propter Serenissimorum Brunsvicensium ac Lunebur-

neburgicorum Ducum Legati, in Comitiis Imperii de Anno 1641. inter alia belli incommoda hoc ipsum ostenderunt & quantum mali, tùm commerciorum, tùm aliorum negotiorum ratione, Reip. cæ immineat, quòd exteri bello acquisiverint fauces ac præsidiaria maris loca versus Orientem, die Postur der Ost-See/ pluribus declararunt.

Ex adverso cum Ferd. II. Imp. antehac victor in Germaniâ, etiam Balthico mari navigaret, Suecos isthæc res adeò malè habuit, ut vel inter causas belli à Gustapho Adolpho Rege posita fuisse feratur; prorsus ut appareat non de nihilo esse maritimum istud studium. Ad hæc autem quæ dicta sunt, paulò uberiùs consideranda, videntur requiri 1. præfecti Classium periti, milites & nautæ exercitati. 2. Sumptus necessarii; ac 3. finis sive scopus, secundum quem tota res isthæc accipere deberet mensuram. Quod igitur primum attinet, Germanica natio, paucos hodiè fortassis leget Duces, rei nauticæ sufficienti peritiâ instructos, ac neminem absque dubio, de suis habere

poterit, Serenissimo Principe Ruperto Palatino hac in re celebriorem. Milites vero & nautas longis usibus edoctos, difficilius est inter initia statim invenire ex indigenis Germaniæ, non nisi terrestribus bellis vel actionibus assuetis, præter eos fortassis, qui aut apud exteros, in eo genere belli meruerunt, aut saltem mari vel insignioribus fluviis sunt contermini.

Ob eamque causam in principio rerum gerendarum, non est inconveniens, asciscere etiam exteros, & ab his artis nauticæ ac belli maritimi rationes accipere, usus enim & exercitia facient, ut etiam eâ in re Germanus miles, possit tempore evadere doctior, ceu quidem Spartani terrestribus alioquin bellis sueti, post aliquanti temporis usum, etiam navali pugnâ, peritissimam ac instructissimam Atheniensium Classem Gylippo Duce in bello Siculo superarunt.

Imò quâ aliâ re Hollandorum potentia magis crevit, quàm navigationibus & commerciis, quibus non ante multa secula, sed ab illo demùm tempore videntur

tur enixius studuisse, quo se in libertatem vindicaverunt. Tantum præstare solet, rei quamvis priùs ignotæ, studium diligentius. Quod si secundum requisitum, videlicet sumptus, ad rem maritimam necessarios, considerare libeat, recurrendum est ad ærarium, de qua materiâ paulò ante dictum fuit, ubi vidimus, non eas tantùm Reipublicæ functiones, quæ ad bella, sed & eas, quæ ad togata negotia pertinent, publicis Imperialis ærarii proventibus, debere sustineri.

Excipiat verò aliquis, ærarium istud non suffecturum tàm variis ac magnis impensis: Respondeo, sumptus in effabricationem navium factos, non fore frustraneos, sed eorum commoda vicissim ad ærarium pertinere debere, maximè, cum Cives Imperii & privati etiam lucra sua ex hac re percipere noscantur, aut si, contrario casu deprehenderetur, plus impensarum requiri, quam inde sentiantur utilitates, liberum mansurum pro circumstantiis, iterum desistere.

Ad scopum tandem quod attinet, debet is esse non defensio modo finium

Germaniæ,sed cumprimis etiam, eò tendere, ut simili modò, sicut commemoratæ nationes, è terris longinquioribus divitias comparemus. In veteri quidem Imperio Romanorum, constitutum fuit, certum corpus Naviculariorũ,qui debuerunt ad exercitus Romanos, hinc inde per tot tamque latè invicem distantes Provincias,dispositos, frumenta transvehere,à quâ re adeò usque nec privatæ naves, etiamsi privilegiatæ aliàs essent, ubi necessitas fortè exposcere videretur, fuerunt immunes,sicut constat passim ex titulis hanc rem concernentibus, ac nominatim ex *l.* 10. *C. de SS. Eccles. l.* 1. *&* 2. *C. de nav. non excus.* Quam rem liceret similiter in modernam Rempublicam Romano-Germanicam hodiè quoque introducere, quin si non libitum foret, publicas constituere naves,saltem in privatis idem obtinere,utilius esset, ita sc. ut certa pensio, pro singulis in ærarium inferretur, ac postulante necessitate eædem publicis usibus inservire deberent.

Fortassis autem adversus ea, quæ dicta sunt, ulterius objicietur, diversam longè

longè fuiſſe rationem antiquæ Reipublicæ Romanæ,& modernæ noſtræ Germaniæ,quoniam in illa exercitus fuerint, ut dictum eſt,per Provincias longiſſimè diſtantes diviſi; hinc igitur, cum non ubiq; terrarum ſatis ſuppeteret frumentorum pro militibus publicis, neceſſariam fuiſſe illam annonariam transvectionem;apud nos verò tametſi conſtitueretur, publicus miles, ac per Imperii moderni Provincias, certâ diſpoſitione divideretur, rationem illam nihiloſeciùs ceſſaturam, quòd ſcil. Imperium Germaniæ modernum, comparatione Veteris ſit parvum, & concludatur anguſtis terminis, ac etiam omnes ferè Provinciæ ejus, frumentorum ſatis ferant.

Reſpondeo, ex hoc ſequi, non planè omittendum eſſe ſtudium rei nauticæ, ſed tantùm, unumquodque debere convenienti tempore ac ordine ſuſcipi, videlicet,cum fieri benè poſſit,ut Germania etiam alibi terras aliquas ſui juris faciat,in quibus diſpoſitis exercitibus, ſubvectio iſta annonaria reddatur neceſſaria, itaque finis ille habebit effectum ſu-

um interim in suspenso, cæterum pensio, quam dixi ex navibus etiam privatis ærario inferendam, absque temporis discrimine semper est utilis, neq; concedendum, ut illi ad quos hujusmodi naves pertinent, mercimoniis fortè, hoc ipsum quod contribuunt, callidè adjicere & itarerum pretia chariora facere possint; sed præstabit utique ipsos, moderatis lucris esse contentos, quàm ut illis crescentibus Respublica non accipiat, quod debet.

Atqui cum è duobus aut pluribus finibus, unus aliquis suum vigorem de præsenti potest accipere, de altero autem, in futurum sperare licet similiter, satis causæ est, ut ad eos fines media assumantur. Concludam igitur breviter, navigationes Germanis non esse negligendas, sed iis etiam ad aliarum gentium exempla, operam dandam, idque ex causis, quæ hactenus paucis sunt expositæ.

CAPUT XXI.

De negotio Religionis, & quâ ratione si non omnino, aliqualiter saltem eadem in concordiam revocari possit.

INter ea, quæ concordiam Civium ac subdi-

ſubditorum Imperii labefactant, vulgò connumerari ſolent diverſæ Religiones, quas etiam ſupra hoc nomine retuli, ut ad minimùm adjuvantes cauſæ; ſi non omninò principales vocare libeat, ejus eſſe videantur, quæ inter Imperii Ordines, intercedit ſimultatis. Quapropter hoc negotium compoſitionis Religionum, ſæpiùs occurrit in Comitiis, cumprimis verò tractatum fuit in Comitiis Imp. de Anno 1530. ubi formulæ Religionis Proteſtantium, Auguſtæ Vindelicorum exhibita eſt & publicè prælecta, vulgò dicta Auguſtana Confeſſio.

Quanquam verò haud negem, difficile admodum futurum eſſe, aut propè ſupra omnem ſpem collocatum, ſi velimus tam diſcrepantes animos, tantumque fervorem eam Religionem defendendi, quam quisque à teneris imbiberit, ad omnimodam concordiam revocare atque reſtinguere, nihiloſeciùs tamen hæc res, ut opinor, ſuum habet, & habere poteſt moderamen, quo ſi non ex aſſe, ſaltem aliqualiter & eatenus ad unionem redire liceat, ut ſimus, quàm hactenus, multò concordiores.

Ac

Ac illa quidem media, quæ in Comitiis antehac in deliberationem venerunt, obicem nondum amovisse, constat, cum enim placuit, diversitatem è medio tollere, ope alicujus Concili Generalis, res isthæc habuit plurimas ambages, nec nostri simpliciter arbitrii fuit, illam ipsam executioni demandare, quia nimirum ad Concilium Generale, non Germaniæ modò, sed & exterorum Regnorum Rerumq; publicarum Episcopi comparere debent, adeoque fieri illud, absque consensu totius Christiani orbis, h. e. omnium Regum ac Rerumpublicarum per Christianum orbem, nequit.

Deinde si vel maximè omnes consentirent, vix tamen quoad locum Concilii conveniretur. Voluerunt Catholici, Concilium debere fieri in Italiâ; at contra Protestantes, ibi se non fore tutos, existimarunt, & ideò non alibi, nisi in Germaniâ de isto Religionis negotio agere voluerunt. Propter quas causas, & cum multa obstarent, quo minus Concilium Generale convocari posset, ad Nationale deventum est; sed & hoc, licet non o-

mnia,

mnia, illud tamen incommodi habuit, ut nihilosecius plures oportuerit convenire ex utraque parte Theologos, inter quos propterea spes unionis tantò fuit difficilior, adeoque placuit, paucos aliquos, qui pacifici essent, convenire ac de discrepantium Religionum meritis disquirere, si fortassis amicabili modo rem componere, & ad exoptatum concordiæ scopum perducere possent.

Inde sequiori ac diverso tempore, insecuta sunt Colloquia veluti Ratisbonense ac Dortrechtanum &c. quamvis, proh dolor! nec respondente effectu. Collibuit porrò, ex parte Catholicorum formulam aliquam fidei ac Religionis concipere interimisticam, eamque Protestantibus hoc fine exhibere, ut illam adinterim iidem amplecti tenerentur, dum controversia isthæc Religionum, in Generali aliquo vel Nationali Concilio, plenè decideretur, à quo fine illa ipsa etiam formula dicta est Interim, jussitque Carolus Quintus Imperator severè eam sequi, interminatus pœnas adversus refragantes; sed hoc idem nihil aliud erat, quàm poscere, victas sibi dari manus.

Unde

Unde Principes & Status Protestantes, subodorati tales artes, abjicere aut hoc modo suspendere Augustanam Confessionem noluerunt, dubium enim nullum est, & experientia hucusque docuit, nec convocari Concilium, aut si omninò convocaretur, expectari tamen concordiam, physicâ quadam & simplici necessitate non ilicò posse, sicut quidem constat, Hussitis in Concilio Basileensi, adversus Eugenium Quartum Pontificem, in multis esse concessum, ratione quorumtamen, post etiam discrepârunt, & si quæ illorum super sunt quasi reliquiæ, hodienum differunt, ab Ecclesiâ Romano-Catholicâ. Ratio est, quia Pontifex, quamprimum præsumit, Patres Concilii non per omnia sentire secum, disputat ipsis autoritatem, & vult haberi major Conciliis, nec illorum constringi decretis; si verò per inversum, Episcopi aut Theologi alicujus Concilii, præcisè debent dicere idem illud, quod etiam sentit Præsul Romanus, jam Concilium definit esse simpliciter liberum; at Protestantes, ne visitare quidem volunt Concilium nisi facultas detur, liberè sentiendi.

Quâ

Quâ ex re fit, ut Concilia per se vix possint præstare Religionis concordiam difficile est enim, Protestantes ita simpliciter cedere Pontificis autoritati. Quousque igitur, apud Catholicos ista obtinebit maxima; Pontificem esse supra Concilia, nec errare posse, eousque non est, ut speremus vel qualem qualem Religionis transactionem præciso Conciliorũ remedio perficiendam. Quod cum consideraretur antiquitus, & vicissim appareret, Catholicos ac Protestantes Status atq; subditos Imperii, maximè sibi invisos, & tantum non capitali odio invicem accensos esse, placuit neutram partem debere alteri propter Religionem vim facere, ideoque primò per pactum Passaviense, in id sub certis rationibus conventum, mox per Pacem Religiosam de Anno 1555. idem denuò sub pœnâ pacifragii consuetâ sancitum & confirmatum est, quoad Romano-Catholicos & Aug. Confessioni addictos. Itaque Reformati seu Calv. secundum literam illius Recessus de Anno 1555. & ante extensionem Instrum. Pacis, haud fruebantur pace Religionis aut certè non sine controversiâ.

De

De hac pace, postea disputaverunt multi, nec illam pro lege Imperii Pragmaticavé Sanctione, recognoscere voluerunt, præsertim vero protestatus est Episcopus Augustanus, quem adeò dicunt, tanquam insimul non paciscentem, eadem istac conventione Pacis Religiosæ, haud quaquam teneri; sed omnes ejusmodi sententiæ ac libelli, procul sunt arcendi, & ex Rep. amandandi, ne turbas pariant publ. Religionũ tranquillitati, neq; enim requiritur, omnes cõvenire ad hoc, ut Lex quædam Imperii condatur, sed sufficit convenire majorem partem Ordinum, ac desuper sequi Imperatoris vel Regis Romani consensum. Etiamsi igitur, Episcopus Augustanus, aut qui alii calculum suum non adjecerint, tamen ex capite prædicto, Pax Religiosa suo gaudet vigore.

Porrò isti Paci Religiosæ adjecta est clausula reservatoria de bonis Ecclesiasticis, vulgò der Geistliche vorbehalt vigore cujus adimuntur Episcopatus & quæcunque alia Ecclesiastica bona, his Episcopis vel Prælatis Romano-Catholicis, quiad

Reli-

Religionem Protestantium accesserint; callidum certè remedium pro Pontificiis, ut sc. ex personis Ecclesiasticis aut nemo accedat ad reformatam Religionem aut si quis accesserit, saltem bona Catholicis reservarentur! Et sic jam contigit in facto exemplũ illud insigne Gebhardi Archiepiscopi Coloniensis, qui postquam accessit ad Lutheranam Religionem, pulsus fuit Archiepiscopatu.

A parte tamen Protestantium reservatio isthæc Ecclesiastica semper fuit antehâc in controversiam vocata, nec in vim legis publicæ admissa, eò quòd Ferdinandus I. Imperator non potuerit, in tali Religionis negotio leges condere Protestantibus, vel ex sua sententia hanc rẽ determinare, multo minus aliter, illã Recessui Imperii inseri potuisse dixerunt, quàm publicè de eâdem prius convenerat. Et quanquã videri queant Protestantes, jam tum temporis peccavisse, quòd Recessui isti de Anno 1555. non obstante prædictâ reservatione, quæ expressè & quasi per modum legis inserta fuerat, subscripserint, tamen posteà non concesserunt ean-

dem,& sic res fuit sub controversia circiter per integrum seculum.

Cæterum in Instrum. Pacis res isthæc est ad æqualitatem perducta utrinq;, ut sive v. g. Catholicus Episcopus ad Evangelicam Religionem vel contrà Evangelicus Episcopus ad Catholicam Religionem accesserit, eo ipso Episcopatum vel bona sua ac beneficia Ecclesiastica perdat salvâ existimatione, prout videre est ex Instrum. Pac. *art.3. §. Si igitur Catholicus* ubi pro utrisque expressè cautum esse invenitur idem illud, quod Pontificii anteà sibi solis voluerunt præcavere, suâ istâ reservatione Ecclesiasticâ, sed mittam nunc illa de quibus velut in transitu dixi, & me iterùm convertam ad negotium Religionis, toties non succedente effectu tentatum.

Si quis verò inquirere velit causas, cur Religionis compositio, ad fœlicem scopum hucusq; perduci haud potuerit, respondebo breviter; Concilium Generale, vel saltem Nationale inde à tempore Reformationis nullum fuisse, quod utrinque fuerit agnitum, imò vix spem ejus ex diversis causis ullam superesse. Si quæ verò con-

rò contigerunt interim colloquia, acerbas ferè disputationes utriusq; partis auditas, quæ magis ad victoriam & ostentationem, quàm ad veritatem absque ulla animi præoccupatione eruendam, propriè directæ fuerunt.

Excipio tamen tentamen illud amicabilis compositionis inter Lutheranos & Calvinianos Theologos apud Philippum Hassiæ Landgravium quondam, factum, quo teste Dressero jam eò res fuit adducta, ut solummodo circa articulum Sacræ Communionis, ulterius disceptaretur, ac etiam ita discessum & conclusum sit, ut caritas Christiana ex utraque parte coleretur, & simul mutuæ preces ad Deum funderentur. Quem etiam concordiæ finem, ante annos non multos Colloquium Casselense, ex sollicitudine Serenissimi Principis Wilhelmi Hassiæ Landgravii, inter Rintelenses & Marpurgenses Theologos habitum optimè respexit, licet non ubique æquos invenerit censores.

Sed ut discursum meum continuem, ecquid quæso boni sperare liceat, loquar

enim prout res est, liberè, si Romano Catholicus fueris, Lutheranus, vel Calvinianus ac ubi ad ipsum punctum Christiani & amici colloquii ventũ est, disputando tuã sententiã præcisè defendere, & quicquid alter dicat ab eâ diversum, verbis convellere, in animo habeas, an miramur si malum istud semen non exoptatos illos concordiæ sed pejores exacerbationum fructus progignat? Res autem eò devenit hodiè, ut complures etiam non postremi ordinis Theologi unionem Religionum penitus aversentur, additâ ratione Christum cum Belial componi non posse. Quâ sententiâ stante frustraneum sanè sit de modo loqui, ubi quæstio an nondum fuerit discussa.

Existimo autem de eo inter omnes convenire, concordiam Religionum, per se non esse improbandam, sed tantum ex accidenti quatenus nimirùm hæc vel illa Religio quasi per transactionem in certis capitulis, quibus etiam antè recta ac vera fuisset cedere deberet, hic est ille lapis illisionis, hic ille stimulus adversus quem calcitrare nolunt, quicunque amicam

Religio-

Religionum unionem ut pestem salutis detestantur. Ipse confiteor, conciliationem fore difficilem non tam propter naturam ipsius rei, quàm quia vivimus hoc nostro seculo, ubi non rarò, quò quisq; invectivior est in adversarios eò majorem applausum meretur & quò tenacior præconceptarum assertionum, eò aptior habetur ad colloquia!

Age dum verò consideremus respuentium omnem compositionem, ratiunculum illam, paulò attentius; Negant conciliationem cum Adversariis locum habere posse, quare? Quia ipsi per omnia rectè sentiant, itaque perinde esse videtur ac si sic argumententur: Nostra religio est in omnibus vera. Ergò cum aliis salvâ conscientiâ inire non possumus rationem unionis, huc ut opinor si omnia perpenderis tandem summa & nervus redibunt.

Quis verò non videt committi primò manifestam petitionem principii, poscere enim in quocunq; tractatu vel disputatione ut Adversarius argumenti loco habeat id, de quo quæritur, annon est manifestè petere principium?

Deinde etiam concesso illo antecedenti, neganda est consequentia: Quid enim si Adversarii, ostendantur in fidei fundamētis nobiscum cōvenire? Quid si probetur; discrepantiam magis esse in quæstionibus circa fidem, quarum nomine complector omne illud, quod affirmari vel negari potest, salvâ spe salutis? Nec itaque satis est in hâc vel illâ controversiâ suam sententiam veram esse ostendere, sed oportet etiam ad salutem simpliciter necessariam demonstrare, à quâ qui alienus sit incurrat æternam condemnationem; in quo certè sensu difficilius procedet, premissi argumenti consequentia, ut patebit si paululum examinare volumus naturam & requisita articuli fidei in genere, ac deinde hæc talia ad controversias religionis complures applicare.

Est itaque articulus fidei talis positio sine cujus cognitione nemini contingere potest salus, imò verò si accuratè loqui volumus secundũ scripturas, ea ipsâ in nonnullis articulis fidei formaliter sita est juxta illud Johannis 17. Hæc autem est vita æterna ut cognoscant te solum verum

rum Deum & quem misisti Jesum Christum&c. Ubi apparet in sensu formali vitã æternam, quæ est utiq; vocabulum synonymum salutis collocari in cognitione Dei& filii Dei, ut sic cõsequenter vel in hac vel in futurâ vitâ, nemo verè & formaliter dici possit beatus, qui non istam habeat cognitionem. Cui loco accuratè convenit exemplum Petri, qui interrogatus à Christo, quem ipsi discipuli sese magistrum suum dicerent esse, ubi responderat: Christus es, Filius Dei viventis, deprædicatur ilicò beatus, quia sc. hâc tali confessione & cognitionem Dei, & Filii Dei haberet supernè revelatam.

Uti verò cognitio isthæc in viâ est sub nube, in patria erit sub sole sive de facie ad faciem; ita dici posse videtur secundum hæc scripturarum principia, quòd in viâ, id est in hac vitâ, quasi inchoamentum aliquod beatitudinis experiamur, in alterâ verò futura sit perfectio, uti quidem satis clarè innuit Paulus *in* 1. *ad Cor.* 13. Unde præclarissimi Theologi, summum quasi apicem beatidudinis æternæ collocant in cognitione divinâ idque meritò

ex duplici capite, 1. propter præcellentiam objecti, hoc est Dei ac mysteriorem ejus, 2. ex præcellentiâ facultatis, quæ est intellectus, profectò omnium animi facultatum in homine longè excellentissima. Quibus ipsis denique conjungo dictum Pauli *act.* 15. ubi inquit salvabimur sicut Patres, quasi assereret expressè, medium & naturam salutis unum unamque esse in Patribus & nobis hoc est in Veteri & Novo Testamento.

Ex quibus apparet secundum principia scripturæ ad articulum fidei fundamentalem in genere requiri, 1. ut sit vel de Deo, aut ratione essentiæ & attributorum, aut ratione operum ad intrà vel ad extrà considerato, quippe quæ cognitio in perfectissimo gradu, est ipsa beatitudo nostra in perfectissimo gradu, & comprehendit vel includit sub se secundum principia revelata doctrinâ de *art. Trinit. & incarnationis*, cætera sunt hujus beatitudinis quasi connexa; vel ut sit & agat de medio salutis, omnibus salvatis & Veteris & Novi Testamenti communi, qui enim articulus nec ad medium salutis, nec

nec ad salutem ipsam ejusque objectum, & connexa pertinet, is ipse non videtur simpliciter esse necessarius.

His ita prælibatis, operæ pretium fuerit ad hypothesin descendere, & exemplis diversarum controversiarum ostendere, quòd illæ potius ad scholas pertineant, eaque propter sive neges illas sive affirmes hæreticorum catalogo nullatenus connumerari merearis. Ac Lutheranos quidem inter & Catholicos controversiæ istæ satis sunt celebres, primo de authoritate perfectione & claritate sacrorum Bibliorum, 2. de libero hominis arbitrio in Spiritualibus, 3. de puncto vel medio justificationis coram Deo, 4. de cultu Sanctorum, 5. de purgatorio. 6. de numero Sacramentorum in genere. 7. in specie de sacra communione adjicere possem complures alias, sed quia instituti mei non est aliter hâc vice quam exempli gratiâ loqui, his ipsis contentus ero. Nihilominus prudens lector copiam habiturus est, de aliis consimilibus judicandi; eò autem collimat intentio mea, non ut ostendam in propositis controversiis, vel

nos Lutheranos vel Chatholicos verius sentire.

Sed dicam tantum hoc, nec nos nec illos satis causæ habituros, cur invicem hæreseos notam inurere nobis præsumamus, imò centesimus quisque ex vulgo, controversias illas nõ intelligit, ut ita si utrinq; mitius ageretur, haud super fore viderentur hujusmodi tã acerrimæ lites, sed ad rem: Dicunt Lutherani, circa primam quæstionem sacra Biblia esse perfecta & clara tantæque authoritatis, ut præcisè secundum normam illorum omnes religionum controversiæ, veniant dijudicandæ.

Econtrà Catholici requirunt ad regionis scrupulos vel differentias, judicem aliquem, qui forinsecus ferat sententiam, ac partes litigantes ita invicem discernat, eumque judicem volunt esse Pontificem Romanum, istâ ratione, quòd sit Christi in his terris Vicarius, cui ipsa Ecclesia Christiana sit tanquam fulcro superstructa, pro normâ verò agnoscunt non præcisè scripturas, verum & authoritatem Ecclesiæ, quo fit, ut per quandam consequentiam,

tiam, asserere debere videantur, scripturas non esse usque quaque perfectas, sive claras & ideò si quid in illis extet, concedunt quidem hoc secundùm fidem attendendum, pernegant tamen ex eo capite, quòd hoc vel illud non extet in Bibliis, sequi idem propterea non fore verum, aut pro articulo fidei custodiendum, videlicet cum ex illorum sententia multa jam inde ab Apostolis usque quasi per manus tradita, quæ omninò etiam de fide ligent, in Ecclesiis sint recepta.

Jam autem quæro, utrùm medium salutis constet in hac quæstione, vel ipsa salus, sic ut ne homo rusticus quidem, vel Lutheranus, vel Romano-Catholicus, nisi sciat quis sit judex in controversiis fidei dijudicandis salvari possit? Si affirmas ostende mihi locũ stringentem ex Sacris; non est satis afferre hujusmodi locum aliquẽ scrutamini scripturas, nam salus æterna continetur in his &c. Quia nervus controversiæ non est in eo, cum Pontificii idem concedant, nec rem confeceris loca afferendo ejusmodi, ex quibus vulgò solet claritas & perfectio scripturarum ostendi,

ostendi, quia aliud est dicere; scripturas esse claras & perfectas, aliud, quòd is qui negat in omnibus perfectas & claras esse, impingat in articulum fidei fundamentalem.

Ergo peto uno verbo evidentes præmissas ex Scripturis, quibus ab alterutrâ parte, non hoc ostendatur quòd scripturæ claræ sint, sed hoc, quòd si quis affirmet esse claras & perfectas, ad negandum primatum Pontificis, vel neget ad asserendum illum primatum, propterea sit habendus loco hæretici.

Sed quid multis, non credo facilè quem eo processurum, ut affirmet, homines simplices & rusticos, non posse salvari absque illius controversiæ cognitione, & excludi à salute, nisi actu positivo cognoscant, quis sit judex in spiritualibus. Quòd si ad alterum membrum nos convertamus, videlicet rusticos, ut omninò est, absque cognitione positivâ hujus rei salvari posse, jam colligo ex supra dictis, qòud quæstio isthæc relata non incidat in speciem articuli fundamentalis.

Nihil facit, qui objicere vellet, eos saltem

ſaltem impingere contra articulum fundamentalem, qui in eâ re determinatè judicando veritati adverſentur. Unde ruſticos & indoctos homines, etiamſi conceſſerimus ſalvari citra noticiam hujus controverſiæ, tamen illud propterea evenire, quòd ipſi determinatè non obloquantur veritati; negando ſc. perfectionem & claritatem ſcripturarum, ut dicerent Lutherani, vel inficiando & excludendo authoritatem Eccleſiæ & Romani Pontificis, ut dicerent Romano-Catholici.

Nam contra ad articulum fidei fundamentalem requiritur poſitiva cognitio, non tantùm in doctis, ſed etiam in ruſticis & ſimplicioribus. Ergò neque ruſtici poſſent ſalvari, quamvis nec affirmativæ nec negativæ in præjudicium veritatis adſtipularentur; ſed ex conſequendis ipſam veritatem, poſitivè cognoſcere tenerentur, ſi modo vellent ſalvi fieri.

Accedo ad ſecundam quæſtionem, de hominis libero arbitrio in ſpiritualibus, quâ in re ſentiunt Proteſtantes, poſt lapſum Adami, non inveniri in homine quic-

quicquam incorruptum eoque voluit, istam contagionem adeò penetrasse etiam cunctas animi humani vires, ut quod bonum in illis est, habeat se merè passivè, nec voluntas in conversione hominis, quicquam operetur, sed solùm concurrat in modum subjecti patientis, quatenus nimirum non resistat operationibus Spiritus Sancti.

Econtra Romano Catholici, agnoscunt in homine quamvis pro hoc statu corruptionis considerato, liberum arbitrium respectu spiritualium, explicant tamen illud per quandam subordinationem concursus divini; adeò, ut homo sibi relictus, nihil quicquam benè facere, aut velle possit, eadem tamen possit condependenter ab influxu Dei sanctificantis, ac, ut sic dicam, erigentis imbecillitates humanas ad bonum.

Protestantium argumenta desumuntur ex dictis Biblicis, quæ cum diversa sint, illud tamen puto esse præcipuum, cum Paulus Apostolus inquit, nos non esse aptos ex nobis ipsis, tanquam ex nobis ipsis cogitandi vel faciendi quicquam boni, sed

ni, sed totum istud ascribit Deo. Catholici verò hanc præcipuè, pro sua sententia usurpant rationem, quòd Deus etiam in statu corruptionis jubeat vivere ex præscripto Legis suæ, quod ipsum certè vero similius omisisset, nisi homini competerent vires istæ saltem subordinatæ, alioquin secuturum frustra Deum mandata dedisse ad implenda ipsius præcepta, si homini simpliciter desit facultas juxta normam illorum vivendi.

Jam verò utrique respondent alterius partis fundamentis, primò dicunt Pontificii, particulam illam tanquam ex nobis ab Apostolo adhibitam, excludere tantũ sufficientiam virium humanarum ad bona opera, non verò potentiam cooperandi prævia istâ, quam dixi, elevatione divinâ, satis enim salvari, hominem ex seipso tanquam ex seipso, nihil boni facere posse, si sibi relictus ac sine erectione divinâ ad bonum quodcunque spirituale, existat impotens.

Ex adverso Protestantes respondent Catholicorum argumento, Deum nec frustrâ nec injustè tulisse legem, quamvis

nos illam ad implere non possimus, tendere namq; hoc ipsum eò, ut defectus vitæ nostræ inde agnoscamus, ac severam pœnitentiam agamus, quin meritò reposci vires in primævâ creatione homini concessas, sicut creditor justè petit debitum, etiamsi debitor obæratus illud solvere nequeat.

Ex quibus apparet, utramque partem convenire in eo, quòd non debeamus resistere operationibus divinis, sed quantum in nobis est, seu præcisè per illam non resistentiam seu per aliquem coinfluxum rectè nosmet gerere. Si quis verò ad praxin Ecclesiæ respiciat, quid est tandem cur in his rebus adeò separare nosmet debeamus? Quoniam enim utriusq; partis confessione id præcipuum est, hunc vel illum hominem rusticum fortè, aut certè harum rerum non ad usq; gnarum, offerre Deo & Spiritui Sancto operaturo, cor sive animum non resistentem, ad hoc ut convertatur, quid igitur attinet, illum actu reflexo cognoscere: utrum isthæc non resistentia, sit actio vel passio mera, [quamvis etiam hâc ratione, saltem sustentando actum conversionis concurrere

rere voluntas videretur] sive si sub his terminis loqui malis, cur requiretur cognitione reflexâ scire utrum voluntas peccantis ad actum conversionis aliquid contribuat nec ne? Humiliet se homo coram Deo & silentio, vel potius ignorantiâ suâ quæstiones istas de libero arbitrio, nisi quatenus inter doctos agitantur, in spiritualibus prætereat.

Tertia controversia ex supra numeratis, quæ erat de medio salutis, utrum illud sit fides, vel bona opera, similiter si rectè considerare velimus, declinari potest, sic, ut homines nihilosecius possint fieri salvi, quamvis actu reflexo medium salutis non cognoscant, nam simile quid ipsis tunc accidit sicut ægrotis, qui ex morbo quidem sæpè reconvalescunt per applicationem medicinæ, cujus tamen medicaminis præcisâ virtute reconvaluerint, ignorant; sic videtur, si utraque pars vel Catholicorum vel Protestantium missâ istâc quæstione tantum hoc ageret, ut suæ confessionis homines medio verbo ad fidem veram Christianam, & etiam studia pietatis accenderet, plures conversum & salvatum

inutile ut loquuntur jurisconſulti non debet viciari.

Quintò purgatorium eſt & res indifferens,& videtur pariter absque periculo animæ affirmari poſſe vel negari: utrum verò reverà detur ex ſcripturis non apparet neceſſarium veſtigium, & magis nego, eò,quòd probari non poſſit, quàm quòd ſi ſtatuerem, malè mihi vererer. Quamvis enim, ut dixi prægnans & apodicticum fundamentum ex ſcripturis reddi nequeat,quòd purgatorium ſit, tamen ſcripturæ etiam non dicunt, quòd non ſit, ideoq; puto hactenus eſſe rem indifferentem, & maximè cum moderamine paulò ſuperius circa quæſtionem primam expoſito accipiendam.

De numero Sacramentorum ſimiliter litigamus, & in terminis non convenimus, ſi enim Catholicum quæras, quid ſit Sacramentum, aliam habebit definitionem, ſi Lutheranum iterum aliam. Conſtat autẽ eos qui diſputare invicem volunt in quacunq; etiam materiâ Theologicâ, in terminis quoque invicem debere convenire, quod hic non eſt.

Itaque evenit, ut si per Sacramentum in genere intelligas idem, quod Catholici intelligunt, nec plura ad illud requiras, septem videantur emergere Sacramenta; sin Protestantium retineas definitionem, duo tantum, ex quo sequitur, hanc quoque controversiam ex Ecclesiis debere exesse, utpote cum nomine, quàm re magis constet, taceo jam si proportionali modo etiam ostendere cupias defectus, in prædictis quæstionibus monstratos.

Porrò erat septimum de sacra communione, quod ad utramque speciem panis & vini attinet; in quo verosimilius apparet, nec ipsos Pontificios fore difficiles, ut sacramentum administrent, quemadmodum illud & sub quibus speciebus, Christus instituit. Quod autem ad sensum verborum Sacræ Cœnę attinet, differimus quidem invicem, cum Pontificii transsubstantiationem specierum, Protestantes verò naturam integram illarum statuant. Quam quidem sententiam Romano Catholici videntur sumpsisse imitatione quadam Philisophiæ Peripateticæ, quia sicut in naturalibus, materia prima de

ma de unâ formâ in aliam transit, sic quadantenus in verbis institutionis; hoc est corpus meum, hic est Sanguis meus, introduxerunt veteres supernaturaliter transire materiã illam substratam, & sensibus obviam, de naturâ panis & vini, in naturam corporis & sanguinis Christi.

Protestantes verò censent panem & vinum retinere suam naturam, sed modo invisibili simul percipi corpus & sanguinem CHRISTI, quæ sententia, ut puto, directius ex illo loco Paulino, ubi Apostolus statuit, panis ac vini manducationem, & ut sic dicam bibitionem, esse quandam communicationem corporis & sanguinis Christi, à parte Lutheranorum firmatur, quàm ex ipsis verbis institutionis; quia ad illud HOC EST CORPUS MEUM, HIC EST SANGUIS MEUS dicere possunt Catholici, per τὸ hoc & per τὸ hic, non significari res antè visas, id est panem & vinum, sed sub pristinis speciebus corpus & sanguinem Christi, sanè ex tenore & cortice verborum, stringenter ibi contrarium elici nequit.

At cum apostolus dicit, panem & calicem communicationem corporis & sangui-

sanguinis Christi, verba illa non patiuntur talem interpretationem, quia ante benedictionem sacerdotalem secundum ipsos Catholicos, corpus & sanguis Christi nondum fuerunt, sed adhuc panis & vinum, post verò illam benedictionem non amplius statuunt adesse panem & vinum, sed conversum corpus & sanguinem Christi. Locus autem citatus Apostoli, sic omninò requirit, ut simul corpus & sanguis Christi, & item panis & vinum adsint, sive ut Theologi nostri loquuntur; in cum, & sub pane & vino, corpus & sanguis Christi percipiantur; proptereàque per modum transsubstantiationis explicari nequit. At verò si quæras, utrum una vel altera sententia, de necessitate ita sit statuenda, ut alioquin salus animæ obtingere nequeat, difficilem habebis assensum meum, dum considero finem SacroSanctę Cœnæ, is esse ut omnes fatentur, confortatio fidei, deinde emendatio vitæ.

Si itaq; credas Christum pro te esse crucifixum, teq́ue percipere corpus & sanguinem ejus in SacrâCœnâ, modum verò Majastati divinæ relinquas, ac inpo-

sterum

sterum pro tanto pretio & beneficio meliori vitæ studeas, credo obtinuisti illum finē Institutionis Dominicæ; sicut Petrus, loco ante cit. ab ipso Christo de prędicatus fuit beatus, quamvis tunc nec instituta foret Sacra Cœna, adeoque, quamvis tunc per consequentiam, Petrus ipse nec dum sciret modum præsentiæ Christi in Sacrâ Cœnâ. Quapropter hæc etiā controversia ut priores, non deberet tanto fervore utrinque agitari, præsertim cum illa quæstio an solæ species panis ac vini, an verò ipsa etiam signa illa, in Cœnâ Domini, substantialiter remaneant, planè per accidens sese habere & modum magis perceptionis, quam Sacram Synaxin in se, directè spectare videatur.

Accedamus ad nonnullas celebriores controversias, quæ nos Lutheranos inter & Calvinianos, cumprimis agitari solent, nempe primò de absoluto Dei decreto, quo electos ex omni æternitate elegerit, damnandos verò reprobaverit. Secundo de causâ peccati. Tertio de persona Christi. Quartò de Cœnâ Domini. Recurrendo ad Primum, dicunt Calviniani sive

Reformati in specie ita nominati, electos debere suam electionem simplici alicui prædestinationi divinæ ut reprobos etiam suam reprobationem, sic ut etiam si electi malè agerent, non possent tamen condemnari, uti nec econtrà, prædestinati ad condemnationem, quomodo cunque etiam sese gererent, salvari, & ex hoc etiam fonte porrò promanasse videtur, ut Calviniani, maximè veteriores circa articulum secundo loco relatum affirmativam partem sequerentur. Argumentum autem illorum potissimum consistit in præscientiâ divinâ, quæ cum sit ex omni æternitate simpliciter certissima ac infallibilis, dicunt etiam oportere cuncta inevitabiliter in tempore prævisô ita insequi. Si namq; unicū secus eveniret, aut evenire posset, concludunt etiam præscientiam divinam pari modo sese habituram, ut aut de facto fallat, aut saltem fallere possit.

Ex adverso nos Lutherani dicimus, hæc talia pugnare contra misericordiam Dei & enixam voluntatem de salute omnium hominum in Sacro Codice declaratā, itaque

que nec absolutum istud decretum astrui, &c Deum, qui per essentiam suam bonus & misericors imò ipsa bonitas & misericordia sit, auctorem peccati sine impietate constitui posse. Respondemus etiam ad argumentum istud; ex eo tantùm sequi necessitatem consequentiæ, non verò consequentis, sive hoc tantum sequi; omnia tunc quidem, quando fiunt juxta illud, quodlibet quando est necesse est esse, & quodlibet quando fit necesse est fieri, non posse non esse & non posse non fieri. At considerando res quæ fiunt in se, & priusquam fiant tunc omninò evidentem esse in illis contingentiam, præsertim verò in actionibus humanis & ideò utrũ Titius hora 5tâ deambulet ante horam 5tam priusquam reipsâ deambulat, in ejus est arbitrio, quando verò jam deambulat horâ 5tâ non esse amplius liberum, quia sc. voluntaté in se indifferentem tunc ad alterum oppositorum nimirum actum deambulationis realem jam determinavit.

Jam, quoniam cùm hâc necessitate ex hypothesi sive consequentiæ, benè perstat rerum contingentia, hinc Lutherani

nos illam ad implere non possimus, tendere namq; hoc ipsum eò, ut defectus vitæ nostræ inde agnoscamus, ac severam pœnitentiam agamus, quin meritò reposci vires in primævâ creatione homini concessas, sicut creditor justè petit debitum, etiamsi debitor obæratus illud solvere nequeat.

Ex quibus apparet, utramque partem convenire in eo, quòd non debeamus resistere operationibus divinis, sed quantum in nobis est, seu præcisè per illam non resistentiam seu per aliquem coinfluxum rectè nosmet gerere. Si quis verò ad praxin Ecclesiæ respiciat, quid est tandem cur in his rebus adeò separare nosmet debeamus? Quoniam enim utriusq; partis confessione id præcipuum est, hunc vel illum hominem rusticum fortè, aut certè harum rerum non ad usq; gnarum, offerre Deo & Spiritui Sancto operaturo, cor sive animum non resistentem, ad hoc ut convertatur, quid igitur attinet, illum actu reflexo cognoscere: utrum isthæc non resistentia, sit actio vel passio mera, [quamvis etiam hâc ratione, saltem sustentando actum conversionis concur-

rere

rere voluntas videretur] sive si sub his terminis loqui malis, cur requiretur cognitione reflexâ scire utrum voluntas peccantis ad actum conversionis aliquid contribuat nec ne? Humiliet se homo coram Deo & silentio, vel potius ignorantiâ suâ quæstiones istas de libero arbitrio, nisi quatenus inter doctos agitantur, in spiritualibus prætereat.

Tertia controversia ex supra numeratis, quæ erat de medio salutis, utrum illud sit fides, vel bona opera, similiter si rectè considerare velimus, declinari potest, sic, ut homines nihilosecius possint fieri salvi, quamvis actu reflexo medium salutis non cognoscant, nam simile quid ipsis tunc accidit sicut ægrotis, qui ex morbo quidem sæpè reconvalescunt per applicationem medicinæ, cujus tamen medicaminis præcisâ virtute reconvaluerint, ignorant; sic videtur, si utraque pars vel Catholicorum vel Protestantium missâ istâc quæstione tantum hoc ageret, ut suæ confessionis homines medio verbo ad fidem veram Christianam, & etiam studia pietatis accenderet, plures conversum & salvatum

inutile ut loquuntur jurisconsulti non debet vitiari.

Quintò purgatorium est & res indifferens,& videtur pariter absque periculo animæ affirmari posse vel negari: utrum verò reverà detur ex scripturis non apparet necessarium vestigium, & magis nego, eò,quòd probari non possit, quàm quòd si statuerem, malè mihi vererer. Quamvis enim, ut dixi prægnans & apodicticum fundamentum ex scripturis reddi nequeat,quòd purgatorium sit, tamen scripturæ etiam non dicunt, quòd non sit, ideoq; puto hactenus esse rem indifferentem, & maximè cum moderamine paulò superius circa quæstionem primam exposito accipiendam.

De numero Sacramentorum similiter litigamus, & in terminis non convenimus, si enim Catholicum quæras, quid sit Sacramentum, aliam habebit definitionem, si Lutheranum iterum aliam. Constat autē eos qui disputare invicem volunt in quacunq; etiam materiâ Theologicâ, in terminis quoque invicem debere convenire, quod hic non est.

 Itaque

Itaque evenit, ut si per Sacramentum in genere intelligas idem, quod Catholici intelligunt, nec plura ad illud requiras, septem videantur emergere Sacramenta; sin Protestantium retineas definitionem, duo tantum, ex quo sequitur, hanc quoque controversiam ex Ecclesiis debere exesse, utpote cum nomine, quàm re magis constet, taceo jam si proportionali modo etiam ostendere cupias defectus, in prædictis quæstionibus monstratos.

Porrò erat septimum de sacra communione, quod ad utramque speciem panis & vini attinet; in quo verosimilius apparet, nec ipsos Pontificios fore difficiles, ut sacramentum administrent, quemadmodum illud & sub quibus speciebus, Christus instituit. Quod autem ad sensum verborum Sacræ Cœnę attinet, differimus quidem invicem, cum Pontificii transsubstantiationem specierum, Protestantes verò naturam integram illarum statuant. Quam quidem sententiam Romano Catholici videntur sumpsisse imitatione quadam Philisophiæ Peripateticæ, quia sicut in naturalibus, materia prima de

ma de unâ formâ in aliam transit, sic quadantenus in verbis institutionis; hoc est corpus meum, hic est Sanguis meus, introduxerunt veteres supernaturaliter transire materiã illam substratam, & sensibus obviam, de naturâ panis & vini, in naturam corporis & sanguinis Christi.

Protestantes verò censent panem & vinum retinere suam naturam, sed modo invisibili simul percipi corpus & sanguinem CHRISTI, quæ sententia, ut puto, directius ex illo loco Paulino, ubi Apostolus statuit, panis ac vini manducationem, & ut sic dicam bibitionem, esse quandam communicationem, corporis & sanguinis Christi, à parte Lutheranorum firmatur, quàm ex ipsis verbis institutionis; quia ad illud HOC EST CORPUS MEUM, HIC EST SANGUIS MEUS dicere possunt Catholici, per τὸ hoc & per τὸ hic, non significari res antè visas, id est panem & vinum, sed sub pristinis speciebus corpus & sanguinem Christi, sanè ex tenore & cortice verborum, stringenter ibi contrarium elici nequit.

At cum apostolus dicit, panem & calicem communicationem corporis & sangui-

sanguinis Christi, verba illa non patiuntur talem interpretationem, quia ante bedictionem sacerdotalem secundum ipsos Catholicos, corpus & sanguis Christi nondum fuerunt, sed adhuc panis & vinum, post verò illam benedictionem non amplius statuunt adesse panem & vinum, sed conversum corpus & sanguinem Christi. Locus autem citatus Apostoli, sic omninò requirit, ut simul corpus & sanguis Christi, & item panis & vinum adsint, sive ut Theologi nostri loquuntur; in cum, & sub pane & vino, corpus & sanguis Christi percipiantur; proptereàque per modum transsubstantiationis explicari nequit. At verò si quæras, utrum una vel altera sententia, de necessitate ita sit statuenda, ut alioquin salus animæ obtingere nequeat, difficilem habebis assensum meum, dum considero finem SacroSanctę Cœnæ, is est ut omnes fatentur, confortatio fidei, deinde emendatio vitæ.

Si itaq; credas Christum pro te esse crucifixum, teque percipere corpus & sanguinem ejus in SacrâCœnâ, modum verò Majastati divinæ relinquas, ac inpo-

sterum

sterum pro tanto pretio & beneficio meliori vitæ studeas, credo obtinuisti illum finē Institutionis Dominicæ; sicut Petrus, loco ante cit. ab ipso Christo de prędicatus fuit beatus, quamvis tunc nec instituta foret Sacra Cœna, adeoque, quamvis tunc per consequentiam, Petrus ipse nec dum sciret modum præsentiæ Christi in Sacrâ Cœnâ. Quapropter hæc etiā controversia ut priores, non deberet tanto fervore utrinq̄ue agitari, præsertim cum illa quæstio an solæ species panis ac vini, an verò ipsa etiam signa illa, in Cœnâ Domini, substantialiter remaneant, planè per accidens sese habere & modum magis perceptionis, quam Sacram Synaxin in se, directè spectare videatur.

Accedamus ad nonnullas celebriores controversias, quæ nos Lutheranos inter & Calvinianos, cumprimis agitari solent, nempe primò de absoluto Dei decreto, quo electos ex omni æternitate elegerit, damnandos verò reprobaverit. Secundo de causâ peccati. Tertio de persona Christi. Quartò de Cœnâ Domini. Recurrendo ad Primum, dicunt Calviniani sive

que nec absolutum istud decretum astrui, & Deum, qui per essentiam suam bonus & misericors imò ipsa bonitas & misericordia sit, auctorem peccati sine impietate constitui posse. Respondemus etiam ad argumentum istud; ex eo tantùm sequi necessitatem consequentiæ, non verò consequentis, sive hoc tantum sequi; omnia tunc quidem, quando fiunt juxta illud, quodlibet quando est necesse est esse, & quodlibet quando fit necesse est fieri, non posse non esse & non posse non fieri. At considerando res quæ fiunt in se, & priusquam fiant tunc omninò evidentem esse in illis contingentiam, præsertim verò in actionibus humanis & ideò utrũ Titius hora 5tâ deambulet ante horam 5tam priusquam reipsâ deambulat, in ejus est arbitrio, quando verò jam deambulat horâ 5tâ non esse amplius liberum, quia sc. voluntatẽ in se indifferentem tunc ad alterum oppositorum nimirum actum deambulationis realem jam determinavit.

Jam, quoniam cùm hâc necessitate ex hypothesi sive consequentiæ, benè perstat rerum contingentia, hinc Lutherani

dicimus, ex isto argumento à præscientiâ divinâ sumpto id non colligi, quod Calviniani volunt, fusius hæc eadem persequi possem, sed memor sum propositi, me sc. aut planè non, aut certè brevissimis, in merita controversiarũ ipsa memet intromissurum. Probabile est autem Calvinianos hoc in puncto præsertim cum moderni mitiores videantur, cessuros esse, & fortè jam cesserunt Theologi illorum, qui interfuerunt amicæ conversationi apud Philippum Hassiæ Landgravium habitæ unde prima & secunda controversia, non videntur hodiè multum negotii facessere.

Succedit tertia de personâ Christi, in quâ notum est Calvinianos inter & Jesuitas ut plurimùm convenire, ut sic tractatus concordiæ, eo respectu faciliores fore credideris. Res ipsa autem potissimum consistit in doctrinâ de communicatione idiomatum quam Lutherani plerique admittunt, Calviniani negant, & sic humanæ Christi naturæ, dicunt non rectè tribui, prædicatũ omnipotentiæ omniscientiæ &c. Quanquã verũ sit, quòd hæc talia

prædi-

prædicata & divinæ naturæ & personæ Christi etiam in statu incarnationis & exinanitionis competant ac competierint.

Quam vim habeant argumenta, utrinque proponi solita, nunc non discutiam, quia res est præter institutum hujus tractatus mei, sed dico tantum etiam in hoc articulo moveri quæstionem circa fidem. Ratio est, nam quantum ad substantialia articuli de personâ Christi satis fuerit admittere duplicem naturam divinam & humanam, quæ reipsâ in Christo inveniantur unitæ in unitate personæ idque adversus Nestorium & id genus similes. 2. dicere naturas illas inter se non esse confusas, sic ut utraque substantialiter diversa sit & maneat in statu unionis ab alterâ, idque contra Euthychem & ejus asseclas. Sed hoc utrumque profectò admitti ac statui potest, præcisâ planè quæstione illâ de communicatione idiomatum. Ergò illa quæstio est circa fidem & non de fide in articulo de Christo.

Probatur minor propositio, nam in eo sumus ex omni parte in fide concor-

des, quòd Christus habeat revera duplicem naturam divinam & humanam, item quòd hæ naturæ inter se personaliter sint unitæ, sic, ut una eademque subsistentia, terminet utramque, & divinam & humanam naturam, in actu personalitatis, 2. Quòd hæ naturæ sint in unione personali inconfusæ, sic ut utraque retineat ac retinuerit, intrinsecam rationem propriæ essentiæ, constat autem quòd nec Symbolum quidem Athanasii, omnium tamen confessione maximè orthodoxum, quantum ad personam Christi attinet, amplius quid requirat. Ergò si hodiè de puncto comunicationis idiomatum plus quæritur, illud censendum est circa fidem quæri non de fide.

Nec morabor illos, qui opponere volunt, comunicationem idiomatum sequi ex unione personali, nam contrà; hoc est adhuc in quæstione & adversarii non concedunt, ac dicent in ipso Symbolo Athanasii Christum quoad humanam naturam, minorem dici Deo Patre, æqualem autem quoad divinam ut sic non necesse sit, ex vi unionis personalis, omnia idio-

mata

mata divinæ naturæ, esse communicata humanæ naturæ, præsertim, cum in se pateat v. g. attributum æternitatis non esse communicatum humanitati quamvis hoc non obstante salva sit unio personalis.

Contrà & secundò, ego me non intromitto in merita causæ, sed dico tantùm, proba, si quis, concessâ unione personali, negat communicationem idiomatum, prout vulgo explicatur, quòd is proptereà anathema sit, & contra fundamenta fidei pugnet, ratio negationis est, quia v. g, intellectus viatoris, in patriâ aliquando dubio procul, multa videbit consequentia, ex articulis fidei, quæ ipsa pro tempore & statu viæ illum latent. Sic itaque existimo semper distinguendum esse in controversiis Religionum, inter quæstionem ipsam, vel potius inter id quod affirmandum & negandum est, & inter imputationem hæreseos.

Sed progredior ad quæstionem quartam de Sacrâ Synaxi, in qua veteres Calviniani verba ista Institutionis Dominicæ; hoc est corpus meum, hic est sanguis

guismeus, interpretati sunt tropicè, ita ut esse, importet idem quod significare; Recentiores autem videntur relinquere, isti verbo propriam & nativam significationem; negant autem sermonem ibi esse de manducatione & ut sic dicam, bibitione orali, sed tantùm de spirituali quatenus nimirum ex istis signis sacramenti externis, anima fidelis, per fidem elevetur in unionem sui Salvatoris. Res tamen hactenus eodem redire videtur, nam & veteres & recentiores Calviniani negant realem præsentiam carnis & sanguinis Christi in Sacrâ Cœnâ, quam ipsam tamen Lutherani constanter defendunt.

Quæstio autem in præsentiarum non versatur circa terminos rei principalis, sed tantum in hoc: posito, quòd Calviniani in articulo illo Cœnæ Dominicæ errent, utrùm propterea error iste sit circa substantialia fidei, & impediat æternā salutem? Defendi potest, quòd non impediat, ratio est quia sive præsens sit corpus Christi, realiter, sive tantū mentaliter, semper certum est, quòd fides salvificet, non verò præcisè suppositalis illa corporis Christi

præ-

præſentia, quæ notoriè ob defectum fidei nihil operatur in incredulis. Ergò fides eſt potiſſima ratio vel medium ſalutis. Nec video ſtringens argumentum ex Scriptis, cujus concluſio ſit; Ergò quicunque non admittit humanæ Chriſti naturæ præſentiam ſuppoſitalem in Sacrâ Cœnâ ille ſalvari nequit.

Tandem enim hanc ex Scripturis, concluſionem elicies, corpus & ſanguinem Chriſti præſenter adeſſe in S. Cœnâ quæ tamen abludit à ſcopo & negabitur conſequentia, ſi ulterius inde colligere velis. Ergò qui illam non admittit, ſalvari nequit, cum primis applicando ea, quæ circa tertiam quæſtionem proximè fuerunt diſcuſſa.

Cæterùm non ero longior in adducendis exempli loco hujusmodi controverſiis & ex his opinor paucis judicium facilè fieri poſſe à candido lectore de cæteris ſimilibus. Quoniam verò inde conſtat, controverſias inter Pontificios Lutheranos & Calvinianos, quippe, quę tres Religiones Legibus publicis in Imperio hodiè ſunt confirmatæ, aut omnes aut certè

certè quam plurimas circa fidem magis quàm de fide versari, & verò ex altera parte omninò bonum foret Reipublicæ, cives ac subditos, per diversas Religiones mutuasque illorum exacerbationes, qui oleum flammæ, quàm aquam afferre malunt, animis invicem non ita abalienari sed reduci vel plenam, vel eam saltem, quæ secundum deducta salvis fidei principiis haberi potest Religionum concordiam, hinc dico ad Rationem Status Germaniæ pertinere, saltem quoad benè esse, ut tentetur; ad majorem inducendam Statuum unionem, diversitatis Religionum compositio.

Nec audiendi sunt hi, qui in contrariũ clamant; Christum cũ Belial componi non posse, cur enim illud tentaverunt Antecessores apud Philippum Hassiæ Landgravium, Primarii sanè utrinque Theologi & huic tam pio scopo tantum non ultimam manum imposuerunt, *vid. Dreß. in Mill. sex. pag. mihi* 73. Imò ipsi Apostoli cum non essent eiusdem sententiæ circa Legem Mosaicam testibus Actis Apostolorum non semet ita sunt aversati

sed

ſed per amicam converſationem etiam in illo puncto concordiam quæſiverunt.

Porrò autem ad tentamen amicabilis compoſitionis aliqua videntur neceſſaria, primò ut ad exemplum Sereniſſimi Electoris Palatini, invectivæ illæ ac in Eccleſiis certè nihil profuturæ diſputationum ac concionum acerbitates ex omni parte ſub ſeverâ pœnâ inhibeantur, permiſſâ cujusque Religionis in theſi & quoad articulos poſitivos declarandæ licentiâ.

Si exiſtimas juſtè illud fieri non poſſe, oppono exemplum ipſius Lutheri, qui teſte Sleidano de Statu Religionis multoties inſtanter petiit à Pontifice ejusque Cardinale Cajetano, ut utrique parti hoc eſt & ſibi ipſi & Eccio aliisque adverſariis ſilentium imponatur; animadvertit ſc. beatus Lutherus hoc eſſe appoſitum medium cliſcentem discordiam prævertendi & velut in herbâ extinguendi.

Secundum notabile eſt ut ex doctiſſimis mageque pacificis Theologis certo numero aliqui utrinque aſſumantur, qui amicabili modo invicem, merita controverſiarum accuratè ponderent, ac qui

non, ad ostentationem vel victoriam, sed ad veritatem eruendam simpliciter collimenc. Tertiò conveniet imitari priscos Imperatores Romanos, qui in Patrum Conciliis soliti fuerant, præsidum partibus fungi, uti patet in Concilio Niceno exemplo Constantini Magni, in Ephesino exemplo Theodosii Secundi. Imò exemplo ipsius Caroli Quinti Imperatoris & ejus temporis Procerum Imperii, qui testibus actis Comitialibus curam Religionis, quàm maximè sui fecerunt muneris &c. Itaq; Imperator & Ordines hodienum, si non per se saltē, per deputatos interesse poterunt colloquiis, ut omnia tantò meliùs & candidiùs peragantur.

Quibus deinde quarto loco conjungi debet ordo & modus agendi, ut videlicet primo constituatur quid sit articulus fidei in genere; deinde ut observetur modus procedendi accuratus & syllogisticus, secundum tenorem tamen Sacrarum Literarum, cum videlicet earum θεοπνευστίαν tres illæ Religiones agnoscant. Quibus præsuppositis opera dari debebit enixa, ut quæstiones controversæ, quatenon

nus, fieri potest omnes componantur aut saltem pleræque, ac ut in cæteris, quibus forte conveniri non posset, civilis saltem concordia prohibitis invectivis orationibus, invicem coleretur.

Hæc sunt ea, quæ in difficili isto Religionum conciliandarum puncto in medium breviter adferre volui, non quasi sine Religionis unitate, Imperium simpliciter gubernari nequeat, sed quòd verosimiliter meliùs inde se haberet, si Religiones diversæ & legibus publicis approbatæ, quatenus liceret salvis fidei Principiis fundamentalibus, ad concordiam revocarentur; scripta tamen sunt, quæcunque hoc capite continentur, & sic etiam accipienda citra cujusvis, ex illis Religionibus in se spectatis præjudicium.

CAPUT XXII

De Ordine exercendi Rationes Status per complura capita huc usq; deductas.

QUærat aliquis cum hucusque deduxerim esse de ratione Status Germaniæ modernæ erigi Consilium Status, Comitia emendari, ali perpetuum militem nomine Reipublicæ, fortalitia etiam Imperii publico nomine possideri, justiti-

am rectè administrari ac defectus ejus varios corrigi, publicum item ærarium induci,unde & Consiliarii Status,& Aulici ac Cameralis judicii Assessores, salaria accipiant, nec non Perpetua militia sustentetur, aliiq; Reipublicæ sumptus sufferantur, porrò etiam expedireconstantem aliquam Capitulationem Cæsaream haberi & quæ hujusmodi alia fuerunt, suis singula capitibus discussa, quæret ergò inquam aliquis, si manus imponenda foret operi, unde & à quo requisito Status commodè fieret initium?

De qua quæstione hîc coronidis loco agere placet brevissimis: Et quidem, cum nec militia publica, nec Consilium Status, videantur induci vel subsistere posse, absque sumptibus publicis; sumptus autem tales ex ærario publico, veniant depromendi, hinc in eâ sum sententiâ, primam curam, quod ad relatas rationes Status attinet, convertendam esse ad ærarium, illudque mediis tolerabilibus, de cujusmodi aliquibus discursivè scripsi, per Pragmaticam quandam Imperii sanctionem inducendum.

Mox & secundo loco sive etiam simul cum ærario Consilium Status, Imperatoris & Ordinum nomine constituendum, videlicet tum ut Publica Imperii negotia maturè prædeliberentur, ac rectius deinde vel in Comitiis, vel pro occurrenti necessitate concludi & expediri possint, tum etiam ut omnes reditus per illos Consiliarios Status Imperatori & Imperio jure jurando devinctos tantò promptius in ærarium inferantur & in publicum

blicum emolumentum convertantur, inde de publico & perpetuo milite conscribendo, ac per Provincias Imperii distribuendo, maximè verò in locis munitis & qua parte exterorum irruptio metui & vis sive interna sive externa retundi commodè posset, collocando.

Nihil impedit quartò simul aut etiam postea mox, de emendatione Comitiorum ac justitiæ, publicè prospicere, & ulterius quoq; ea quæ ad bene esse Imperii pertinent, ordine simultaneo vel successivo in Rempublicam invehere. Sunt tamen nonnulla & nominatim punctus recuperandi ablata Imperii, quæ nunc temporis ab exteris possidentur, ubi deliberari quidem, quandocunque de hujusmodi bonis ademptis licet, non verò ea quæ deliberata fuerint, ad lubitum quandocunque exequi, sed expectari debet, omninò tempus Reipublicæ commodum; interim nequaquam frustranea erit maturior & accuratior rei perpensio & exploratio, quia sæpenumero non satis constat de istis recuperandis, quâ de causa & quibus circumstantiis ad alios pervenerint, quanto tempore ab iisdẽ detineantur, & quâ ratione quibusvé modis Imperio iterum afferantur ac vindicentur, inter quæ sunt cumprimis ablata illa in Italia Imperii bona.

De quibus ipsa Capitulatio Invictissimi Imperatoris nostri Leopoldi *art.* 12. disponit nominatim: Sollen und wollen uns aufs höchst bearbeiten [post alia & generalem bonorum ad exteros translatorum recuperationem interspersan]

sam] Vornemlich auch / dieweil vorkommen daß etliche ansehnliche dem Reich angehörige Herrschafften und Lehen in Italien und sonsten / veräussert worden sein sollen / äygentlich nachforschung derentwegen anzustellen / wie es mit solchen alienationen bewand / und die eingeholte Bericht zu Churfürstl. Mäyntzisch. Cantzley / um solches zu der übrigen Churfürsten Wissenschafft zu bringen inner Jahrs Frist nach unsrer angetrettnen Königlichen Regierung anzurechnen / offenbarlich einzuschicken / auch in diesen und obigen allen mit Rath / Hülff und Beystand der sieben Churfürsten allein oder nach Gelegenheit der Sachen / auch andrer Fürsten und Ständen jederzeit an die Hand zu nehmen / was durch uns und sie vor Rathsam / nützlich und gut angesehen und verglichen sein wird.

Ex his Imperii bonis per Italiam ablatis haud contemnendam partem etiam Veneti possident ut confessus fuit antehac ejus Reipublicæ Patritius Melchior Trivisanus in Senatu Veneto, ubi gravissimâ oratione dissuasit societatem armorum cum Ludovico XII. Galliarum Rege ineundam, quòd sublatis per Italiam æmulis, hic idem Rex, probabiliter fœdus & amicitiam cum Maxmiliano Primo Imperatore contra Venetos sit juncturus, adversus quos inveteratum sit Germaniæ odium, cùm tot loca ad Austriacam domum & Imperium pertinentia iidem possideant.

Cujus viri rationes licet majori Senatus parte rejectas, eventus posteà comprobavit, dum pulso Lu-

so Ludovico Sfortiâ Mediolanensium Duce, Maximilianus Primus Imperator & Rex iste Ludovicus Venetos communi Marte sunt adorti, quos etiam in tantas conjecerunt difficultates, ut toto continente excedere cogerentur, salsarum aquarũm Imperio, ut ille ait, circumscripti. Sic igitur Maximil. Primus tunc temporis prosperum fecit initium in recuperandis Imperii bonis, sed artibus Julii Secundi Pontificis, qui hinc suum Statum volebat confirmare, fuit Ordinibus Imperii non juvare persuasis, pleno successu destitutus.

Cumprimis tamen notabilis est submissa isthæc & humilima Oratio Antonii Iustiniani Venetorum legati, qui ad Maximilianum Primum Imperatorem inter illas Venetæ Reipublicæ angustias, non modò allatam Trivisani confessionem iteratò emisit, sed & nomine Senatus Veneti, omnia ad illum usque diem Sacro Imperio & Austriæ Ducatui per Venetos adempta eidem Imperatori restituit plenoque jure cessit teste Guicciardino *lib.* 8. *histor. p.* 755. Cæterùm ubi solutis fœderibus fortuna faciem mutavit, cessio isthæc facta est & ad nostra usque tempora permanet merè verbalis.

In his & similibus igitur consultare & concludere possunt Imperator ac Ordines Imperii, quid agendum sit, obtentâ pro tenore Capitulationis exploratione; verùm quando hoc idem executioni mandetur, circumstantiæ temporum ostendere debent, ut si bonâ gratiâ nequeant, armis vindicentur ab Imperio abscissa, & idem erit

 in si-

in ſimilibus aliis, quæ ex tempore & circumſtantiis præciſam moderationem capiunt, ſed & de his, pauca iſta dicta ſunto Denique ſi quid, ut non ſpero fore, hoc meo opuſculo contineretur, quod in præjudicium tenderet, vel faſtigii Cæſarei, vel libertatis Imperii, quæ duo ſemper oculis meis obverſata ſunt, maximè verò, ſi quid in veritatem, quæ cuivis ſcriptori pro lapide Lydio eſſe debet, irrefragabiliter impingeret, protinus ipſe idem immutare & pro non dicto aut ſcripto habere, planè nullus dubito.

Deo ſoli Laus & æterna Gloria.

FINIS.

